

సంపుటము 25
పంక్తి 2

భూ ర తి

ఏప్రిల్ 1948
చక్రవర్తి లిప్యం

పాద పూజ

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

ప్రవిమలమైన చెళ్లపిళ్లవంగన మృగ నునుపాలవెల్లికా
లువ కను చందమామ! కవిలోకమహాగురవే నమో నమః.

* * *

తొవతుదిరేకమెత్తనలు దూసిన సోగ తెలుంగులో పదా
లు వెలలు తేనెవాక! కవిలోకమహాగురవే నమో నమః.

* * *

తొలికపుల్లె గప్పవడి తూచిన యెల్లపదార్థముల్ కడుగ
నులభముగాఁగఁ జూరగొను శుద్ధమహామతయే నమో నమః.

* * *

తలఁచిన యెల్లశబ్దమును దానును మెత్తనరూప మూని మం
జులమయి నేవనేసెడు విశుద్ధమహావచనే నమో నమః.

* * *

కోసలలోన మి న్నోరయు కొండలలోన హిమాంబుదాళిలోఁ
గాసలలో వినిర్భరముగాఁ బ్రవహించెడు నాంద్రశారదా
నూనసురాపగళ మృదులనూతనసాధుసమప్రసారధా
రానతరేఖ తీర్చిన ధురావతిభానిధయే నమో నమః.

K. R. V. KRISHNA RAO.
FREE PUBLIC LIBRARY.
COCANADA.

* కడచిన నెల 18-న లేదీవాడు లేజవాడలో ఆంధ్రనాట్యకళాపరిషత్తుసందర్శమున కొక
హింద్రాభూటాపంచానన, కలారధాని, శ్రీ చెళ్లపిళ్ల వెంకటాద్రిస్వమికరణ్యులకు చి. బండా కనకలింగేశ్వరరావు
చేసిన యొడు పెడితూల పూజానామములు.

—వి. ప.

పాదపూజ, ౨

శ్రీ చల్లా పిచ్చయ్యశాస్త్రి

ప్రతిభారమణి మనోరంజన మొనరించె
 భారణాతరుణి మోదమ్మఁ గూర్చె
 పాగ్రత్నకవిత సువర్ణపీఠిక నిల్చె
 కల్పనాంగన యశోగంధ మలఁదె
 సుకవినారస్వర సుమమాలికలు నిండె
 బుధుల హేగ్గడిక లద్భుతముఁగొలిపె
 ఆబాలవృద్ధమ్మ హర్షధ్వను లెసంగ
 నుభయభారతికి నభ్యుదయ మొదవె

కింకవీంద్రఘటాహరి కృతికలాప్ర
 పూర్ణసంపూజ్య తిరుపతిముఖ్యభావ్య
 శిష్యమణివిశ్వనాథేష్య 'చెళ్ళుచిళ్ళు
 వేంకట'కవీంద్రపాదాద్రవింజపూజ.

నన్నయ తెనుగు

= శ్రీ కోరాడ రామకృష్ణయ్య =

నన్నయభట్టారకు డాండ్రకట్టచింతామణిని వ్రాసి నను వ్రాయకపోయినను అది ఆంధ్రభాషలో మాత్రము రచించబడియుండలే వనుట సుష్టము. ఆంధ్ర జగద్ధితము నపేక్షించినను నన్నయభట్టు తెనుగుననే మహాభారతసంహితారచనబంధుడు డైనాడు. తిక్కనార్యుడుగూడ నాంధ్రావళి మోదముం బొరయు వట్లు రచించిన గద్యములను, పద్యములను "తెనుగున రచియింతు నధికధీయుక్తి మెయి" అని చెప్పి యట్లు చేసినాడు. అదికవు లిట్లు జాతిపరముగా నాంధ్ర శబ్దమును తరచు వాడినవారేయైనను భాషాపరముగా 'దెనుగు' శబ్దమునే వాడియున్నారు. కాని యీ రెండు పదములు భాషాపరముగాను, జనులపరముగానుగూడ నభిన్నములుగానే చిరకాలమునుండి వాడుకలో లేక పోలేదు. ఇంతకాలమునుండి వీని నిట్లు వాడిన కవులకు గాని, యట్లే వ్యవహరించిన జనులకుగాని వాని మూలముగా ప్రత్యేకవాయ మేమియు గలిగిన దని తలచుట కవకాశము లేదు. కాని యిటీవల మనవారిలో గొందరకు మన మాండ్రులమా-అండ్రులమా, తెనుగు వారమా తెలుగువారమా యను పెద్ద సందేహ మొకటి బయలుదేరినది. కాలగతిని ప్రతిపక్షులు, ప్రతి మనుష్యుడు మారిపోవుచున్నట్లే ఆతడు వ్యవహరించు భాషగూడ ననేకవిధములను మార్పులకు లోనగుచుండు ననుట అందరకు చెలిసినదే. గ్రామపాఠములు, పట్టణపు చేళ్ళు నెన్ని విధములుగ మారుచున్నవో మనము మారుచునే యున్నాము. ప్రాచీనకావ్యాలలోని 'కాకండివాడ' ఇప్పుడు 'కాకివాడ' అయినది.

ఆంగ్లో-వ్యారణసంపర్కముతో 'కాకివాడ' అనియు బలుకబడుచున్నది. మద్రాసులోని 'హామిల్టన్ బ్రిడ్జి' ఆమిల్టన్ బ్రిడ్జి—ఆంబట్టన్ బ్రిడ్జి యై, తుద కిప్పుడు 'బార్పర్స్ బ్రిడ్జి' ('బీబీ'గూడ) వినది.

పసుపుంబట్టు పశుమర్త అయినది. 'రట్టపట్టు' రెడ్డయినారు. ప్రాచీనకావ్యములలోని 'ఎణుంబొడి' శబ్దమే తరువాతికాలపు 'ఎనుబడి' 'ఎనట్రా' శబ్దములకు, 'ఎనిమిది' శబ్దమునకుగూడ మూలముగా గనబడుచున్నది. చాళుక్యప్రభువు జయసింహవల్లభుని విశ్వర్థ కావన మారాజు 'విజయరాజ్యసంవత్సరము తెణుంబొడి అక్టోబరు' వెలసినది. అనగా ఎనిమిదవ యేటనో, ఎనుబడి యవ యేటనో కావలె. చారిత్రకముగ నెనట్రాయవయేట ననుట యసంభవమగుటచేత ఎనిమిదవయేట ననవలసి యున్నది. అట్లయినచో 'ఎణుంబొడి' 'ఎనిమిది' అయిన దనవలసియుండును. లేదా, ఎన్ + ఊన్ + బొడి అని విడదీసికొని ౧౨ వ యేట వని చెప్పకావలెను. ఇట్లు కాలక్రమమున జనుల వ్యవహారమున శబ్దము లిన్ని నీకులుగా మారుచున్నపుడు ఏ విధరేయబ్రాహ్మణము లోనో 'ఆంధ్ర' శబ్దమే తజ్జాతిపరముగా వాడబడియున్నదిగావున మన మిప్పు డాంధ్రశబ్దమునే వాడుకలోనికి దేవలయు ననుట పరిహాసాస్పదము కాకపోదు. ఇంతకాలము నుండి యాండ్రులమెయిండి యే యపాయమును బొందక యిప్పు డాండ్రులము గావలసిన యావశ్యకతయు గానరాదు. తెలగాణులు, తెలగాణు మొదలగువారందరు జేయించు 'తెలంగు' జాతి

తెలంగాణ

సంబంధించినవారే. తెలంగాణము తెలంగాల యాదిమనివాసమై యొప్పినది. ఆ తెలంగాలవారి భాషయే తెలుగు. 'తెనుగు' అనునది గంగానదీతీరము నుండియో, అహిన్నతప్రాంతమునుండియో వచ్చి వింధ్యదక్షిణభాగమున వెలకొని గోదావరీకృష్ణానదుల నడిమిదేశమును తెలంగాణము వాక్రమించిన కాలము వాటి యాంధ్రుల భాష ప్రాకృతమే. తెలుగుదేశమున వెలకొనిన యాంధ్రులు దేశీయులగు తెలంగాలలో గలిసిపోయి యభిన్నులై ఆంధ్రులు, తెలంగాలవారు అని రెండుజ్జములతో వ్యవహరింపబడుచున్నట్లే, దక్షిణ దేశీయ మగు నీ భాషయు నితీవల ఆంధ్రము అను పేరును బడయుటచే ఆంధ్రము, తెలుగు నభిన్నము లైనవి. 'తెలంగాల'ని 'ల'కారము నకారముగా మారినంత మాత్రమున తెలుగువారికి ప్రత్యవాయ మేమియు గలగబోదు.

'తెలుగు' జ్జము, జనులు, వారి జీవితము మొదలగున వన్నియు కాలక్రమమున మారిపోయినట్లే వారి భాషయు ననేకరీతుల మారిపోయినది. ఇంకను మారి పోవుచునేయున్నది. జీవజంతువులకువలెనే జీవచ్ఛావ మను మార్పు సహజమే. క్రీస్తుశకము తొలి దశకాబ్ది లోని తెలుగుభాషాస్వరూపలక్షణములను దెలిసికొనుట కాకాలమున వెలసిన యేవో కొన్ని కాసనములుకప్పు చేత ఆధారము లేదు. ఆ కాసనములలోని తెలుగుభాష తొలుత దేశీయములగు దాని సహజలక్షణములను వ్యక్త పరచునదై యుండుటచే మన !వ్వడు మిక్కిలి యపరి చితమైనదానివలె గనుపట్టుచు, కాలక్రమమున గలిగిన సంస్కృతప్రాకృతములతోడి సంసర్గముచే తన్వబ్బ జాలమును, సంప్రదాయములను గ్రహించి కొంతవరకు గుఱోధకమై వెలసినది. తరువాత రెండవ దశకాబ్దిలో నన్నయవిరచితమగు నుద్గ్రంథమే యాంధ్రసాహిత్య మున కంతకు మూలగ్రంథమై ప్రామాణికమగుట తటస్థించుటచేత, యాతని భాషకు శిష్టకవిపండితలోకమున చాలకాలమువరకు శౌకవిధమును స్థిరీకృతము, ప్రామాణి కత్యము చేర్చబడినట్లేనది. తరువాతి కవులలో పెక్కు మంది యాతని నామమునే స్మరించి యాతని మార్గ మునే యనుసరించినవారైరి. కావుననే సంస్కృత

బహుశమైనను ఈతని రచన యిప్పటికిని మనకు నుపరి చితమైనట్లుగపడుచుండును. నన్నయ యీ సాహిత్య మున తొలికవి యగుటచేతను, అతడు చేపట్టిన గ్రంథము పంచమజేద మనబరగిన భారత మగుటచేతను, అం దాత డవలంబించిన మృదుమధురగంభీరముగు రచనాశీతి చేతను ఆతని భాష నుపరిచితముగానే కనబడు చుండును. నన్నయభారతము చదివినప్పు డాతని ప్రసన్న కథాకలితార్థయుక్తికి, అందలి యక్షరరమ్యతకు గూడ మనము ముగ్ధులమై, యాతని భాషాజాతీయ ప్రయోగవిశేషముల నంతగా గుర్తించము. అవి నుపరి చితములుగను, సులభముగ నర్థమైనవిగను కనబడుచుం డును. కాని యాకాలపు టాతని భాషాప్రయోగము లను, పలుకుబడిని ఈకాలపు భాషలో నర్థముచేసి కొనవలె నని ప్రయత్నించినపుడే ఆతని రచనలో, పలుకుబడిలో గల చమత్కారమును, భాషాజాతీయ ప్రయోగములో, ప్రయోగసరిలో కాలక్రమమున గలి గిన మార్పును మనము గ్రహింపగలండుము. 'పేష్వి యర్', ఛాసరీల ఆంగ్ల భాషాజాతీయములకు ప్రత్యేక లక్షణ మేర్పడినట్లుగా, నన్నయ తిక్కవల భాషా జాతీయములకు ప్రత్యేకలక్షణ మేర్పడవలసియున్నది. నన్నయ ప్రయోగించిన జ్జముల పట్టికయైనను ఇంత వరకు భాషలో నేర్పడియుండలేదు. దీనికి ముందు మూలపాఠము స్థిరపడియుండవలయు ననుటయు వాస్త వమే. లభ్యములగు తాళపత్రప్రతులు పూర్ణముగా శిథిల ములు గాకపూర్వమే వాని నన్నిటిని సరిజూచి నన్నయభారతభాగమునైనను పాఠనిర్ణయము చేయ వలసిన యావశ్యకత యెంతేనియు గలదు. నన్నయ భాషాస్వరూపమును వ్యాకరణదృష్టితో విశీలించి శ్రీ డాక్టర్ డిలీయూరి వారాయణరావుగారు చాల క్రమచేసి నిరూపించియున్నారు. నన్నయప్రయోగ సరి జాతీయము, అపారమైనది. వాఙ్మయమున తొలి గ్రంథమగుటచేతను, ఆతనికి బూర్యమందును, పర మందును గల యీ భాష స్థితిని, దాని పరిణామరీతిని గనిపెట్టుటకు నన్నయభాషాజాతీయముల యథార్థస్థితిని, ఆత డదానిని తీర్చిదిద్దిన పద్ధతిని దెలిసికొనుట యత్యా వశ్యక మగుచున్నది.

భావ కాలక్రమమున మారుచుండుట కోనేక కారణములు గలవు. ఆం దితరభాషాసంపర్క మున నదికూడ ప్రబల కారణములలో నొకటి. ఇతరభాషల నుండి శబ్దములనుగాని, భావమునుగాని యెరువు తెచ్చు కొనునపు డీ భావను వ్యవహరించువారు వానిని తమ కనువైన ధ్వనిసంప్రదాయములకు, భావరీతులకు ననుకూలముగా మార్పుచేసికొని వాడుకొనుచుండుట సహజము. ఈ కారణముచే శబ్దముల స్వరూపమునందును, అర్థమునందును, ప్రయోగపరిధిలోనుగూడ మార్పు లేర్పడుచుండును. సంస్కృతభాషానిష్ఠాకుడును, తత్సంప్రదాయములందు విశేషాభిమానము కలవాడు నగు నన్నయ తెనుగున భారతమువంటి గ్రంథమును రచింప దలచినపుడు తత్సంప్రదాయము రీతని రచనలో దొరలకమానవుగదా. కావుననే యాతడు ప్రయోగించిన భాషలోని శబ్దప్రయోగరీతి, వాక్యరచనాసరి, అందలి కారకము, జాతీయము మొదలగునవి యీ కాలమున దానిని చదువువారికి కొంత యవరోచితములుగ గనబడుట తటస్థించుచున్నది. నన్నపాఠ్యుని రచనలోని సంప్రదాయరీతులను ముందు ఇంచుక పరిశీలించినగాని కవిశ్రయములోని మిగిలిన పురుషుల రచనామహత్వమును గుర్తింపలేము.

నన్నయ భట్టారకుడు భారతకృత్యాదిని స్తుతించిన శ్రీ వాణీ గిరిజలను వక్షోముఖాంగములందు ధరించిన పురుషోత్తమాంబుజభవ క్రీకంధరు లను త్రిపురుషుల వలెనే, భారతరచనాహాపమున నాంధ్రభాషా సాహిత్య ప్రపంచస్థితి నావహించుటకు గూడ కవిశ్రయ హాపమున త్రిపురుషులే యావిర్భవించి యాంధ్రలోకము చే సంపూర్ణులగుట యపూర్వ దైవసంఘటనాచమత్కృతులలో నొకటి. అందును ఈ కవిశ్రయమున కాపురుష శ్రయముతో నానుసామ్యముకూడ జేర్చదినది. శింభుదాసుడగు ఎఱ్ఱున భారతరచనావిషయమున మూలస్థానము—అనగా నదివిభాగము నాక్రమించినాడు. అతనికి దక్షిణవామాంగములందు మిగిలిన పురుషు లిద్దరును గలరు. 'కవిబ్రహ్మ' నామాంగమును, నారాయణ సహాయుడగు నన్నయ దక్షిణభాగమును నాక్రమించి యున్నారు. నన్నయతిక్కనల భారతరచనారీతుల

యంశములు శింభుదాసుడగు నెఱ్ఱునలో సమముగా నమరియుండుటకూడ నీ త్రిపురుషోపమానమున కద్భుత రీతిని వచ్చె వెట్టుచున్నది. మూలశ్లోకములో 'పురుషోత్తమాంబుజభవ క్రీకంధరు'లని చెప్పిన క్రమమును తరువాతి గద్యలో 'హరిహరహరణ్యగర్భవదోష్ఠనావాణీ పతులను స్తుతింఁ' అని మార్పుటలో నన్నయకు ప్రత్యేకోక్తే మేమైన గలదా అను ప్రశ్న కలుగకమానదు. శ్లోకము నందలి త్రిపురుషుల క్రమము భారత భాగరచనాకాల ప్రాధాన్యములను సూచించునదివలె నున్నది. నన్నయ తరువాతివాడు కవిబ్రహ్మ; అతని తరువాత శింభుదాసుడు. గ్రంథమున నన్నయతరువాత హెచ్చుభాగమును రచించినవా డగుటచే కవిబ్రహ్మకు శింభుదాసునికంటె ప్రాధాన్యము కూడ హెచ్చు. ఇక గద్యములోని క్రమము పూర్వాపరభాగములను రెండిటిని కలుపుచు నడుమ నిలిచి గ్రంథమునకు సంపూర్ణత్వము నాపాదించినవాడు, వారిద్దరి యంశములను దనలో సమర్పణొనినవాడు శింభుదాసుడు అను భావమును సూచించునదివలె నున్నది. ఇది వాస్తవముగా నన్నయయుద్దేశము కాకపోయినను, అత డట్లు శ్లోకమున నొకరీతిని త్రిపురుషులను స్తుతించి, లేదా రాజనరేంద్రునిచే స్తుతింపజేసి, వెంటనే యా క్రమమును మార్చి గద్యలో తెప్పటనుబట్టి యేర్పడిన యొక అపూర్వచమత్కారముగా గనబడుచున్నది. అతని వాక్కున కట్టి భావి దర్శకశక్తి కల దనవలసేమో. ఏమైనను మహాభారతము నందలి యాయా భాగములు తెలుగునేతకు వారివారి పాల బడుట ఆంధ్రలోకమున కచ్చిన యొక మహాభాగ్యమని తలపవచ్చును. ఆంధ్రోక్తిమయప్రపంచమున నీ త్రిపురుషులమూలమున గలిగిన యీ తొలిసంఘటన మత్యద్భుత మైనది.

భారతమునందలి మొదటి మూడు పర్వములలోని కథాభాగము నన్నయవంటివాడు తెనిగించుట కెట్లు తగియుండినదో, నానారసాభ్యుదయోల్లాసి యగు విరాటపర్యవక్త యావలిభాగముతో గూడి కథావిదుడగు కవిబ్రహ్మచే దెనిగింపబడుట కట్లే తగియుండినది. వీరి యంశములను దనలో నిమిద్వికొనిన శింభుదాసుడు

‘తద్రచనయతా’ నారణ్యపర్వశేషమును పూరించుటలో విద్యవంశముయొక్క ప్రాధాన్యమును వ్యక్తపరచినవాడైనాడ.

అంతకుపూర్వము దేశమున వ్యాప్తిగాంచియున్న దేశీయ సాహిత్యసంప్రదాయములును, తనకాలమునందలి సత్సభాంతరములందలి విద్యజ్ఞులయనుగ్రహమును బొందగలిగిన రీతిని, గీర్వాణభాష సాహిత్యసంప్రదాయములో సమ్మేళనము బొందించి, మహాభారతబద్ధనిరూపితార్థ మేర్పడ దెనుగునరచించుటలోనే నన్నపాద్యుడు తన లోకజ్ఞుత్వము, అధికధీయుక్తిని వ్యక్తముచేసికొని, ఆంధ్రభాషావాగవతా సనుడై వెలసినాడు. కవి యెట్టివాడైనను దేశకాలపరిస్థితు లాతని రచనావైఖరియందు కొంతవరకైనను ప్రతిఫలింపక మానవు. ఇంతేకాక వారివారి భావములకు, జీవితపద్ధతులకు ననుకూలవాతావరణము కలిగినవృద్ధు, లేదా వారు కల్పించుకొనగలిగినవృద్ధు కవిప్రతిభావిశేషము మరింత వన్నెగాంచును. నన్నయకు రాజనరేంద్రుని యాశ్రయమున నట్టి యపూర్వారకాశము లభించినది. ఆతడు అవిరళజపహోమతత్పరుడు, సంహితాభ్యాసుడు, నానాపురాణానిజ్ఞాననిరతుడు, సద్విమతావదాతచరితుడు. ఇట్టివానిని కరుణతో జూచి “మమమాగ్ధవర్తనుడు, అగ్రజన్ములకు ననుగ్రహమున జారుతరాహవరముల నిచ్చువాడు, ధూ దేశవతు లాభి తర్పణమహీయః ప్రీతియుఁ భారతశ్రవణాసక్తియు వార్యశీపతివర్ణాభ్యాస పూజామహోత్సవమును సంతతదానశీలతయు శక్యత్వాధుపాంగత్యము నెవ్వడు బాఱుకుండువాడు, భారతశ్రవణాభిరతి కలవాడు అయిన విష్ణువర్ధనుడు “అస్మదీయవంశమున బ్రసిద్ధులైన పాండవోత్తముల చరిత్ర నాకు వేతతంబు వినంగ నభిష్ట”మని బహుభాషల బహుభంగుల వినుచు భారతబద్ధపుహలగువారికి బహుయాగ ఫలంబు చేకూరునని ప్రకేసింది కృష్ణదైవాయనమహాభారతబద్ధనిరూపితార్థ మేర్పడ దెనుగునరచియుండుమని యానతిచ్చుటకంటె ననుకూలవాతావరణ మేమి కావలయును?

అట్టి వైదికమతాభిమానము గల ప్రభువుయొక్కయు, అచ్చటి విద్యజ్ఞునంబులయు ననుగ్రహమును బడయగలిగినరీతికి, ధరామరకంశిధూమణుడగు నారాయణుని సహాయముకూడ లభించుటచే, నన్నయభట్టు దెనుగునరక మహాభారతసంహితారచన బంధురుడైనాడు. ఈతని జీవితపద్ధతికి, మేధాసంపత్తికి, ఈతని ప్రభువుయొక్క భావవృత్తికి సరిపోయినట్లుగనే మహాభారతమందలి చాలి యాదుపర్వములు మాత్రమే యీతనిపాల బడినవి. ఇందలి కథాభాగమే వైదికమార్గప్రవణముగు నీతని హృదయతత్వమునకు జక్కగా సరిపోయినది. భృగువంశభారతవంశాదుల సంకీర్తనము, ప్రాచీనమహర్షుల మహాత్మ్యకథనము, మహాపురుషులయు, భారతపితృలయు జన్మాదుల కథనము, ఋష్యాశ్రమపుణ్యశిల్పాదుల వర్ణనము ప్రాచీనభారతపురుషులయు పాండివీయులయు గుణగణాదిసంకీర్తనము, వైదికధర్మములు, యజ్ఞయాగాదులు, వేదఘోషలు, తీర్థయాత్రలు, ధర్మమీమాంసలు, జీవానురమానవసంబంధములు, లోకాంతర జన్మాంతర సంబంధములు మొదలగువానిని గూర్చిన వర్ణనల జేయుటలో నన్నయకు గల సహాత్మాహుమును వ్యక్తపడుచున్నట్లు కాతని కీ భాగము చాల ననువుల లభించినది. అవిరళజపహోమతత్పరుడగు నన్నయవలెనే తిక్కనార్యుడును వైదికమార్గనిష్ఠమున వర్తనముచేచానను నిర్వహించుచునే, కావ్యరసముం గొని యాడుచు కవిత్వతత్వనిరతియానుభావాంతరాలుడై యీతనివలెనే భారతసంహితను హరిహరసాగరనకారాధనవిశేషముగా జేసి చెప్పగాంచి తన పుట్టువును కృతార్థతం బొందించికొనెను. శ్రీవాణీగిరిజలనవక్షోమఖాంగములందు ధరించిన త్రిమూర్తుల నాలడుడుతింపగా, శ్రీయన గౌరినా బరగు చెల్వకు చిత్తము పల్లవంప హరిహరంబగు రూపము దాల్చియున్న హరిహరసాధవరతత్వమునే యీతడు గొల్చి శేఖ్యులైన యా భారతాన్నయమునందలి ధర్మావైకృతిని సాంధ్రలోకమున నెలకొలిపినాడు. హరిహరన కారాధన విశేషముగా సమర్పింపబడిన ప్రబంధమందలి నీ యనుసరించి తాను ప్రబంధపర మేక్యరుడైన శేఖరుదాసు

దీ యిద్దరనడుమును నిలిచి యా భారతామ్నయపరి పూర్తికి దోడ్పడినాడు. ఆకాలమున నింకను మూల మూలల దేశమునందు బ్రబలియున్న జైనబౌద్ధధర్మము లను నిశ్శేషముగా నిర్మూలించి సహితవధర్మ ప్రతిపాద కమైన వైదికధర్మమును ప్రతిష్ఠాపించుటకై చారుక్యకు లాధరణుడగు రాజరాజనరేంద్రుడు తలపెట్టిన మహో ద్యమమున కందగా నిలిచి యా వేదత్రయమూర్తుల వలెనే యీ కవిత్రయమూర్తులను పంచమవేద మన బరగిన భారతసంహితసాంధ్రమున వెలయించి ఆమూర్తుల యదైవ్యభావముతోబాటు ధర్మాదైవ్యతస్థితిని గూడ కాశ్యపముగ సాంధ్రలోకమున బ్రతిష్ఠాపించినవారై నారు. ఈకారణముచేతనే కాబోలు నీదేశమున జైన బౌద్ధములు నిశ్శేషములగుటయే కాక వీరకైవము, వీరవైష్ణవముగూడ నొకకాలమున బ్రబలినను అవి యిచ్చట పాదు కొనలేకపోయినవి. అప్పటికి నిప్పటికినిగూడ సాంధ్రుల కదైవ్యభావముననే, ధర్మాదైవ్యముననే యాదర భావ మధికమైయున్నది. దక్షిణదేశమున గల యన్ని నుప్రసిద్ధ కైవవైష్ణవదేవాలయములుగాని, అచ్చటి కైవ వైష్ణవమతాధినివేశముగాని యాంధ్రదేశమున గాన రావు. ఆంధ్రజనసామాన్యమునకు శివేశ్వర లిద్దరి యందును సమానముగ ప్రతిపత్తియే కలదు. ఆవాటి కవిత్రయమువారి భారతమువలెనే యాంధ్రసాహిత్యము నందలి తరువాతి కవుల రచనలుగూడ, అనగా భాగవతాదిపురాణములు, పెక్కుప్రబంధములును ఆంధ్ర జనుల జీవితమున నిరూఢమైన ధర్మాదైవ్యతస్థితిని సూచించునవై వెలసినవేగాని సుతపరముగా వీరత్వ మును సూచించునవి కాలేదు. ఇట్లాంధ్రుల యీ వైదికధర్మతత్పరతకు తొలుత పునాదివేసినవాడు నన్న పాఠ్యుడే.

ఈ వైదికధర్మతత్పరతయందువలెనే, వేదసమ్మత మగు నా గీర్వాణభావయందు నీతనికి గల విశేషాభి మానమును వెల్లడించుకొనుటకే గావలయు, దెనుగు భారతము కృత్యాదిష్టోకమును గీర్వాణభావలోనే రచించినాడు. వైదికమతాభిమానమువలెనే గీర్వాణ భాషాభిమానముగూడ నీతని రచనయందు వెల్ల యెడల గానరచ్చుచునే యుండును. ఈతని పదప్రయోగపద్ధతి,

వాక్యరచనాశీతి, భావావబోధనసరిశి మొదలగునవి పెక్కుచోట్లు సంస్కృతభాషామయర్యాద ననుసరించి తెనుగున జేసిన రూపకల్పనమా యని యనిపించుచునే యుండును. నన్నపాఠ్యుడు ప్రయోగించిన తత్సమ శబ్దములే కొన్ని మూలార్థముననే ప్రయోగింపబడుట చేతనో, కాలక్రమమున వాడుకలోను, అర్థమునను మాన్పు గలుగుటచేతనో, ఈకాలమున మన కవి విచిత్ర ములుగా గనబడుచుండును. ఆకాలమువాటి యాతని భావ, ప్రయోగసరిశి తరువాతికాలమున సరిగా నర్థము కాకపోవుటచేతనే వ్రాయసగాండ్రచే శ్రోతపాశయలు గల్పింపబడుట తటస్థించినది. అప్పుకవివాటికే యట్టి పాతములు గల్పింపబడిన ట్లాతడు సూచించియే యున్నాడు. ఇట్టి సందర్భములో నన్నయ మూల పాతమును గనిపట్టుట కొంత ప్రయత్న సాధ్యముగాని సులభము కాబోదు. ఆంధ్రవాఙ్మయమున తొలిగ్రంథ మున నీ నన్నయభారతభాగమును భిన్నరీతుల బరిశీలంప వలసిన యావశ్యకత గలదు. నన్నయ ప్రయోగించిన శబ్దకాలము నకారాదిపట్టికగా తేర్చినగాని, యంతకు బూర్వమునను, సమకాలమునను గల కావనభావకును, దీనికిని గల తారతమ్య మెట్టిదో, యీతడు చేసిన సంస్కార మెట్టిదో, ఎంతవరకు గలదో, అప్పటి దేశి యమునకును—లేదా వ్యావహారికమునకును, నన్నయ భారతమున సమకూర్చిన శిష్టగ్రాంథికభాషకును గల వ్యత్యాస మెట్టిదో మనము తెలిసికొనలేము. భారత భారతీసముద్రము దరియంగ నీద సాహసించినపు డుభయభాషాకార్యరచనాభికోభియం దని చెప్పికొనిన యీ నన్నయ అటు సంస్కృతభాషనుండియు, నీటు దేశభాషనుండియు పెట్టి సాధనకలాపమును సంగ్రహించి మేళవించుటచే, సామాన్యముగా నపద్రంశ భాషయని, ఉద్భ్రంభరచనానర్హమని యీసడింపబడు చుండెడి తెనుగుభాషను తేనెలోలుకు మృదుమధుర భాషగా నిర్మాణముచేసి, దానిచే తరింపగలిగినో, దైవపాయనోద్యానబాతమహాభారత పారిజాతమున నమరభావ కంటుగా గట్టిన యాంధ్రభాషలో నెల కొల్లుటలో నాతడు చూపిన ఘటనాఘటన సామర్థ్య మెట్టిదో, యీ మొదలగు ననేకవిషయములను తీవ్ర

చిర భారత భాగానుశీలనమువలన మనము తెలిసికొన వలసియున్నది. గ్రంథమా, సంస్కృతమున కృష్ణ ద్వైపాయనమునివృత్తభాభిహితమహాభారతము. విని యామోదించువారు 'బహుభాషల బహుధంగుల వినుచు భారతబద్ధస్వపూజకు' చాగుక్య ప్రభువు, నాతని సత్సభాంతరమునందలి విద్యజ్ఞనంబులు, వారిని మెప్పించి తాను ధన్యుడగుటకై నన్నయ యాంధ్ర భాషను సంస్కృతభాషామహాపారిజాతమున కంటుగా గట్టి తన కార్యమును సాధించుకొనగలిగినా డన్న తప్పేమున్నది? ఈ కారణముచేతనే తెను గొక్క సారిగా నట్టి యాద్భుతంగరచన కనువైన భాషగా దీర్చ బడినది. ఆతని చేతులలో తెను గట్టి మహాకార్యనిర్వహణమునకు సమర్థమైన యాపమును బొంది దానిని నిర్వహింపగలిగినది. ఈ సందర్భమున నన్నయ డేశియ మై, పండితకోటిచే నొకవిధముగ నీపడింపబడుచుండెడి తెనుగు స్థల సంస్కరించివాడో, యీ దేశభాషను వారి దృష్టిలో గౌరవనీయమైనదానినిగా జేయుట కట్టి గీర్వాణభాషామహర్షాదలను, పదజాలమును నిందు మేళవించి దీనిని మహత్తరమైన భాషగా దిద్దినాడో మనము పరిశీలింపవలయును. ప్రస్తుతము నన్నయ చేసిన కొన్ని సంస్కృతపదప్రయోగములందలి చమత్కారముల నారయదము.

అభిప్రాయంబు:—రాజనరేంద్రనకు మహాభారతమునందలి 'యభిప్రాయంబు' విన నభిలాష. పెద్దయై యుండునట. ఒకరి యభిప్రాయమును వినగోరుదుము గాని ఒక గ్రంథమునందలి యభిప్రాయ మనునది యిప్పటివారికి క్రొత్తగా గనబడకపోదు. ఒక గ్రంథమునందలి 'యభిప్రాయ' మనగా నందలి తాత్పర్యార్థమని భావము. మరియుకడో "మీ యనుగతి నాకు నభిప్రాయంబు"—ఇచ్చట 'అభిప్రాయంబు'నకు 'సమ్యక్' మని యర్థము కావచ్చు.

వైవాక్యమున 'విన నభిలాష' పెద్ద యనుటకు బదులుగా భారతము లక్ష్మీపతిగారి ప్రతిలో 'విన నభి పెద్ద'యను పాఠముకలదు. 'అర్థిశబ్దము కొరిక, అభిలాష' యను నర్థముననే ప్రయోగింపబడియుండును. కాని యిది వ్యవహారద్రష్టమయి క్రొత్తగా గనబడుటచే

'అభిలాష' యనునది దాని స్థానమున జేర్చబడి యుండును. నన్నయ దీనిని వలుమార్లు ప్రయోగించెను. యుద్ధముల్లని తెజవాడ కాసనములో 'రాజ సత్కీర్ణావల్లభుం డర్థికా అనుచో 'అర్థికా' అని కలదు. ఇది 'అర్థికా' అనుదానికి బదులు శేఖరుని ప్రమాదము గావచ్చును. లేదా 'క్రేమతో' అను నర్థము గల 'అరులు'శబ్దసంబంధమగు 'అర్థిశబ్దమా?

తర్పణము :— 'భూదేవకులాభితర్పణమహీయ ప్రీతి' కలవాడు రాజనరేంద్రుడు. ఈ 'తర్పణ' శబ్దమును వాడటలో నన్నయకు ప్రీతి ఎక్కువ. దాని మూలార్థమును తృప్తిసొందించుట యను నర్థముననే యాతడు వాడును. "దేవబ్రాహ్మణులకు నానావిధ పూజనముల తర్పణము చేసి"—ఈ 'తర్పణముచేయుట' అనునది యిట్టివలె కాలమున 'పితృతర్పణము'లనే స్మరింపజేయున దైనది. "జనమేజయుండు గురుదేవమహీదేవ తర్పణాభిరతుండై" యుండె. 'గురద్రజలంబుల విత్పితర్పణమునీసి'యనియు నాతడే ప్రయోగించినాడు. 'తృప్తి సొందించి' యనుటకంటె 'తర్పణమునీసి' యనుటలోనే యాతనికి ప్రీతి మెండు. సామాన్యమైన దికశిష్టవ్యవహారమున దీని కా కాలమున ప్రాచుర్య ముండి యుండును. నన్నయ పాఠ్యనికి వైదికశిష్టవ్యవహారమున గల యాదరమునకు మరికొన్ని నిదర్శనములు.

క్షణియించుట:— "నీ వరిగిని మాయంట కృత భోజనండైన పా"న్యని పౌష్య దుదంకుని 'క్షణియించె'నట. 'క్షణియించుటకు' 'భోజనార్థము వరి యించుట' అర్థము కావచ్చును. 'క్షణంకృత్యా' అనగా అవకాశము కలగజేసికొని రమ్ము అని చెప్పటయే తొలి యర్థము. కాని 'క్షణం క్రియతాం' అని పితృకార్యము లందు బ్రాహ్మణార్థమునకై చెప్పనపుడే ఇది తరువాతి వాడుకలో నిలిచినది. ఈ 'క్షణంకృ' అను దానినుండి 'క్షణియించు' అను తత్సమధాతువును వైదికోక్తముడగు నన్నయతప్ప మరియుక రాకాలమున చేసియుండకమా. దీనివలననే బ్రాహ్మణార్థము చేయుటనుగూడ నన్నయ చమత్కారముగా ప్రయోగించినాడు.

బ్రాహ్మణార్థము:—ఏకప్రభుత్వమున బ్రాహ్మణునికొరకుగాని బ్రాహ్మణునకు వంతువోదన నాచార్యముగనుటకు భీముడు తల్లిచే బ్రాహ్మణార్థముగా నమర్పించబడినాడు. ఆచార్యత్వమింత యా విప్రుడు—

“పాదజంతుల సిండికంటలు
పర్వరూతును నేరితం
డలు గుండలు దశిప్రభాగ్గు
టాటుం గొనిరప్పి యీ
నలఘుపద్మము మంగళాత్మక
దర్శింపక గతభేదై
బలముగ్గి డండగ నపర్వకు
బ్రాహ్మణార్థము లేయగాక”

ఇట్లు “బ్రాహ్మణార్థము చేయుటకు గంగనిన”భీము నేనుడు కాదు గడిగిరి, గూడమంచి యా శకటంబు పయి గూర్చుని మాకు నుడుమును నుండెను. ఈ బ్రాహ్మణార్థము బాధక ప్రార్థియైది. నటియొకలో “యన రాజగింబు పర్వము బ్రాహ్మణార్థ బాధాను” (ఆ. ౩-౧౦౧) నన్ను ప్రయోగ మి కాలమున వింతగా కనబడును.

విహరించు:—భృగు ను విప్రుడు మనుక ప్రభువు యొకదాని దాదాభ్యుత్థిని అగ్నిహోత్రమునకు నన్నులు విహరించుమని పంచిపాడెను. పూల తోటలలో విహరించుటయేగాని, అన్నలను విహరించుట యనున దీకాలవన నులభ్యముగ నర్థమగుచి కాదు. కల్పవృక్షమున “విహరించు” అనువానికి “విహారముచేయు” అనియే అర్థము చెప్పబడియున్నది. అన్నలను “విహరించుట” శ్రోతసంప్రదాయమునకు సంబంధించినది. నన్నయనంటివాడు ప్రయోగించుట నదే. అన్నలను హోమాధ్యక్షుడు మూడు భాగములుగా జేసి, విహరించి, మూడు వేరులయందు ప్రక్షలింప జేయుట; అన్నిని శ్రేతాన్నులుగా—గార్తవత్య, ఆహవనీయ, ఓషధాన్నులుగా విభాగము చేసి యిచ్చుట. ఈ యర్థమున నిది తరువాతి వాక్యమున ప్రయోగింపబడిన ట్లగవడదు. డెట్టి ప్రయోగములు నన్నయవైదికసంప్రదాయాబ్ధులనప్రకటనకు కర్మకర

చుటయేగాక, యాకాలమున మూలమున ప్రయోగింపబడిన యా శబ్దముల యర్థములు కాలక్రమమున నెల్లు మారుచువచ్చివో నూదిత మగుచున్నది.

వరియించు:—భృగువత్త్విని పురోము డకర్కముకు “ఇది వాని దొల్లి వరియింపబడిన భాగ్యవదంపటి భృగండు పెండ్లియయ్యె”నని చెప్పినాడు. “వాని వరియింపబడిన భాగ్య”అనఁది యాకాలమున తెలుగువాక్యమేనా యని యిరించకపోదు. “కు”అనఁదాని యర్థముచే తరువాతికాలమున “గొలు” వ్యక్తము చేసినది. “నాగొలుకై వరింపబడినది” అన్నలో నవ్యుడు కొంత బోధపరచును. కాని, తాను వరించుటయే, వరించి పెండ్లాడుటనే ఇవ్వకు ప్రసిద్ధముగా దెలిసిన విషయము. ఒకరికై మరియొకరు వరియించుట యను వాచార మిప్పు డందరికీ దెలియుట కష్టమే. శ్రీనివారి యింట వైదికపద్ధతిని జూగు వివాగపూర్వములలో మానితే “మార్గకన్యాం వృణీధ్యంతరి వరుంచే నని పించిన పురోహితుని చేతిలో నాతికు చెప్పెనట్లు విరి వాలుగు మార్గములు చెప్పవచ్చుటయే అసంపన్నునికూ కరిగించు లాటుగా, మృగావులు గాని చాల తిమ్మరగా నుండును. ఒకనికొరకై మరియొకరు కన్యకు కరించి వచ్చు ప్రాచీనాచారము వివాహసంక్రమములకున్నను, వర్గర వేరయినానూడ జరుగుచు నేయున్నను ఆ శబ్దప్రయోగ వైదికమాత్రము మారినది.

అర్హణీయుక:—రాజమానునంతరమున భగ్యజాకు కీర్త్యుచనంబున “అర్హణీయుం” యన వాడు జేవున కగ్గి మిచ్చినాడు. అర్హణీయు పూజార్థమే. కాని వాడుజేవుని గూర్చి యా యజ్ఞాగ్నిసంపద గ్యమున కెప్పులలో “పూజకంటె అర్హణీయునకు విలువ యొప్పున కలవని నన్నయయిప్రాయమై యుండును. అధ్వరాంతము: జేయు పూజ కర్మ గాబ్బ ప్రయోమున కర్గత ఎక్కువ కలదేమా.

సంయుజాంతు:—అధ్వరాంతమున బూజనీయులనవారి గూర్చి చెప్పుచు భీష్ముకు “న్నాకమంతును, ఋత్వింతును, సద్గురుంతును, సమృద్ధుక—గుర తగుడు, సంయుజాంతును బూజనీయులు” అని పలికెను. “సంయుజాంతు” అను శబ్దముంత ప్రసిద్ధముగా గనబడినది.

క. ర. లో గ్రహింపబడలేదు. 'సంయుక్తుండు' అను పాఠాంతరము కలదు. 'సంయుక్తుండు' అను పదము ననే 'సంయుజుండు' అను శబ్దమునే నన్నయ ప్రయోగించియుండునా యను సంధియు కలుగకపోదు. అట్టి విశేషప్రయోగము లేదని స్పష్టములే.

సుహృద్విరంజనము:—దుర్భోధన నకు రాజు నూయ మనూ యజనకమగుటచే నాతడు "అవనీ రాజ్యరాజ్యపాలనవిహీనుడయి సుహృద్విరంజను" డైనాడట. ఈ శబ్ద మంత ప్రసిద్ధము కాకపోవుటచే గాబోలు 'సుహృద్విరంజనుడై' అను పాఠము కన్పింపబడియున్నది. 'విరంజను' అనగా బోయిన రాగము—అనురాగము కలవాడని చెప్పకన్మును. అనూయచే కంఠ వివర్ణుడై కంఠి రాజ్యరాజ్యాలవిహీనుడైన దుర్భోధనుడు తిని నేమిహితముయొనగూడ స్రుతి—అను రాగము—ఇప్పుడు లేనివాడై యోగ్యతతో బురుక యుండెను. కావున 'విరంజను'డనటయే అట్టివారికి దగియున్నది. సుహృద్విరంజను డగుటకు గారణము లేదు. 'విరాగుడు' అనుదాసనలె 'విరంజను' డననది యంత సుపరిచితముగా వ్యవహారమున గనబడదు కావుననే పాఠాంతరములు బయలుదేరినవి.

నీతిదర్శకు:—నరుడు దమయంతితో "నే నిండు లకు నీతిదర్శకులు వచ్చితి"ననున. "నాతెదర్శ ముచ రింపుము బ్రహ్మసౌత్వాగ్రతరంబు" (ఆర. 3-౨౭౫) "నీతిదర్శకులై నిధిలవేదంబులు వర్తిల్లు" (భా. ౧-౨౫౮) 'ని న్నుకొనించి, నీతి అత్తై' అని దీని కర్థము. సంస్కృతమున 'మదిదర్శం, యమ్యదర్శం' అనుట కలదు. సంస్కృతమున తాదర్శ్యముందు చతుర్థి కచ్చును గనక తెనుగున చతుర్థ్యర్థమున 'తెదర్శ' శబ్దమునే నన్నయ వాడినాడెమో. ఈ వాడిక కవిత్వస్వభావము, నన్ని చోడుని కమరసంధిమలులోనే కానవచ్చుచున్నది. నీ, నా యను విశేషణములు లేకండగనే యది ప్రయోగింపబడుటచేత కలదు. "వలయింపబడదు నని లేద ర్శివై యరిగద నానెడి" యిది కలిపురషుడు దమ యంతిస్వయంవరమునకు బోవువాడై యనను.

గుర్భర మర్తి:—"మీను గుర్భర మర్తివై మాన వేళ్ళ కడిగివచ్చితి నిడుకు నీకడకు వచ్చితి" అని

యదాకు డనను. ఇది "గుర్భర మర్తి" యను కారి దానుని కమరంజమునందలి యొత్తుగడను దలపించుచున్నది. "నీవును గుర్భరంబునందు బుణ్యము క్తుండ జైతివి." గురువువర్ణముకాక 'గుర్భర'మనన దొక ప్రత్యేకపద బంధముగా గ్రహింపబడినట్లున్నది. సంస్కృతకావ్యమునందు ప్రసిద్ధమైనవాని నీర డిట్లే తెనుగునకు దింపదలచి ప్రయోగించినట్లుగనడును.

సంసారి:—నలుకు దమయంతితో "అమరార్త ములో నిన్ను గోరుచున్నవారు, నన్ను మనస్ఫురి సంసారి గోగ జన్ను నీకని పలుకును. "సంసారి" శబ్దమున కిప్పుడు భౌగ్య-కలంబము-కలవా డను వర్ణము వచ్చినది. దీని మూలార్థము 'జననమరణాదిరూప ఫలవరము కలవాడు.' వా రెమరుట, తాను వర్త్యుడు అటటచే 'సంసారి'. ఇట్లేతని ప్రయోగములు మూలార్థమున చమత్కరించినట్లుగవడుచుండును.

సంసార్కము:—"శివపాలుని సంసార్కరంబు చి" —"తని శరీరమున కక్కిసంసార్కరము గావించుట కాజ్ఞాపించి, అక్కిశబ్దపాపచర్యము చేసిదే యిచ్చా దా శబ్దమున కాయర్థమున యుడితి స్ఫురణ లేదు.

ప్రస్తవము:—"పరుల ప్రస్తవమున ప్రాణులలో విడిచినవారు"; "నీప్రస్తవమున వని నీర్జిన భటుల యను పోష్యుల శ్రోతే"

"పరులతో అత్త" —"నీ విషయముగా నీని నీర్జిన వాడు" అని యర్థము. ప్రస్తవ వనగా న్నతి యను సామాన్యార్థమే యిప్పుడు స్ఫురించును. "నీప్రస్తావ చేమో లే దిక్కడ" అను కళకహరమునమాత్ర మీ యర్థస్థాయ యిప్పు డగవడుచున్నది.

అమ్మయము:—ధరణీసురామ్మయము = బ్రాహ్మణ మామయము. "ధరతామ్మయమును పొంద వేయలు" = ధరతమునకాచారములను పాటించువారగు పొందవేయలు. ఈ అమ్మయశబ్దమును తరచు వాడుటలో నన్నయ కుత్సాసా మధికము.

ప్రచోణము:—"మానవదప్రచోణము" = కదలి వేయట, పరిత్యజము. "నా" శబ్దము నిట్లు వాడుట

వన్నయలెనుగువిశేషముగా వన్నదగినది కి. ర. లో
గ్రహించబడి లేదు.

ఉపదేశము:—గరుక్మంతుకు వాడు లావు గలగ
వలయు, వాచారం బువదేశంపురు కివల నడిగివాడు=
చూపుమి, ఉప + చో (to point out. show)=
చూపుట. ఇప్పుడుపదేశము పామాన్యముగా ముద్రో
పదేశపము, లేదా హితోపదేశపరముగా వాడుకలో
నున్నది.

శీరితంబు:—“నూరు గవ్యాగంబుల శీరితంబు,
వాడు”, “ధ్యోక్తోటి కమావముగా దగు శీరితంబు
లాయుత్తమి చేసియితై”—శీరితంబులు = శీరవోహధి=
శీరము, శీరవాధామగు వేదవ మను నర్థమున ‘శీరిత’
శబ్దగమన ‘శీరము’ అనునది స్థిరపడుటచే ‘శీరిత’
శబ్దము శీరవము, ప్రాణము అను నర్థమునే యిచ్చును
నూచించుచున్నది.

విగ్రహములు:—“త్రేతాన్ను లెల్లను లేజల్లమి
చేసి క్రతుశ్శక్తియును విగ్రహములయ్యె”నట. = యువకు
వర్ణగొట్టబడినది. అతగా విసువడినది. చేయబడుట
లేదని తాత్పర్యము. శ్శక్తియును విగ్రహములనట
ఇప్పుడు కొంత విశేషముగా గనబడకపోవును.

అవక్రంతులు:—పాసిపోయినవాడు, వాటి
బయలుబడినవాడు. “విరులోపఃప్రసూనివరంబునం దప
క్రంతులై త్రికి” పాంపులు వివర. బుండు
అవక్రమించినవారట. వివరమునందుండి (వివరము
ద్వారా—గుండా) బయలుబడిరి అన్నచో మన
శిష్ట దిగ్గమును. “వివరమునం దపక్రంతులగుట”
ఇప్పుడు మన కపరిచితభాషగా గనబడును. ఇట్టికి
“నూరిలో వెలవడ కోమలిని దిగిది”.

అక్షయము:—సాంద్రము లామెగృహదాహము
వలన ‘అక్షయమై’ జననీసహితంబుగా వడలువడసం
జనినవారట. గృహదాహంబువలన అక్షయమగుట అనగా
క్షయములేనివారై—వాశనమువలన వారై యనియొకి
లేదా క్షయము—ఇల్లు దగ్గ మైదిగావున ఇల్లు లేనివారై
తనంబునకు జనిననియో? రెండవయును నూచించు
వట్లు ప్రయోగమును తేయుటలోనే వన్నయ చూపిన
చమత్కారము కల దనవలె.

అవక్రంతులు:—అవాదరముతో వినుట, పెద
చెవిని తెచ్చుట. “వన్నయము కడదనకేరయ” అనిన
పాదానినది కవచం బహర్ణించి యాక్షిప్తము చేల్వ
దొడంగిరట. ములభైన తెలుగుపదము వాచక గంభీర
మును సంస్కృతశబ్దమును వాడుటయే వన్నయ శైలి.

అవక్రము:—“అవక్ర” యనటను. “దీరి
ధ్యుక్తామృ” వన్నానము చదవమును. కట్టగాంభీ
ర్యముకొర కీ ప్రయోగము.

అవగ్రహము:—జానమాడుటను ధ్యోగందనం
దోదోగి రమ్యుని విరుగుం బుడిచి వారంతు నావ
గేమున కంతయు తెలిసింించి యిది‘యవగ్రహ’ బను
చుండె నట. చేయగూడని పని యనటను.

కైతరము:—గర్భోగమకు తండ్రితో నట్లును :
“విరురుడు దీని పెరిగించువాడుగా కతి డేల శను: కైత
వంబున కొడంబును కొరవేల్చ” కైత్రుని=జానగాని,
భావము=కైతరము. దీనిబట్టి కైతర మనగా మోసము,
మిమ అను నర్థము వచ్చినది. శిశుకైతరమునకు అన్న
ప్పుడు శిశుని రాజ్యాధిపాదమునకుగా తేనులరిన
మోసమునను, లేదా శిశుని జానమాడుటను. ఈ రెం
దర్థములును స్ఫురింపజేసి వాడు.

దూషించుట:—విరురుడు ధ్యుక్తామృనితో
“మలమామకుడైనవాని దూషించి మలంబు రక్షిం
పుము” నెను. మలమామకుడు=మలమున కపకారము
చేసినవాడు. అట్టివానిని దూషించుట=పరిహరించుట,
త్యజించుట అను నర్థముకొనవలె. సామాన్యార్థము—
నింపించు, దూరు అను నర్థ మీ సంవర్ణమునకు పరి
పోవుటలు లేదు.

“అవకారకారములయినవారిం బాంధ్రులైన
నుచేసింపక దూషించున.” (పది. ౬-౧౧౯)

సార్థము:—“ధానులేనాథ సార్థము రావించ
వలసె”—సార్థము=మహాసాము. సామాన్యముగా నిది
జంతువనూహమును, వర్తకల, లేదా ప్రయాణిమల
సమాహారమును నూచించునది. ధానులేనాథ సార్థ మునుట
విశేషము.

ధా.టి.—ధాతర్యాదులుగా 'ధా.టి.'కిష్టము ప్రసిద్ధము. 'ధా.టి.'కి పూర్వమునులుగా 'ధా.ర.టి', 'ధా.రి.టి' రూపములు కూడ కలుగుచున్నవని గలవు. కాని 'ధారు.టి' కావలయు. "సమస్తధా.టిప్రకరూపుగా వి.క.లోఁపూర్వమై సుఖమును మించి" (ఆది. 2-౧౨౮). ధా.టిగవారులు (ఆర. 3). ధా.టి, ధా.రి.టి లెనే 'ధారు.టి'కిష్టముకూడ తెలుగుదేశకర్మరహితమున కల్పితి శిష్టకర్మరహితమున కెరియుచును. దీనికి 'మా. వి.'లో 'ధా.రణ=జలము, దా.నుండి కట్టివది ధారు.టి' అను ప్రక్రియ కల్పింపబడినది. ఈ కల్పింపితి సాధ్యమి. -త్తే.తి. పాం.భ, తె. పాము, పావ (జీవ) కల్పించిన 'పాప' పాక్షి-జలమున కలది చింతలవది గను అని కల్పింపితి చెప్పెనుని కమరీ.భట్టు తింత్ర వార్తిమన హెచ్చరించుచున్నాడు. ఆకాలపు కర్మరహితమునుట్టిమీ కావలయు నన్నోక్షముకూడ నిరూపమును బ్రయోగించియున్నాడు— "ఆకాలంత రాశింబు ధారు.టియుం గవ,చు ద్రాచి లోలి కలు కానుంబోలి నాభోంబుల" (రు. సం. ౧౧-2౦౫).

తరుణికులు:—“ఎంతెవర వాడును దాళిమునుద
పెట్టునుందిదని లొప్ప వాని ముదంబున దమ్ము
బహళి మెచ్చుకొ.”

పెద్ద ప్రభులందీ రూపము జాడల్లు మును
టచే నిది నన్ని ప్రయోగమే కావచ్చును. "తిరు
మొల నొప్పనాది" రమ పాతాంతమును కలను. "తిరు
నేరు యొక్కర్తు వికటకాపనీవోరిక" అని నన్ని
కోడుని (మ. పం. ౮-౬౮) ప్రయోగమును గలను.

అభివృద్ధి — భిక్షుకంబు ఇది 'కృత్' ప్రమాణము గాదో? — 'ర' యువలె, 'వి' యువలె గాని పద మింక వాకు బద్ధలక 'పెరుగుచున్నది' (ఆది. 3-౫).

పూరి:—దృ. "నాని పూరికి" పెరివనివారు
లేరు."

కష్టము:—(of కష్టాత్ముడు) = సురాత్ముడు—
 "విను కేల యెట్టి కష్టము విడి పూ మగుణంబు కెడిగ
 జల్లిని బోలుబొప్పినవారిని విడుచునేని. క. ర. లో గ్రహించ
 బడలేదు.

స్వర్ణమును—హావిహీనుడు. స్వర్ణము అను
 దాని రూపాంతరము. “నా యంగా పర్వ” వింశతి
 చాల్పా వది నంతి స్వర్ణమునే “స్వర్ణ” గానుత్తరో
 పాటు “పా” ధాతువున పాతుపాతమున గలదు. (చ.
 లజ్జతే, తేజితే మె.) కన్నయ యీ రూపమునే
 ప్రసాదించి విశేషము. దీనికి “స్వప్రభువనే” నను
 పాదము నన్నయచై యుండదు. ఈ రూపమును కింది
 చివవా రైతొ తిరువార కల్పించవలయుండదు.

అశోక స్థితి నందుడు:— (2-ది. ౪-౧౨) =
దుర్భింశుడు అనబడు.

నిర్మించు:—చేయు. "వా మనస్త్రితు. బు
నిర్మించు దయ" (అన. ౨-333)

రచించె:—శ్రీమదుండు దేవ-మాకు పశీమతం
దైన రాజపుత్రులకు వివాహంబు నేనుంగనక స్వయం
వరంబు రచియించుచున్నవాడని. ప్రభురచనము
వలె స్వయంవరరచన మిప్పుడు రిపోటింగ్ నొది గాదు.

భంగించు:—“నాశించున దురాగ్రహం బుద్ధును
మని కొడుకును భంగించి”=భంగపరచి, సంపించి (?).
భంగ=లబ్ధలు కొట్టట. (=humiliation, defeat-
Mon-willig) చిన్నబుచ్చుట. కాని యిది సామాన్య
వ్యవహారములాని ఉద్దయు కాదు.

అమల్యము:—అమల్యము. “నీ కఱపుల ని
గ్గురుపల మామల్యము బొందు కేమి యాశ్చర్యము?”
“అడవికము, అడవి” అని పాశాంతిమును కలవు.
కాని వన్నయ ‘అమల్యము’ అనియే ప్రయోగించ
గలడు.

౧. హీనలః—మిక్కిలి హీనలయినవాడు. "నన్త
 ఫలాశీతలై విహీనులై" (చ. 3-౧, ౬౫) "హీను
 ల్లు" (పా. ౧-౫౫, ౬) ఇది మూలాధ్యయన
 ప్రయోగము.

కారణముగా:—“గో మా తి కారణముగా
 వేస్తేన”=కరుణ గొల్పునట్లుగా. కార్యము=రతు,
 కనికము. దీనిని క్రియావిశేషమునవలె ప్రయోగించుట
 విశేషము.

వగువరించుట:—“వృతకుల కెఱ తట్టి వగు
వరించుచు బగుపతి నుడుగు బూజించువారు గలరె”
=వగువృతుగా తేము (బలియిచ్చుటకొరకు). ఇది
వన్నయకల్పితమా? వగువగు ధాతు వొట్టి యొంద
వలె. “వలవడు, వెలవరించు” వలెనే “వగువరించు”
అయినదా?

కాగము:—=వధము, ఇంద్రియము—“వారల
కేరములు కడుమున, వారిండుచు కథికల ఘోరమున
వారిక, ఘోరక విద్యుదగ్ధుల, గాగమున పోవకుండు
ఘనదైయోకె”=ధించుట కొరకు, విధించు వస్త్ర
తమతో (!). విశేషార్థమున, బ్రయోక్తము.

వారకములు:—=శేయస్థుడు వృద్ధాశ్రమము లేక
అప్పించిన ధనాదీకములు. “నీ వారకములు గాగ కగ
వును బుద్ధిక.”

మర్యాద:—=శుభాట. “చేతిమర్యాద దీని
తేకొనుడు బులె”=శుభవచేయటకు విస్తృతి వృత
వలెను నందలి యర్థము తేరు. మూలార్థమున, బ్రయో
క్తము.

ఉపవీతము:—=కేతన పవీతంలైన యా యస్య
యము”=కేతనవీతన, ఉద్ధరింపబడిన. ఇప్పుడు ప
నీరుడు వడుగు. మూలార్థమున, బ్రయోక్తము.

సంబోధన:—=ప్రేరణము. “ఏకవిప్రసంబోధన
తేనీ చేసె” (ఆది.) దీనికి “సంబోధన” అను పాదము
కలదు. సంబోధనముకంటె సంబోధనమే సందర్భము
జూలముగ గనపట్టును. ఆది ౨-౧౦౩ లో “అట రిక్ష
కుండు విప్రతపన (కాపము) ప్రవోదితుండయి పరీ
క్షితునొద్దకు వెవిధ్యులున బోలుగునో యని చింతించు
చుండె” నను వాక్యమున బట్టి “ప్రవోదితుడు”, లేదా
సంబోదితు డనటయే యుక్తము. తేనున్న వన్నయ
దకారధకారములను ప్రాస వేసి నా డనవలె. లేదా
“సంబోధన” అను కిద్దరుమాటయును గల్పింపవలె.

ప్రబోధించు:—=ఆ తరగతి యవక్రితు కవంశ
లవుల ప్రీతిఁ బ్రబోధించి కొనియె తెనుగు నంతిక”-
ప్రీతికా ప్రబోధించి=ప్రీతిని బుట్టించి, కలగజేసి.
ఇప్పటి పామాన్యార్థము ప్రబోధించు=నిద్ర మేల్కొ
లుట.

జితకాశము:—“ప్రజలకు విహితాహితు లగు
యందీ రనేకులు జితకాశులు ధరణీపతులు శుభాలా
దులె”=యధమున జయించువారు (శీ. ౬), జయ
మున విలసిల్లువారు (నూ.ని.). జితం=జయము. దానిచేత
కాశి=ప్రకాశించువాడు. విశేషప్రయోగము.

వినిత్రీకరణము:—“వినిత్రీకరణమైన నా
హృదయశుశ్రియలు నద్యంతపుము”=ప్రత్యేకంబ. తేయు
చున్నది. (!)

అంతర్విజృంభితుడు:—=లోపల మిక్కిలి కలించిన
వాడు. తుంగీతుడు. “అంతర్విజృంభితుడైన య
క్కణ్ణం జూచి కుశ్యోననమదాంధగఃసంసంధరంబు
కడునలిగి భీమున కిట్టయె” (ఆది. ౬-౧౬)

పద:—“విద్య: వివేచనమున నొక్కపదం గని”=
పద్రేకు, ప్రయోజనము విశ్రేయించుట కిల్లు. కొలవు
జూటము కాదు. విశేషార్థమున, బ్రయోక్తము.

విచారము:—“వొల్లిటి విచారమున కను
గుణంబు” (ఆది. ౮-౬౯౦)=అలోచన.

ప్రసూదిము:—=“దురుమాదముచేసిరి”=ఏమరి
పాటు. “చాలా పాపపాటు చేసినాడు” అని యిప్పు
డనుచున్నట్లు.

మానాగ్ని పూత్రములు, మానమానము,
మానయజ్ఞము: (ఆది. ౩-౨౨౨)=ఆదంబరముకొరకు
గర్వముతో జేసిన యజ్ఞములు.

మాత్ర:—“నీని మాత్రకు నాలుగేక పాదీక
నీదె”; “తిత్తిగా మాత్రిక”=మాత్రకబ్రహ్మగిరితి.

కృతకము:—“పురోహితు కృతకము నెఱిగి”
=నందన.

ఉపయోగించు:—“అమృతం బుపయోగింపం
బోయిన”=తిరగట, త్రోగుట. “అందు భోజనముల మాచింప
గలిగి, ప్రయోగము. మూలార్థమున, బ్రయోక్తము.

బ్రహ్మఋషిశ్రవణము:—“పదనెకా మహాతపో
బలమున సర్వసంపదలు బ్రహ్మఋషిశ్రవణము దిగ్భ
కీక్తియుక”. “బ్రహ్మశ్రీశ్రవణము” అని సాధి చేయకయే
ప్రయోగించుట విశేషము. భంద్యుకొంత యీత
డిట్లు ప్రయోగించియుండునా?

విస్తరించు:—ప్రతుంబు విస్తరించు.

ఆంధ్రము

ద్రావిడకుటుంబములోనిదా?

శ్రీ కాశీభట్ట కృష్ణరాయశాస్త్రి

ఆంధ్రము ద్రావిడకుటుంబములోనిదను వాద మెప్పుడి వాలోచించినను నిల్చునది కాదు. ద్రావిడసంప్రదాయము కొన్నింట నున్నది కదా యన్నలో నది దుర్నివార మని యందును. అట్టి సంప్రదాయము లెవ్వలెవ్వ రాంధ్రులలోనిది నిశ్చయ సంబంధము కలిగియుండులో వారివారిది దుర్నివారముగ గలిగియుండునపు. అంతమాత్రమున మూలసూపమును గాదా:రాదు. ఆంధ్రాదిభాషలకు మూలముగ నొక భాష యుండెనియు, నది మూలద్రావిడమనియు, దక్షిణములే యాంధ్రగ్రామద్రావిడలు లనియు ననుకొను వాదము నమూలకమే. ద్రావిడకృష్ణము బ్ర ప్రపంచసృష్టిచే నత్యంతమగ్నాభీకముకావున నాంధ్రాదుల నాంధ్రకుటుంబభాషలనుట వ్యాజ్యము.

ఇక నీ తెలుగుభాష కేరళాద్యభాష. అన్ని సంప్రదాయములును వైదికసంప్రదాయములై యున్నవి. గత దీనింబడు భారతిలో శ్రీ కోరావ రామకృష్ణయ్య గారు “వింతయక్షిరములు-వారి పరిణామము” అని యొక వ్యాసమును ప్రకటించిరి. అందు “వానివలన గొంత గానబడియె, కొంత తాన కలిగె, నంతయు నేకమై తెలుగు భాషనాగ వివరికెక్క” అని తెనుగునకే ప్రాధాన్య మిచ్చెనని యనిరి. అవును, తెలుగు ప్రధానమే కానినాకు తెలుగుభాష యనుట వ్యర్థము. కాని “ఏమి తయో ర్భవే ద్వికృతిః” అను భాషము లే దనుకొనుచున్నారు. ఈ భావమే యుండుటవలన “పల్లభామలకును కల్లి సంస్కృతంబై” అని చెప్పి యున్నారు. వికృతియను నానుకరణ విధ్యపడదు.

కొంత తాన కలిగె

ఇది సృష్టిసర్వము. ఏదియైనను చాస్తే యుండుట యనగ మూల మజ్జాక విని యర్థము. అది యవాదివంటిది. అన్నింటికీ నవారు లున్నవి. పరమాణువులకు శ్రమగా మనాది. కావుననే “అనాది నిధనా వాగుకృష్ట” అని యుపదేశింపబడెను. ఆ యవాద్యంతకేమీ తా నని కర్ణయుండుకొనవలయును. పరమాణువున నదియు వికర్తమే యని వివోదింప నచ్చును. కాని కొంత తాననట నిక్కము. భాషా క్రాంతిజ్ఞుల పరమార్థములు : ట్టికీ, గీర్వాణభాష ఇండో-ఇంగ్లీషుక మునియు, సిండోయోలేనియు న్ననియు నందుక. మూలావ్యవధి మఱే యుండును. అన్యత్త కనును. ఆ యన్యత్తముకకు ద్రావిడ మని పేరికలు ద్రావిడప్రాణా మామమే. దానికి ‘మూలాంధ్రా మనియో, ‘మహాంధ్రామనియో’ పేరు పెట్టెను. అప్పు డిర్వరంత మును. దేశ్య, ప్రవాసీని యనిరి, కాని ద్రావిడ మని యెవ్వరును ననలేదు.

కొన్ని వర్ణములు దేశ్యభాషాచార్యురణసంప్ర దాయములను కెడిన నని యనుచున్నారు. అవును. కర్ణములు, పదములు, వాక్యములు మున్నగునవి కొన్ని దేశ్యములే కాదని యెవ్వరందురు? ద్రావిడము మాత్రము గాదు. అనాది. కొన్నింటికి మూలము లనేవీ ఓంప చెల్లములుగ కలియఁచుచున్నవి.

ఎ, ఓ, చ, జ, అ, ఇ,

ఈ యాతీంబులు గల సంప్రదాయమును సమ వ్యయించుకొందము. ఈ యాతీను మూలప్రకృతియను

సంస్కృతమున లేకున్నను దెనుగున నుండుటకు గారణమేమి? సమాధానము లేలే యని యనచున్నారు. సంస్కృతమున లేకున్నను బ్రాకృతమున గలవని మతమున్నది. "అగుతో బ్రాకృతమున నుండుటకు గారణమేమి?" అని శంకింతురు. సమాధానము కుడిదివను కేటరేఫమా యని వాడింతురు. ఇంతకును వర్ణోచ్చారణము వివిధము.

ఏదేని పలుకబడవలయునో వానిని స్వయముగ నుచ్చరింపజేసిరి. అది స్వపరివ్రాము; స్వాభావికము. ప్రాకృత మను కల్పింపఁగూడ స్వాభావికము (Natural) గనే భాషాతత్త్వజ్ఞులు గ్రహించిరి. అప్పునకు పేదసంస్కృతముననే యా వాడలు గెల్తు. 'ఎ' అను రేఖయే మొటి యక్షర మనియు, దరువాత బలకలమునది చిన్న యోజకరేఖతో 'ఏ' అనిరి. వేదజ్ఞులకు 'హవామహా' అనుదాని స్వరకల్పనమును సామములో 'హ...ఏ' అని యజంశమును వితీచి పఠింతురు. మఱియును సాంప్రదాయకముగ 'ఏ' ను ద్రావిడ కావలయునన్న 'ఏ'గా, కేళారహితముగ విచ్చరింతురు.

వ్యాకరణజ్ఞులను నకారాదులు ప్రాప్యదీర్ఘములగు కెప్పబడినను వహ్నివహ్నిధేదముల నున్నవని యుండ్రు. ఇన్నియు కెట్లంకర్పించియుండునో అట్లు ప్రాప్యమున నెకారోచ్చారణము సంకర్పించి పలుకుబడుల నుపయోగించియుండ్రు. ఆ యాచార మంత రించుటచే గ్రహింపబడును వాడలను దీయకచ్చును. మఱియును, వై కూకరణు లీ యక్షరములను విశేషాక్షరములనుగా గ్రహించిరి. కావుననే గుణసంజ్ఞకములయ్యెను. ఈ 'ఏ, ఓ' లు గుణము లనటలోనే ముఖ్య వర్ణగ్రహణ మున్నట్లు స్ఫురించుచున్నది. 'ఏ' అని ద్రావిడయే 'ఏ, ఏ' లు నుపయోగించుట యాంధ్ర సంస్కృత పండితుల కంటకు నెలుక. నాగరాక్షరములు కృతకములు. పూర్వాక్షరములు పరిణతములు. కావున ప్రాప్యమున నెకారము వేదపనుకాల వేదపన్నిహిత కర్ణవర్ణభావలో గలదని నిశ్చయింపవలయును. వేదపరిభాషావేదములలో నొక్క పదమేని ప్రాప్యమున నెకారముతో వాపరేయకదా యని

తృప్తిపడుట కవకాశము లేదు. జ + ఛ, క + ఛ—ఈ మొదలగు సక్షరములు యుచ్చారణ పెట్టివని నిరూపింపలేము. ఏ సమాసమునం దే పదమున కే స్వరమో యెట్లో చెప్పనేరము. అనువాదిక్యము లగునవి యేవో నిర్ణయింపలేము. గురుశిష్యవరంపరలో గొన్ని యుచ్చారణములు ప్రతిష్ఠాతములై యున్నవి. కావున ప్రాప్యోచ్చరిత మగు నెకారము లే దని యనలేము. అర్థభాషావిభాగ మన్నింటను నెకారము వినబడుచున్నది. కావున వాంఛింపబడదలి 'ఎ' కారమును, బ్రాకృతకమున నెకారమును వేదభాషియమే యని నిర్ణయింపవలయును. ఇంతకును బ్రాకృతమునం దున్నవని యంద తెలిసిన విషయమే. అట్లే 'ఒ' కారము గూడ వైదికమే. సంకృతమున 'అ' కాకమే 'ఒ' కాకమై యుండువలయును. ఆ యుచ్చారణమే యుత్కలాదిభాషలలో గలదు. పాడినియు "అ అ" అను నూత్రమున నిరూపించెను. రేఖావ్యాస మీ భావమునే స్థిరపఱచును. 'ఏ, ఓ—ఒ ఓ'—ఈయక్షరముల రేఖావ్యాసములే పూర్వోత్తరమాహాచ్చారణ నిరూపకములై యున్నవి. దేయిల యుచ్చారణసంప్రదాయమునుబట్టి ఎ, ఏ, ఓ, ఓ, ఏ, ఓ, ఓ లున్నములైన వని యందురు. అవును. ఆమాత్రమున ద్రావిడ పెట్టగను? ఆ వైదికవలే దూరదూరముగ నుంట నుచ్చరించుటలో భేదమును సంఘటించిరి. 'వరేణ్యమే' అనునదియే 'వరదేయం'గా మఱిను. 'కత్' పదిమి; 'కిథ్' పదిమి; అనియు, 'హంపా' 'హగంపా' అనియు భేదించెను. ఇట్టి భేదము లన్నియు వ్యరస్థాభేదములు. వైదికలు 'కపాల' మనగా ధార్మికులు 'కభాల' మందురు. కావున ఎ, ఓ మొదలగు సక్షరములు వికసితము లనుటకంటె బ్రకాశితము లనుట లెప్పు.

చ-జ

ఈ రెండును బ్రాకృతములయందు గెల్తు. వైదికల పూర్వోచ్చారణమునందు గలవు. కావుననే చి, జ-లు క, డ-ల వినియును స్వరూపములలో నన్నవి. వాతయందును "త్య-చ" వాడుక యుండదు గలదు.

అంధ్రాక్షరములలో ద్విశీయశాబ్ది యని నూచించు
'చ' ద్విసంఖ్యాకేభావ్యాస మున్నది.

The M S S. geperally writes 'ch'
instead of 'och' as result of the combi-
nation of 'r' and 'c'. (Sanskrit grammar-
by Whitney.)

ఈ మొదలగు పరిశోధకవాగ్ధ్యములవలన చ, జ ల
దాక్షిణ్యరూపముగూడ నవాగ్ధి మనరాదు. ఉచ్చా
రణోచితస్వరాలవానుగుణ్యముగ నన్న యాంధ్రాక్షర
తత్త్వములను ద్రావిడ మనుట వ్యాధ్యులకా, పరిమితమై
సంస్కృతమై యున్న ద్రావిడస్వరులను మూలమునకు
వ్యాధ్యులకాది కేరింపుదు. కావున నీ చ, జ లు సర్వము
లని చెప్పుకొను లిసిరి. సంస్కృతస్వరుల నుచ్చ
రించు సంప్రదాయ మాంధ్రాధికామలలో నట్లయ్యె
ననుటయే సమంజసము. ఆగ్నిహోతృకుటుంబమునకు
భిక్షుముగ చ, జ లు పరిగణితము. భృగూపనిషత్త
మును గాను. కావున వైదికావ్యుక్తి విస్తరింపబడుచు
నచ్చారణములలో గొన్ని యక్షరముల పూర్వరూప
మును వ్యాకరణకాసనము నల్లంఘించియే వాడుకాను
చున్నాడు. ఇంకయే, ఏరి కేరలాగ్నిసంప్రదాయము
లని శ్రుతిస్మృతిహాసములనుట్టి నిర్ణయింపుకో యా
యాగ్యసంప్రదాయము లెల్ల నిర్ణయించు నాంధ్రము
నాచు స్వచ్ఛముగను, దాతరులూచు చామామాత్రము
గను నున్నది. సంస్కృతమున కేకారము లేద.
వేదమున గలదు. కావున నాంధ్రమున గలదు. 'క్ష'
వర్ణము సంయుక్తాకారమున నాంధ్రమున నున్నది.
నాగరమున బ్రత్యేకముగ సంయుగరూపవిత్తముగ
'క్ష' వ్రాయబడుచున్నది. తాలాగ్నివహారము కాసన
ములను దున్నుచు సనాతనముగ కౌచిత్కమైన
దంక్యస్వభావ ముండుటచే సంఘటయం దా రూపము
గానవిచ్చును. తత్ + చతుర = తత్, చతుర = అనును.
అనగా 'త'కారము చతురాంగములో లయింపగల
దనుట. ఏ వర్ణ మెంచు లయించునో యా వర్ణమునకు
సమగ్రత లెల్ల చుష్టభావమునుబట్టి బోధపడగలను. వేద
కాలమునండియు నున్న వర్ణమాలావర్ణిహారములోనికే
'ఏ, ఓ, చ, ష' వర్ణములు. అట్లగుటచేకే వర్ణ

మాలాంతఃపాదులుగ నీ వర్ణ దత్తవృత్తము నాంధ్రులు
వర్ణములలో జరించుచున్నారు. ఇందుకు చెవికడుగ నీ
యెఱుంగదీవాల్లు వర్ణము లనియు, దదభిము లాయా
మతము లున్నది. ధైర్యాలకీ యను నానుమున
గాకున్నను మన పూర్వము భాషాతత్త్వము నెఱిగియే
యున్నాడు. కావున నీ అచ సుజ్ఞ చేతను, ఏత్
సంజ్ఞ చేతను ఏ, ఓ లను గ్రహించి, చజలను ద్విత్వ
ముగ నివహించి సవర్ణము లిసిరి.

అ, ఓ

ఇక కేటరేఫము, నలుమున్న యను నీ రెండు
ధ్వనులును సంస్కృతప్రాకృతభిన్నము లనరాదు.
"కావున బిరిజైనను దెరువ సహజము లనక తప్పుదు
గదా" అని రామకృష్ణయ్యగారి వ్రాసిరి. వారి
వ్రాతయే ఏ, ఓ, చ, ష - ల ద్రావిడదౌర్భాగ్యమును
నూచించును. అది యట్లుబడిండు. ఈ కేట
రేఫము తెలుగున బ్రత్యేకతద్ధో నాదరింపబడుచు
నచ్చునని చెప్పుకచ్చును. తెలుగున సహజధ్వను లున్నవి.
ఉన్నది కావున ద్రావిడము యనరాదు. అనుట కాధా
రము లేదు. తమిళాదులందుగూడ నీ కేటరేఫమువంటి
దుండుటచే దెరువను దమిళాదికుటుంబమున కేర్పట
కంటె దమిళాదిరి దెరువకుటుంబమున కేర్పటయే
తరును. అట్లు చేర్పటయే సంప్రదాయము అయింను
నాంధ్రకీయున దొలిమండియు భాషాతత్త్వ
సంప్రదాయ మొక డున్నది. వర్ణమాలాబోధమునందు
గ్రనుముగ జెప్పి య, ర, ల, వ, శ, మ,
న, హ వఱకు సంస్కృతప్రాకృతలిలింగసాధారణముగ
గ్రహించి, విలక్షణవికర్మము లగుటచే 'శ, ఊ, ఐ,
ఇతి" చెప్పకొనుట యాచారముగ నున్నది. ఇందలి
'భ' వేదప్రాకృతసహజము. 'క్ష' యగ్యసాహస్యమే
కాని విలక్షణధ్వని లిది. 'సంక్ష' (Sanction)
ధ్వనివంటిది కాదని ప్రత్యేకించిరి. ఇక మిలిసది కేట
రేఫము. ఈ వర్ణ మకృందధ్వనభేదాభిన్న మగుటచే
బ్రత్యేకించిరి. దీనిని బండిటా యని యందుకు, కేఫత్య
ముండుటచే కేటరేఫము కేఫస్థానియమయ్యె కేట
లక్షణవికర్మచాపరణము వేదయజురగవ్యమై భిన్న

భిన్న శిఖరలచే భిన్న భిన్నాకారములను బొందుచు వచ్చునట్టి శిఖరకృతిమత్ర నొందియుండవచ్చును.

అలసనియామెతగా ('నా') ఒత్తమునకు బదులు ('నా') ఎత్తోత్తములు రాశిదా? 'నా' అనుటకు 'యై' అని వ్రాయుచున్నాము. ఇది దురాచారముకదా! ఇట్లే కాసవశిఖరుల గుండారాగ్రాను లేదేశమువాలో యెట్టివాలో, తెలిసికొన్నచో లేఖన వైషమ్యమునకు గారణము లోపపడును. తమిళమును వ్రాయువప్పుడు 'యై' అను యక్షరమును 'నా' గనో, 'దా'గనో వ్రాయుచును. జనోయూలీయములు, యనువర్ణములు, వర్తస్యము లేఖనమునుండి తొలగి పోవుచున్నది. కావున శిఖరేశ పే వైదికపంథముకర్తవ్యోద్ధారణమునకో వ్రామబడియుండును. నేదము నందలి వర్తస్యవర్ణమే అ, ఆ, ఇ, యగ వ్రాయబడి యుండవలెను. ఆంధ్రమునుండి యితర భాషాకుటుంబ సంక్రమించియుండును. ఏది యెట్లున్నను శిఖరేశము నున్నతెనుగున నేటికెందును నున్న దనగలము.

తమిళమున గల పదాంతనకారమును అన్నకారము తెనుగున నుండెడి దనియును, దరువాత నంతరించి ద్విత్వబకారాద్యుద్ధారణముల బరిణమించెననియు, నదిమే వర్తస్యవకార మనియు ననుచున్నారు. ప్రమాణలేఖనములు కాసవమలే. అందు స్ట, ష్ట, ష్ట, ష్ట వివిధముగ నున్నది. శ్చిరికాసమే శిరస్యము. పగన్లు, అచ్చివవాన్లు ఇత్యాదుల యంత్యమున దంత్యవకారయు క్తవర్తస్యవకారమే శిఖరేశముగ బరిణమించె నందురు. దాని కేమిలెందు: పాళీ, గాథా, మగధీ ప్రముఖప్రాకృతభాషలలోని మార్పు, నీ తెనుగులో మార్పు సమానముగ నున్నది. మగళెబ్బము ('మహా') శ్చిరివము. 'మహా' ('మగ') అయి, నిర్దేశ వాచకముగ వాలంబధూతమైన వైదికమున 'మ'కారము (తదుపస్యస్య)చేరి 'మగన్లు'గ వై, పాళాత్యములన 'మగండు' అని శ్చిరిచెను. కొన్ని శ్చిరిము కారణముగ కానువాసికములకుల స్వభావము. విద్—విన్, చది—చన్, కృత్—కృద్ ఇత్యాదు లన్నింట

నున్నవి. కావుననే "ప్రతిజ్ఞానువాసిక్యాః పాణి నీయాః" అని సంప్రదాయ మయ్యెను. తొల్కాప్పియమున తెప్పబడిన పదాంతనకారము అ. పానీయాను వాసిక ఏ నెను. దాని యుద్ధారణము మూర్ధవ్యస్థానీ యనుగనో యుండవలయును. కావున మన తెనుగువర్ణమాల కడపటిదగు 'అ'వర్ణమునే యనుకరించి తమిళులు అన్నకార మని వాడుకొని రనుకొందును. సంధి రూపములందు స్వరవ్యంజనసంఘటనములు విపర్యయములగు నుండునంత బవ్యజనకతల కలలు కానివనియే. చిట్టెలకరూపములో గల నుట్టుమాటో యని యందు రేమో?

చిట్టెలు క

చిలు + ఎలక—ఈ రెండును గలిసి ప్రారంభమున 'చిట్టె'లకయై ద్విత్వబకారమునో నేటికి బరిణత మయ్యెనని యందురు. ద్విత్వబకారము నిపాతములతోట్లు తల్లిజాతీయములగు బలకబడునవియే కాని ద్రావిడసంప్రదాయము కాదు. మొదలు + మొదలు, తుడ + తుడ, చీక + చీకటి, కడ + కడ, ఈ మొదలగు శబ్దముల కలయికలో ద్విత్వబకారస్థితి కేమికారణము? స్వప్రస్థానమున వానికి చేరు. 'పలుక'కా అను పదమును బాగపడులు 'పల్లక'యని యందురు. లు, క-లు 'ల్ల'గ మారెను. మలియును మిదై + యె = మిదైట్లు అనును. ఇందలి టకారమునకు గారణమేమి? యుద్దపుటోడలోని టకారముగతి యేమి? ఆయా పదములయు, దద్యోగములయు బ్రాబ్ధ్యము మన నున్నపై వ్యాపించి యథోచితవర్ణముల బరికించును. శ్రీ అరవిందపండితు డనినట్లు కొన్ని పదపదయోజనములు మహాప్రబుద్ధము లనవలయును. "Psychology of Philology" అని ప్రత్యేకముగ నిర్వహించుకొనవలయును. మూర్ధవ్యవర్ణప్రబలత యున్నచో మూర్ధవ్య పరుషవర్ణము స్వప్రభావార్థము ద్విగతమగును. చిలు శ్చిబాంశ్యము మూర్ధవ్యగురేశము. 'ఎ' అనునది కేవల వివృత ప్రయత్న మగుటచే బూర్వవర్ణము స్వరవ్యంజనయుక్తచే ప్రబలమై 'ట్ట' గ మారెను. ఈ శిఖరేశోద్ధారణ విట్లుండెనని యిప్పు డనలేము. తద్వర్ణక

ప్రశ్నకవిష్టవ్యరప్రాధాన్యమున నశించుటచే ఆశ్చర్యమైపోయెను. కాని ప్రాచీనులు కేటరేఫమును విలక్షణముగ నుచ్చరించి రచనలలో నందఱును నుమాఖులే. కాని 'అన్నకార'మన నక్కఱలేదు. ఈ కేటరేఫము వైదికమై యుండును; ఋ, ౧ వర్ణములు సవర్ణము లగుటకు హేతు మేమి? ఈ సయోగ 'ఋ + ౧' యాపవోగతికి కేటరేఫవ్యవ్యాకృతు లాంధ్రమున నిలిచియుండవచ్చును. ఇట్టి కంపస్వరములు వేద సంప్రదాయము. సంప్రదాయైకవేద్యులగుననే యంత రించిపోవుట సహ్యము. ఋ, ౧ వర్ణముల యచ్చారణము, యోజనము వేదమువాటినుండి శేటిదనుక ననిశ్చితముగనే యున్నది. రి, లి-గను, రు, ఊ-గను, రృ, లృ-గను నుచ్చరించుటయును గలదు, వాని యచ్చారణ మనకే కంపన మనియు, వికంపనమనియు భేదము గలవు. కావుననే ఋక్షి-మిసి, ఋక్షి-రిక్క, శృధి-వుడమి మొదలగు తద్భవములు వచ్చెను. వీని వాధారముచేసికొని వచ్చిన 'యరలవ'లును వింతగనే యున్నది. కావున యరలవలలోని 'ర, ల' వర్ణముల విలక్షణవ్యవహారే 'ఋ, ర్' లని నిర్ణయించుట వ్యాయోగము. ఈ కేటరేఫము భిన్నభిన్నముగ బలు కుటచే, స్త్రీ, స్త్రీ, స్త్రీ, స్త్రీ-గ ననుకొని యోజక రిపిని వాడియుండుదు. కావుననే యా వింతకర్ణము లన్నియు ర, ఋ, ల, ర్, డ, బ ల పరిణామమునకు గారకమైవవి. క్రాంతికి బదులు. కేటరేఫమే యుంచుటవలన కేటరేఫ గురుప్రతుత్పాప ల్యము వోధవడగలగు. ఈ వాద మిట్లుండ నిండు. ఆ అన్నకారము ద్రావిడమున నుండుటకు గారణమేమి? మూలద్రావిడమునం దుండ నందురా? ఆ ట్లుండండుటకు గారణమేమి? అని శ్రీ రామకృష్ణయ్యగారు ప్రాకృతమునం దాయా వర్ణము లుండుటకు గారణమేమని యడిగినట్లు కేసును వడిగ దను. ఈ చక్రకాదోషక్రమణమును విడిచి తత్త్వమును గ్రహించుము.

'చిలు' అనగా చిన్నది అని యర్థము. ఈ వేదము వైదికధాతువునండి వచ్చెను. 'శ్మ' అను ధాతువునుండి వచ్చెను. ఋకారాంతధాతువునండి

వచ్చు లెనుపదములు పాధారణముగ కేటరేఫాంత ములై మకారాంతములు నగును. చిలుంగు—చిలుంగు ఇట్టివే. చిలుంగుపదమునందలి కేటరేఫము పోయి పాధు రేఫముగా ('చిరుంగు')నూటెను. కాని 'చినుంగు'పదము నందనువాసికవర్ణముమాత్ర మేట్లే యున్నది. చిలు + అగు = చిలుంగు అని యర్థము. చిలునవృత్తి, చిలుంత మొదలగునవి వచ్చెను. చిలు + అ = చిన్న + ది = చిన్నది అని నుర్థము. ఈ చిలుకబిల్లులలోని కేటరేఫము స్త్ర, స్త్రీ, స్త్రీ, స్త్రీ-గ బలుకబడియుండుటవల ననే భిన్నభిన్నయాపము లేర్పడినవి. చిరుగు, చిలువ, చిలిపి, చిలుకు మున్నగు పదములు వచ్చెను. ఈ పరిణామముననే చిట్టెజక, చిట్టాముడము, చిట్టిక సంధ వింతెను. కాని వ్యాకరణమర్యాద లెఱిగినకొలది సంస్కరించుకొనుచువచ్చిరి. మూగవ్యాకరణపూర్వము వాసికముగూడ మార్ధవ్యాతీయముగుట యుచితమని 'ను' 'లు' గ మార్చుకొనిరి. ఇక వా వింతయక్షర మెట్లుచ్చరింపబడెనని చెప్పుటకు ద్రావిడసంప్రదాయ మును కరణ మన నక్కఱలేదు. కొన్నియక్షరములు పానవాసికములగు నుంట వైదికసంప్రదాయము. వేదమునందు, నితరమునందును రేఫాంతములగు మూల ములనుండి వదలాలపెల్ల నొక్కవిధముననే కరణ, చరణ, కిర్ణ, పూర్ణ, తీర్ణ ఇత్యాదులు గలవు. కావున పానువాసికముగ గొన్ని యక్షరము లుచ్చరించియుండ వచ్చును. ఇక 'వాడు' కేబ్బకమును గనుగొందము. 'వాన్లు' అని పెక్కు పూర్వకాసములలో జెక్కబడు టయు, దంత్యనకారయ క్తముగ మార్ధ్యదికార సదృశకేటరేఫకర్ణ ముపయోగించుటయు జూచి నల్ల వింతయక్షరము అన్నకార మని యందురు.

వాడు

ఈ క్రియ వాన్లునుంబున మధుగర్థమునను, సర్వనామ తత్ కబ్ధార్థమునను వాడబడుచున్నది. మఱియు కేత్యుప్రకర్ణయార్థమునను వాడబడెను. కలిమి వాడు = కలలునాడు, వాడు = పి, వచ్చువాడు = వచ్చుచు అని కలదు. ఇన్నింటి కనుకూలముగ వేదమున మత్-౧౯-౧౧ అను ప్రత్యయములు గలవు. ఈ ప్రత్యయములు నొకప్పుడు పదములే యని యొక లెఱుగు

దురు. కావున రివ్యూ, తావా అనునవి 'వాడు'గ మూలముండవచ్చును. ఉత్తరగౌరవముండను 'వహి' అని కలదు. 'వాలా' అనిపూడ నందురు. అట్టి యర్థముననే 'వాడు'కబ్బము తెనుగున వాడబడుచున్నది. ఇదికభావలోగల రిష్టరకబ్బమును విచారించుడు. "దానిని కేయువా" దని యర్థము. కావున 'రెవ్'కబ్బము నకు సరిగ 'ఆ' అని యర్థము. అల్ల-ఉల్ల అని నిర్దిష్ట నిర్దిష్టభావవ్యక్తికముగ 'రెవ్' వాడబడినది. కావుననే పులింగప్రభమైకవచనము 'సో'గ మూలము. అది నిర్దిష్టమై యాత్మార్థముననే 'స్వ' అని మూలము. స్వకబ్బములో గూఢముగ 'రెవ్యు' ధ్వనించుచున్నది. అదియే 'వాడు' పదమునకు మూలము. రిష్టబ్బము వేదాదిప్రాచీనకాలమున 'ఆ'అను స్వరముననే వాడబడిన దగుటచే సరివ్యవహారమునందీకబ్బము వాడబడుటయు సాచారమయ్యెను. రెవ్ వర్ణసామిష్ట్యభవన వ్యాపారవాక్ = సః అని కాల్పిని తెప్పవలయును. "అత్యంతాసత్యపి హ్యర్థే జ్ఞానం కబ్బి కళోరి హి" అనెడు వ్యాఖ్యమున 'దత్'కబ్బమును నిర్వచింపవలసి వచ్చును. విశిష్టార్థమునే సర్వసామములకు లక్షణముని కాల్పికుల తాత్పర్యము. లక్ష్యమాణము నుపలక్ష్య మాణము వర్ణవత్త్వమును. వక్తృతాత్పర్య మెంతయో ఘనీభవించి కబ్బయాపమున భ్యాకరణమును. కావున గొన్ని కబ్బము లేకజ్జోపలక్షితములై సత్త్వములు ద్రవ్యములగ నామవంతము లగును. కావున 'వాక్' అనుదాని నవధరించి 'ఉ'అను వైదికనిపాతమునుగూర్చి 'వాసు' యాపము రాగా లింగాక్రమముగ నాంధ్రమున నున్న దుప్రత్యయము చేరి వాడు, వాణ్ణు, వాండు, వాడులుగ మూలముండెను. దువర్ణము నకారపూర్వకముగ నుచ్చరింపవకుటచే శ్రోతృలేఖకుడు ద్రుప్రమాదిములకు లోపై యెట్లో వ్రాసియుండవచ్చును. కాక సమానధ్వనిబోధకభిన్నాక్షరమును వ్రాసి యుండ నొప్పును.

శిశ్యప్రత్యయము సానునాసికముగ బరిణమించుట కలదుకావున వచక, పదస్తా ఇత్యాదికముగ నునికి దెనుగున ఋతింగ 'ఁడు'వర్ణముగ మూలము. చత్ + సు = చక్ (వైదికము)ను = న్, హి, ఓ,

ఇత్యాదు లార్థభాషాసాధారణములు. న = 1, ర ఇత్యాదులు కాల్పికములు. వాక్ + ఉ, ర + ఉ - గ మూల 'వాను-వాండు' కావచ్చును. ర, ి, డల యధేద మంద తెలిగిన విషయమే. ఇక 'డు' ప్రత్యయస్వరూపము నిర్వచింపవలెనై. కావుననే సహాంతముగ వచక = వంటవాడు అని యర్థమును తెప్పకొనుచున్నాము. సత్యమున వర్ణము 'వంట చేయుచు' అని యగునగుదా? ఆంధ్రసంప్రదాయము గాదు. శిశ్యప్రత్యయసహితద్రుప్రత్యయసహితక్యమున 'ఁడు' ప్రత్యయ మేర్పడియుండవచ్చును. అట్లగుచో కాపనలేఖన మా రీతి నేల యున్న దని కేంకింతురేమా?

వింతయేక్షరము

ఈ వింతలిపి యావనమున అన్నగర వనియు, అన్నకార-మనియు వ్యవహరించుచున్నారు. ఇది పదాంతనకార ముందురు. ఏమైనను దెనుగున సత్యంత ప్రాచీనకాలమునందు 'రు' ప్రత్యయము 'సు-ఁ-జన్ = సన్' ముస్థానీయముగ వచ్చినట్లుహించుట కరకాళము కలదు. ఈ సంప్రదాయమునుబట్టియే 'డు' ప్రత్యయము ప్రభుత్వమున బ్రయుక్తమయ్యెను. లేఖనమందు 'రాయును' అని పలుకబడినది 'స్టు' అని వ్రాయబడియుండెను. అప్పటి కా ద్రావిడలేఖనము 'స్టు'గ బలకబడిన దగుటను స్వీకరించి దుప్ప్రముని యెఱిగి సంస్కరించుకొన్నవారై యుందురు. యద్వారీద్యాంతో నిర్ధారమునా అని యాక్షేపింపరాదు. వేదార్థమును తెప్పనప్పుడు విద్యారణ్యస్వామలంత వాని యద్వారీద్యాంతమునే చెప్పిరి. మద్రాక్షరపూర్వ మాంధ్రవర్ణము లొకరితని, నే దింకొక రిది నన్నవి. ప్రాసురకారము క్రొరైది. క్రొవడికి బదులుగ కాపనములలో కలకలేఖమే కాపనమృటచే నీ లేఖమే మూలమునుట లేగునని యుండును. సత్యమైయుండును.

కావడి

చాలకాలమునుండియు దీనిని 'కావడి'యనియే యనుచున్నారు. ఇది తప్పని నా యభిప్రాయము. 'వడి' యనగా సాంకేతికలిపి యని యర్థము. 'ముడి' యనగా సాధారణ మని యర్థము. ఈ వడియే వలి యని

వ్యవహారము. “అద్యక్షిణి” అన్న చింతామణి నిరూపాధిప్రాయము సంస్కృతభాషాసంప్రదాయక యతి వళికాదని. వ్యాఖ్యైతిహాసకప్రకృతికై ‘ఏరి’ పదమును వాడెను. లోకమునందును ‘పరవశి-పరవశి’ అని పృథగ్గతరరూపమునకు వాడుక కలదు. ఈ ‘వశి’ శబ్దము గుణితస్వీకృతాక్షరాకృతులకు వాడుకరణ మయ్యెను. వ్యవహారమున యథావ్యాఖ్యముగ నున్నది.

ఇక దానిపేరు ‘రావశి’యని చెప్పుట యొక క్తము. పానురులు గుఱుకుమరీ ‘క’గుణించునప్పుడు ‘కా’కు ‘రావశి’నే—‘కా’కావశి’నే’ అని, క్రమముగ ‘క్రావశి’యని ర్యకపాఠించిరి. కరారాముడి యని యొక వ్యవహారింతుడు. వ్యావహారికమునను, వ లు వినియములై భ్రాంతిని గలిగించును. అయినను గొంచె మాలోచించిన వడిమడికేద పెఱుకపడును. మూలాక్షరభిన్న రూపమై మూలాక్షరస్థానియమగు నప్పు డా యాకృతి ‘వశి’ యనియు, సమానమగు నెవ ‘మడి’యనియు బహిష్కరితమైయుండెను. తాముడియే ప్రారంభమైన వ్రాయు వాచారమై క్రమముగ రావశి నిలిచెను. అయినను ద్వితీయరేఖము బండితారై నేటికిని గలిచియున్నది. దీని కి కకటాకారము మొదట నుండి యుండును. మొదటి కకటాకారము ౨ ఇట్టిదై యుం డెను. కావున బండి యని పిలువబడెను. బండి భాండి శబ్దరస మని విజ్ఞు లెఱుగుదురు. పూర్వ మొక కుండి నుపయోగించెడివారు. ఆకుండ మాకారము తాముడియం దున్నదని కుళిముగ గ్రహింపవచ్చును. ఇది బండితా విషయము. ఇక వేటకాండ్ర-కాణు, అండలు, కొండలు మొదలగు శబ్దములయందలి ‘ఱు’ వర్ణ మెట్లు బహువచనక మయ్యె ననునది సందేహము.

కాణు

బహువచనమనగా నున్-ప్రత్యాహరమునుబట్టి ఆన్ అనునది యని లేదుచున్నది. కార్యరూపమున అన్-ఆ అనుటయే సిద్ధము. ఏకవచనమున ఏకసకారము,

బహువచనమున ద్విసకారమును గ్రహించి యుండురు బహుభా ప్రకచించుటయే బహువచన ముటలే దదర్శ మున ‘కేకవచనప్రయుక్తమైన ‘రేఫ’మునే ద్విప్రకార ముగ బలికిరి. దానిని బండితా యని నిర్దేశించిరి. ఆ భావచ్ఛాసులే బహువచనార్థక ‘ఱు’ ప్రత్యయమున నున్నచి. సంబుద్ధియందలి స్వరమునకు దూరాద్యర్థము నందు బుత మాపాదించినట్లు ‘ఱు’ ప్రత్యయమును వాడిరి. అనుచో ‘ఱు’ సాధారణమై లేదే యందులేమా? సాధారణముగ ‘ఱు’ప్రత్యయమునే గ్రహించిరి, ఇది శో’అనుదాని సం గ్రహరూపము. మూర్ధన్యకారము ర, ల, క-ల య భేదత్యయనందు వైజముగ నున్నది. బహువచనమున వంగాదిభోమలలో ‘ర్’ అని రేఫము వచ్చుట కలదు. దంత్యానువాసికాత్యంతస్థిని హిత మూర్ధన్యనర్థమున రేఫము విలక్షణధ్వంతో ‘ష్ట’గను మఱి యదియే బహువచనార్థమున దంత్యమూర్ధన్యా న్యోవ్యప్రాబల్యమున ల, క గ మఱుట యచ్చా రణస్వభావము. పేరులు-పేర్లు, వేదలు-వెర్లు ఇత్యాదుల సంయోగస్వభావ మవయునది. ఓకొ, మూకొ, ముకొ, ఇత్యాదిరూపముల సాదృశ్యముతో వ్రావిడముల మన రాదు. ‘ఱ’కారము నూతగా నేల గ్రహించి రకటకు సమానము లేదు. వైదికాంధ్రులు ఒండు, మూడు, ముందు అని యుచ్చరింప నితరులు—ఒన్లు, మూన్లు లను గ్రహించిరి. లేనగువాడు ‘మూర్’ అనుదానిని మూడెను వర్ణములో వాడిరి. సమాసములో ‘ము’ అని మఱును. ‘మూక’ అయి చిందుసాహిత్యముతో ‘ముంగారు’ మొదలగు రూపము లుండియుండును. మఱియు ‘మూగురు’ రూపమునందేని ‘న్’ ద్రవ్య రూపముగాన వచ్చియుండును. లేదుకావున ‘మూన్’ కాదు. ముయ్యాణు, ముయ్యెడు మున్నగు శబ్దముల యం దానువాసిక్యకేమైనను ధ్వనింపదు. కావున ‘మూక’ కాదు. ‘మూకొ’ కాదు కావున ‘మూర్’ అని వాదింతురా యని యందులేమా? ‘మూడు’లో ‘దు’ ధ్వని యున్నది కావున ‘మూర్’ అని నా యభి ప్రాయము.

అశ్రుతర్పణము

శ్రీ కొత్త సత్యనారాయణచౌదరి

హరిహరి! యెట్టిమాట విననాయె మహాత్ముడే పోయె నంచు; ఆ
చ్చుటపిడుగైన వార్త యిది చూడిన గోడును దీర్ప నింక నె
వ్వరి తరమాను! సర్వము ప్రపంచము ఘోరవిపత్సరంజరలో
పొరిఁబారి; దాటుమాటయి యపూర్వపరిస్థితి బ్రుంగి క్రుంగదో!

అదిగో! మొన్న నె తోఁకచుక్క యని యాయా దేశదేశాల కా
పదలన్ గూర్చెడి వార్త వింటి; మది చౌర్యాగ్రంబుగా మాకె దు
ర్విధి యిరీతిగ నంటఁగట్టెనే! ధరిశ్రీమండలం బెల్ల బె
ట్టిదమై యెట్టులు క్రిందుమీఁదగుచుఁ బుష్టిం బాసి పోనున్నదో!

జనసామాన్యము నిన్ను దైవమని యిచ్చన్ మెచ్చి బ్రహ్మాండసా
ధనివాసమ్ముల మెట్టినట్లయిరిగాదా గాంధీజీ! యే యుగం
బునఁగానీ నినువంటి వ్యక్తి కలఁడే! పోవయ్య, మా కేల ద
క్కును నీ దివ్యపవిత్రమూర్తి భువిలో ఘోరంబు రూపెత్తఁగా?

లోకులు కాకులే యనుటలో నిజ మున్నది; కానినాఁడు చీ
కాకయి దేశమెల్ల పెటకారముగాఁ బడిపోవుదాన న
జ్ఞాఁకల నాఁగివైచిన మహాత్మున జంపుకొనంగ బడ్ధి యే
లా కలుగుఁ! బరాత్పరవిలాసము లిట్టివియేమొ చెప్పుమా!

బంగరువాసవెల్లువలు పాతీ ఫలించి ప్రపంచమంతయుఁ
గొంగున దాచిపెట్టు నదిగో నవభారత మంచు మించి యు
ప్పొంగితిమయ్య! దాని నిజముఁ గుఱుతించెడివేళ నిట్లు ల
య్యంగద! యోయి పాపపువిధి! నిను మెత్తురె లోకు లిత్రటిక ?

ఈపెల దూసి బల్లెముల నేసెడి జాతికిఁ బూలువోసి బా
హుముగాఁ జెమర్చు హృదయంబున నవ్వులు క్రుమ్మరించు నీ

కేటికి నిట్టి దుర్మరణ మిట్టి పరిస్థితి దావరించె; 'గుం
దేటిని వేటలాడు మగదేబెలు' పుట్టిరి పాడుభూమిలో!

తెక్కలు లేని పక్షులయి రేపును మాపు పరాయిసేవలోఁ
జిక్కియు స్రుక్కి మిక్కిలియుఁ జేడ్చడి నెవ్వగఁ గూరి సత్త్వముఁ
దక్కనీ వింతమానుసుల దారి యెఱిగిన నీవే నేఁడు నల్
దిక్కుల కోకదేవతకు 'తిన్న' యొసంగితి వయ్య యక్కటా!

ఈ యుడు కెట్టు లారు? మము నేలెడువా రెవరో యటంచు దుః
ఖాయతనంబులోఁ గుమిలి యల్లడ తల్లడ గొన్న జాతి కా
ప్రాయము గూర్చి యింత మరియాద యొసంగిన గాంధిదేవుఁ డ
య్యో! యింక నేఁడి! కష్టముల కోర్చియుఁ బ్రాణము లిచ్చిపోయెనే!

అనుపమరాజకీయసమయజ్ఞత నీ కెటు లబ్బె నయ్య! నీ
వనిన సమస్తదేశములయం దొక పెద్దజీకం బదేల క
లెనో మహనీయ! నీ విమలకీర్తికి దోహదమైన దివ్యవ
ర్తనము తలంప నద్భుతముదంబులు గల్గుచునుడు నిచ్చులుగా.

కలకుమతాభిమాన మెనకంబెనగంగ సనుక్షణంబు పా
మరులకుఁ బ్రాణగొడ్డమయి మారణహోమము నేయువేళ నం
దలకును తెల్మికల్పిరి ముదంబుగఁ గూర్చెడిదాఁక బుద్ధి యే
మరక చరించినాడవునుమా! యింక జీవమె పోయె జాతికిగా.

మతము ప్రభుత్వవైఖరి సమంబుగఁ జూచియు నేర్చికూర్చి య
ద్భుతపరిణామ మిచ్చితివిపో! యిది యెవ్వరు చూపరైరి యీ
క్షితి; నదిగాక, యందును విశిష్టత కెక్కిన దివ్యమూర్తివై
బ్రతికితివయ్య! నిన్నుఁ గను భాగ్యమె భాగ్యము నేటివారికిగా.

అవతారంబు సమాప్తమాయెఁ బరమాత్మా! యింక నేరీతి వ
త్తువో లోకంబున నీయనంతమహిమల్ తోరంబులై మాకు ను
త్సవముల్ కూర్చును; గాని నేఁడు భువిలో దార్భాగ్యమే నివ్వటి
ల్లి వివాదంబుల బ్రుంగఁజేయు; నిది నీ రిలావిశేషంబులా?

భారతయుద్ధ మైనపిదపన్ యదువంశమువోలె నున్న యీ
భారతజాతి భాగ్యపరిపాకము దప్పి జవంబు వోయి నిం
డారంగ శోకపాగరమునందు మునింగె; గిరిటివంటి యీ
వీరుడు జహ్వరుం డెటులు విహ్వలభావముతోఁ దపించునో!

నీ దివ్యశబ్ద గుఱ్యోతి భారతమునందేగాదు—లోకంబులోఁ
బాదుల్ పెట్టని చోటు లేదు—నరిగాఁ బ్రారభముల్ తిటి యే
దో దక్కెగద యన్న సంబరములో నున్నారమేగాని యి
ట్లాధారం బది కూలిపోవునని తోన్యంబైన విన్నారమా!

మా మూఁడేండ్ల కుమారుఁడే యడలి, అమ్మా! గాంధీతాతయ్యనే
'బాముల్' వేసియుఁ గాల్చెనంట; అనఁగాఁ బ్రాణంబులే పోయిన
ట్టి మాజన్మము శూన్యమాయె నకటా! యావత్ప్రపంచంబునూ
చే మాయుగద నీవు కన్పడనిచో; నింకేమి కానున్నదో!

నిన్ను భజించి సర్వధరణీవలయంబు పవిత్రమయ్యె! నీ
యెన్నిక ఖండఖండములకేనియుఁ బ్రాంతి వెలింగె; నింతగా
మన్ననగొన్న దివ్యగుణమాన్యుడు లేడని పెద్దసంబరం
బున్నది నేటిదాక; నదియుగ దుది కి ట్లయిపోయె నక్కటా!

'యేసుగ' ప్రాణముతీసి శాశ్వతముగా నేజాతి నిర్భాగ్యమై
గాసిం బొందెనో కన్నులార మన మీకాలంబులోఁ జాతు; మా
దోనంటే యిటు లుప్పతిల్లె; నిపు డీ దుఃఖంబుఁ బోకార్ప రా
వే సర్వేశ్వర! కావవే! హృదికి నంతే శాంతిఁ గావింపవే!

శోక గీతి

శ్రీ బులుసు వేంకటేశ్వర్లు

తన సర్వస్వము భారత జన-నిమిత్తము క్షితి నొసంగి స్వారాజ్యంబు
మనకు గడియించి యిచ్చిన-భునుఁ డయ్యయ్యో! మనల విడిచి కలిసెన్ దేవుఁ.

భరతజనయిత్రినోముల ఫలము, సక-లలోకమానవాశాశ్శ్రీతి శోకజలధి
మగ్న మొనరించి జగముల, మాయమయ్యెఁ;-జీకటులు గ్రమ్మె; లోకము వీకుచెడియె.

దారుణవార్త కర్ణములఁ దాఁకఁగ భారుణి దద్దటిల్లె; శో
కారుణసేత్రపద్మముల నయ్యయ్యో! భారతమాత యేడ్చుఁ గ
న్నీరు మహాప్రవాహమయి నిల్వఁగ; నేడ్చెడుఁ బ్రాణికోటి; యే
యూటట లేక నాయకులు నొక్కట నేడ్చిరి తండ్రికోసమై.

ముసిముసినగవుల బలుతా-పసి యింక మన కంటఁబడమి భావించి కటా!
సిసువులను బోలి భూప్రజ-వసివాడఁగ నేడ్చెఁ గరుణభావముతోడఁ.

అతని యహింసయు, సత్యము సతతప్రేమామృతంబు, సంయమము, గృహ
మతియును, ద్యాగము జగముల నతినిశ్రుతి నిలుచుఁగాత మతిలోకమై!

గాంధీదేవుని యాత్మకుఁ గలుగుఁగాక-సంయములు గాంచు శాంతియు, పౌఖ్యగరిమ,
మతని దేహము నశియించినంతమాత్ర-నతని యాదర్శము నశింప కలరుఁగాత!

స్వప్నవాసవదత్త

(ఏకాంక రూపిక)

- శ్రీ ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి -

ఉపక్రమణిక

(గీతం)

ఉదయనవాసవ-

మృదులప్రణమగాథా

ఎద మరందకుందిలించుల

విడిచిచెడినిగదా—

నర్సరాజ జీవికవల్లకిలో

వాసవకుమారి రీతుని పొటగురా—

విధి కడలించిన విమదగుతిలో

నీలకు చీకటిపాటోయి! ఉ!

ప్రభాతవేళా మధ్యాహ్నమనమా

'వాసవ' మాఖాన 'వెద్దిలి' హృదిలో

పదిలపరచుకోయా—

ఉదయనరాగోత్సవము! ఉ!

౧ దృశ్యం

(ప్రభాతం. ఉపస్థుండరకాంతులు మగధ

రాజధానిమీద వ్యాపిస్తున్నాయి. రాజభవనానికి

దగ్గర ఉద్యానం. రాజకుమారి పద్మావతి. ఆమెవెంట

చెలులు—అవంతి, మదనక. ఉద్యానపరిమళాలలో

ఉత్సాహంగా పాడుతూ పద్మావతి...)

పద్మా—

(గీతం)

కనులువిప్పవే శేఫారీ! నవమల్లీ!

కలకలలాడవె విరజాతీ! చామంతి!

ఎసగు మంచి స్మరి వలిపెముల

ముసుగు లొత్తిగల మనీమునీ నవ్వెరు! క!

పాడుపుకొండపై వడివడిగా—

అందపులవంతుల చిందులలో—

ఉదయనాట్యమున ఉపశమనారిక

విసరిన చెరగుల పసిడికాంతిలో

కనుల విప్పవే శేఫారీ! నవమల్లీ!

కలకలలాడవె చామంతి— విరజాతీ!

(నాట్యంతో పూలు అందుకుంటుంది)

అవంతి—(నవ్వుతూ మదనకతో) మదనా,
ఏమిటివేళ ఉపశమనముఖంలో ఎన్నడూ చూడని
మాతనోత్సాహం, చింతకాంతి కనబడుతున్నాయి!

మదన—సరిగ్గా కనిపెట్టావన్నా అవంతి—
ఆమెలేకపోవడం ఏ ఇనసందర్భనకోసమో ఉప్పొంగు
గురూ ఆనందవ్యక్త్యం చేస్తూన్నట్టులేమా?

పద్మావతి—(ప్రణయకోపంతో) చాలించండి
పాండిత్యాలు—

మదన—నా కోపాటోయ్య.

అవంతి—కాతడా? పాతడా?

మదన—ఇక పాతపాటలు చెల్లాయి.. ఇది
సరికొత్తది.

అవంతి—ఏదీ?

మదన—

(గీతం)

పూలనెచ్చెలు లంత పొంచిచూడారు

కాపారఫద్యము గడుసుపోకడలు—

మనసు విప్పదుగాని మా పూలరాజీ

ఉదయనరథానునకు హృదయ మిచ్చింది.

పద్మా—(నవ్వు ఆగుచున్న కోపంతో) పాత
మదన! నీకు మరీ ఆగడంగా ఉంది—

మీరుండండి. నే చెల్లిపోతా నెక్కడినుంచి..

(నుకోపరిచారిక కంజరి తొందరగా ప్రవేశించి)

కంజరి—నాకు బహుమానం.. బహుమానం..

మదన—(అత్తైపోటతో) కంజరి! ఏమిటి పగలి! అంత సంతోషంవట్టకేమిటా పరుగెత్తుకొచ్చావ్?

కంజరి—ఏకనకున్నావు వరి. రాజకుమారి బహుమాన మివ్వారి నాకు—

అవతి—నీ బహుమానం బంగారమైపోన! నంగలేమిటో చెప్పవే?

కంజరి—మరే? నాకు బంగారం పనికిరాదు. రత్నాలు కావాలి.

మదన—(మరొకరిని కోపపరిచుకుండా) ఇంకో, ఈ మత్తెక్కువారం పుచ్చుకో— ఏమీ చెప్పకేరలేదు. పట్టి.

కంజరి—(ఈరం వెళ్ళి కేసుకు) అమ్మా! చెప్పి కట్టకలేదే— ఎంత గొప్పమనిషి.. మా బంగారుత్తి— ఓహో! విపత్తి. పద్యమృగానికి.. పెండ్లి నిచ్చి మమయింప వలె.. వర్ణికి ప్రభువు.. శ్రీ శివయనలు... శేపు తెల్లవాడజూమన గుమమూర్తం. ఏమీ వ్యగ్రాధితు. వెంటి! పద్యమృగానికి అంతిపురి: రమ్మరి మహారాణిగారు పెరిచిచ్చావ.

మదన—ఓహోహో! ఏమి కథవార్త! ఇప్పుడేమిటావచ్చు?

“మనసు విప్పదుగాని మా పూలరాణి ఉదయవనభానుకు పెరిచిన మిప్పింది”

మదన—(కోపంగా) రోమా.. ఒకటే వాగుతు. (నిద్రా పోవక నిద్రాతిరింది)

అవతి—(కలకరతో) ద్దట్టా! ఆహ!!

కంజరి—అమ్మా అవతి! నన్ను ద్దరాణి గారు ఒకసారి తొందరగా వెళ్ళివురానికే... అరే! క్షణించి నీరు కడుక్కువే?

అవతి—అవు! ఏమీ లేదు. గారి! పట్టి ధూతి పెట్టెల్లో పెడింది...

పురుషుల ఎంత స్వాస్థ్యం రనకున్నావు రాజకుమారి!

మదన—అక్కా, ఎందు కంటున్నావో నాకు తెలియడంలేదు.

అవతి—ఎందుకా? బావాగక్కెలో బూడిద విన ఆభాస్యరాలు వాడవట్టికోసం... అంత కరిగించిన ఉదయన ప్రభువు... ఎంతలా రెండో పెండ్లికి ఎట్లా వేరకున్నారా అని అర్థమవుతున్నాను.

కంజరి—అవతి! ఈ వివాహ ప్రయత్నం ఆయన కేమీ తెలియబట్ట. ఏకో పరిమిద వారికి దిక్ రాగామన వగధ ప్రభువు తమి క్షేమాన్ని బట్టి ఉదయనమహారాజును అతిష్టా మిద ఈ బాంధవ్యానికి ఒప్పించారట.

అవతి—(శేరకుని) నిజమే కావచ్చు. ఉదయన ప్రభువు క్షేమానిం ఉదారమరి జనులు పొగడే పొగడ ప్రకారం కాదు.

మదన—కంజరి! అల్లుడుగారిని చూశావా?

కంజరి—ఏమి చుచుక్కరమే నీ!... మదనా? నువ్వు చూశావుగా... వల్ల ఆయన అదెం నాచేత పొగడించడానికా?

అవతి—ఎవ రెన్ని పాదలు చెప్పినా తనివి తీరని మమకారమార్తి శ్రీ ఉదయనమ... ఈ రతి బాలకు తనిం ధర్త—

మదన—(అమాయకంగా) అక్కా, నువ్వు ఎట్లా ఎరుగుతువు?

అవతి—(కలకరతో) అ..... ఉజ్జయిని ప్రబలు అట్లా అనుకుంటాను.

మదన—ఓహో పాపం..... ఉజ్జయిని..... వాన వక్కా... అంతా... ఒక కన్ను కళ్ళలా అయిపోయింది.

అవతి—(పొంగి దుఃఖం కనపడనీకుండా) ఊ... అమ్మగారి పెండ్లి... కేమి పెళ్ళి.

మదన—అక్కా, మేము మాత్రం రామా? అవతి—(కదనా) మీరు పెళ్ళుదిగారావచ్చు. నేను పెళ్ళి. (నిద్రా ముగ)

పదన—అమ్మ, మీ వివాహాభిషేక విన్నవతి మొదటి ఎంత చాలినా మన అవంతిముఖం వింతగా మారడం... మీరు కనిపిస్తున్నారా?

పద్య—నాకు వింతగానే కనపడుతోంది... ఆమె స్వస్వస్థమై ఉంటే ఎట్టి కలహం అంతా నశించిపోతుంది, మనవా!

మంజు—అమ్మ, ఎక్కడనుండో విన్నవతి అవగా లవకుంటాం. మరచిపోతాం. ఈమె ఎవరో, మీరెవరు ఎల్లా వచ్చిందో ఎవరూ చెప్పరు కారు.

పద్య—అది ఒక చిత్రాభ. ఒకసారి మన రణ్యంలోని మరెవరూ దృశ్యం చెబుతానో అమ్మ గారు వెతుకుంటేగా వెంటనేనూ చెప్పారు. మన దృశ్యం చేసి తిరిగిస్తూ మరెవరూ ఏమి కావలసినా నేను సమర్థించవలసివచ్చిన కంటుమని ఎట్టిగా చెప్పనున్నాను.

మంజరి—స్వామి! విడిచి ఆకళిలో ఉన్న మునులను ఏమి కావలసింటుందమ్మ, మీ భక్తికాంతి అన్నానుగాని—

పద్య—దేవా...అనే వింత. చిట్టన ఒక కామమధుర మంచును కచ్చి ఈ కొరిక చెప్పారు. ఈ అవంతి తన చెల్లెడినీ, ఒక ప్రతిభా ఉంటే పరపురుషులను చూడవద్ద, కర్త దూరదేశాలలో ఉన్నాడనీ, కొన్నాళ్లు మీరద కామమననీ, కష్టాలు తీరిన తర్వాత చెల్లెడిని తీసుకువెళతాననీ చెప్పి ఈమెను నాకు ఒప్పించివెళ్ళారు. నాటినుంచీ ఈమెమీద నాకు ప్రేమ—ఇది అవంతికథ.

పదన—అర్థంకాని పద్యంలా చాలా వింతగా ఉంది కదా!

మంజరిక—(రాజభవనంలోని మంజరిసంగీతం విని) అదిగో మంజరివాద్యాలు మొనరున్నాయి. నేను వచ్చి చాలానే పయించి. అమ్మగారికి ఏమిమని ఉంటుందో...

పద్య—త్వరగా వదండి.

౨ దృశ్యం

(నగభవనభవనంలో ఒక భాగం. ప్రవేశం ఉదయరాజు. పరధ్యాం గా మాటిమాటికి రంగులు మారే పడవటి ఆకాశం చైత్ర చూస్తూ...)

జరిగినాశమ కల్యాణ సాహసము;
నైన లావాణకాన్న మహాయుధాత్మ
అత్యున్నతమైతి సహారా
దీప పద్మినివోలె జ్వలితి వర్షు.

(ప్రవేశం: ఇష్టానుకు గంధము)

పదన—ఉదయరాజు! ఏమి కల్యాణోత్సవం! ఏమి అందర కోలాహలం! ఈ ముని ముత్యమేమిటా — పడుచున్నానీ... అలంకర చాలా, అలంకర, పాటలతో మన ఉపరాజనివ్వ లేదుగా—

మనప్రభువు చేసిన విందులతో—మన్ననలతో మాకు గుక్క తిరులేదు. ఒక్కసారి మీరద మధుర స్వేచ్ఛగా మాటలుమనములై తెరచిలేండి! ఎల్లాగో ఇప్పటికీ వేరుమని ఎరువును వచ్చాను.

ఉదయ—(అర్థిగా) ఏమిటి వనూ అంటావు?

పదన—(చైత్రుగా) నే నిరేకేపు వాగిందీ కళ్ళకినా? ఎర్ర...దానిస్తానీ. నే నొక్కటి అతను కాదు. చెయితారా? చెప్పరా?

ఉదయ—(సంతోషంగా నవ్వుతూ) ఒకేమిటి? నీ నోటికి తెలుసేమిటి...వంద.

పదన—పరిపాసానీ కాదు. నిజంగా అతను గున్నాను.

ఉదయ—కానీ. నాదగ్గర నీకు సంభవా కిమిటి!

పదన—అయితే, పచ్చాని మీకు వచ్చా! లేదా?

ఉదయ—(అలంకర పరివర్తన) ఎన్నెడదీనా కాణంతో కొట్టింట్టై అతనుక వచ్చాడు త్రోవ—ఏమి చాలా మాటలు ఉండవు.

పదన—మీ మనస్సుకు విశ్రాంతిస్థానంవంటి నాదగ్గర చాలెందుకు మహారాజా!

ఉదయ—(నెమ్మదిగా) వ్రాడు చిగుర్నకుం
దంటావా? వనూ!.....

వసంత్—అది వ్రాడుకొడు మహారాజా!
శరీరకాలమార్పితమైన ప్రవసనసాలం—వసంతలక్ష్మి
అమృతహాసం సోకగానే చివువ చిగురులెత్తుతుంది.

ఉదయ—(నిప్పుహాగా) ఏమీ, ఇది రసాలం
అవునో కోడో తెలియదుగాని...పద్మాదేవి మాత్రం
మవ్వన్నట్టు మధుక్రియేనుమా—

వసంత్—సందేహమా ప్రభూ! వా సక దేవి
సౌందర్యరీతి, సౌజన్యరేఖా శ్రీ పద్మాదేవిముఖంలో
వీలినాడే చూచాను. సతీదేవి పావ్యతీరేవిగా వచ్చి
ఈ రాజశేఖరపాడిగ్రహణం చేసిందనే మా అందరి
సంతోషమాను.

ఉదయ—(బరువుగా నిట్టూర్పుపుచ్చి) అయ్యో
...వాసవదేవి.....

వనూ! వాసవ సౌందర్య స్వభావశేఖలం ఇంకా
మీ పృథ్వీలమీదనుంచి కుడచుకుపోలేదు....
మరచిపోండి...మీరంతా మరచిపోండి. ఆమె ప్రార
మైన జ్ఞాపకాల బాధతో కుమిలిపొమ్మని నా కొక్క
డికే వరమిచ్చి వెళ్ళిపోయింది.

ఏదో యాత్రాశ్రమంలో ఆమె ఈ పువ్వికి పొర
పాటున దిగివచ్చిన సౌందర్యాధిదేవత. మళ్ళా...
సావాత్తుగా తా నెవరో జ్ఞాపకంవచ్చి లావాణకాగ్ని
ద్వారా తన స్వర్గమీది చేరుతుంది.

ఇంకొక్కడి వాసవదేవి మిత్రమా!
నా దేవంతికలో స్వజనమును విడిచి
ప్రణయభరమున నావెంట వచ్చునపుడు
బంధువుల నెంచి నాగుండెపైనె వ్రాలి
తరుణి రాల్చిన కన్నీరు మరువలేను.

వసంత్—(నొచ్చగుంటూ) వద్దు ప్రభూ,
కంట నీరుపెట్టకండి. ప్రసంగవేళలో మీ మనస్సు
మీది గాయం కదిపాను, క్షమించండి.

ఉదయ—దానికేమి గాని...పద్మాదేవి శిశు
శరవల్లవస్పర్శతో నా మనస్సు కొంచెం ఉరటచెం
గిన బాట మాత్రం సత్యం మనూ వనూ!

వసంత్—అన్నట్టు చెప్ప మరచాను. ఇంకా
కుంజరిక వచ్చి చెప్పింది.

శ్రీ పద్మాదేవి కొంచెం అనారోగ్యంగా ఉండి
సముద్రగృహంలో విశ్రమిస్తున్నారట. ఒకసారి తను
దర్శనం కోరివారని...

ఉదయ—అయ్యో! పద్మాదేవికి అస్వస్థతా?

వసంత్—ఏమీ పెద్దదై ఉండదు. ఈ కల్యాణ
కోలాహలంలో చెలలు ఆమెను సరిగా విశ్రమించ
నిచ్చారా? అందుచేత కొంచెం బడలిక అయిఉం
టుంది.

అదిగో...అ దక్షిణంగా కనపడేదే సముద్ర
గృహం...విక్కిరి చల్లగా ఉండడంవల్ల దాని నట్లా
అంటారట. ఒకసారి మనం...

ఉదయ—ఓ.....అత్యం, పద. పద్మాదేవిని
యాచి వద్దాము.

* * *

(ఇద్దరూ సముద్రగృహంవెరుట...చీకటి పడు
తున్నది)

వసంత్—మహారాజా! ఇదే సముద్రగృహం...
ఇంకా ఇక్కడ దీపం పెట్టలేదు గాబోలు...ఏమిది
పరిజనుల అశ్రద్ధ...బహుశా! శ్రీ పద్మాదేవి తలపోటు
వల్ల దీపదర్శనం పరిహరించి ఉంటారు.

అదిగో తెల్లగా వెన్నెలపొరలాగు పరచిన
పొన్ను కనబడుతున్నది.

(ఉదయమడు లోనికి ప్రవేశించి...)

ఏమిది? వనూ, ఈ పొన్నువై ఎవరూ లేరే?

వసంత్—ఎవో వెళ్ళి ఉంటారు. అలసినట్టు
ఉన్నారు. దయచేసి కొంతసేపు ఇక్కడ విశ్రమించండి.
రెండుగడియలలో వచ్చి కలలుగుంటాను.

ఉదయ—మంచిది. చక్కనరా!

వసంత్—చిత్తం. (నిష్క్రమణం)

(సముద్ర గృహానికి ఇంకొక ప్రక్క. అవంతి,
కుంజరిక)

కుంజరిక—అమ్మా, అవంతి! మీ కోసమే...
రాజకుమారి కొంచెం నలకగా ఉన్నారు. మీరు దగ్గర

ఉంటే ఉత్సాహంగా ఉంటుందని మహారాజగారు
మిఠానం పెళ్ళిచేస్తారు.

అవంతి—అమ్మా, అట్లావా? అయితే పద్మమ్మ
గారు ఎక్కడ ఉన్నారు?

కుంజరి—సముద్రకృపంలో.

అవంతి—సరే. నువ్వు వెళ్ళు. (కాం చెం
ముడుకువెళ్ళి) సముద్రకృపంలో దీరం లేదేమి?
తాగుంది పరిణమల బద్ధకం—(పాన్పుద్దకు వచ్చి)
అమ్మా, రాజకుమారి...వంట్లో ఎట్లా ఉంది! నిద్రా!
దూరంగా కూర్చుంటే కోపం వస్తుంది. పోనీ, దగ్గరగా
పాన్పుమీదే కూర్చుంటాను. (పాన్పుపై పండుకున్న
ఉదయనుని కరిరం నిమిరుకుంది.)

ఉదయ—(గాఢనిద్రలో కలరింతగా కదిలి)
హా ప్రియా! వాసవా! చక్కకు, పెళ్ళకు...

అవంతి—(హాడిలిపడి పాన్పుమంచి దూకి)
ఏమిది! ప్రాణేశ్వరులు...ఉదయన ప్రభువు!! ఏమి
టి సంఘటనం? నేను నిద్రపోవడం లేదుగదా...చిర
కాలానికి నా పెన్నిధి నాకు కనపడ్డదనే కన్యాయత...
ఎవరైతే నా చూచి దుక్కుల అని నీవపరుస్తారనే భయం.
యోగంధరాయణమంత్రి పన్నిన పూజామంత్రా తల
కిందులొకుందనే కలవరం. ఇట్లాంటి భావవరంపర
లతో...నా హృదయం బద్ధిలొకున్నది. అబ్బ! ఈ
వియోగవిధురమూర్తిని చూస్తూ...ఎట్లా ధరించను?

ఉదయ—(నిద్రలో) హా ప్రియా! అవంతి
రాజపుత్రి!

అవంతి—ఓహో! ప్రభువు నిద్రలో ఉన్నారు.
భయంలేదు. కన్నులున్నందుకు ఫలంగా ఈ ప్రేమ
మూర్తిని ఇంకొక్కసారి చూచిపోదానా?

ఉదయ—ప్రియా!...ఈ విరహవిషమ్మనిమిద
కోపగించానా?

అవంతి—ఎంత అపచారం ప్రాణపతి! నిద్ర
లోనూడా ఈ అభాగ్యురాలిని మరువలేని మీ ఉన్నత
ప్రేమకు నమస్కరిస్తూ దుఃఖపడుతున్నాను.

ఉదయ—నామీద...నీకు.....కోపమే లేక
పోలే నీ కుండరదేహపత్నిని అలంకరించుకోలేదేమి...
ప్రియకమా!

అవంతి—మీ అనురాగానికి ఇంతగా పాత్ర
మైన నా కింకా అలంకారాలు కావలెనా ప్రభూ?

ఉదయ—ప్రణయదేవీ!...మంటలురాని శుభ
ర్షిగ్రహాలా నీవు ఊహకుంటే నేను భరించలేను.
అంతేనగరరాజసౌధంలోవలె...నవ్వుతూ నాట్యం
చేస్తూ...పాడుతూ...పరుగులెత్తుతూ...నీవే నీకై...
నేనే పాటై రావా, ఇక రానే రావా...వాసవా...
(చేతులు చాచి ఉబ్బెత్తుగా లేవబోతాడు)

అవంతి—(పొంగే కన్నీటితో) లోకంలో
అదర్శకథలుగా చెప్పుకున్న మాప్రేమను కుదకు కలలో
కలంకరింక చేశావా వారవిధి! (తిరిగిచూడకుండా
వెళ్ళిపోతుంది)

ఉదయ—(కీలుకుని) వాసవా...వాసవా!
ఇంతలోనే కనరాటి పోయావా?

(వట్టిన వసంకకుడు ప్రవేశించి)

వసంక—ఏమిటి మహారాజా!

ఉదయ—వత్సా, వచ్చావా? ఎంత దురదృష్ట
వంతువనోయి—సమయం వాటివచ్చావు. శుభవార్త
...మంటవా?

వసంక—ఏమి! అంత నాకు ఆయో
మయంగా ఉంది ప్రభూ!

ఉదయ—చూడలేదూ? ఇప్పుడే ఇట్లాగే
వెళ్ళింది. పాపవదన...నా ప్రాణప్రియ...

వసంక—ఇంకొక్కడి దేవి మహారాజా? లావాణ
కాగ్నికి ఆహుతిని చిరకాలమయింది. నిరంతరధ్యాప
నల్ల స్వప్నంలో చూచి ఉంటారు—

ఉదయ—శుభార్థదా! ఎంతలో నా భావ
సాధాన్ని కూల్చావోయి!...స్వప్నం అంటావా?
నా బ్రతుకంతా ఆమెతో నిండిన ఒక దీర్ఘస్వప్నమై
పోలే ఎంత బాగుండును!

ఇంక తియ్యని కథ కలయేని—నాకు
బ్రతుకులో తెలివ్వి యింక రావలదు వలదు—
ఇదియు మానసవిధ్రమమైంది నాకు
వదలకుండుక అమృతవిధ్రాంతి సకము.

(ప్రవేశం : ఒక కంఠం)

కంఠం—ఉదయమహారాజా! శ్రీ మహాధ
రణపుట కొందరు మిత్రులతో వందలవందల
మూర్ఖుడి తమ పన్నిదాసం కోరుతున్నారు.

ఉదయ—మం! ది... కర్మమని చెప్పు.

కంఠం—చిత్త (కర్మమని)

(రసంతమనితో ఉదయనుడు వెనకాడు)

విద్యుత్తు

(ఉదయం వాలుగుడియల ప్రాస్తు. మహా
రాజ అంతఃపురంలో సూర్యులుకానామం. ఉద
యనరాజ ఒక పట్టుబిడ్డ పీఠమీద కూర్చుని ఆలో
చనలో ఉండగా... వసంతికుడు ఒక పిగతో ప్రవేశి
ంచి)

వసంత—ప్రభూ! ఈ చిరం విన్నారా?
మహాధరాధ్యక్షులు కొందరు పేటకు వెళ్ళగా...
నర్మదాతీరంలో ఒక పాదరింటిలో ఈ పిగ దొరికిం
దట. పదిలంగా రాజ్యపుట్టు దీర్చి మహారాజులం
గారికి మగా వారు పన్ను పీఠిలి కిచ్చాములైన
మీ కిది ఇవ్వవచ్చును. ఎక్కడో చూచినదావలె
ఉన్నది... ఈ పిగ (పట్టు ఉంచుతాడు.)

ఉదయ—(అత్రంగా అడుగున కళ్ళ కద్దు
కుని) ఏమి అద్భుతం! నా మాతృమూర్తి... ఘోష
వతి. (పిగతో) అమ్మా! వాసంతివలె నువ్వు నైకం
వాకు చూడమై నన్ను నిర్జీరమై మోసము చేశావా?
అనాడు ఉజ్జయినిలో జగదీశుడనై గానకూ,
నామా నీ దివ్యపాన్తిధ్యంలో చెప్పులు కలిపి...
ఈ వేళ ఆమె నెక్కడో వివది ఒక్కతే... నన్ను
చూడడానికి వచ్చావా? (నవ్వుపెరించి వచ్చునీ
చేరుకొని)

శ్రవణులుదాయినీ! నున్న రాజపుత్రి
భువభువనకుములలు ముప్రపుప్ర
పై, యిప్పుడు పక్షిధూరిలో వణిగులుగి
ఎట్లు కానవపతి వరించివా?

కల్ల! ఏది నీ అమృతకంకం?

(మరిచేసి వాయిస్తూ)

(గీతం)

వాసవ లేని ప్రపంచము మన కేకే నీదా!
ఆప లేని ప్రాణికి ఆకాశ నిలిచితివో! వా!

నీ హృదిలో... నా మదిలో
నిండిన తీయని ఒక కలగా
వెలిచిపోయి యెవరని
వెలిచిపోయి నెచ్చుటిలో! వా!

(ప్రవేశం : కంఠం)

కంఠం—ఉదయన మహారాజా! ఉజ్జయిని
నుంచి శ్రీమహాధరణులు పంపివారని నైభ్యువను కంఠం
తమకోసం ద్వారాంగద్ద వేచిఉన్నాడు.

ఉదయ—(నిగు ప్రక్కనుంచి ఉలికిపడి) ఉజ్జ
యిని నుంచా? నైభ్యుడా! ఇంకా వారికి తమ కుమా
రైన అమ్మికి ఆహూతిచేసిన ఆపరాధిమీద వాళ్ళు
పోలేవన్న మాట—సరే... రమ్మకు కిక్కురంగా...

ఆ... ఒక్క పసిమూడా చెయ్యి. పక్కాకేవని
ఒకపారి ఇక్కడికి...

కంఠం—చిత్త, చిత్త. (కల్ల)

(ప్రవేశం : పద్మావతి)

కల్ల—ప్రభూ! ఉజ్జయినీరాజవీరవాన్ని
చూడడానికి నీ వెండుకో తెలిసికోలేకుండా ఉన్నాను.
వారిని చూడవలెనే నాకేమీ జరిగిందగా ఉం
టుంది. ఉజ్జయినివారిని ఎవరిని చూచినా వాసవదేవి
అక్కగారి అపచారం చేసిట్లు భావిస్తాను.

ఉదయ—ఆ సంగతికం కర్మ. చేపి! నీకంటి
కురుగిది తిరిగి నాకు లభించిందను... ఏ లోకంలో
ఉన్నా వాసవత్య సంతోషిస్తున్నది నా నమ్మకం.

(నైభ్యుకు ప్రవేశించి)

"జయం. మహారాజా!"

ఉదయ—నైభ్య! నల్ల ఎన్నాళ్ళకు!...
శ్రద్ధాతన మహారాజామా, మహారాజికి కుక
లమా? ఈ కుర్మానరు ఆ కర్మదండము వృద్ధులు
ఎంత దుగిల్లినవోగదా.. తిరిగి మీ రాజకమరిని
మీరు చూడే... (గొంతుక గడ్డక... మాటలాడలేదు)

రైళ్ళ—ఉదయన ప్రభూ! విచారించండి. దుష్టానిష్ఠులనకు ఆ రాజదంపతులు మాత్రం ఏమి చెయ్యగలరు? వార నన్ను పిలిచి ఇట్లా చెప్పారు— “వానపదమారీకత్సరాజా ప్రేమ అపాధారణం. దుర దృష్టవశాత్తూ అది విహ్వలమైంది వెలక వారు కొలొండి! ఇల్లిపప్పుకు వా! రూపప్రతిమలు ఈ చిత్రపటంలో వ్రాయించి పరిణయోత్సవం జరిపాము. ఈ విశ్రయోగ దశలో ఈ చిత్రం వత్సరాజుకు కొంత ఉంటు కల్పించవచ్చు. కృత్యు వీరిని వెంటనే మగధలో ఉన్న వత్సరాజుకు సమర్పించి రా! అని నన్ను పంపారు. ఇదిగో ఆ చిత్రం.

ఉదయ—(ఆవరణ...అందుకుని) ఓహో! ఎన్నాళ్ళకు ఆ వానపదవిమలతీక్షణం జరిగింది! (కన్నీరు) ఇంకటి కేసుందరముఖాన్ని దుర్భాగ్యుడు అగ్నిహోత్రుడు ఎట్లా కట్టి మసిచేశాడో గదా.

పద్మా—మహారాజా! ఏదీ చిత్రం? ఏమిది! ఈమెయేనా వానపదీ! సరిగా ఇట్లాంటి ఆమె మాయెట్లా ఉన్నది.

ఉదయ—(నింతగా చూచి) ఏమీ వానపదత్త కంటిదా? అసంభవం... ఆ లావణ్యసిధి! పొటి ఏప్రపంచంలోనూ ఉండదు.

పద్మా—మహారాజా! నామాట నమ్మండి. అక్షరాలా ఈ చిత్రంలోని మూర్తి...

ఉదయ—ఒకసారి... పిల్లలే ఇట్లా రప్పించ గలవా?

పద్మా—అదే గొప్ప చిట్కం. ఆమె పరపురుషుల కంటపడదు.

(ప్రవేశం : ద్వారపాలకుడు)

ద్వార—రాజకుమారి! తిమకద్ద ఉంచిన తన చెల్లెలిని తీసుకునివెళ్ళడానికి ఒక బ్రాహ్మణుడు వచ్చి ద్వారాద్ద ఉన్నాడు.

పద్మా—మంచిది. వెంటనే రమ్మను.

(ప్రవేశం : బ్రాహ్మణవేషధారి యోగంధరాయ యుడు)

యోగంధ—అమ్మ రాజపుత్రీ! మీ మహావ కారానికి కృతజ్ఞుణ్ణి. చాలాకాలమైంది. ఇక మా చెల్లెలిని పంపండి.

పద్మా—వరక్కడ? అన్నగారు వచ్చినారని అవంతితో చెప్పి ఆమెను తెరతో తీసుకొనిరండి.

మరీచారిక—తమ మాట ప్రకారం మన అవంతి వచ్చి ఈ ప్రక్క ఉన్నది.

పద్మా—సరే, బ్రాహ్మణోత్తమా, అదిగో మీ చెల్లెలు... తీసుక వెళ్ళవచ్చు. నేను కూడా వచ్చి వీడ్కోలుపుతాను.

ఉదయ—పద్మావేటి! న్యాయాన్ని తిరిగియిచ్చేటప్పుడు ఒక ముగ్ధురర్థి ఉండటం యుక్తం. ఈ రైళ్ళరి సమక్షంలో ఆమెను అన్నకు సమర్పించు.

పద్మా—మీమాట యుక్తమే. రైళ్ళరి, తెర వద్దకువద.

(రైళ్ళకు తెరలోని వానపదత్తను చూచి)

రైళ్ళ—ఏమిది! నాది కల కాదుకదా.... ఏమి అద్భుతం! ఈమె మా రాజకుమారి వానపదీ... బ్రాహ్మణుడని కాదు.

యోగంధ—ఏమిటయ్యా! ఈమె మా చెల్లెలు.. నీవేమైనా ఉన్నావనా?

ఉదయ—(అలజడిగా) ఏమిటి వానపా? ఏదీ ఏదీ! వరణించలేదూ! బ్రతికే ఉన్నదా?

యోగంధ—ఉదయనప్రభూ, అన్యాయ్యం తగదు. ఈమె మా చెల్లెలు.

ఉదయ—ఇది వివాదగ్రస్తవిషయమైనది. చూచి మేము నిర్ణయించవలె. తెర తొలగించండి.

(తెరనుంచి బయటికి వస్తూ)

వానపదత్త—జయం జయం అరణ్యపుత్రులకు. ఈ అవినయం మన్నించండి.

యోగంధ—(వేషం తీసివేస్తూ) జయం మహారాజులకు. ఈ యోగంధరాయణుని సాహసం తమిం చుండి.

ఉదయ—(అచ్చెరువుగా) ఏమిటి మహామంత్రి
ఈ మాయావాటకం ?

యోగంధ—శ్రీ శైలసింధు దొకడు పద్మాదేవి
పాణిగ్రహించినవారు చక్రవర్తి అవుతారని చెప్పుగా
విని, వాసవదేవి జీవించి ఉండగా కేరళ వివాహానికి
జిప్సుకోరని ఎరిగి, మీర్జా కేటకు వెళ్ళినపుడు ఆమె
లావాణకాన్నిలో మరచించిందని కిందంటి తెలిపింది,
ఈ పద్మాదేవితో మీకు పాణిగ్రహణము పెర జేర్చి
నాము. ఫలితంగా సుగంధప్రభువుసాహ్యంతో
శ్రువు ఆరణ్యం పాఠమార్చి పర్వరాజ్యం సామ్రా
జ్యంగా మార్చివేసినాము. తమరు రాణులిద్దరితో...
పట్టాభిషిక్తులు కావడానికి ప్రజలెదురుచూస్తున్నారు.

ఉదయ—మహామంత్రి ! మీ గాఢరాజధర్మ
ఎట్లా కృతజ్ఞుని కావాలో నాకు తెలియడంలేదు.

పద్మా—అక్కా, వాసవదేవి ! ఇన్నాకు
చేసిన అపచారానికి నున్నించమని కోరుతున్నాను.

వాసవ—ఎంత గడుసుదానధర్మ, పద్మాదేవి !
నన్ను మహారాజునీ, ప్రాజ్ఞేశ్వరుని సార్యభామనీ
చేసిన భాగ్యదేవతలు...మా తమ కోరుతున్నావా ?
మన కథ ఎంత సుఖస్వప్నంగా పరిణమించిందీ !

మహామంత్రి—శ్రీ ఉదయన సార్యభామనకు
శే. శే.

(శ్రీభానమహాకవికికృతజ్ఞతాపందనములతో)

ఉపకారం చేయబోతే...

[కథానిక]

= స్త్రీ ఈ రంగి వెంకటరావు =

విశ్వాసమ్యు రాజేశ్వరితో అంత మరీ ఇదిగా—
 డెడ్డరూ ఏకమై పోయినట్టుగా తిరుగుతూ
 ఉంటుందంటే ఎవరో కొత్తగాళ్ళకు ఆశ్చర్యంగా
 ఉంటుంది గాని, వాల్లిడ్డరిగనరించి బాగా తెలిసిన వాళ్ళకు
 ఏమీ ఆశ్చర్యం ఉండదు. రాజేశ్వరి ఎంత చీదరించు
 కున్నా, అసహ్యించుకున్నా, ఆమెను వదిలి పెట్టకుండా
 తనను కాదన్నట్టుగా తిరుగుతూ వుండటమే విశ్వాసమ్యు
 గొప్పదనం. ప్రపంచంలో అనేకతంబోల మనుషు
 లుంటారు గాని, విశ్వాసమ్యులాటిది ఉండటం చాలా
 అరుదు.

విశ్వాసమ్యుకు రాజేశ్వరితో స్నేహం—స్నేహ
 మనటానికి నాకు ప్రాణం ఒప్పుటం లేదు... పరి
 చయం—యీ నాలుగేళ్ళల్లోనూ యింతగా వృద్ధి
 అయిపోయి యీ నాడు రాజేశ్వరి విశ్వాసమ్యుచేతిలో
 ఒక పనిమట్టుగా అయిపోయిందంటే కలిక ఆశ్చర్యం
 కన్నా, అసలు మొట్టొక్క రాజేశ్వరిని విశ్వాసమ్యు
 లోబరుచుకొని యీ నాటికి యీ వరకు ఎట్లా కేగి
 గిందా అనేది మరి ఆశ్చర్యంగా వుంటుంది.

నాలుగేళ్ళ క్రితం రాజేశ్వరి ఏలూరునుంచి
 మద్రాసు వెళ్లింది ఇంటికి పిచ్చేటూ తరగతిలో చదివ
 టానికి. మద్రాసులోనే ఉంటున్న విశ్వాసమ్యుకుడా
 అదే కాలేజీలో, అదే క్లాస్ లో చదువుతూ వుండటం
 తొలగాన్ని మొట్టమొదటిసారి డెడ్డరి ముఖపరిచయం
 మైంది. రాసురాసు ఆ పరిచయమే దృఢపడింది. ఒక
 సారి రాజేశ్వరికి ప్రేమాయితీ జ్వరం వస్తే విశ్వాసమ్యు

మద్రాసులో పోస్టులులోనే ఒక వారంలోనా చాలా
 జాగ్రత్తగా, ఆదరణతో ఆత్మబంధువుకు చేసినట్టుగా
 చాకిరి చేసింది. అతరువాత రాజేశ్వరికింద్రీ వచ్చి
 ఆమెను ఏలూరు తీసుకెళ్లిపోయాడు.

విశ్వాసమ్యు క్రైస్తవమతస్థురాలు. క్రైస్తవ
 మతస్థురాలు అని చెప్పలేం. ఆమెకు క్రైస్తవ మతము
 కంటే హిందూమత మంటేనే ఆదరణాభిమానాలు
 చాలా వేయ్యి. లోలోపల ఆమె రాముణ్ణి, కృష్ణుణ్ణి
 ధ్యానిస్తూ వుండేది. అసలు విశ్వాసమ్యుకుటుంబంవారు
 రెండు తరాల క్రిందట బ్రాహ్మణులేనట. విశ్వాసమ్యుకు
 తల్లి, తండ్రి ఎవరూ లేరు. చిన్నప్పటి నుంచి అయిన
 భర్తీమాదా పోయాడు. బాగా చదువుకుని స్వతం
 త్రంగా సేవిదామణి ఉద్దేశంతో చదువుకోండి.

మద్రాసులో విశ్వాసమ్యుకు వాళ్ళన్నయ్యగి,
 వదివాకప్పు మరెవరూలేరు. వాళ్ళన్నయ్యగి తప్పే మారు
 రూపాయల జీతంతోనే ముగ్గురూ జీవయాత్ర చేస్తు
 న్నారు. విశ్వాసమ్యుకు స్కూలకుడిత్వం లున్నాయి
 గానట్టి ఆమెకొంచెం భారం తప్ప, విద్యాభారం ఏమీ
 ఎక్కువగా పడకుండా వాళ్ళన్నయ్యగివారు. విశ్వాసమ్యు
 వదివగానైనా సుభద్రాదామణికి ఆమె చదువుకోటం
 గాని, వాళ్ళయింట్లో వుండిపోతూనే ఉన్నది.
 ఎక్కడూ ఏమో కాకపోతూ, తిట్లతో పెట్టి విశ్వా
 సమ్యును తిడుతూనే వుండేది. అయితే విశ్వాసమ్యు
 అభిమానం చంపుకుని, తన గతిలేక అట్టిల్లు తింటూ,
 అయింట్లో అంట్లు పడుతూ అలాగే వుండేది. వాళ్ళ

న్నయ్య చెల్లెలిబాధలు చూసి తనూ బాధ పడేవాడే గాని భార్య నేమీ అపరేక పోయేవాడు.

రాజేశ్వరి మైథాయిజ్ జ్వరం తగ్గిన తర్వాత మరొక మూడువారాలు ఏలూరులోనే వుండిపోయింది విశ్రాంతి తీసుకుంటూ. ఈలోగా మైకల్ మన్ కలవలు రావటంవల్ల ఆమె ఆట్రే రోజులు కలవు పెట్టవరకం లేపోయింది. రాజేశ్వరి ఏలూరులో వున్నప్పూ విశ్వాసాని! ఉత్తరాలు వ్రాస్తూనే వుండేది. రాజేశ్వరి! తనకు జబ్బుచేసిన ఆ వారంరోజులలోనూ ఎడం చెయ్యి, కుడి చెయ్యి అనుకోకుండా విశ్వాసమ్మ చేసిన సవర్యలవల్ల ఆమె అంటే నుంచి విశ్వాసం ఏర్పడింది.

రాజేశ్వరితండ్రి కామేశ్వరశర్మ ఏలూరులో ఉన్న గొప్ప డాక్టరులలో ఒకడు. ఆయనకు నుంచి వలకుబడి, పేరూ వున్నాయి. ఆయన చాలా డబ్బు నిలవకూడా చేశాడు. నుంచి ఆధునికాభిప్రాయాలు గల వ్యక్తి. ఆతనికి రాజేశ్వరిన్నీ, మరో ఇద్దరు మగ పిల్లలూ మాత్రమే సంతానం. రాజేశ్వరి పుట్టకముందు ఒక మగపిల్లవాడూ, ఆడపిల్లా పుట్టి పోయారు. అందు వల్ల కామేశ్వరశర్మకు పెద్దపిల్లయిన రాజేశ్వరి అంటే పంచప్రాణాలు.

కలవలు ఆయిపోయిన తర్వాత రాజేశ్వరి పూర్ణారోగ్యంతో మద్రాసు వెళ్ళిపోయింది. ఈసారి రాజేశ్వరి! విశ్వాసమ్మకు సఖ్యతా, సన్నిహితత్వమూ చాలా పెచ్చాయి. రాజేశ్వరి తనకు మద్రాసులో దగ్గరవాళ్ళని ఎవరైనా చెప్పవలసినదే విశ్వాసమ్మనే చెప్పాలి. విశ్వాసమ్మకు కూడా ఆమెకు ఎవరూ ఇవ్వని గౌరవమర్యాద లిచ్చి మాట్లాడే వ్యక్తి రాజేశ్వరి తప్ప మరెవ్వరూ లేరు.

విశ్వాసమ్మ యింటి పరిస్థితులూ, ఆమెకష్టాలూ అన్నీ తెలుసుకుంది రాజేశ్వరి. అందులోనూ పంచొమ్మిది సంవత్సరాల వయస్సువాటికే ఆమెకు తల్లి, తండ్రి, భర్తా అందరూ పోయారు. రాజేశ్వరి ఆమెపరిస్థితికి చాలా జాలిపడింది. తనకు పోచిన సహాయం చేసి ఆమెకష్టాల్ని తగ్గించాలని ప్రయత్నం

చేసింది. ఆమెకు పుస్తకాలూ, డబ్బూ, బట్టలూ—ఏది కావలసినా ఇవ్వావుండేది.

మెల్లిమెల్లిగా వారి సఖ్యత, రాజేశ్వరిని అడుగు వుండానీ విశ్వాసమ్మ తనకు కావలసినవన్నీ తాను స్వతంత్రించి తీసుకొనేవరకూ వచ్చింది. ఒక్కొక్కప్పుడు విశ్వాసంలోజల తరబడి హస్తాల్లో వుంటావుండి పోయేవరకూ వచ్చింది. రాజేశ్వరిఆపరా చూసుకుని విశ్వాసమ్మ యింటిదగ్గర వదనగారితో డెబ్బలాడి పంకం కోసం వాళ్ళన్నయ్య వచ్చి బలిమలూడి తీసుకెళ్ళేవరకూ హస్తాల్లోనే వుండిపోయేది. రాజేశ్వరికూడా ఇంటిదగ్గర నుంచి తనకు కావలసినదానికంటే ఎక్కువ డబ్బును తెప్పించి విశ్వాసమ్మ ఆవసరాలకు సదుపాయం వుండేది. రోజులు గడిచిన కొద్దీ వారిద్దరూ ఒక పంపారంలోని మనుషులగా, ఒక తండ్రిపిల్లలలాగ మెలగజొచ్చారు.

క్రిష్టమను కలవకు రాజేశ్వరి, విశ్వాసమ్మ ఇద్దరూ విడిపోయి ఉండటానికే చాలా కష్టపడ్డారు. కాని విడిపోయిఉండక తప్పిందిగాదు. రాజేశ్వరి ఇంటికి వెళ్ళినపుడు తన తలిదండ్రులతో విశ్వాసమ్మకు గురించి పూర్తిగా చెప్పింది. రాజేశ్వరితండ్రి ఇదివరకొకసారి విశ్వాసమ్మను చూసి ఉండడంవల్లా, ఆమె తనకుమరికే జబ్బులో సహాయం చేసిఉండడంవల్లా ఆమెపరిస్థితులు తెలుసుకుని చాలా జాలిపడాడు. రాజేశ్వరితలిదండ్రులు ఆమెన్నీహితుగాల్సి ఒకసారి వేసంగి కలవకు ఇంటికి తీసుకురావటానికే అనుమతిం చారు.

అన్నట్లుగానే రాజేశ్వరి విశ్వాసాన్ని వేసంగి కలవకు ఏలూరు తీసుకెళ్ళింది. విశ్వాసమ్మ వాళ్ళింట్లో ఏమీ అరమరిక లేకుండానే మసలుతోంది. అలాగ వుండమనే వాళ్ళింట్లోఅందరూ ఆమెకు చెప్పారు. రాజేశ్వరి! ఆయింట్లో ఎన్ని మర్యాదలు జరుగు నున్నాయో, విశ్వాసమ్మకు కూడా అన్ని మర్యాదలు జరుగుతుండేవి. రాజేశ్వరితోపాటు షికారులకూ, వినీయాలకూ విధిగా వెళుతుండేది. రాజేశ్వరియింట్లో అడుగుపెట్టినదగ్గర్నుంచి విశ్వాసమ్మ తన మళ్ళీ వ్రాస్తూన కులంలోకి మారిపోయినట్లు భావించింది. ఆమెను మరోకులస్థురాలుగా వాళ్ళు ఎండటమా లేదు.

విద్యాసమ్యు ఒక నెల్లొళ్ళుండదలచి వచ్చి వేసవి కాలం కలవలం మూడునెలలూ రాజేశ్వరి ఇంటిలోనే వుండిపోయింది. అమాడునెలల్లోనూ ఆమె తన భావి జీవితం పాటగా వదిలిపోయే గట్టి పువ్వులు వేసుకుంది. తనకు మాటలాడే సావకాశం దొరికినప్పుడల్లా రాజేశ్వరి తల్లితోనూ, కుండ్రోతోనూ తన కష్టాలనుగురించి చెప్పుకునేది. తన కష్టాలను విని అవతలివాళ్ళు ఏ భావంలో చెప్పితే బానిసదళాలో, ఏ భావంలో చెప్పితే కరిగిపోతాలో ఆ భావంలో చెప్పేది. తననుకూడా రాజేశ్వరితోపాటు ఒకటూతురుగా ఎంచి ఒక్క ఆరు సంవత్సరాలు ఆమెను వదిలిస్తే తన కష్టాలు తీరిపోతాయనీ, ఆ తర్వాత తనూ ఒక డాక్టరమ్మయి వాళ్ళ సొమ్ము వాళ్ళకు ఎప్పటికయినా సంపాదించి ఇచ్చేస్తాననీ, అలా చెయ్యలేకపోతే తన చర్యం చెప్పుకుంటున్నానా ఆ దంపతుల కిస్తా ననీ చెప్పింది.

రాజేశ్వరి తలదండ్రుల విద్యాసాని! సహాయం చెయ్యటాని! అంగీకరించారు. ఆమె మళ్ళీ తమ డబ్బు ఇస్తుందనిగాని, ఇవ్వాలని గాని వాళ్ళకు కోరికగాని, ఆశగాని లేదు. తమ మామయన్న పాతురానికి సహాయం చేసి ఆవిధంగా తమ మామకి సంకల్పిస్తే కలిగించడమూ, ఒక ఆవాళభారికవిద్యకోసం సహాయం చెయ్యటమే వాళ్ళు ఆలోచించారు.

ఈసారి రాజేశ్వరి, విద్యాసమూ అక్కా చెల్లెళ్లు లాగా కాలేజీకి వెళ్ళారు. ఇద్దరూ హాస్టల్లో ఒక గదిలోనే వుంటున్నారు. విద్యాసమ్యు వాళ్ళన్న గారింటికి వెళ్ళి సామాను తెచ్చేసుకుంది. తనకు తన స్నేహితురాలు ఆధారం చూపించి ఆవాడరించకుండా వున్న వాళ్ళూ అన్న గారికిగాని, వదిన గారికిగాని తనేమీ భారం కలగజేయదలచుకోలేదనీ, ఎప్పుడయితే తనకు పై వాళ్ళ సహాయం దొరకడో అప్పుడు మళ్ళీ తను అన్న గారి సంచను చేరతాననీ చెప్పింది. కొంత కాలమైనా వాళ్ళకు శ్రమ తగ్గించినందుకు వాళ్ళు సంతోషించారు.

విద్యాసమ్యుకు స్థానచలనం ఏనాడైతే కలిగిందో ఆవాడే ఆమె బుద్ధులు మారిపోయా యని చెప్పాలి. పూర్వపు విద్యాసాని! ఇప్పటి ఆమెకూ ఏమీ పోలిక లేదు. ఆమె ఉన్నతస్థానాని! వెళ్ళి అవకాశాలు

వచ్చిన కొద్దీ ఆమెలో నీచపు తలపులు ఎక్కువయ్యాయి. ఆ నీచపు తలపులే ఆమెకు మార్గావరోధాన్ని కలిగించి అభివృద్ధిని చేశాయి.

రాజేశ్వరి తండ్రి రాజేశ్వరికి ఎంత డబ్బు పంపిస్తున్నాడో విద్యాసాని! కూడా అంత డబ్బు పంపించేవాడు. ఇద్దరికీ ఒకే రోజున పుష్కలంగా డబ్బు వచ్చేది. విద్యాసమ్యు రాజేశ్వరినీ, వాళ్ళ కలిదండ్రులనూ ఆమె దగ్గర, మరి యితరుల దగ్గరకూడా నిరంతరం పొగుడుతూవుండేది. ఆమె ఆ పొగడ్డతోనే, ఆ మంచి మాటతోనే రాజేశ్వరిని పూర్తిగా లోబరుచుకోవాలని చూసింది.

ఆమె రాజేశ్వరిని పూర్తిగా లోబరుచుకోవాలనీ, తన చేతుల్లో క్షిణిభాగ్యంగా చేసుకోవాలనీ నిశ్చయించుకోవటాని! తగినంత బలమైన కారణం లేకపోలేదు. రాజేశ్వరికి పెండ్లి కాసంతకాలం తనతో వుంటుంది. తనంటే పంచప్రాణాలూ అర్పిస్తుంది. కాని, తీరా ఆమెకు పెళ్ళయితే ఆమె తన శ్రేయసంతకమూ కొత్తగా వచ్చిన భారమై చూపిస్తుంది. అప్పుడు విద్యాసమ్యుంటే రాజేశ్వరి ఇదివరకున్నంతటి అభిమానం చూపకపోవచ్చు. ఆమె కాపురానికి వెళ్ళిపోతే తను విడిపోవలసివస్తుంది. ఎప్పుడైతే తను రాజేశ్వరికి దూరమైపోతుందో అప్పుడు రాజేశ్వరి తండ్రి తనకు భవసహాయం చేసి వదిలిస్తూ దని నమ్మకం లేదు. అప్పుకు యిలాగ మనియూర్లదై ముఖకారము కోరినట్లుగా రావు. తనపని ఆకోగది అయిపోతుంది. కాబట్టి రాజేశ్వరిని తన పిడికిలిపట్టులోనుంచి దాటనివ్వకూడదని నిశ్చయించింది.

రోజులు గడుస్తున్నాయి. ఇద్దరు స్నేహితురాలూ కలసాగానే రోజులు గడుపుతున్నాయి. వరీక్షలకు కలిసి పట్టుదలగానే చదువుతున్నారు. ఇద్దరూ కలవులకు ఏలూరు వెళుతున్నారు; వస్తున్నారు. కాని, రోజురోజుకూ రాజేశ్వరికి తన కష్టతీక్షణిలో ఆనుకొని మార్పులు వస్తున్నాయి. మద్రాసుకు వెళ్తున్నప్పుడు వచ్చిన రోజులలో తనకున్న ధైర్యాన్ని, స్వాతంత్ర్యాన్ని యిప్పటిరోజులలోవున్న కష్టతీక్షణిలో పోల్చి చూసుకుంటే తను రోజురోజుకూ చిన్నకొ

అయిపోవునట్లుగా అనిపించింది. రాజేశ్వరిభోజనం, చదువు, వికారము—చివరకి ఏ బట్ట కట్టుకోవాలో అది కూడా విశ్వాసమృదువో ప్రకారం, అభిరుచి ప్రకారం జరుగుతున్నాయి. ఇప్పుడు రాజేశ్వరి తన తండ్రికూడా తనుగా ఉత్తరం రావటంలేదు. ఆపని విశ్వాసమే చేస్తోంది.

ఆమెను అడవకుండాగాని, ఆమె అభిప్రాయానికి భిన్నంగాని రాజేశ్వరి ఏమైనా చేస్తే విశ్వాసమృదు మూతిముడిచేసుకుంటుంది. భోజనం చెయ్యదు. ఇంకా అక్కను తీరకపోతే రాజేశ్వరి బ్రతిమాలే వరకూ గట్టిగా ఏడిచేది. ఆ ఏడుపుకుతోడు నిర్దురా లనుకూడా జరచేసింది. ఈ మూడు ఆయుధాలతోను విశ్వాసం రాజేశ్వరిని పూర్తిగా లోబరుచుకొంది. రాజేశ్వరి తనకు ఇష్టం లేకపోయినా సరే, ఏ పనైనా విశ్వాసమృదు విడిచిపోకుండా మనస్సు భయం కొద్దీ చేసేది. సంవత్సరన్నర అడవిబుట్టికల్లా రాజేశ్వరి పూర్తిగా తన శక్తికాస్తిని కోలుపోయింది.

ఇంటకు పరిశీలించుపోయాయి. కలవల్లో రాజేశ్వరి, విశ్వాసమూ ఏలూరులో వుండిగా రిజిస్ట్రు వచ్చాయి. రాజేశ్వరి ప్యాంక్షయింది; విశ్వాసం తప్పిపోయింది. విశ్వాసం రాజేశ్వరిని కాగిలించుకుని గట్టిగా ఏడ్చింది. ఆ ఏడుపులో రెండేళ్ళా లున్నాయి; ఒకటి తన పరిశీలన పైపోవడం; రెండోది రాజేశ్వరి ప్యాంక్షయింది. విశ్వాసమృదు రాజేశ్వరి ఒక్కరి దగ్గర ఏదవలేదు. ముగ్ధ మనిషిదగ్గరా ఏడ్చింది—తన పరిశీలన పోవలసింది కాదని, అద్భుతం చాలక పోయిందని, ఇక తన జీవితం మరి దుర్భరమై పోతుం దనని.

కామేశ్వరశర్మకు యీసారి మనస్సు మరి ఎక్కువగా గరిగింది. విశ్వాసమృదుతీవ్రభారం తన మీద వేసుకోవలసివచ్చింది. ఆమెకు ఏ పర్యవేక్షణకూ తన అనుమతిలోనే ఇచ్చి వైఖరుగా పరిశీలన చెల్లీ సజ్జపాతం లేదా మని నిశ్చయించుకున్నాడు. తన అభిప్రాయం రాజేశ్వరిద్వారా విశ్వాసమృదుకు తెలియ పరిచాడు. విశ్వాసమృదు వెంటనే ఒప్పుకుంది.

రాజేశ్వరి యం. వి. వి. యన్. చదవటానికి ఏర్పాట్లన్నీ చేసుకుని మద్రాసు బయలుదేరింది. విశ్వాసమృదు ఆమెతో స్నేహమనుకూడా చెల్లీ పట్టిగా ఏడ్చింది. రాజేశ్వరిచితువు మానిపించా అని ఎన్నో ప్రయత్నాలు

చేసిందిగాని సాగలేదు. వాళ్ళిద్దరూ రాజేశ్వరి చదువు మానిపించేది లక్షణంగా చెల్లీ చెయ్యమని చెప్పింది. కాని, కామేశ్వరశర్మ ఆ అభిప్రాయాని తక్కువగా త వివ్వలేదు. విశ్వాసంపాచిక పారలేదు.

రాజేశ్వరికి మద్రాసులో జీవితం హాయిగా వుంది. ఆమె మళ్ళీ ఎప్పటి వ్యక్తి కాగలిగింది. ఆమెకు విశ్వాసంవగ్గరవుంటే బందిఖానాలో వున్నట్లుండేది. ఆమెకు ఇష్టమొచ్చినట్లుగా తను చెయ్యగలిగి. తన శిష్టమొచ్చినట్లు ఆమె చెయ్యదు. ఆమె చెప్పిట్లు తను చెయ్యకపోతే తనదగ్గర వున్న అహింసాశక్తికమైన ఆ మూడు ఆయుధాలతోనూ ఏదో ఒకటి ప్రయోగించి తన శిష్టమొట్టుగా చేయించుకుంటుంది. నిజానికి రాజేశ్వరి హింసాశక్తికమైన ఆయుధాలకంటే విశ్వాసం ప్రయోగించే యీ అహింసాశక్తిక ఆయుధాలే చాలా వాడిగా వున్నట్లుపించింది.

ఏలూరులో కామేశ్వరశర్మదగ్గర నర్మగా పనిచేస్తూ ఇంటకు పోతుకు చదువుతోంది విశ్వాసం. ఆమె జీతం జీతంలాగ ఉచ్చితంగా వున్నట్లున్నా రాజేశ్వరిఇంట్లోనే ఆమె బసా, భోజనం రాజేశ్వరి తల్లిదిండ్రులు ఆమెను వేరే బుట్టికి పోవుమని చెప్పటానికి జంకారు. వారు చెప్పలేదుగదా అని విశ్వాసం ఆచితాదు కొన్నమీద అలాగే కూర్చుంది. కామేశ్వర శర్మకు ఆమె పెంపుకు కూతు రయింది. వాళ్ళిద్దరూ నాకర్లన, చాకర్లను మెల్లిమెల్లిగా తనే అడుపాల్లా పెట్టుటం చేస్తుకుంది. ఇంట్లో తను ఏదని మట్టుకీసేది గారు. ఆమెమాటకు ఎవరన్నా ఎదురుదిరిగితే భోజనం మానేసి, ఏడుస్తూ కూర్చునేది. చివరకు అట్లానే పాధిస్తోంది అన్నీ.

విశ్వాసం మరో రెండుసార్లు పరిశీలన చెల్లీ బయట, ప్యాంక్షలేకపోవటమూ జరిగింది. ఆమె ఇక చదువుకు శక్తి చెప్పింది. మరో రెండు సంవత్సరాల గూడా గడిచిపోయాయి. ఈరెండు సంవత్సరాలలోనూ ఆమె మహారాణిభోగ మనస్థిరమిచ్చింది. ఇంట్లో అన్నీ సక్రమంగా తన ఇహమసారం జరుగుతూవుంటే ఆమె కేలోటా? అప్పటికి విశ్వాసం తన కేలోటా జరిగివా ఉత్తరాలద్వారా రాజేశ్వరికి వెంటనే తెలియబడింది.

యం. వి. వి. యన్. మూడోసంవత్సరం తరువుతోంది రాజేశ్వరి. కలవలకు ఇంటికి వెళ్లివచ్చుకు తప్ప విశ్వాసాన్ని ఆమె కలుగుకోవటం లేదు. ఇంటికి వెళ్లి వచ్చుకు మళ్ళీ ఆమె తన శక్తికాస్తి, ప్యాంక్షయి, ప్యాంక్షయి,

అభిరుచులూ అన్నీ కోల్పోయి విశ్వాసానికి లొంగి పోయేది. ఆ కేవలం కాసిన్ని కోడలూ చేయిగా విశ్రాంతి తీసుకుందామంటే, విశ్వాసం ఏమటో అనీ, ఇవీ, అన్నీ చెప్పి తన ముప్పు పొందుచేసేది, తన తల్లి దండ్రులమీదే తనతో కేరాలు చెప్పేది.

ఈ వాలుగళ్ళల్లోనూ రాజేశ్వరికి ఎన్నో పెళ్ళి సంబంధాలు వచ్చాయి. అన్నీ, ఆమె ఇంకా చదువు కుండుకుగాని, చైతన్యత చెనుకుండుకుగాని అభ్యంతరం పెట్టి సంబంధాలే. కామేశ్వరశర్మపలుకుబడికి, అన్నీకి, రాజేశ్వరి తెలివితేటలకు తగిన సంబంధాలు వచ్చాయి. కానీ, ఒక్క సంబంధమూ కుడిర నిచ్చేదిగాదు విశ్వాసం. ప్రతిదానికి ఏదో వంకలు పెట్టేది. ఆ సంబంధాలు వస్తుకుంటే మధ్యన తను నూతిలో పడితాననీది రాజేశ్వరితో. ఎట్లాగైనా ఆమె తన పిడికిలికట్టలోనుంచి దాటివెళ్ళకుండా చెయ్యాలనే ఆమె ప్రయత్నం.

విశ్వాసమూ అభోగతీపాలమే కోడలు వచ్చాయి. తనపోతే వాలుగళ్ళలో తప్పు పాతుకు పోయిన ఆమెకు జరకులేగా, నిర్దాక్షిణ్యంగా పొమ్మ నటం చరితర? అందులో నుంచి వాళ్ళకు అట్లా చెయ్యాలంటే మరీ కష్టం. మంచివాళ్ళు తాము కష్టపడు మూలనా ఒకరికి కష్టం కలుగకుండా చూస్తారు. చెడ్డవాళ్ళు తాము ఎంత బాగా ఇతరులకు అనుకూలంగా ఉంటే అంతగా అలా కోర్కె తమ కష్టాలాభాన్ని బాగా చూచుకుంటారు. తమ కష్టాలతో సంబంధం లేకుండా వాళ్ళిం చెయ్యటానికైనా వెనుదిరుగు.

ఒకనాడు కామేశ్వరశర్మ విశ్వాసమూను పిలిచి ఒక ఉత్తరం చూపించాడు. అది విశ్వాసం రాజేశ్వరికి ఆమె తల్లిదండ్రులను సురించి, తనకు ఇంకా అభివేగా జరగని మర్యాదలను సురించి విమర్శనూ వ్రాసిన ఉత్తరం. ఇంకా అందులో, రాజేశ్వరిని పెళ్ళి చేసుకోవద్దనీ, చేసుకుంటే స్వాతంత్ర్యం నశిస్తుందనీ, పురుషుడికి బానిసగా వుండాలనీ, పంతానం కనే యంత్రంగా మారాలనీ, పెళ్ళి చేసుకోకుండా వుంటే ఆమె డాక్టరుగానూ, తన నర్సుగానూ తామిద్దరూ బ్రతికున్నంతకాలం వుండవచ్చుననీ, ఒకరి ఆస్థులకు లోబడి వుండవచ్చురనీ — ఇంకా చాలా చాలా వ్రాసింది. విశ్వాసం వ్రాసినదంతా వాళ్ళ కుటుంబాన్ని విమర్శించానూ, తన భావిసౌఖ్యంతో సంబంధం లేకుండా రాజేశ్వరి భావి విశ్వాసంగా అరికట్టే నూత్రాల మధ్యకిస్తూనూ వుంది.

కామేశ్వరశర్మ ఇంకాక ఉత్తరాన్నందించాడు విశ్వాసానికి. అది రాజేశ్వరి విశ్వాసాన్ని సురించి తండ్రికి వ్రాసినది. అందులో ఇట్లా వుంది:

“నాన్నా,

చైతన్యతంగానో, నా కర్మబలంవల్లనో విశ్వాసానికి, నాకు క్షేపణం ఏర్పడింది. ఈ వాలుగళ్ళూ కష్టమో నష్టమో, సుఖమో దుఃఖమో గడిచిపోయాయి. విశ్వాసం మురింతోనే పరాయిదానిలాగ వచ్చి తన హక్కు మీరి మనకు లేని హక్కులకోసం కూడా ప్రాకు లాడుతోంది. ఆమె అభిప్రాయాలూ, ఎత్తుగడలూ నే నిదివరకే కనిపెట్టాను. ఆమె సౌఖ్యంతో సంబంధం లేకుండా నిదివరకే కనిపెట్టాను. ఆమె జంకటంలేదు. ఇది ఆమెకు తగిన పని. ఇన్నాళ్ళూ ఆమె యీ ఉత్తరంలో వ్రాసిన సంగతులే నా నెవులో నూరి పోస్తూ వుండేది. కానీ, అనాడు అది మీతో ఇవ్వలే మీరు నమ్మలేమో నని నేను చెప్పలేదు. ఈనాటికి విశ్వాసం తిభిత్రావ్యసంగా తన అభిప్రాయం లన్నీ నాకుండు పెట్టింది. ఆమె నామీద యంకా కర్మహక్కులూ సంపాదించాలని చూస్తోంది మీరు నా బాగు కోరేట్టయితే అవివేష మన యొక్క నుంచి కం చెయ్యండి. ఇక నాకు విశ్వాసంముఖం కనపడవలసిన అవసరం లేదు. ఆమె నాకు వ్రాసిన ఉత్తరంకూడా మీకు పంపుతున్నాను. నేను క్షేమంగా వున్నాను.

ఇట్లు, మీ కుమార్తె
రాజేశ్వరి”

ఆ పుత్తరం చదవటం అపురూపే విశ్వాసం మళ్ళీ తన ఆయుధాన్ని ప్రయోగించింది. పెద్ద పెట్టిన ఏడ్పు మొదలైంది ఆమె రాగాలు ఆయన విడిపించుకోకుండా అక్కణ్ణించి వెళ్ళిపోయాడు.

సాయంత్రం వాలుగు గంటలకు జట్కూ వచ్చి గుమ్మంలో ఆగింది. విశ్వాసం పానానులన్నీ అందులో చేర్చబడ్డాయి. రాజేశ్వరి తండ్రి ఆమె తరంగాక మరో రెండువందలు ఖర్చుకు ఇచ్చాడు. విశ్వాసం వద్దకుండా ఆ పొమ్మ తీసుకుంది. ఆమె బండి ఎక్కింది. బండి కదులుతూంటే పీల్చి వాళ్ళంతా వివటానికి గాబోలు, “ఎప్పటికైనా నాజీవితంలో మీ ఋణం వడ్డీతోనూ తీర్చేస్తా” వంది. బండి కనుచూపు దాటి వెళ్ళిపోయింది. రాజేశ్వరి తల్లిదండ్రులు కీవచ్చగా, చల్లగా నిట్టూర్చారు.

జగజ్జనక నిర్మాణము

శ్రీ జి. జాషువ

భగ్గున మండు నీమనరపాలరతోడ నెదిర్చి పెన్కెకు
దగ్గక, రక్తపుంజినుకు నప్తముగాని స్వరాజ్యయుద్ధము
నగ్గించినట్టి భారతమునివ్రవరుండు, ఊమాప్రవాసీ, యా
ముగ్గిన పండు, బోనమయిపోయెనె నేడు తుపాకిగుండుకు!

ఇదియే పోవడమా? జగజ్జనక! రానేరావుగా! నూట ము
ప్పదియేడుల్ మనువాడ నన్న నుడికి! భంగంబు వాటిల్లెనే
ముదితాతా! ప్రతిరక్తబిందువును మా పూర్ణస్వరాజ్యార్థమై
కొదలే కిచ్చిన నీ విపాదమరణాగ్నుల్ గాలె ముల్లోకము.

ఏ లేనవ్వులు లోకలోకముల మోహింపించి, నిర్జించి, స్వే
చ్ఛాలావ్యవహారికరగ్రహణపూజల్ గాంచి పుష్పించెనో,
ఆ లేనవ్వుల రాశి, ఆ యవరవిద్యావార్ధి, ఆ పండుటా
కీ లోకంబును వాసినే! భరతరాజ్! యెంత దౌర్భాగ్యవో!

కలికాలమ్మున కేసుక్రీస్తు వని వక్కాణించె దిగ్దేశముల్;
తులువల్ నల్విన గాయముల్ మరల నీలో దోచి యేసుప్రభు
దలపించె; ఋజువయ్యె నీదగు మహావ్యశీ; భవత్స్వాగత
క్తులలో నెన్ని స్వరాజ్యముల్ భవనవైకుంఠంబు లింపారునో!

అవతారమ్మలు దాల్చినాడు పేదమా ర్థబాక్షుడం చూరకే
చవు లూరించు సమస్తశాస్త్రములు; సాక్షాదబ్జవాఘండవై
యవతారించిన ని న్నెఱుంగుదుము, బ్రహ్మాండం బెఱుంగుక జగ
దభవము, చెండితి వీవు కొండొక మరంద్రపేమహాసంబునక.

అలిగి కూర్చుండు చిన్న బిడ్డలవిధాన-నుపవసించువు భువన మాజ్ఞాతలూగ
విశ్వములకెల్ల గారాలబిడ్డ నకట!-చంపుకొన్నది భారతిత్మోతలంబు.

నివాసాంజలి

శ్రీ విశ్వనాథ వెంకటేశ్వర్లు

అయిన కేమి మహారాజు ముక్తుడై పరమవైష్ణవు లేగు పదము నొంది
సాక్షాత్పరంజ్యోతిసారూప్యముం బొందు నవతారము సమాప్తి నంది పెడలె
కాలిబొట్టనవ్రేలు గాడింపడే బోయ కృష్ణదేవుని మితికిని నిమిత్త
మట బలవస్మృతి యాయన బాధింప దా రక్తబిందువు లవని బడియె
నదై కంకుని నెత్తురు లవని బడక-తామ మగునంచు సైరంద్రీ సాధ్యయగుట;
బాపుడీ నెత్తురులు పడ్డ భరతధాత్రి-కెన్ని తామము ల్వచ్చునో యేమి యెఱుక?

‘మా హింసా’ త్తని విశ్వశాంతిఘటనాష్టానప్రియంభావుక
వ్యాహారముల సర్వకాలము జగద్భద్రత్వమే కోరు నా
యీహామారు విదేహు సత్యధరు నాహింసించి మ్రుందించె దు
ర్మోహాగ్నిష్టు డెవండో భారతమహాంభోరాని కారావ్నియై.

సత్యాహింసలు చట్టుబండలయి, విశ్వక్షేమముగ జగ్గియై,
ప్రత్యక్షార్చి జగత్ప్రియంకరుడు దేవస్తుత్యశీలుండు భా
రత్యంతర్ముకురాయమాణహృదయుం డాహా దివం బేగ దా
గ్గత్యాధీనులు భారతీయులు దివారాత్రము లేడవంగనై.

ఈ తోడేళ్లకు నిట్టి క్రోల్పులులకు ‘హింసాచ మా’యంచు స్వ
గ్ధాతిథ్యమ్ము వహించునంతవఱకుగ ప్రాల్మాలకే చెప్పెబో
నా తిర్థంకరు; డేమి లాభము? మనుష్యఘాలచిత్రవహిం
సాతోకంబు గ్రసించె బుద్ధిగతప్రజ్ఞాహూపగోవతస్సముగ.

చాణక్యంబగు నీతికిగ బ్రతిగఁ దా సత్యాగ్రహభ్యుగ మహా
శ్రీసీతిగ వెలయించి, త్యాగమహితప్రేమగ జితశ్వేషుడై
పూనెంగాచె యజాతశత్రుబిరుదంబుగ; వానికింగూడ స్వా
మీ! నైర్ఘృణ్యపరుల్ విరోధు లన, భూమిగ మంచివా రెవ్వరో!

ఇది యాత్మాత్మగణిద్ధియే యగును గాదే హంతరూపమ్మునక
గదలంబాతిన దుర్మతగ్రహము రాకాచంద్రు వివైకృత
రడచాంద్రీమము నాహరించె, నికపై రింజిల్లు నేతద్వ్యతుల్
కడుపుల్ గట్టి భువన్ముఖంబులగు లోకాలక మహాపుంజముల్.

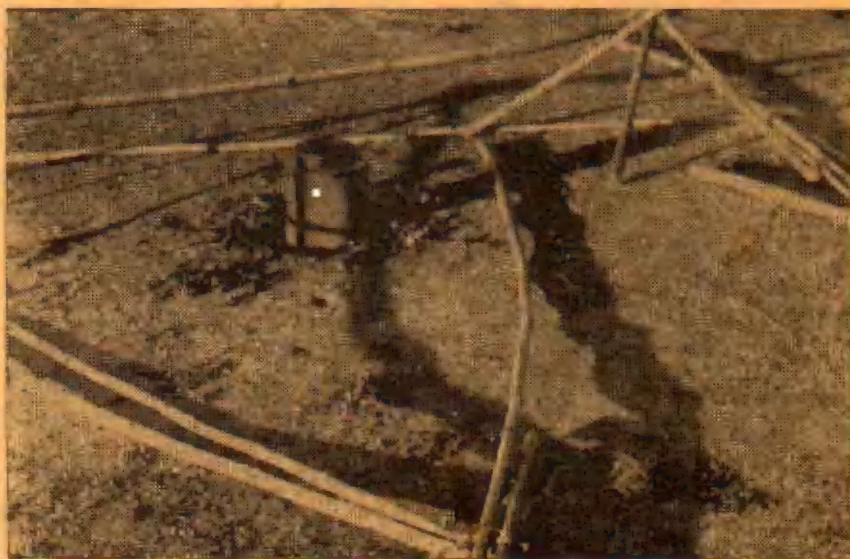
చంపలేడు హంత; చంపి రెవ్వరు మఱి? - గురువు గురు వటంచు మురిసిపోయి
గురువువెనుక పెద్ద గోతులు త్రవ్విన - జరభిశిష్యు లతని జంపికొనిరి.

ఈ మనుష్యజాతి యింతే యుగాలకు - క్రొత్తక్రొత్త నొక్కు లొత్తికొనును;
ఒక్కసారి పట్టి యువ్వెత్తుగా మార్పు - శివము నెత్తువాడు సేగినొందు.

సోక్రటీసు జనుడు శుద్ధముక్తామణి - బుద్ధదేవు డేను బోద్ధులెల్ల
స్వస్వరూపసిద్ధిఁ బడయు దర్పణమైన - ధన్యమూర్తి కశ్రుతిర్పణంబు.

రఘుపతి రాఘవ రాజారాం

పతితపావన నీతారాం.

హంతకుని ప్రాచీనకృత్యములకుగా శిక్షి-విద్వాంసనావరణంలో గాంధీజీ రక్త ప్రసంగిత
పునఃప్రసంగ ప్రకారం చిట్టా చిద్భాగదలు పారి, ఎయి అక్కడికి రాకుండా
క్రొత్తశివములున్నారు.

ధర్మచ్యుతి

“ప్రొ. గా.”

కాలగర్భంలో కలిసిపోయిన కమనీసు చరిత్రలకు ఒక్క జోహారు. పెరవాళ్ళు తలవంచే కొన్న త్యాన్ని తనవాళ్ళే నిరసించే నైచ్యానికి దించే కాలపురుషుడికి కళకళలు, పెళ్ళపెళ్ళలు. మధ్యాహ్నం తైత్త్యంతో మూడ్యం నవ్వుతూ వెలుగుతాడా? ఆ బంగారుకాంతికి కాలమేఘాలు అడ్డుపడ్డతాయి. అమరావతీవిద్యాపీఠపరిసరాల్లో సాయంకాలం అవుతోంది. సంతోషించినకాల భిక్షరతిగాఢం ప్రతిధ్వనిస్తోంది. కృష్ణానది చల్లగా, మెల్లగా సాగిపోతోంది.

* * *

‘నైత్యాన్ని విడిచిపెట్టి మనకి ఏకాంతవిహారాలుంటి?’

‘మన పిపాస కక్కడ స్థానం లేదు ధర్మం కద!’

‘ఈ కామయవస్త్రా లేమిటి, యీ పిపాసార్తి ఏమిటి! విరుద్ధంగా ఉన్నాయి’

‘జగత్తులో పెరిగేది విరుద్ధప్రకృతులే కాదు!’

‘సహనసౌఖ్యాల కి మన జాడలో స్థాన భ్రష్టత్వమేనా ధర్మం!’

‘హూ! హూ! రథాగతుడు నీలో మూర్తిభవించాడు! హృదయంలో ఆరని అసౌఖ్యమంచి ముందుగాంటే ఏం సహనసౌఖ్యాల? ధర్మం పేరుతో జీవితాలు నాశనంకావాలా? జీవితానికి సౌఖ్యమిచ్చేది కాదు ధర్మమంటే!’

‘ధర్మం! ధర్మమృతులంగా పరిగణించబడుతాం’

‘ధర్మం, ధర్మం, ధర్మం! నీకోసం నే నేను తున్న తుదాల్లో ఒక్క తుదాన్నే నా నువ్వర్థంచేసుకున్నట్లయితే జీవితపూర్తిమసౌఖ్యాల్ని రాచి అంపానపెట్టే యీ ధర్మాలను త్యజించేవాడివే. ఇంతమా ధర్మంపేరుతో మానవత్వాన్నే నాశనం చేసుకున్నావా?’

‘లేదు ధర్మం! లేదు. నీకోసం నా హృదయమూ తపాతపాలాడుతోంది.’

‘మరి, ఆరామనూత్రాలు చెవుల్లో గింగుళ్ళేతున్నాయా? ప్రేమను అనభవించిన పిమ్మట సర్వసింహాదు గౌతముడు, బ్రహ్మచర్యదీక్ష విధించాడు. ఆ దీక్షలో ఉండే లోపన ఆయన తన అర్థంచేసుకున్నాడు...’

‘ధర్మం! మహాత్మ్యుణ్ణి అడిపొసుకోవద్దు. మన కీర్తిరాల్లో ఉడుకునెత్తురు పొంగిపోతోందని మహాత్ముల మానస పనికిరాదు. బుద్ధం కరణం గచ్చామి.’

‘అరగో. శ్రీనిధిలో విహరిస్తున్నవాళ్ళను చూడు. మనమేనా యీ ఉత్కంఠతో, కాంక్షతో కొట్టుకుపోతున్నది? ఆ దూరనైకతాల్లో మనలాగే ఓ బంట కనబడుతోందా? యౌవనవృద్ధయాలు కలిసిన చోట యీమాత్రం ఉద్రేకం తెక్కలోదా ధర్మం కద!’

‘సంసారామంలో ప్రేమోదంతాలు విచ్చిత్తి మూల మారయ్యేహే! ధర్మం! నీ కేమరి ప్రతిధానం చేరావు?’

‘మాటలతో వారించడముచేసినావా ధమ్మం
తె! నా నిండుయోజనంతో నీ పొడవం కలిసిపోనీ.
వాంధను ఎన్నార్లని చంపుకుంటాం? మననీ మానవ
కలిరాతే కాదు! కనపడని మనమృతి కల్పించిన
ప్రణిధానాలమీది గౌరవం కనపడుతూ కాంత్యో
కాలిపోతూన్న నా పౌడ్రయం మాట్లాడే ఉడుకు
నెత్తురుతరంగాల ఘోషమీద లేదా? మానవమృద
యాన్ని ఆర్థంచేసుకొనే కత్తి లేదా యీ తాడ్లపరి
వ్రాజకళామణులకు?’

‘తీవ్రపడకు ధర్మిల!’

‘కాదు ధమ్మంకే! నీకోసం, నీ ప్రేమకోసం,
నీ ఆలింగనకోసం చేదాను. నా పౌడ్రయమీద పలికే
ప్రేమస్వరాలను వినే శ్రోతవు నీవే ననుకున్నాను.
మానవసౌభాగాన్ని ఆకాంక్షించే భిక్షుకసంఘం
అమాయక యోజనకాంత్యను శ్రోసిరా జంటోంది.
విద్యానీకంలో సన్యాసిమర్మి ఎందుకు చేయకున్నార?
స్త్రీ పురుష విద్రుమవిన్యాసాలకు విద్యానీకంలో
స్థానం ఉందిగాని, దాని ఫలితంగా వచ్చే బ్రహ్మచర్య
య్యతికిమాత్రం స్థానం లేదా ధమ్మంకే! ప్రపంచ
పుణ్యక్షత్రికే ఎదురుకాట వివ బ్రహ్మచర్యాన్ని ప్రోత్స
హించే భిక్షుకసంఘం సర్వమానవకల్యాణపదాన్ని ఎట్లా
తోక్కుతుంది? సమాధానం చెప్పవే? నిన్ను అధ
ర్యానికి లాగుతున్నా ననుకోకు. నీ మనస్సులో ఉన్న
వేదననుకూడా యీ ధర్మిల ఆర్థంచేసుకోగలిగింది.
ఆత్మను వాశేనంచేసుకొనేందుకు పనికివచ్చే యీ ధర్మా
చరణలో కుమిలిపోవడానికా యీ నైత్యవిహార
నిర్మాణం జరిగింది? ధర్మం కర్మకర్త్యానికి దారి
తీస్తోందా? ధమ్మ! వేదించు నీ ప్రణిధానభిక్షును.
ఆడది ఉండేదేంచాల్సిన నైచ్యంలో తోడిందా యీ
తాడ్లం మనల్ని? నీ వర్ణమున్న ప్రణయభిక్షు కాదనకు.
కాదన్నావా, కృష్ణానది చల్లగా న్నప్పుడూ ఆహ్వా
నించుతూనే ఉంది...’

‘బుద్ధ, బుద్ధ! ధర్మిల! నేనూ నీతోవాడినే...
రా పోదాం...’

పల్కుగా వెన్నుల ప్రసారమవుతోంది, కృష్ణా
నదిచైతన్యం ఆం మభిక్షుకశ్రేణి విహస్తోంది.

ఏకాంతవిహారాల కనపైన స్థానాలన్నీ నిండిపోయాయి.
ఆక్కడక్కడ ఆరామగీతాలు వివలమగున్నాయి.
పవనాలు కాముకులకు చక్కరిగింతలు పెడుతున్నాయి.
అమరావతీవిద్యాపీఠపరిసరాల్లో సంతే పోయి రాత్రి
భాగం ప్రవేశించింది.

* * *

నిలువునా బుద్ధవిగ్రహం కాంతిశ్రోతి:
కాంతులు వెదజిమ్ముతోంది. ఉచ్చాస్యస నిశ్వాసాల
చప్పుతులతప్ప—భీకరంగా, నిశ్శబ్దంగా ఆకత్య ఆలో
చిస్తోంది. చెదురుచేళ్ల కిటికీలోంచి దూరాన్న
మానం కర్తవ్యదీక్షను పునఃపునః జ్ఞాపకంలేస్తోంది.
బుద్ధవిగ్రహంపాదాలు చిన్నచిన్న రకరకాల పూలతో
కప్పబడ్డాయి. ఇక నిశ్శబ్దానికి చోటులేదు.

‘అయితే వాశేనం కానాటిసిందేనా పవిత్ర
ఆరామమంతా!’

‘ధర్మాంతరం ఆలోచించాలి. ను ద్దైత్రజేసి
లాభంలేదు. మానవజీవితాల్ని మహోర్లంఘనంగా
తయారుచేసే మన బ్రహ్మచర్యాన్ని మంత్రాంగంతో
వైవా నిలబెట్టాలి.’

‘కాదు. ఆ మంత్రశంక్రాంతే మన ల్నిందాకా
తెచ్చాయి. తాడ్లమీద గౌరవం పోయి, ప్రజలు
వ్రాహ్మణానికి ఎగబడుతున్నారు.’

‘యజ్ఞయాగాదికర్మల్లో జరిగే హింసాకాండకు
వ్యతిరేకంగా మనం ప్రచారం చేస్తూనే ఉన్నాం.
చెప్పింది అవధణలో చూపిస్తూనే ఉన్నాం. ఇంకా
ఎందుకు మనలో అవిద్యాసం?’

‘నీ ఆహింసమీద కాదు ప్రజలకు అవిద్యాసం,
నీ ఆశయాల మార్పుల్లో. వాస్తవికనీధాంతాల్ని ఆపా
దించే నువ్వు ఒక్కసారిగా విగ్రహారాధనలోకి ఎందుకు
దిగా వని ప్రశ్నిస్తున్నారు ప్రజలు. తథాగతుని కుద
దీక్షను విడిచిపెట్టి నువ్వు మంత్రశంక్రాల మహాయావా
నికి ఎందుకు దిగా వని ప్రశ్నిస్తున్నారు ప్రజలు. పవిత్ర
మైన ఆరామంలో కుచ్చకామానికి తా వెండు కిస్తు
న్నావని ప్రశ్నిస్తున్నారు ప్రజలు. ఏం చెబుతావు!’

‘అధర్మం ఎక్కడున్నా ఖండించాల్సిందే.’

‘ఈ ధర్మస్వాంతో తృప్తిపడటం లేదు కీటి లోకం! నీ బోధనలు లోకంలో అవిశ్వాసం లేవ దానికి కారణ మవుతున్నాయి. చేతనవుతుందా— ఆత్మ ఆరామంలో జాడ్యసవ్యామల, సవ్యాసీవలకలిసి జరిపే ఏకాంతవిహారాలు. అదే జాడ్యాన్ని యీ గతికి తెచ్చింది. ప్రభుమంగా పరిగ్రహించిన బ్రహ్మచర్యాన్ని పట్టుదలతో అవలంబించలేకపోలే యీమధ్య తెచ్చు కున్న చిన్నచిన్నదీక్షలు అవలంబించి చూపినా, నమ్మే అజ్ఞానంలో లేదు ప్రపంచం.’

‘జాడ్యం ఊడించికే చూస్తూ ఉండకోవాలా ఇహ?’

‘బ్రాహ్మణమతానికి ప్రోత్సాహ మిస్తూ పల్ల వులు, చాళుక్యులు రాజ్యాలుకూడా స్థాపించారు. రాజ ప్రాపకం ఉంటేనే మతం ఆనాయాసంగా పెరిగి పోతుంది.’

‘రాజకీయాల్లో దూరుతున్నా కేం?’

‘కాదు. రాజకీయాల్లో నుతంకూడా ఒక కాఖ. ప్రభుత్వమతం ఒకటై, ప్రజలమతం ఒకటైతే, ఫలితం బూడిద. ఇదంతా తెలియకనా శ్రమణక, ఆ ఆకర్షణకు లోబడకుండానే సవ్యామలకు ముందనం ధర్మంగా నిశ్చయించారు! దానికి గూడా లోబడని కీరార్కర్షణలు ఆరామంలోనే కుప్పరిత్యలుగా పెరుగుతున్నాయంటే నమ్మి. ధర్మం మొన్న ధర్మాంకితుడితో ముందనాన్ని కూడా ‘ముందనం ముందనం వుంస!’ అని కొని యాడింది. ఇంత ఘోరకీరార్కర్షణ ఆరామంలో ఉద్బవిల్లిదానికి కారణ మాలోచించు. పెరుగుట విరు గుట కొరకే. ఒక్కసారిగా విజృంభించిన జాడ్యమతం ఒక్కసారిగా అభివరతాన్ని ఆకాంక్షిస్తోంది. విన్నావా?’

‘ఇవ్వోక రాత్రి ఆరామానికి తథాగతమాత్రాలు వివరిద్దాం’

‘ఇదొక పిచ్చు. సూత్రాలు యీ ధర్మచ్యుతు లయేవాళ్ళకు తెలియకనా నీ అభిప్రాయం? ఆ ఆకర్షణలకు మూలం చేసే మార్గం అలోచించాలి. మతం

కోసం వచ్చిన సవ్యాసీమలు చివరకు ప్రేమకోసం పాత ర్లాడుతున్నారు. సంఘారామంలో భిక్షుకీసము దాయం తెచ్చిన విచిత్రధర్మానకపరిణామం యీనా దైవా తెలుసుకో. బుద్ధధగవామని కాలంలోని సౌత్రా తృత్యం యీనాడు కాముకత్వంలో దూరింది. ఆనాడు ఆ ధగవామని తేజఃపుంజాలు ధర్మాన్ని కాపాడాయి. ఈ నాడు నీ ముఖం, నా ముఖం చూస్తే ఆ తేజస్సు వాళ్ళకు గోచరించడం లేదు. వాళ్ళ ఆకర్షణలు వాళ్ళవి.’

‘కలివేళ్ళు విధిస్తే ధర్మచ్యుతులకి?’

‘నీ జాడ్యం నా కక్కర లేదు పొమ్మని కలుష ప్రపంచంలో కాపరాలు కడతారు.’

‘మాగ్గాంతరం మజ్జే చెప్పారీ మరి. కొన్నాళ్ళు పోలే యీ ఆకర్షణకు మనం కూడా ఆహుతి అవుతా మేమో!’

‘ఆ ఆత్మవిశ్వాసం లేకనే వాళ్ళు ధర్మచ్యుతు లయ్యారు. పిచ్చి ఆలోచనలు కట్టిపెట్టు శ్రమణకా! మనమయినా ధర్మాన్ని ఆచరించాలంటే యీ మృషా సవ్యామల్ని వదిలిపెట్టాలి. వాళ్ళ కర్మాన వాళ్ళు పోతారు. ఈ రాత్రి ఆరామంలో ధర్మంకోసం జీవించే మన సవ్యామలందరికీ రహస్యంగా యీఉపాయం చెప్తూ. బట్టబయలు చేశానా, ఆ కళంకం కూడా నుంచి వేవంతో మనలో చేరుతుంది. మనంకూడా కలుషి తుల మవుతాం. బాగ్రత్త! తిలెస్తు పోదాం. ఈ ఆరా మాన్ని పరిత్యజించుదాం. అక్కడినుండి హుయాకా త్సాంగ్ కూడా యీ ఆరామాల్ని దర్శించడానికి బయలుదేరాడట. ఆయనేగనక యిక్కడికి వస్తే మనల్ని కూడా యీ ధర్మచ్యుతులకిందనే పరిగణించుతాడు. చేగిరం కానీ కర్తవ్యం!’

ఆ కక్ష్యలో చీకటి ప్రవేశించింది. అర్ధరాత్రవ ఒక కొరివి పట్టుకొని ఒక భిక్షుకర్షణ్ణి ఆరామమంతా తిరుగుతున్నాడు. కొరివి గిలగిలా తిన్నకుంటోంది. ఏకాంతవిహారకు ఆరామం విడిచిపెట్టిన భిక్షుక సంఘం తిరిగి ఏ తెల్లవాడవామనో స్వస్థం చేరుకుంటుంది. అంతాకా యీ కొరివి ఆరామంలో తిరుగు తాడుకూసే ఉంది.

ఒక మహావేత్తోగోళం పటాపంచలై పోయింది. నిర్గుణప్రకృతిలో ఆహంకారస్వభావం తలపెట్టింది. ఒక విశుద్ధవిభురజలప్రవాహం పోయిపోయి తిక్త సముద్రంలో కలిసిపోయింది. యుగధర్మం మారే విశ్వాసం ప్రకృతిలో ప్రతిక్షణం గోచరిస్తోంది. చైతికంగా, ఆధ్యాత్మికంగా ధర్మదేవత ఘోరపడ్డట్లు జగత్తంతా విస్తుపోతోంది. స్థూపాలంకారాలన్నీ ప్రతిదినపోషణ లేకపోవడంవల్ల శిథిలవస్థకు చెప్పలేక చెప్పలేక చెలు తున్నాయి. ఆమరావతీనీరవిద్యాపరీసరాల్లో కరుణ దేవత అస్సుటంగా తాండవిస్తోంది.

ఒకరోజున—

చిరఎండలో స్థూపం చిత్రాతిచిత్రంగా మెరుస్తోంది. శిల్పిచేతుల్లో నున్నగా అయిన చెక్కడాలు సూర్యకిరణాల్ని అట్టే బారుస్తున్నాయి. ఆ వేళ మాత్రమే స్థూపం చుట్టుపక్కల కాస్త మండితళిరక్కులు కనబడుతున్నారు. సన్యాసినులు ముదుర కామయరంగుతో ముతకదారిన వస్త్రాలనుకూడా లెక్కచెయ్యని యావనాన్ని నడకలో కుదించి పూజాద్రవ్యాలు ఆరామానికి చేరుస్తున్నారు. విహారంలో కొంత కూనకత్తం గోచరించినా కొంత నిండుదనం ఆనాడు లేకపోలేదు.

విహారంలో ఒక పంచలో కూర్చున్నాడు హుయాకొత్సాంగు. ఆ పరిసరాలకు ఎవరూ రాకూడదని కట్టడి. ప్రక్కన భూర్జపత్రాలు బొత్తిపెట్టి ఉన్నాయి. గంటం చేతిలో అడుకూనే ఉంది. స్వీయపర్యటనావిశేషాలు రిఖిస్తున్నాడు. ఫలంలో చెమ్మలు క్రమాయి. ఉత్సాహస్ఫూర్తి విగ్రహంలో గోచరించడం లేదు. అతని పాస్తం అతని అనుభవాలను అక్షరాల్లో పెడుతోంది.

“కారుమబ్బు వేస్తే కేకిసలు కొట్టగలదు కాని కేకి, తోరున వర్షం కురిస్తే అనందిస్తుందా? సుతారంగా

వాయిస్తే మధురగీతాలు పలుకగలదు గాని వీణ, బండగా గీస్తే ఓర్పుకోగలదా? హృదయపరివర్తన ఉంటేనే ధర్మాన్ని అర్థంచేసుకోవచ్చుగాని మాధాకర్షణలతోవా? నిరుత్సాహం నన్ను నిప్పులాగా చుట్టేసింది. మాత్రేపకవాలతో మారుమోగే ఆరామంలో నిశ్శబ్దం భరింపరానిది. ధర్మశేజమ్మవో వెలిగే భిక్షుకుల ముఖాలు సన్యాసినులకోసం, వాళ్ళ కటాక్షాలకోసం పెదురుచూపులు వెలికమ్మతా యనుకోలేదు. బోసి పోతోంది ఆరామ మంతా. మునుజీవులు ప్రణయ క్షుభలయ్యారు. ఎక్కడి చూచినా దేవాలయాలూ, పూజాపురస్కారాలూ పెద్దచేసిపోయిన బ్రాహ్మణ మతపురోభివృద్ధి, ధర్మయోగమైన జాడమతపు అభోగతీ పుష్టం చేస్తున్నాయి. మాడ దని తెలిసికూడా అధర్మంలో కాలుపెట్టినవాళ్ళకు దారిచూపడం ఒక్క ప్రణయంతోనే. జాడగ్రంథాలు బూజాపట్టి పోయాయని నాకలం ఎట్లా వ్రాస్తోంది! తథాగతుని పాదపూజకు నిర్మలపుష్పలుకూడా కరణయ్యాయని ఎట్లా వ్రాసేది! చివరకు ఆరామంలో నివసించే భిక్షుకత్తకత్తుల్ని వేళ్ళవీడ లెక్కపెట్టరమ్మ నన్ను సంగతి భగవానుని ఆత్మకు తెలిసిందా?...”

ఆరామానికి కట్టిన మామిడిమండలూ, పూల హారాలూ ఒక కుప్పలో దూరాయి. వాటిల్లోనే బుద్ధ పదస్పర్శ తగిలిన పుష్పలుకూడా ఉన్నాయి. ఆ వాడి పోయిన పూలకుప్పలోనే హుయాకొత్సాంగు తన ఆవేదనంతా యిమిడ్చిపోయాడు. మళ్ళీ ఆరామంలో నిశ్శబ్దం, నిర్మాకవ్యం తీవ్రరూపం తాల్చాయి. బుద్ధ, ధర్మ, సమూహాల్ని కేరణుపొందాల్సిన పరివ్రాజకలోకం జగత్తును కేరణుపొందింది.

ఆమరావతీవిద్యాపిక పరిసరాల్లో అధర్వారి అట్లా సాగిపోతోంది.

‘ధర్మో రక్షతి రక్షితః’

ముందే మగునో?

•

= శ్రీ మద్బలపల్లి వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి =

నశవడి చిక్కియుండుట కుపాయము లేనియొ యన్ని బుద్ధికి
గుణలత యున్నయంతవఱకు గనిపెట్టుదు; రవ్వ యెల్ల దు
ర్దశవలన బ్రయోజనకరంబులుగాఁ గనిపించు; నందుచే
నశన జలాగ్ని వాయునననాదుల కయ్యెడు చిక్కు లేంచుఁదా!

గాలికి కట్టుబాటు వెదకంబడు కాలము వచ్చుఁ జూడుఁ “డి
న్నాభులువోలే వాడుకొనిన నరిపోవదు; దాని శక్తి యి
క్కాలమునందు మిక్కిలిగఁ గావలె, నెక్కువ పీల్చుకొన్నచోఁ
జాలదు “రేడియోల” కని చాటి, విధింతురు శిక్ష లంతటన్.

ముకురంద్రంబుల కొక్కయాధరణమా పొంకంబుగా వాయుమా
నకమున సిద్ధముఁ జేసి, పెట్టుకొన నిర్బంధింతు; రిట్లైనచో
నొకవ్యాపారము! తన్నిమిత్రముగ నుద్యోగాలు! స్వార్థంబు! లేం
తకుఁ బాలయ్యెనో చూడరయ్య! ప్రజలక బంధించు విజ్ఞానముల్!

“ప్రాణాయామము మోక్షసాధనము యోగాభ్యాసమం” దన్న వి
జ్ఞానం బింతకు నచ్చకున్నను, భవిష్యత్కాలము దద్ది యె
న్నేనిక దప్పదు చూడు! డొక్కొకరి కింతే గాలి పొమ్మన్నచోఁ
ప్రాణాయామముఁ బట్ట కేమిగుదు? రా రా! యేమి విజ్ఞానమో!

దినములు మాటిపోవుకొలఁదిక గలికాలము యేమో! బుద్ధులుక
దినమున కొక్కచందముగఁ దేజరిలెక వివరితభోరణిక,
గనుక విరుద్ధభావము, లనర్థపరంపర, లక్షవాదముల్,
కని విననట్టి ఘోరములు కలుటకు మఱి యంతయు గల్గినే?

నిష్కృతి

[కథానిక]

శ్రీ వివిశెట్టి శ్రీరామమూర్తి

వాస్తవాత్మకకారం కట్టబడి, పూర్వపద్ధతిని స్ఫురింపజేస్తోన్న ఆ మండువాయిల్లు బాపి రాజు ఏత్రాత్మక మనే సంకతి ఆ పేటలోవాళ్ల కందరికి తెలుసు.

మొదట్లో భారీగా చేసిన పొగాకురైతకం రాను రాను బాపిరాజు చేసే దానధర్మాలకు తాళలేక పన్ను గిరిపోయింది. దాని చిహ్నంగామాత్రం తనింటేను రుగా చిన్న పంచె వేసి, పంచెక్రింద పెండు బల్లలు వరచి, పొగాకు చదరపెట్టి, రోజూ కాస్తా మాస్తా అమ్మి పొట్ట పోషించుకొంటూ, ఈ లోకాన్ని ఏదేపర్యంతం ఒకళ్లకు చేయి చాచకుండానే జీవించ గలిగాడు బాపిరాజు.

బాపిరాజు బాగాడున్న రోజుల్లోనే, ద్వితీయ కళత్రంగా మంగమృదు చేసుకొన్నాడు. మంగమృదు మనకప్రవృత్తి చాలా విచిత్రమైందిగా ఆమెనడ తన గమనిస్తోన్న ప్రతిఒక్కరూ అనుకునేవారు.

స్త్రీలోకంలో మంగమృదులాంటి స్వేచ్ఛాజీవులు అరుదుగా అక్కడక్కడా కనపించేవట వాస్తవమే; కాని ఆ స్వేచ్ఛను ఆమె కేవలం కష్టాల్లో ఉండే మానవులకోసం వ్యయిస్తుందంటే ఎవరు ఆశ్చర్యపోరు?

ద్వితీయకళత్రమైనా తనకు తగిన అర్థాంగి దొరికినందుకాను బాపిరాజు మనస్సులో యెంత మురిసేవాడో అతని ఆంతర్యా స్ఫురిసిన మంగమృదు తెలుసు.

ప్రభుమదివాహాఫలితంగా శుభ్రప సత్యం పక్షా యేదులగాయితు మంగమృదుచేతుల్లోనే పెరిగి పెద్దవాడగుతును.

ఆమె తనబోషణలో ఏమీ పక్షపాతం చూపలేదని తెలిసున్నా మాదా, తండ్రిపోయినతర్వాత తల్లి అలా కష్టాల్లో మానవులను కాపాడటాకోసం తిరగడ మనేది సత్యంమనస్సుకు చాలా అనుశృప్తిగానే వుంది. పైగా మానవజాతి చాలా విశ్వాసభూతుక మైందని, ఏలనభవాన్ని పురస్కరించుకొని మానసి కంగా జీర్ణించుకున్నాడో, పాటిమానవజాతిపై సత్యాని కున్న ద్వేషం మరింతవ్యరికి ఉండడేమో నని ఆమె మానపడ్డంమాత్రం అసత్య మైంది కాదు.

సత్యానికి తనచేతుల మీదుగానే, జగన్నాథ పురంలో ఉన్న ఒక గౌరవకుటుంబీకుల పిల్లను పెళ్లి చేసి, అత నొకయింటివాడమ్యాడనే నమ్మకం కలిగిన మీదటే బాపిరాజు భగవత్సాన్నిధ్యం చేరు కున్నాడు.

బాపిరాజు పోయేటప్పటికి మంగమృదు నల భయోగపడి వాటింది. అంతవరకు తన కడుపున ఏ కాయా కాయలేదు. మంగమృదు తాను గొడ్డారి ననే చింత లేకపోవడం సరికదా, భర్త చూపిన అదర్శాన్ని తాను యే అటంకమూ లేకుండా పాటించ గలవా, లేనా అనే ఊహమాత్రం ఎక్కువగా బాధిస్తోంది.

బాపిరాజు పెద్దకొర్రానికి రావడమే కోడలు సుబ్బాయమ్మ మొదటి రాక.

ధర్మ పోయినందుకు కోడల స్వరంగాని, అథవా తేగంగా ఉన్నట్లుగాని ఉండక నిష్పితంగా మంగమ్మ కూర్చోడం కొత్త కోడలికి చాలా విడ్డూరంగానే కనపించింది.

ఆమె ధైర్యంగా కూర్చోని కొడుక్కి సలహా లివ్వడం, తల్లి చెప్పినట్లుకు, య, రెప్పుడునా సత్యం ఆచరించడం చూస్తూన్న సుబ్బాయమ్మకు కాస్త కష్టంగానే కనపించింది.

పేటలో ఉన్న ఆదా, మగా అనే విచక్షణ లేకుండా అందఱూ పలకరించిపోవడం, మొగడల మగాళ్లముందుకూడా మంగమ్మ కాస్త కనమరుగు చూపకపోవడం ఆ కోడలి పవిత్రపు యోచనలకు కాస్త నైర్యంగానే తోచింది.

కార్యమైన అయిదోళ్లానే మంగమ్మ బండి విడిచిన టైటిలా, తువ్వచ్చాడయితో పిథిలోకి రావడం చూసిన కోడలు చాటుకు వెళ్లి రెండు చెక్కిల్లా నొక్కుకుంది.

ఆ పేటలో యెవరికో జబ్బుగా వుంటే కలుగు అందినమీదట ఆ రాత్రి మంగమ్మ ఇల్లు విడిచి పేటలోకి వెళ్లింది.

చాలకుర్రీలో కూర్చోని ఏదో ఆలోచిస్తున్న సత్యందగ్గరకు వచ్చి సుబ్బాయమ్మ "మీ యమ్మ ఎక్కడికి వెళ్లింది?" అని రహస్యభంగిమలో మొగం పెట్టి అడిగింది.

"ఏమో—" అని తమ్ము కానట్లుగా ఊరుకు న్నాడు.

"ఆమె యెక్కడ కళ్లదీమి కవసరం లేదా?"

ఈ మాటకు సత్యం త్రుల్లిపడి లేచి కూర్చోని "నా కవసరం యెంతవరకో నాకు తెలుసు. నీ కవ సరం లేని ఈ విషయంలో కృతిమించి ప్రశ్నలు వేయడం పొరపాటని గ్రహించు" అని ధర్మ యిచ్చిన సమాధానానికి, కాస్తేవు ప్రభుకగా నిలబడి, ఇలా అంది: "ఏ అధికారమూ లేని ఈ యింట్లో నే నుండడంకూడా అనవసరమేగా?"

ఈ మాటకు సత్యం దృఢస్వరంతో "నీ కి యింటివిషయంలో పరిపూర్ణమైన అధికారం ఉందని గ్రహించినా ఆమెమీద అధికారం చలాయించడానికి మాత్రం నీ కేమీ అధికారం లే దనే సంగతి మరిచి పోవద్దు" అని సమాధాన మిచ్చాడు.

కాస్తేవు నిశ్శబ్దంగా వుండి, సుబ్బాయమ్మ స్ఫుటం తప్పిన హీనస్వరంతో "అయితే శేవు. నా యింటికి వంటించండి" అని అడిగింది.

"ఎరే" అని సమాధాన మిచ్చి నెమ్మదిగా అక్కడనుంచి లేచి వెలుపలకు వెళ్లాడు సత్యం.

సుబ్బాయమ్మ అతడు వెళ్లిన దారిని పరీక్షిస్తూ, పదిలకొంగుతో కళ్లు తుడుచుకుంటూ గదిలోకి వెళ్లి పోయింది.

మఱువాడు సుబ్బాయమ్మ ప్రయాణసన్నాహం కనిపెట్టిన మంగమ్మ కోడలిదగ్గరగా వెళ్లి "ఎక్కడ కమ్మా ప్రయాణం?" అని మృదుస్వరంతో అడిగింది.

"నా యింటికి"
"ఎరరన్నా తీసుకెళ్లడానికి వచ్చారా?"
"లేదు"

ఈ సమాధానానికి కాస్త ఆశ్చర్యపడింది మంగమ్మ. కోడలి అక్రమకలషితమైన మొగాన్ని తుణం వరకూ నిదానించి "ఈ యింట్లో ఉండడానికి నీ కేమన్నా బాగా వుందా" అని అడిగింది.

దానికి తిరిగి జవాబు సుబ్బాయమ్మవోటినుండి రాలేదు.

తాను తీసుకవచ్చిన బండిని పిథిలో నిలిపి, ఇంట్లోకి వచ్చిన సత్యం "ప్రయాణసన్నాహం పూర్తయిందా?" అని భార్యకేసి క్రోధంగా చూస్తూ అడిగాడు.

దించిన తల పై కత్తకుండా "పూర్తయింది" అని ఆస్పష్టంగా సమాధాన మిచ్చింది సుబ్బాయమ్మ. బండిలో సామానులన్నీ సర్పించాడు సత్యం. సుబ్బాయమ్మ అత్రగారి పాదాలకు నమస్కరించి "వెళ్లొస్తా నండి" అని చెప్పి పైకి లేచింది.

మంగమ్మ కోడలికిరాని స్పృశిస్తూ "ఇంత హతాశుగా వెళ్లి కారణం ఏమిటో నా కర్థం కాలేదు

తల్లీ!" అని ఆమెమొగాన్ని, సమాధానం ఆపించి చూసింది. కాని సుబ్బాయమ్మ ఏవిధమైన సమాధానమూ ఇవ్వకుండానే వెళ్లి బండెక్కింది.

మంగమ్మ బండివెనకాల నిలబడి సంక్షోభిస్తున్న స్వరాయంతో "ఈ దిక్కుమాలినదానివల్ల ఏనన్నా లోపా లుంటే, అవి మీ మామగారివిగా, ఆ నేరం వారిపై మోపి, ఎవరితో చెప్పొద్దు తల్లీ! వారు నీకు, నాకు అందరికీ పూజ్యులే" అంది.

బండి కదిలింది. బాగా వెనక కూర్చున్న సత్యం "మల్లీ వెంటనే తిరిగొస్తానమ్మా! నేను రా నని వంటమాత్రం మానొద్దు" అన్నాడు. బండిరయంగా గూలిని రేపుకుంటూ సాగిపోవడం చూపుమేమనరకూ మంగమ్మ చూస్తూనే నిలచుంది.

సత్యానికి కమీషనుస్వామిపాఠంలో మంచి పలుకుబడి, అనుభవమూహదా వుంది. అందుకే ఆతను అప్పదప్పడూ కలకత్తాప్రాంతానికి ప్రయాణ మాతూవుంటాడు.

భార్యను పుట్టింటిదగ్గర విడిచి, తిరిగి యింటికి వచ్చినవెంటనే, కలకత్తానుంచి తంఱి రావడం వల్ల కలకత్తా వెళ్లి, తిరిగి పదిహేనురోజులకు ఇంటికి చేరు కున్నాడు.

సుబ్బాయమ్మను తిరిగి కాపురానికి తీసుకవచ్చే విషయంలో, చాలా రోజులు కంకరదృశ్యాలుగా మారిన ఏమీ నిర్ణయించుకోలేక ఉిరుకున్నాడు.

ఒక రోజున మంగమ్మ మాటలసందర్భంలో కొడుకుతో ఇలా అంది: "ఏలాగైనా కాస్త పున్న వాళ్ల విడ్డ. కొంచెం వెట్టు ఉండడం ఆశ్చర్యం కాదు. నవ్వన్నా వెళ్లి ఆ సంగ తేమిటో కనుక్కు రారామా?"

ఈ మాటలు పేరుపెట్టి 'ఫలానా' అని చెప్పక పోయినా తల్లి ఎవరినిగుతించి ఆ మాట లుంటోందో అర్థంచేసుకోవడంలో సత్యానికి అట్టేకాలం వృథా కాలేదు.

వ్యధితస్వరాయంతో తల్లిని ప్రాధేయతగా చూస్తూ "దానిగుతించి ఏ మాటా నాదగ్గ కనొడ్డమ్మా"

అన్నాడు. ఒక నిమిషం మంగమ్మ విస్తుపోయి చూసింది.

"ఏమీ?" అని కళ్లు పెద్దవిగా చేసి అడిగింది. ఆ మాటకు సమాధానం ఏమీ యివ్వకుండా వెలుపలకు వెళ్లిపోయాడు.

ఆ దంపతుల ఆంతర్యంలో ఏలాంటి గాయం గూడు కట్టుకొని, చిట్టి బాధపెడుతోందో మంగమ్మకు తెలీదుకాని, కొడుకు ఉదాసీనవదనంతో, సమాధాన వివ్వకుండా వెళ్లిపోవడంవల్ల మంగమ్మకు గాయం లేకుండానే బాధపెట్టడం ప్రారంభమైంది.

మల్లీ సత్యం కోస్తాకు ప్రయాణమై వారం రోజులు మకాం వేయడంవల్ల, తన కోడలి సంగతి తెలుసుకోదానికి మంగమ్మకు కొద్ది సావకాశ మేర్పడింది. వియ్యంకుడైన రాఘవయ్యకు ఒక పెద్దమనిషి ద్వారా ఈ విధంగా కలుగుచేసింది:

"అబ్బాయివిషయం నా కేమీ పాలుపోవడం లేదు. కోడలిని మీ రిక్కడకు పంపించే ఏర్పాట్లు ఆలస్యంగా చేస్తే, ఆనంతరం జరిగే ఏలాంటి గొడవ లకుగాని నేను బాధ్యురాలుగా మీరు ఉపించడం తప్ప త్రోవను కట్టిన ట్లవుతుంది. అబ్బాయి కుత్తరం రాసి, ఆలస్యానికి కారణ మేమిటో తెలుసుకోండి".

ఈ విషయాలు విన్న రాఘవయ్య ఆ వచ్చిన పెద్దమనిషితోనే తిరిగి మంగమ్మకు యిలా సమాధానం పంపించాడు:

"మాది సత్సంప్రకాయంతో కూడుకున్న కుటుంబం. సిగ్గుమాలిన వాళ్లతో సంబంధం అందుకున్నందుకు నేను చాలా విచారిస్తున్నాను. ఇంత వరకే నా తల కొద్దిగా వంగింది. అల్లుడు కూతుర్ని విడిచాడనే అపవాదు వస్తే, నా తల భూమిని తాకడం నిజం. సులహో యిచ్చిన నా చెల్లెలిమాట తిరపా వహిస్తున్నా నని చెప్పండి."

ఈ సమాధానం అందుకున్నాక, ఎవరు సిగ్గు మాలినవాళ్లో, మావవులు యెందుకు, ఏ పరిస్థితుల్లో సిగ్గు మాలినవాళ్లు కాలసినవస్తుందో ఆమె కర్థం కాలేదు. ఆమెప్రయత్నం కొంతవరకూ ఫలించడ మనే ఆనందం

దండా తన వంశంపై చేసిన అపవాదు అతి తేలిక పదార్థంలా మాయ మవడంవల్ల, చానినిగరించి అట్టే చింతన చేయలేదు.

కలకత్తానంచి సత్యం వచ్చిన మరువాడే, తన పేరను మామగారు వ్రాసిన ఉత్తరం ఒకటందింది. ఆ పుత్తరం తల్లికి చూపకుండా తేలులో గుప్తపరిచాడు. తల్లికి చాటుగా ఉంచాలనే ప్రయత్నం అతనిలో లేక పోయినా, ఒక నిర్ణయానికి వస్తేనే గాని తల్లితో చెప్ప దలచుకోలేదు.

మఱువాడు మధ్యాహ్నం భోంచేస్తూ తల్లిని చూస్తూ "నేను సాయంత్రం వెళ్లుతున్నాను" అన్నాడు సత్యం.

అత్రంగా "ఎక్కడకు" అని ప్రశ్నించింది మంగమ్మ.

"ను వెళ్ళేమన్నదగ్గరకు"

ఆమె నవ్వింది. ఆ నవ్వు దిగ్గరగానే ధ్వనించింది. ఆ నవ్వు ఏపాటినుంచో అంతర్గతంగా ఆగి ఉంది. తన తండ్రి ఉండగా తన పెళ్లిసంబంధం భాయపడి న్నాడు తల్లిసోటినుంచి ఈలాంటి నిర్మూలనై, నిహేళపటాన్ని తెలియబరిచే నవ్వు విన్నాడు. ఆ నవ్వు అప్పట్లో ఆనందం, ప్రస్తుతం బాధా కలిగించింది సత్యానికి. తల్లిని తీవ్రంగా చూస్తూ "ఎందుకు నవ్వు తున్నావ్?" అని అడిగాడు.

ఆమె ఎందుకు నవ్విందో ఆ కారణం ఆమెకు తెలుసు. ఆ కారణాన్ని చెప్పినట్లయితే, తిరిగి ప్రతి ఫలం ఏమాత్రం వస్తుందో ననే సంగతికూడా తెలుసు. అందుచేత ప్రపన్నంగా చూస్తూ "ఎందుకు నవ్వు రాదూ? ఆ పెళ్లిది నేను చెప్పినప్పుడు పెడితే..." ఇంకా ఏదో చెప్పబోతోందగానే, సత్యం ఎడమ చేత్తో విసరిన ఉత్తరం ఆమెపాదాలచేత పడింది. వెంటనే ఇలా అన్నాడు: "ఇప్పుడు నాకు నేనై వెళ్లడానికి అంత పాదమహిమన్నీ కాదు. వాళ్లు కోరి వ్రాసినమీదటే, రేపు తీసుకరావడానికి మంచిరో బని వెళుతున్నాను".

ఆ సాయంత్రం ఏడుగంటలకు నైకిలమీద అత్తెవారింటికి చేరుకున్న సత్యాన్ని చూసిన సుబ్బా యమ్మమొగం ఆనందంతో వికవితమైంది.

ఆ సంతోషవార్తను దొడ్డిఅరుగుపై నున్న తండ్రికి అందజేయడానికి వెళ్లింది. వెళ్లినంత త్వరగా చెప్పడానికి, మొదట్లో కాస్త సిగ్గుపడింది. "ఏం అంత తొందరగా వచ్చావ్" అనే ప్రశ్నార్థకాన్ని నూచిస్తోన్న తండ్రియొక్కాన్ని చూసి, నెమ్మదిగా "వా రొచ్చారు" అని చెప్పింది.

"ఎవరూ?"

ఈ మాటకు ఏమి సమాధానం చెప్పాలో ఆమె కనగావన కాలేదు. సుబ్బాయమ్మచిన్న చెల్లెలు లక్ష్మి పెద్ద అట్టహాసం చేసుకుంటూ "బా రొచ్చారు" అనే వరకూ రాఘవయ్యకు అల్లు డొచ్చినట్లుగా అర్థం కానేలేదు.

తిన్నగా వీధిలోకి వచ్చాడు రాఘవయ్య. నైకిలు అరుగునకు మోపి, మెట్లెక్కి వస్తోన్న అల్లుణ్ణి చూసి "ఇంటిదగ్గర్నుంచేనా రాక?" అని సమరాగ్రహస్వరంతోనే పలకరించాడు. బెనన్నట్లు సంక్షాళార్యకంగా సమాధాన మిచ్చాడు సత్యం.

కాళ్ళూ చేతులూ కుద్రపరుచుకున్న అనంతరం బల్లపై కూర్చొన్న అల్లుడిదగ్గరగా వచ్చిన రాఘ వయ్య "మీ అమ్మగారు క్షేమమేనా?" అని కాస్త హేళనకాన్ని ధ్వనిస్తూ అడిగాడు.

"క్షేమమే" అని సహజంగా సమాధాన మిచ్చాడు సత్యం. బల్ల ఎదురుగా ఉన్న కుర్చీని సత్యందగ్గరగా లాక్కుంటూ, "ఘోషారేయడం ఆమెకు అలవాటు లేకపోయినా భర్తపోయిన స్త్రీ ఎలా వుండాలో, ఆమెకు గుర్తుకులేవడం నీ ధర్మకదూ?" అంటూ అతని మొగంలోకి చూసి కూర్చున్నాడు.

సత్యం తిరిగి ఏమీ సమాధాన మియ్యకపోవడం వల్ల రాఘవయ్య స్నేహద్రోణాంతస్వరంతో "ఆమె చేసే పని సత్యదృష్టిలో తప్పు కాకపోవచ్చు. ఏస్త్రీగాని చూపరి ఆదర్శాన్ని ఆమె చాటిచూపడంలో వచ్చే ప్రత్యేకత ఏమిటంటావ్?" ప్రశ్నార్థంగా అల్లుడుకేసి

చూసి, ఒక్కసారి చిరునవ్వును వ్యక్తపరిచి "ఎన్నడూ, ఎవరిచేతా వేలునువచి చూపుకోని మీ వంశం నేటికి అందుకు పాలుగావలసినస్తున్నది. ఔ నంటవా, కా దంటవా?" అనేట్లుగా అల్లుడిమొగంలో చూశాడు.

రాఘవయ్యమాటలకు సత్యం మొగంపై ఒక సంకేయతెర తొలగిపోయినట్లుగా శ్రద్ధను ద్విగుణీకృతం చేసి వింటున్నాడు.

మళ్ళీ రాఘవయ్య ఉత్సాహపూరితంగా ప్రారంభించాడు: "నీకు ఆమె సవతికన్న; ఇది యెవరూ మధ్య పరచలేని నగ్న సత్యం. కాని ఆమెస్వేచ్ఛాజీవనం భరితవ్యంలో ఎవరి భిరమ్మ భేదిస్తుందో ఆ సంగతి ఆమెకు తెలుసు. అక్కడే భేదం ఉంది. కన్న కొడు కైతే, అతని కయ్యమైన పని ఆమె ఎన్నడూ చేయ లేదు."

సత్యం తీవ్రంగా ఆలోచిస్తున్నాడు. మామ గారి మాటలు సత్యమారంగా లేవు. ఇంకా వింటు న్నాడు:

"మీ రిద్దరూ కన్నవాళ్ళకంటే సన్నిహితంగా ఉన్నారంటే నాకు చాలా ఆనందంగానే వుంది. కాని, ఆమెకు నిజమైన మాతృహృదయ మంటే నీకోసం, నీ పరువుప్రతిష్ఠలకోసం ఆమె స్వల్పమైన తన స్వేచ్ఛను త్యాగం చేయలేమా?"

నిజమే, ఈ మాటల్లో ఉత్ప్రేక్షగాని, ఉదా సీవతగాని లేనట్లుగా సత్యం గుర్తించాడు. నమ్మడిగా లేచాడు. రాఘవయ్యమొగంలో ఆశ్చర్యం ప్రక టిరమైంది.

"ఏం లేచావా?"

"లేవు మామగంటలకు చాలా మంచిది. మీ అమ్మయిని ప్రయాణంచేసి ఉంచండి"

అంతవరకూ తండ్రిచాకచక్కాన్ని మానసికంగా అభినందిస్తూ కలుపుమాటుగా ఉన్న సుబ్బాబుమ్మకు భర్తమాటలు చాలా అసందర్భంగా కనపించాయి. గుమ్మంచెలుపలకు కల వంచి, రాఘవయ్యకేసి చూస్తూ "నాన్నగారూ! నన్ను పంపించడానికి మీ రేమీ ఆలోచించవద్దు. ఆ రెల్లి ఉండగా ఆ

యింట్లో నేను కాపురం చేయలే ననేమాట వారి దృష్టిలో ఉంటే అంతే చాలా" అని వెంటనే కలుపు చాటుకు వెళ్ళింది.

పాతబద్ధుడుగా కాస్తేపు ఆ కలుపుకేసి చూసి, బరువుగా పాదాలు వేసుకుంటూ గుమ్మం దిగి పైకి రెక్కాడు. ఏదో గుర్తువచ్చినవాడులా గుమ్మంకేసి చూసి "అయిల్లు కాకపోలే మతో యిల్లు. కాని ఈ యింట్లోనే నువ్వు స్థిరంగా ఉంటా వనే మాట అబద్ధం" అని అనడంలో, రాఘవయ్య కాస్త వణించి "ఎంత మాట సత్యం! పరువుమర్యాదలు తెలిసున్న మాకు నువ్వు పరాకుచెప్పడం ఆశ్చర్యంగానే ఉంది" అన్నాడు.

ఈ మునిగితమైన ఆ వ పేళ్ళ నకు సత్యం హృదయం బాధపడింది. తిరిగి సమాధాన మిచ్చలేదు. చిడీ! ఎడమకాలు మోపి, పైకిలును ఎదరకు తోయ దానికి సిద్ధంగా ఉన్న సత్యం పైకిలు వెనక కారియెర్ పట్టుకొని, రాఘవయ్య ఆసక్తిగా అతని మొగంలో చూస్తూ "నే నన్ను మాటలు విమన్నా బాధగా తోచామా!" అని అడిగాడు.

ఈ మాట మరీ స్పష్ట కలిగించింది. వంచిన కల పైకెత్తి "లేదు" అని సమాధాన మిచ్చాడు.

వెంటనే శృంగి చూస్తూ "అయితే సరే-రేపు అమ్మయిని పంపడానికి నా అభ్యంతరం ఏమీ లేదు" అని కాస్తేపు ఆలోచించి "ఈ రాత్రి ఉండి, రేపు ఇద్దరూ కలిసివళ్ళదానికి ఏర్పాదా?" అని అడిగాడు.

"ఏర్పాదు; ఈలోపుగా చేయవలసిన పనులు చాలా ఉన్నాయి"

రాఘవయ్య పైకిలు విడిచాడు. సత్యం ఎదరకు వంగి పైకిలును ఒక్కసారి విసురుగా త్రొక్కి, ఆ చీకట్లో ప్రయాణం సాగించాడు.

సత్యం యింటి కొచ్చేసరికి, మంగమ్మ కలుపు తాళంవేసి, పేటలోకి వెళ్లింది. తాళాన్నిపట్టి రెండు సార్లు ఎదరకు లాగి, నిస్సృహగా పెడిమె విరచి "అచ్చే!.....ఇక లాభం లేదు" అని నమ్మడిగా గొణుగొన్నాడు.

అరగంట గతించింది. సత్యం కిరీరాన్ని గోడకు జారజేసి, అరగంటిద చరికిలబడ్డాడు. లైటు చేత బట్టుకొని, తిన్నగా మెట్లెక్కి, తాళం తీయబోతూన్న మంగమ్మకు ఒక అస్పష్టమైన ఉచ్చాస్యధ్వని వినిపించింది. అరగంటిద ఎవరో కూర్చున్నట్లుగా కనిపించి “ఎవరూ?” అని ప్రశ్నించింది. సత్యం సమాధాన మియలేదు.

నెమ్మదిగా లైటు తీసుకవెళ్లి, అతని మొగాన్ని చూచి విస్మయకంకస్వరంతో “మీ యత్నారంభికి వెళ్ళలేదూ?” అని అడిగింది.

సత్యం తీవ్రంగా చూశాడు. అతని మొగంలో విభ్రమణమౌతున్న భయంకర ఊహాచిత్రాలను ఆ గుడ్డికాంతిలో ఆమె గమనించలేదు.

“కాస్తేపు కూర్చో; స్నానం చేసినచ్చి వడ్డన చేస్తా” అని మంగమ్మ కొంతవరకూ వెళ్లి, తిరిగివచ్చి “రామాయమ్మకు అడపిల్ల. ఇంతక్రేకమే ప్రసవించింది. పాపం వాళ్ళకు ఎవరూ లేరుగా! కాస్త సాయంచేసి చక్కా వచ్చాను.” అంది.

ఈ మాట విన్నమీదట మనమ్మంలో ఎంత అక్కసుందో అంతా వెల్లడిచేదామని, ఉన్నచోటి నుంచి పైకి లేచాడు. మంగమ్మ నిస్సాధ్య ప్రకారం వడ్డనం కాస్తేపు చూసినమీదట సత్యం అవదల్చుకున్న మాటలు అవలేకనేబోయాడు. కాని, “మంత్రసాని రాలేదా?” అని మాత్రం కష్టంగా అనగలిగాడు.

“వాణి, వచ్చింది”—అమాయకంగానే సమాధాన మిచ్చింది.

“ఒకవేళ నువ్వే మంత్రసానివాధ్యత తీసుకున్నారేమోనని అడిగాను” అన్నాడు సత్యం. ఆ మాటల్లో ఉండే అంతర్యాన్నికూడా ఆమె గుర్తించలేదు. నిష్కపటంగా నెమ్మదిగా నవ్వి “అది మాత్రం ఏమంత తప్పువని—చేయాలన్న అవసరం వస్తే తప్పుకుండా చేయాలిందే” అని సమాధాన మిచ్చింది.

అంతటితో ఆగలేదు సత్యం. కఠినస్వరంతో “పురిటికట్టుకోసం మంత్రసానిపనికూడా తీసుకున్నావా?” అన్నాడు.

మంగమ్మ విస్తుబోయి సత్యం మొగంకేసి చూసింది. అతను మళ్ళీ ఏమీ మాట్లాడలేదు. ఆమె భారంగా నవ్వి “డబ్బుకోసం పనిచేయడం మీనాన్నగారు నాకు కేర్వలేదనే సంగతి నీకు తెలిదూ?” ఏమన్నా సమాధానం యిస్తాడేమోనని కాస్తే పొగి “అకలిమీ దన్నట్లున్నావ్” అని సమాధాన మిచ్చి, త్వరగా తలుపు తెరచి, మరో మీర కర్రతో అందుకొని, స్నానం చేయడానికి వెళ్ళింది.

వడ్డన అయినతరువాత సత్యంకేసి చూస్తూ “లే నాయనా, వడ్డనయింది” అని మంగమ్మ పిలవగానే సత్యం వెళ్ళి భోజనంవద్దగర కూర్చున్నాడు.

అన్నం తింటూనే సత్యం పరధ్యానంగా ఉండడం గుర్తించిన మంగమ్మ “కోడలి ఆరోగ్యం బాగుందా?” అని అడిగింది.

“రాయిలా వుంది” అని సమాధాన మిచ్చాడు. ఆ మాటకు నవ్వవలసినది బదులుగా మంగమ్మ మొగం కాస్త మలిచమైంది. అన్నం కలుపుతూ కలుపుతూ చేతిని ఆలాగే వుంచి, దీపంకేసి అరకూనయ్యంగా చూస్తున్న సత్యంవద్దగరగా వెళ్ళి “వంట్లో నీరసంగావుందా?” అని అడిగింది.

“లేదు” అని ముక్తసరిగా సమాధానం చెప్పాడు. మరచిన పని గుర్తుకు వచ్చినవాడులా అన్నాన్ని కలుపుకున్నాడు.

మంగమ్మ ఇంకా ప్రశ్నలు చేయాలనుకున్నా, సత్యం ఉదాసీనతను గుర్తించిన ఆమె మనస్సు ప్రశ్నలు చేయగల ఉత్సాహాన్ని కోల్పోయింది.

అన్నం కలుపుతూ కలుపుతూ సత్యం పాతాళుగా తల పైకెత్తి తల్లికేసి చూశాడు. క్రిందికి చూస్తూ ఆలోచిచానిమగ్నయైన మంగమ్మ సత్యం చూపును గమనించలేదు.

“నువ్వు కోజా అలా అందరికీకూ తిరగడం యెందుకమ్మా?”

మంగమ్మ తల పైకెత్తి చూసింది. తల్లిచూపు చూసి సత్యం ఏదో నేరం చేసినవాడిలా తల దించాడు. ఆమె నెమ్మదిగా నవ్విసట్లు సత్యానికి వినిపించింది.

“కష్టాల్లో ఉన్నవారకు పాఠ్యమైనంతవరకు కాపాడమే మంచిదిగా పోయిన మీ వాన్నగారి హితోపదేశ మనే సంగతి మరిచావా?” అని ప్రశ్నించింది మంగమ్మ.

ఈ సంగతి సత్యానికి తెలుసు. మందులు స్వయంగా చేసి, రోగుల బాధానివారణకోసం ఉచితంగా యివ్వడమూ దగ్గరుండి వారకు బాపిరాజు చికిత్సచేయడమూ, సత్యానికి బాగా గుర్తుంది. కాని మగవాడైన తన తండ్రి చేసిన ఆ పనినే ఆడదైన తన తల్లి చేస్తే సమాజంలో ఎంత అవమానం పొందాల్సి వుంటుందో, ఈ రోజున మామగారి వంటంటి మొదటి సారిగా విన్నాడు. ఆప్పటినుంచీ సత్యంమనస్సు ప్రతి ఘాతపరాధవానికి తీవ్రంగా చలిస్తోంది.

సత్యం మెల్లిగా తల్లికేసి చూస్తూ “వాన్న చేసిన ఆ పనే నువ్వు చేయాలనే నిర్ధారతమేమిటి?” అని అడిగాడు.

మంగమ్మకు ఈ మాట బాధగానే కనిపించింది.

“పరలోకంలో ఉండే ధర్మపథ భార్య ఏనాటికైనా చేయకోవాలనే సంకల్పమే ఉంటే అతనికి ప్రీతి కరమైన పనులు చేయడమే ఆమెనిధి” అని సమాధానమిచ్చింది.

మారు వడ్డన కూడా చేయకుండానే అన్నం దిగ విడిచి లేచాడు సత్యం. మంగమ్మ విస్మయకదనంతో అలా చూస్తూనే ఉండిపోయింది.

అలవాటుప్రకారం ఆ రాత్రి సత్యానికి అరుగుపైన మడతమంచం వేసి, మంగమ్మ యిట్లా పడుకుంది.

కొడుకుప్రవర్తన ఆమెకు ఏమీ అర్థంగాక, చాలావరకు ఆలోచనలతో కాలాన్ని వ్యయం చేసింది. ఆమెకు నిద్దర పట్టలేదు.

“అమ్మా”.—మంచమీద పడుకునే సరిచాడు సత్యం. తలుపు తెరచుకొని మంగమ్మ వెలుపలకు వచ్చింది. సత్యం మంచమీద లేచి కూర్చున్నాడు.

“నే నీ యిట్లా వుండలేనమ్మా!”—అతని మాటలు దుఃఖపూరితంగా వెలువడ్డాయి.

మంగమ్మ హీనస్వరంతో “కారణ మేమిటి!” అని అడిగింది.

“కారణం తర్వాత నీ కర్మ మానుంది. తల్లి నేను మరో యిల్లు చూసుకుంటున్నాను” అని సమాధానమిచ్చాడు.

ఆమె ఒక నిమిషంవరకు చైతన్యరహితంగా నిలబడింది. కాస్త తేరుకున్నమీదట ఇలా అంది: “ఈ సంగతి చెప్పడానికేనా నన్ను పిలిచింది?”

“అవును” అని చెప్పి, మంగమ్మసమాధానం కోసం చూస్తున్నాడు. ఆమెనుండి సమాధానం వచ్చే ముందు వ్లావమండస్మితధ్వని మధురంగా వినిపించింది సత్యానికి. తల్లెత్తి పైకి చూశాడు.

“మంచిది వాన్నా! నువ్వెక్కడున్నా నుఖంగా వుండడమే కావాలి” అని ఆమె నెమ్మదిగా లోపలకు వెళ్లి, తలుపురెక్కలు రెండూ వేసుకుంది.

ఆ తలుపులవానికి సత్యంమనస్సు చాలామధన పడింది. తను చెప్పిన మాటకు వచ్చే సమాధానం అడిగా భావించలేదు అతను... “నువ్వాలా అంటే నా కాధారం ఎవ్వరు బాబూ” అని ప్రాధేయపడుతుందని, వ్యతిరేక వ్యావయంతో... చెప్పలేక చెప్పాడు. కాని కనీసం ఎందుకు వెళుకున్నా వనికూడా ఆమె అడగలేదు.

నెల్లవారుగూమున వాకిలి కుడుస్తోన్న చీపురు ధ్వని సత్యానికి మెగుకున తెచ్చింది. నెమ్మదిగా మంచమీదనుంచి లేచి “అమ్మా” అని పిలిచాడు. మంగమ్మ చీపురు పంచెర రాటుకు నీలిసి, కొడుకుదగ్గరగా వచ్చింది.

అతని మొగం ప్రసన్నంగా లేదు. కర్పిత ఊహాచిత్రాలతో అతని మొగం మాలివ్యభూయిష్టంగా కనిపిస్తోంది. కాసేపు తల వంచి ఏదో ఆలోచిస్తూనే, పాతాళుగా తల పైకెత్తి, తల్లికేసి చూస్తూ కకోరస్వరంతో—“ఈ యిల్లు నేను లాక్కుంటా నేమో నని భయపడుతున్న ట్లున్నాన... అందుకే నేను తొందరగా వెలుపలకు వెళ్ళడం ఒకండుకు మంచిదిగా ఊహించాన. కాని నా కీ యింటిపై ఎవ్వడూ ఒక లేదు. ఇది నీది. ఇక నీ యిల్లుం. నీధులన్నీ తిరిగి,

లోను లందరినీ తీసుకవచ్చి, తృప్తి తీరా మానవశేష చేస్తున్నానని..." అంటూ నవ్వాడు. ఆ నవ్వు మృదుంగా లేదు. ఎర్రబడ్డ ముగంజాంచి వెలువడ్డ ఆ నవ్వు ముగమ్మ బాధాపూరితపాదయానికి మతో బాణంగా తగిలింది. కాని ఆమె ఏమీ మాట్లాడలేదు. సహనమూర్తి అయిన కృష్ణిని ప్రభుత్వో అలాగే నిలబడింది.

"ఏమంటా వమ్మా"—పాచ్చరిస్తూ, తిగ్గరగా సత్యం అడిగిన ఆ మాటకు, హీనస్వరంతో "నీ యిష్టం" అని సమాధానం చెప్పింది ముగమ్మ.

ముందునవ్వులాంటిదే మరో సారి నవ్వాడు సత్యం, హుమరుగా మంచమొదిమించి. లేచి "నా యిష్టం గాకపోతే, మతోకళ్ళ యిష్టం యిష్టం లతో నాకు పనిలే దని నీకు తెలిస్తే" అని చెప్పి, తొందరగా యిల్లొకి వెళ్ళాడు.

ఒక బ్రంకుపెట్టెను పట్టుకొని తిరిగి వెలుపలకు వచ్చాడు. ముగమ్మ ఆశ్చర్యంగా చూస్తూ "ఇప్పుడేనా వెళ్ళడం?" అంది.

"వెళ్ళడానికి యెప్పుడైతేనే!" అని సమాధాన మిచ్చి, తల్లి ముగంజాకి చూస్తూ మెల్లిగా "నీను వెళ్ళడం నీకు సంతోషంగా వుంది కదూ?" అని అడిగాడు.

ఆమె ముగంజాణంలో మార్పు చెందింది. సంతోషిస్తూన్న ఆమె హృదయగంభీరత కాస్తా సన్న గిలింది. ముగమ్మకళ్ళలో నీళ్లు పరికించడం ఇది రెండవ మారు. తండ్రి అంత్యకాలంలో ఒకసారి, ఇప్పుడొక సారి. సత్యం ఆశ్చర్యచకితుడయ్యాడు.

ముగమ్మ దుఃఖాన్ని దిగబ్రంకుతూ "ఏ తల్లి అయినా సరే, కొడుకు యిల్లువిడిచి వెళుతోంటే సంతోషంగా వుంటుందనే మాట కల్పితం బాబూ! నన్ను మాటలతో బాధపెట్టేదానికన్నా, నీ బాధకు నేను కారకురాలు కాకుండా చేసుకోవడం నీ కడపరం. ఒక అవసరాన్ని సుర్తించి ఇల్లు విడుదలను నువ్వు రెండో అవసరాన్ని సుర్తింపక పోవడం నాకు బాధ కలిగి పోంది నాన్నా!..." ఇంకా చెబుదామనే ప్రయత్న

ములో ఉండగానే, ఆమెకంకం గడ్డదికమైంది. ఇక చెప్పడానికి ఆమె ప్రయత్నం చేయలేదు.

సత్యం కొంతకరకూ యెదరకు వెళ్లాడు. కాస్తేపు ప్రభుత్వా నిలబడి ఆలోచించాడు. వెళ్ళి తిరిగి బ్రంకు ప్రక్కన పెట్టి, తల్లిపాదాలకు సాష్టాంగ పడి లేచాడు. అతని కళ్ళు కూడా నీటితో చెమ్మగిల్లాయి. బాధామిళిత కంకస్వరంతో "ఆడవాళ్ళను అల్లు లేపు లుగా యెంచిన ఈ సమాజం నీ స్వేచ్ఛను అపార్థం చేసుకునే మాట ఆబద్ధం కాదు. ఆ అపార్థాన్ని తృణంగా తీసివేయగల కత్తి నీ కున్నంతగా నాకు లేని మాట నిజం. అందుకే నేను నీకు దూరంగా ఉండాలని నిర్ణయించుకున్నాను." అని పై కండువాలో కళ్ళు కుడుచుకొని "నేను యెక్కడున్నా నీకు ఒక కొడు కున్నాడనే మాట మరచిపోవద్దు. అంతరి కష్టాలకు ను వ్యడ్తుపడుతున్నప్పటికీ, నీ కష్టాల్లా కాబోడే చాడత దొక్కడే అనే మాట నీ దృష్టిలో ఉంచుకో. అవ సరం వస్తే గాని, ఆపడలో గాని కలుగు చేయి. నా కంగే చాలు." అని నెమ్మదిగా పెట్టె తీసుకొని, ప్రయాణం సాగించాడు.

ముగమ్మ వెళుతోన్న సత్యాన్ని చూస్తూ, ఉత్పత్త దుర్గత క్యాపను విడిచి "నీలాంటి కొడుకును గన్న ఆమ్మ చాలా ఆదృప్తవంతురాలు సత్యం" అని నెమ్మదిగా అనుకుంది.

మలువాడు ముగమ్మ బడ్డే సరిది ఒక వీసె పొగాకు, ఒక అరటిపళ్ల గలా కొని, అమ్మకం మొదలుపెట్టింది. "మంచి పొగాకు కావాలంటే బాపి రాజు దగ్గరే కొనాలి" అనే పూర్వప్రతీతి ముగమ్మ యొక్క ఆచిన్ని వర్తకానికి చాలా దోహదం చేసింది.

ఆమె కొన్న సరుకులన్నీ ప్రతిరోజూ సాయం త్రానికల్లా అమ్ముడుపోవడం ముగమ్మకు చాలా ఆశ్చర్యంగానే తోచేది. కొట్టు సరిదిన వెంటనే, భర్త చాయాచిత్రయెదురుగా నిలిచి, చేతులు మీడ్చి, కృతజ్ఞతతో కూడుకున్న స్వేచ్ఛార్ద్రకాంతస్వరంతో "మీ రెక్కడున్నా, ఈ దీనురాలికి నీ మీ నిర్మల దృష్టిని ప్రసాదిస్తున్నా రని నాకు తెలుసు. అందుకే నాకు బావ్యా ఆధారం లేకపోయినా, అంతర్ని రమైన

మీ సహాయసంపత్తిలో నిలిచాను. ఎప్పుడూ ముత్యం కరి
లక్షలపై ఆధారపడి ప్రతికేటా చేయడం వా ప్రార్థన
అనేది. ఇది ప్రతిరోజూ ఆమె జరిపే ధర్మ పూజ
విధానంలో ఒక భాగం.

తనకు వచ్చిన ఆదాయంతోనే పాట్ల పోషించు
కుంటూ, అవకాశం కల్గినప్పుడల్లా ఇతరులకు
వారికి సహాయపడుతూ, జీవితాన్ని పెట్టకుంటూ
వుంది మంగమ్మ.

మూడు మాసాలు గడిచిపోయాయి.

ఒక రోజు మంగమ్మ పొరుగున ఉన్న భవాని
గారింటికి వెళ్లి కూర్చున్నప్పుడు, మాటలబద్ధంలో
సత్యం ప్రస్తావన తెచ్చి భవాని ఇలా అంది: "అందుకే
సత్యమిద్దఃటారు. ఆ మాత్రం జ్ఞాన ముంపక్కలేమా?
కన్న కలిగే అయితే ఇలా విడిచి చక్కా పోతాడూ?
మూర్ఖుడు"

ఈ మాటకు మంగమ్మ అనందపడలేదు. పైగా
ఆమె కిరంపై పెద్ద చక్రపు చిరః ట్టుగా చీలించి
"సత్యం చాలా మంచివాడు భవాని! అత్యయి
దూషించడ మనేది పాప మని నా అభిప్రాయం"
అని కాస్త పొగి విప్పిరికంగా ఆమెకేసి చూస్తూ
"సత్యం నా యిష్టమిదే ఎటో రోటికి కలిగవచ్చుడు,
అత్యయి నన్ను చూడలే దనే కిరం మోపవేం
తెలివితక్కువకదా భవాని?" అని అడిగింది.

భవాని వివక్షగా లైంది. మంగమ్మ అడిగిన
జానికి సమాధానం చెప్పకుండా, తెరచిన నోటిని
ఆలాగే వుంచి చుట్టుపక్కనే మంగమ్మ అక్కడనుంచి
వెళ్లిపోయింది.

పాగాకోడం వచ్చేవాళ్ళూ, మందులూ,
కుశ్రామలూ ప్రతిఫలకూడంగా మంగమ్మ దగ్గరనుండి
పొందేవాళ్ళూ కూడా, మంగమ్మ ర్తల సజ్జికావృతమై
సత్యం చేసిన పని చాలా ద్రోహ మనే మజ్జను స్ఫూర్తి
తోయారు. కాని, తాను యిచ్చే తిను సమాధానంతో
ఉభయత్రా ఉండే మిగిలిన మాయం వేసేది.

ఒక రోజున ఇంటికి తాళం వేసి, మంగమ్మ
పేటలో వెళ్ళేమందు, ఆ రాత్రి సమయాన పండెర

లోకి ఎవరో వచ్చినట్లుగా గుర్తించి "ఎవరు వారు?" అని
అడిగింది.

"మీరేనా, మంగమ్మ గారంటే?"

"ఔను; ఏమిటి పని?"

"సత్యంగానూ, మీ రేలా ఉన్నారో మీ యోగ
క్షేమాలు తెలుసుక రమ్మన్నాడు" అన్న ఆ ఆపహాస
యవకుని మాటకు మంగమ్మ వందాని! కేర లేకు.

వెంటనే తాళం తీసి, చిన్న మంగచాప అరుగు
మీద పరిచి "ఇలా కూర్చో నాయనా" అంది.

అతడు చాపపై కూర్చున్న తర్వాత, వికా
సాన్ని కల్లకిరచే మొగంలో చూస్తూ "అత్యయి
రావడానికి త్వర లేకపోయిందా కాబూ?" అని
అడిగింది.

"అయిన రావడానికి ఎక్కడా తీరిక లేదండీ.
నిన్ననే కలకత్తాంచి వచ్చాను. నేను వారికొట్టా
నుమాస్తాగా ఉంటున్నానుకండి... ఇంకా మీ కిచ్చింది..."
ఒక కాగితంపాట్లం ఆమె ఎదురుగా పెట్టి "ఇచ్చాడు"
అన్నాడు.

ఆమె పాట్లం విప్పి చూసేగా, రెండు పది
రూపాయల పాట్ల కూడా సత్యం యిచ్చేట్లుగా చెప్పి
మంగమ్మ కిచ్చాడు.

ఆమె వెంటనే ఏమీ సమాధానం చెప్పలే
పోయింది. ఆమె కళ్ళలో ఆనందవామ్మని నిలిచాయి.
విచ్చిన గుమాస్తా నెమ్మదిగా లేచి అరుగు దిగాడు.

ఆమె ధర్మచాయాచిత్రంకేసి చూసింది.
ఎందుకో ఆమె అంతరాస సంతోషానికి కదిలింది.
వెళుతోన్న ఆ అత్యయిని తిరిగి పిలిచింది.

"అక్కపై సత్యం కన్న అభిమానం వాడు
తెలుసు. ప్రస్తుతం ఇది అవసరం. అంతగా ఆదర
మొస్తే, అత్యయి కావా నా కల దున్నారా? ఈ
సంగతి సత్యంకే చెప్ప" అంటూ అవి తిరిగి నుమాస్తా
చేతుల్లో పెట్టింది.

అదృశ్యంలో ఇలాంటి కల్లకు యంటూ రోజు
మూరవారధి పొందినట్లుగా మనసం చేసుకుంటూ
తిరిగి వెళ్లిపోయాడు నుమాస్తా.

మఱువాడు మధ్యాహ్నం మంగమృ అన్నం తింటుండగా తలుపు తోసుకొని సత్యం యింట్లో ప్రవేశించాడు. అతని మొగం చూసిన మంగమృ బనండించబడినది బదులుగా ఆశ్చర్యపడ్డది.

సత్యం కఠఘోరితంగా వచ్చి "నీకడుపులో ఇంత కుక్కుందని తెలిస్తే, నువ్వు మంచి తల్లి వని అందరితోనూ చెప్పకునేవాణ్ణి కాదమ్మా" అన్నాడు.

ఈ మాటలు వింటున్న, చేతులు కడుక్కో దానికి వెళ్ళి తిరిగివచ్చి "ఇప్పుడే మొచ్చిందీ?" అని అడిగింది.

"నేను పంపించినది తిరిగి పంపివేయడానికే కారణం!"

"అవసరం గాని, అవడగాని వస్తే కలురుచేతు మని నువ్వేగా చెప్పింది. అలాంటి ఇబ్బంది పడకుండా, నిన్ను శ్రమపెట్టడం నా కిష్టం లేక తిరిగి పంపించాను."

ఈ మాటలకు సత్యం కొంత ఆలోచనలో పడ్డాడు. ఒక క్షణం ఊరుకొని, వ్యతిరేకత్విత మంద స్వీతాన్ని ఒక్కసారి పిల్చిచేసి "అలాంటి అవసరం మొస్తే మాత్రం కలురు చేస్తా వని నమ్మక మేమిటి?" అని అడిగాడు.

"ఏ జీవీ! అలాంటి అవసరం రాకుండా దని కోరడమే మంచిది బాబూ! మీ నాన్నగారు పెట్టిన ఆధ్యాత్మికభిక్షపల్ల నా కలాంటి అవసరం ఎప్పుడూ రా దనే నా నమ్మకం."

అతని అంతరంగంలో ఉన్న అహంకారానికి మంగమృమాటలు అబ్బిపుబ్బిల్లు పనిచేసినాయి.

"నరే! నా అవసరం లేకుండా నీవు జీవించ బలుచుకుంటే, నాకు చెందే ఈ యింట్లో వుండడం కూడా అవసరమేగా—" అని రెండడుగులు ముందు తేసి, అగ్గి, చెనక్కి తిరిగి "ఈ యింటిని నాన్న నీ కేర వ్రాసిపోలే దని గ్రహించు" అని నుమ్మం దగ్గరగా వచ్చాడు.

మంగమృ మొదట దిగ్భ్రాంతిగా నిలబడి, అనంతరం సత్యంవెనకాలనే నడుస్తూ "నువ్వెల్లా కొరికి

అలానే జరుగుతుంది. కాని, అన్నం తినకుండా పోవడ మేమిటి?" అని అడిగింది.

సత్యం చెనక్కి తిరిగి ఓసారి చూశాడు. అతని కళ్ళల్లో క్రోధం జ్వాలాయమానంగా పరిభ్రమించడం మంగమృ గమనించింది.

తల పంకిస్తూ కటుస్వరంతో— "నీ - ను - ను - ను" అని సమాధాన మిచ్చి పిల్చిపోయాడు.

నాలుగు రోజులు గతించిన తర్వాత మంగమృ కలు రుండుకొని సత్యం తిరిగి యింటికి వచ్చాడు. ఇల్లు చూచి మొదట చాలా ఆశ్చర్యపోయాడు. మంగమృ యింట్లో లేదు. ఇంట్లో ఒక వస్తువు కూడా లేదు. అతని అనుమానం స్థిరపడినట్లుగా నిర్ణయించిన మీదట అతని కళ్ళల్లో నీళ్ళుకూడా తిరిగాయి.

చెనకనుంచి వచ్చిన మంగమృ రాకను ఆత నేమీ గుర్తించలేదు. ఆమె సుప్రకాంతవదనంతో సత్యాన్ని చూస్తూ "ఇంటితాళం నీ కిద్దామని కలురు చేశాను" అంది.

ఆత నేమీ మాట్లాడలేదు. గది మధ్యగా నేల మీద కూచొని, మంగమృనే అగమ్యంగా చూస్తు న్నాడు.

ఆమె యిలా అంది: "అద్వైతస్ఫూర్తికల్గి ఆవస్థ పడుతున్నట్లు విన్నాను. కొంచెం కూడా వట్టి మనిషి కాదటగా! ఇక పరాయణియింట్లో వుండి బాధపడేదాని కన్నా ఈ యింట్లో వుండడమే ఎంతో మంచిది."

చూస్తుండగానే సత్యంకళ్ళు జలపూరిత మయ్యాయి. ఏమి మాట్లాడాలో అతని కర్ణం కావడం లేదు. చీకటిలో ఉన్న అతని మొగాన్ని మంగమృ గుర్తించలేదు. మళ్ళీ ఆమె ఇలా అంది:

"నేను ఆశేల చివారున మూర్ఛకాంతంగా వసారా అద్దెకు తీసుకున్నాను... నెలకు నాలుగురూపాయలు; పెద్ద అద్దెకాదు... అలా, ఏమిటదీ!" సత్యం కుదిల్లి ఏడుస్తున్నాడు. ఆ ఏడుపుధ్వని విన్న ఆమె దగ్గరగా వెళ్ళింది. అతని కిరణు స్పృశిస్తూ— "వంటి పిల్లాడులా అదేం పని? నాన్న బ్లావక మొస్తేనుటుకు, ఈ వయస్సులో అలా ఏడ్చేవాళ్ళున్నారా! తప్ప

కాదు!" అంది. సత్యం, నేలమీదనుంచి లేచి, తైలధారలాగా కారుతోన్న కంటినిటిని కుడుచుకొంటూ "తప్పే నవ్వు! ఇక ఎప్పుడూ నిన్నేమీ అనను," ఆమె పాదాలమీద వాలాడు. ఆమె లేచింది "దీనిలో నీ తప్పేముంది?" అని అడిగింది. సత్యం గద్దడికంగా "మమ్మాయికి తప్పేనవ్వు! ఆ చేత ఏదో కోపంకొట్టి అలా అన్నానుగాని, ఈ నీయింట్లో నేను ఒక్క కుటుంబం ఉండగలనా? అలా కుదరదు. ఆ సామాను తెప్పించుకొని, యథాప్రకారం ఉండు... ఇక పొరపాటుగా నైనా నిన్నేమీ అననవ్వు" అంటూ ప్రాధేయతగా ఆమెకేసి చూశాడు.

మంగమృతశృంగులాడా నీటితో చెమ్మకిల్లాయి. "ను వ్యవస్థించుకు కోపంతో నే నా పనిచేయ లేదు బాబూ! ఈలాగనైనా మనం ఒక్క కేటలో ఉండి, కోడలిని, నిన్నూ కళ్ళతో చూడగల అవకాశం లభిస్తుందని చేశాను... ఇక, నిర్ణయమైన తరువాత సామాను తీసుకురావడం బాగుంటుందా" అని సంకేయంగా అతనికేసి చూసింది.

"నాకు తెలియకుండా ఒక్క పనికూడా చేయనిదావవు నువ్వీవాడు ధైర్యం చేయడానికి మన స్నేహం ఒప్పింది..... నీకు చేతగాకపోతే, ఆ సామాను నేను తీసుకువస్తాను" అంటూ అతను తొందరగా పీఠిలోకి వెళ్ళిపోయాడు. ఆమె రెండుకళ్ళూ కుడుచుకొని ఒక్కసారి తనలో నవ్వుకుంది.

ఒక బండి మాట్లాడి, వసారాలోని సామానులు బండిమీద వేయిస్తున్నాడు సత్యం. ఇంట్లో ఉన్న నూర్యకాంతం వెలుపలకు వచ్చి ఆకృర్యంగా చూస్తూ "అదేం పని సత్యం?" అని అడిగింది. "ఏముంది? మా అమ్మ మియింట్లో అద్దెను ఉండవలసిన దుర్గ లేమీ రాలేదు..... మీరంతా కలిసి, మా అమ్మను నాకు దూరం చేయా లని ప్రయత్నం చేసినా, ఆమెకు నేను దూరం కావడం కష్టం" అని బండెక్కాడు.

"అయితే ను వ్యవస్థిది సాంకయింట్లోనేనా?" అని ఆమె అడిగింది. ఆ మాటకు ఏం సమాధానం ఇవ్వాలో సత్యంకి తెలియలేదు. మొగంపై అస్పష్టమైన అంధకారం అలుముకుంది. ఆమెకేసి ఒకసారి

మొగం చిట్టించి చూసి "ను వ్యవస్థిది ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పేరోజు రాకపోదు" అని, బండి వానితో "బండి పోనియ్యి" అన్నాడు. బండి కడిలింది.

తెగులున్న బండికేసి చూస్తూ నూర్యకాంతం "అవ్వ!" అని నో కొకసారి నొక్కుకుని "ఇ చక్కటి విద్వార మమ్మా!" అనుకుంది.

సామాను యథాప్రకారం ఇంటికి చేర్చి, మంగమృతస్థగిర కలవు తీసుకొని తమ కాపురమున్న గాంధీనగరం చేరుకున్నాడు సత్యం.

ఆరాత్రి సత్యం మాటలమధ్యలో భార్యదగ్గర ఒక విచిత్రమైన సంభాషణ తెచ్చాడు.

"ఈ అద్దెకొంపల్లో ఉండేబరులు ఇల్లు కాస్త బాగుచేసి అక్కడికి పోతేనే బాగుండేట్లుతోస్తాంది" అన్నాడు.

"మీ యమ్మా?"

"మన దగ్గరే ఉంటుంది"

"మళ్ళీ ఈ ఆలోచన ఎప్పుడినుంచీ?" అని గుర్తాయమ్మ కొద్ది కోపంతోనే అడిగింది.

"ఇ దప్పుడూ ఉన్న ఆలోచనే" అంటూ పందెరమంచం టాపుకేసి చూస్తూ "అదిదాని మాట విని అప్రమోదకత్యం వహిస్తేమాత్రం... అది గుర్తించగల లోకు లుండరా? సరే..." అంటూ మంచమీద పడుకున్నాడు.

బల్లమీద కూర్చున్న గుర్తాయమ్మ లేచి, అటు తిరిగి పడుకున్న భర్తగారిని తీక్షణంగా చూస్తూ "నాతండ్రిది పరువుగల కుటుంబ మనే పంగతి నే నెవ్వరూ మరిచిపోను. సిగ్గు లేనివారౌ సంబంధం అందుకున్నందుకు మా నాన్న ఇప్పటికీ సగం చావడమైంది. అడ్రె, అందులోనూ విధివైన స్త్రీ సిగ్గు శరం లేకుండా తిరిగే ఆవిణ్ణి నా అర్థిగా రని ఏ సోటితో చెప్పకోవాలో నా కర్తవ్యం కావడం లేదు..." ఆ మాటని, గర్వనూచకంగా గుర్తాయమ్మ నవ్వింది.

— సత్యం చటుక్కున మంచంమీదినుంచి లేచాడు. "నీకు అడదా న్ననే స్పృహ ఉంటే, నేను

చెప్పింపు వివరముగా నీ భర్తాకేకమా!" అని అడిగాడు.

"మీ ఆరక్షణలో ప్రాణాలను ఆరిస్తానని, ఆమె ఉండిగా ఆయింట్లో కాలం వెట్టను."

రిగి అనిన పక్షపక్షాదు.

అదవార్యలో కొందరు కట్టిరిటి కట్టగ్నంచి తీసుకొన్న కట్టుబాటులో కనుమిడి, కర్మక మైన తి స్వామిమన మనే కట్టుబాటు కూడా తీసుకు ప్రార్థన... ఆ కనుమిడినిదానియినా పనుల కనుమ కట్టుబాటుచేయకు తను కట్టిరిటివారి ప్రతిభను కనెళ్ళచాటి, తమ అత్తవారి కట్టిరిట్టా దాని ముందు తీసుకుని కట్టిరిటి పోయినా, ఆ భావం విచ్చే ట్టుగా మట్టాడే చాలామందికి ఎలా అలవాటో గుర్తొ యెమ్మరు కూడా అదే అలవాటై తీరకుంది.

కనుమించని ఆ స్వామిమన కిర్రపాస్తాల్లో ఎన్ని ముడిపులు ప్రగ్గి అట్టాకభారతలో క్రింగి పోతున్నయో, ఈ కర్మాన్ని ఉదాహరణగా తీసుకుంటే చా కనుమంటాను.

అతిర్య మనే ప్రతిదానికి గర్వభంగ మెలా కనెడమో, ఈ ఉత్పత్తిలో గుడిస స్వామిమనానికి కూడా కిరం కంఠగల సిరి ప్రీతికారికూడా అప్పుడప్పుడు కలగడమున్ను అలా అసహజం కా దను కొంటాను.

రెండువారాల గలించిన కర్వార కర్త్యం కట్టిరి చూడ్డానికి వచ్చి "వాన్ని కట్టిరిటి! పంకేకాను" అని చెప్పాడు.

మంగమ్య భయప్రాంతంగా చూస్తూ "ఇప్పుడు కంపకణిసంక అవసర మే మొచ్చింది!" అని అడిగింది.

"వార్య వాన్నకు రెండు రోజులనంచి జ్వం కస్తాంకల!"

"ఏం జ్వరం!"

మంగమ్య ఇలా అడగడంలో ఆర్థమంది. ఒక వారం రోజులనంచి, అక్కడిక్కడా ఎవరూచి వ్యాధి

అంకరిస్తూ, కొందరి కనలా బక్యం చేసుకోవడం ప్రారంభించింది. కాస్తీపు ఉదాసీనంగా చూసి—

"ఏమో!" అని సమాధానం ఇచ్చాడు.

"అంత అవిదేకంగా ఉంటే సంసారాన్ని ఎలా విడుదలం... వట్టి మనిషి కాదుగా. ఈ రోజులు ఎలాంటివో తెలుసా?"

సత్యం ఏమీ మట్టాడలేదు.

"వంటనే వెళ్ళి, ఆ జ్వరానికి ఎలాంటి నూచన లాన్నవో తెలుసుకొని... కొడల్ని అక్కడనుంచి తీసుకోవ్వోయ్... అంతగా అతని! కుక్రూవ. కావాలంటే నేను కేస్తాను."

సత్యం విశ్రాంతుడై కాస్తీపు నిలిచి, రిగి జగన్నాథపురం వెళ్ళాడు.

సత్యం మామగారింటికి వెళ్ళేమందే అది మకూచి జ్వంంగా నిర్ధారణ అయిపోయింది.

ఆ ప్రక్రియ అనుమిడి మూడురోజులక్రితమే ఆ వ్యాధికి విరివకం ఆ ఇంటిల్లిపాటికి తెలుసు.

సత్యం మామగారి చూడ్డానికి వెళ్ళాడు. అప్పటికే అతని కిరంమీద అక్కడిక్కడా వాటి మలు లేచాయి.

అల్లాశ్చీ చూసి కళ్ళ నీళ్ళు తెచ్చుకొని "ఒక నేను ప్రతికటం కట్టం. ఈ మట్టాచాన్ని ఎలా కాపాడుతావా!" అని దుఃఖించాడు.

సత్యం అత్తగారేగాక యెరు మరెవ్వరు, ఒక పాలుత్రాగే మర్రచడూ ఉన్నారు. "పాపం, నిజమే" అనుకున్నాడు మెమ్మలో సత్యం.

గది దాటి వెలుపలకు వచ్చాడు.

గుర్తొయెమ్మ వచ్చి "మమ్మలను మా అమ్మ పిలస్తూంది" అని ఆత్మకగా అంది.

సత్యం ఆపెడగ్గగా వెళ్ళాడు. కలుపుచాటు నుండి అత్తగారి కంఠఃస్వం దుఃఖిపూరితంగా ఇలా వినిపించింది: "అమ్మాయి కట్టిమిడి కాదు. మేమంతా అదవార్య... అతనిమొగం చూసే క్రోధం కూడా మాలో లేదు, మీ రెక్కడికీ వెళ్ళడానికి పిలుచేదు."

అత్తగారి మాట సత్యం కాదనలేకపోయాడు. సత్యం చెల్లిన పెండ్లిలోకాన, గుర్తయ్యెమ్మ భర్తను రహస్యంగా విడిచి "మీరుమాత్రం ఇక్కడ ఉండకూ! ఎటు తిరిగి ఎటొస్తుందో! మీ యమ్మవగ్గరకు వెళ్లండి" అని హితోపదేశం చేసింది.

మనస్సులో వచ్చేకొని పైకి నిర్లక్ష్యంగా—
"నా కా భయం లేదులే" అన్నాడు.

మరునాడు రాఫురయ్యపరిస్థితి కాస్త క్లిష్టంగానే ఉంది. బొబ్బలు పెద్దవయస్యయి, అడవాల్లు అతన్ని చూడడానికి భయకంపితు లాడున్నారు. అతనికి తన కుమ్రాడు చేసే బాధ్యత సత్యమే తీసుకున్నాడు.

సత్యం అత్తగారు సత్యం! కబురు చేసింది. సత్యం వచ్చి సుమ్మంగిగిరి నిలబడ్డాడు. తలుపు చాటు నుండి ఆమె రోదాస్వరంతో "నా కేం మరి లేదు బాబూ! పిల్లలతో ఈ ఇంట్లో ఉండడమే చాలా ధీమా ఉంది" అని అంది.

తలుపుకేసి ప్రక్కార్థంగా చూస్తూ "ఏం చేదా మరి ఆలోచించారు" అని అడిగాడు సత్యం.

"నర్నాపురంలో మా మేనత్తగారిల్లంది. అక్కడకు వెళ్ళిందా?"

"ఎవరూ?"

"పిల్లలూ, నేనూ."

తెట్టించిన ఆశ్చర్యంతో చూస్తూ "ఇక్కడెవరుంటారు?" అని దృఢంగానే అడిగాడు సత్యం. ఈ మాటకు ఏమి సమాధానం చెప్పాలో అత్తగారికి అవగాహనకాక అడ్డుగా ఉన్న తలుపుకేసి చూస్తోంది, ఈ సంగతంతా విన్న సుబ్బాయమ్మ భర్త ఎదురుగా వచ్చి, ప్రక్కగా తల తిప్పి తల్లికినే చూస్తూ—

"ఇంత పెద్దవాన వయస్యండి, ఏ విధంగా మాట్లాడాలో తెలీ దేయటమ్మ!" అంటూ భర్తకినే తిరిగి, "అది కాదండీ! నన్నూ, మమ్మలనూ ఇక్కడనుంచి, నర్నాపురం వెళ్ళి పిల్లలను వప్పజెప్పి తిరిగి వస్తుంటా" అని చెప్పడంలో ఆసలు తల్లి ఉద్దేశ్యాన్ని ఏ విధంగా మధ్యతెట్టిందో గ్రహించిన సత్యం వెలు

తారంగా "అదా విషయం! అయితే సరే" అని కాస్త రాగం తీసి, కళ్ళు త్రిప్పి లోపలకు వెళ్ళిపోయాడు.

"మీ సత్యం ప్రదాయంలో ఉండే బంధారిం కాస్తా తెలుపండి" అనే భావం వచ్చేటట్లుగా పెట్టిన భర్త ముఖభంగిమ గమనించి, మొదట మందా మౌనతనం చేసి చాటుగా తల్లిని చివాట్లు పెట్టింది.

మూరమ్మ పిల్లలను చంకను వేసికొని సుమ్మంగి దిగి సమయంలో మంగమ్మ ఎదురైంది. మొదట ఆశ్చర్యంగా ఒకళ్ళ నొకళ్ళు చూసుకున్నారు.

"ఎక్కడికీ ప్రయాణం?" అని అడగా లను వుండి మంగమ్మ, ఎక్కడికైనా ప్రయాణంమంటుకు నిజమని నిర్ధారణ చేసుకున్న మొదట—

"అన్నాయి తెలు ఉండీ?" అని మాత్రం అడగ గలిగింది.

ఆమాటకు మూరమ్మ సమాధానం ఏమీ ఇవ్వలేక పోయింది. చిత్తీ మాపులు చూస్తూ మెట్లు దిగింది. మంగమ్మ మెట్లు ఎక్కుతూ వెనక్కి తిరిగి మూరమ్మ కిసి చూసింది. మూరమ్మ మెంగంలో దైవ్యం వివిధ రూపాలుగా వ్యక్తం కావడంవల్ల మంగమ్మ మాట్లాడ లేక పోయింది.

సుమ్మండగ్గరగా ఉన్న సుబ్బాయమ్మ అత్తగారి రాక గమనించి, తండ్రిదగ్గ రున్న సత్యం దగ్గరగా వచ్చి తల్లివచ్చిన సంగతి చెప్పడంవల్ల, సత్యం సరాసరి విభి సుమ్మండగ్గరగా వచ్చి "ఎందు కొచ్చా వమ్మా?" అని కఠినంగా పలకరించాడు.

సుబ్బాయమ్మ తలుపుచాటునుండి తల్లి కొడుకుల సంభాషణ వింటోంది.

వచ్చిన చుట్టాన్ని సత్కరించే విధానం సత్యా నికి ఇంతకన్నా మించి తెలిదనే సంగతి తెలిసిఉన్న మంగమ్మ ఆమాటకు ఏమీ కష్టం కలిగించుకోకపోగా, ప్రకారంగా నవ్వి, మార్గవ కంకష్యరంతో ఇలా అంది: "నే నందుకొచ్చానో నా కన్న యెక్కువగా నీవు తెలుసు" అంతటితో ఆగి, సెమ్మడిగా "నేను నీతో ఏమి చెప్పిపంపాను? నవ్వు చేసిన ప నేమిటి?" అంది.

ఈ మాటకు సత్యం విగ్రహా నవ్వి "పిచ్చిత్తం!" అని లోపల నెమ్మదిగా గొణుక్కుని, "అయనకు చాలా ఎక్కువగా ఉండవచ్చు! నా అశివాశ్రి విడిచి పారిపోతేంటి అయనగ లేం కాను?" అన్నాడు. ఈ మాట ఎవరినిగించి ధర్త అన్నాడో నువ్వు అయ్యవుకు తెలుసు. ఈ శుచ్చ జీవితాంతంవరకు నిలిచి తన్ను ఎంతగా అవమానంతో క్రుంగజేస్తుందో గ్రహించిన నువ్వు అయ్యవు ఏమీ మాట్లాడలేక పోయింది.

మంగమ్మ రాఘవయ్య ఉండే గదిలో ప్రవేశించింది. కిటికీలు విడదాయించి గదంతా చీకటిమయంగా ఉంది. వెంటలు గలిగించే గబ్బుచాసన కొడుతోంది. ఆమె గదిలో కాస్తేపు నిలిచినమీదట రాఘవయ్య అప్పువస్తంగా, అనాకారిగా మంచమీద కనుపిస్తున్నాడు.

"అన్నాయ!" దగ్గరకు వెళ్లి పలకరించింది మంగమ్మ. సీనస్వరంతో "ఎవరూ?" అన్నాడు రాఘవయ్య.

నువ్వు అయ్యవు అభిమానంతో కలవంచుకొని "అత్తగారు" అని సమాధాన మిచ్చింది. బొబ్బలుకేరిన కనురెప్పలు బరువుగా మైకత్తి "మంగమ్మ!" అన్నాడు.

పాతాశుగా ఉద్భవించిన ఆశ్చర్యప్రకటనార్థం అన్న ఆ మాటలు సత్యంఆపాధానికే కారణం కావడంలో ఆశ్చర్యం లేకపోయింది. కలుస్వరంతో "అపత్కాలంలో అడ్డుపడేవార్లకు మీ రిచ్చే అవమాన కరమైన విరుదు అయ్యవు కేలీదులండి... తెలిసుంటే ఆమె వచ్చేదే కాదు" అన్నాడు సత్యం.

రాఘవయ్య బాలిగా అల్లుడికేసి చూస్తూ "ఇప్పుడా నన్ను బాధపెట్టడం?" అన్నాడు.

పనిలేనివార్లకు చేతినిండా పని దొరికినప్పుడు చూపే పనితనం, దానితోబాటు వచ్చే ఆనందం, రృప్తి మంగమ్మ అనుభవిస్తోంది.

'రోగిగది ఎలా ఉండాలి' అనే ప్రాథమిక మాత్రం కూడా సత్యం గ్రహించలేనందుకు మంగమ్మ ఆశ్చర్యపడ్డది.

కిటికీ లన్నీ తెరువబడ్డాయి. సమీరుడు సంతోషంగా గదిలో ప్రవేశించాడు.

రనీతో మచ్చలతో నన్ను బట్టలు స్వహస్తంతో తీసిన మంగమ్మ, ఆ స్నానీ ఉతికిన బట్ట లుంచి, కుగ్రతను వ్యక్తంచేసే నూక్కుమైన పద్ధతిని దగ్గరున్న కొడుక్కి చూపింది.

గదంతా సాంక్రాటి, అగరువత్తుల పొగతో నింపింది. ధర్త తన కిచ్చిన వరంలా పూజిస్తోన్న కొన్ని వనమూలికల కత్తి పరిశీలించే సమయం ఇదిగానే ఆమె భావించి కొంతగా తన్నునీటికి వచ్చినతర్వాత ఒక చెట్టు ఆకురసాన్ని అతని కేరీరానికి తాకించి, విషవక్త్రంతో విసురుతూ, దిన మెల్ల కుక్రూవ చేసింది.

తల్లి రావడంవల్ల సత్యంహృదయం శేలికపడ్డది. తల్లికి కావలసిన వస్తువులు ఇవ్వడంతప్ప చికిత్సాబాధ్యత నుండి సత్యం తప్పకున్నాడు. ప్రతినియమం వచ్చి ధర్తను పలకరించే నువ్వు అయ్యవు అతని దృష్టికి కాస్త దూరంగా ఉండడానికి ప్రయత్నం చేస్తోంది. అది గ్రహించిన సత్యం ఆమెను పలకరించి ఆంతరంగికమైన ఆమెఅభిమానతెరసు తూట్లుపరచడానికి ప్రయత్నం చేయడం లేదు.

మంగమ్మంటే వింతమనిషిగా భావించిన నువ్వు అయ్యవు 'వింత'అనే పదాన్ని దేవతగా మార్చు చేసుకుంది.

మంగమ్మకు దేవతాత్వాన్ని ఆపాదించడం ఉత్పేక్షగా మాత్రం నువ్వు అయ్యవు భావించలేదు.

మంగమ్మప్రకాంత వదనాన్ని పరిశీలించిన ప్రతి ఒక్కరికీ ఆ భావం తప్పక కలుగుతుందనే నమ్మకం నువ్వు అయ్యవుకు స్థిరపడి ఉండుతుంది.

నువ్వు అయ్యవు తండ్రిగదిలోనుంచి రావడం పూర్తిగా నిశ్చింపజేసింది మంగమ్మ. తాత్కాలికంగా నువ్వు అయ్యవుకు ఆ ఉదాసీనత బాధ కలిగించినా ఆమె ఎందుకు తన్ను నిశ్చించిందో తెలిసినమీదట సంకృప్తిగా నిట్టూర్చి ఉండుతుంది.

మంగమ్మ వచ్చి నాలుగురోజులు గడిచింది. నానాటికి నిద్రమాలిన మంగమ్మ కుష్మించడం, రాళ్ళు వయ్యి తేరుకోవడం జరిగింది. ఉదయాన్నే రాళ్ళవయ్యి గదిలోనుంచి వచ్చిన సత్యం భార్యకేసి చూస్తూ “నక్క వోట్లో బెడ్డకొట్టాడు మీనాన్న” అన్నాడు. ఆ ధ్యంగానికి అర్థ మేమిటో నువ్వుయమ్మకు అర్థం కాలేదు.

“ఏమిటి మీ రనేది?” — అత్రంగా అడిగింది.

“కోగం దిగమారింది.”

“నిజం!” నోరు పెద్దది చేసి, కళ్ళు వికలం చేసి, ఆనందం తీరా ప్రశ్నించింది నువ్వుయమ్మ.

“వమ్మకం చాలకపోతే వెళ్ళి చూడరాదా?” అని నెమ్మదిగా విధిలోకి వెళ్ళాడు సత్యం.

నువ్వుయమ్మ గదిలోకి ప్రవేశించేసరికి మంగమ్మ రాళ్ళవయ్యిపొదాలచెంత కూర్చుని, విషవకర్రతో విమరుతోంది. ఆమెకేత్రాలు ధ్యావప్రపూర్ణంగా అర్థ నిమిలితంగా రాళ్ళవయ్యికిరంపై ప్రసారితమైనాయి.

“అత్తయి!”

ఈ పిలుపు మంగమ్మ కంఠ వివపడ లేదు. విష గల అర్హత పొందగల వనే ప్రాంతిహదా లేదేమి. అశ్ర్వరంగా తల తిప్పి చూసింది.

“నాన్నకు పొమ్మలు దిగమారాయటకదా?” అని అడిగింది నువ్వుయమ్మ.

“జొనమ్మ!” అని పెద్దిగా సమాధానం చెప్పి “నిన్ను ఇక్కడకు రావద్దని చెప్పడం మంచివా?” అని అడిగింది మంగమ్మ.

నువ్వుయమ్మ తిరిగి వెళ్ళిపోయింది.

ఆ మధ్యాహ్నం భర్త భోజనము చేస్తూండగా నువ్వుయమ్మ “అత్తయికి రేయింబవళ్ళూ నిద్దురలేదు. ఈ వేళయినా ఆమె విక్రాంతి తీసుకోకుదమా?” అంది.

అత్తగారిపట్ల జనించిన ఈ అసమాన సానుభూతి కారణం ఏమిటో సత్యానికి గ్రాహ్యమైంది. ఇది తాత్కాలికం కాదని నిర్ధారణ చేసుకున్నమీదట చిరునవ్వు చానికి సమాధానంగా ఇచ్చి ఉరుకున్నాడు.

రాళ్ళవయ్యకు స్నాన మైందని తెలిసిన మీదట మారమ్మ బిడ్డలతో తిరిగి జగన్నాధపురంలో స్వగృహానికి చేరుకుంది.

అనాడు మంగమ్మ తప్పిలే ఎవరూ అంతగా యిష్టంగా ఆమెతో మాట్లాడకపోవడం మారమ్మకు చాలా కష్టంగానే ఉంది. కాని దానికి కారణాన్ని ఉహించిన మీదట తన పిరికితనానికి ఎక్కువగా సిగ్గు పడింది.

మంగమ్మ ప్రయాణమై రాళ్ళవయ్యిదగ్గర కలపు తీసుకోదానికి వచ్చింది.

ఆమెరాక గమనించిన రాళ్ళవయ్యి స్నేహ పూర్ణకంఠస్వరంతో “నీ ఉపకారాన్ని మరువలేను చెల్లాయి! నాకు ప్రాణదానం చేసింది ఎవరని ఎప్పుడైనా ఎవరైనా అడిగితే, ‘పిరికిపందకాని నా మంగమ్మ చెల్లాయి’ అని చెప్పగల ధైర్యాన్నిచ్చావ్! నాకు అంతే చాలు. అదెవ్వళ్ళు అబల లనే మాట ఎంతవరకు నిజమో నేను చెప్పలేను. కాని అబూత్వమే వైర్యమైన పిరికితనంగా అర్థంచేసుకున్న నా భార్యమాత్రం నీ కాలిగోటికిహదా పోల దనే మాట సత్యం!” అఖిరి మాటలు అంతరంగికంగా గూడుకట్టుకొన్న అతని కక్షను వెల్లడి చేసినట్లుగా పశ్యపండుమంచి ధ్యనించియై.

మంగమ్మ నవ్వింది. ఆ నవ్వు విని రాళ్ళవయ్యి అశ్ర్వరంగా ఆమెకేసి చూశాడు.

“మానవుల వ్యాధయంలో మా ర్పకేది ఎప్పుడు కలుగుతుందో, ఇక్కడే గ్రహించాను. కాని నేను చేసిఫ మశ్రూమ మరొకళ్ళను నీవవరచడానికి, నేను ప్రత్యేకత పొందడానికి అనే అపార్థాన్ని మాత్రం తీసుకోవద్దు”. కాస్తే పాగి నెమ్మదిగా నవ్వి “ప్రతకాలనేవాళ్ళు ధయంకరమైన రోగానికి బెదరడంలో తప్ప లేదు” అని అర్థనిమిలితంగా ఆకాశం కేసి చూస్తూ “వారితోపాటే వచ్చిన నా శరీరానికి మాత్రం ధయం లేదనీ, సారహీన మైనదనీ తెలిసిన మీదటే వారి అణకాన్ని నేను అచరిస్తున్నాను.” అని చెప్పింది.

రాఘవయ్యమొగాన్ని నిన్నవొంకెల్ల కప్పి వాయి.

మంగమ్మగుమ్మం దిగేలోపల సత్పాపమ్మ దగ్గరగా వచ్చి "అత్తాయి! నీవకూడా వస్తున్నాను" అంది.

"ఎక్కడకూ?"

"మనింటికీ"

అపొయంగా ఆమెళిరమ్మను పౌదయాని కద్దుమంది మంగమ్మ.

ప్రంభానికి తేరబడి నిలుచున్న గర్భిణి కృత్రిగా నిట్టూర్పు విడిచాను.

ఆ రోజుననే సవతి కొడుకుతో స్వగృహానికి చేతులుంది మంగమ్మ.

హా పీ జ్జీ గీ తి క లు

= శ్రీ కృత్తివాస తీర్థులు =

౧

ఆగలేనే నళి, ఆనవ మూసవము
అదులకె యీ తనన ఆనవమూసవము!
ఏ నెటుల నహియితు నీ చిత్రవీరహృది
ఎవరు గ్రహియించెదరు పౌదయాంతర
కృథను! ...ఆనవ

ఆనవము శ్రేయసీ, అగణరుగా నవము
నింపుమా యెదనిండ కెంపుతళతళ మదిర

...ఆనవ

నీ మోవికెంజాయ నింపార దిశల్లె
నీ దరస్మితరుచులు నింగి వెన్నెలకాయ

...ఆనవ

కటిమేఖలా ఘంఘులశింజితావళిలో
నా జీవన ప్రాంగణమ్మనక నింపార...ఆనవ
మాన్యగుమ్మా, నీదు ముంగురుల వాననలు
పూరియించినవి సుమీ యామిసీ వనవములు

...ఆనవ

౨

నీమనసు హాఫీజా, నిజముగా మలినమ్మ!
మలినమ్మ చేయగా వలదు సఖవదనమ్మ.
మాధ్వీకమే లేని మధుమాస మింకేల?
గండస్థలము లేని కమానిల మేళి?
ఆలింగనము లేని ఆకార మెందుకు?

...నీమనసు...

లమృతమ్మ చిందు నీ యరుణాధరోష్ఠమ్మ
పరభృతము పాడగా ఫలవంత మాజమ్మ
స్వాంతమ్మ మూర్తించు స్వప్నాలు వమ్మ
గును...నీమనసు...

ప్రణయినీ హీనహా భావమ్మ వృథ యగును
మధుప్రసం బ్రభవించు మధునిమోగ్ధారమ్మ
జవ్వనంబును గాంచు జరతవివినములేని

...నీమనసు...

విజయనగర సామ్రాజ్యము - చరిత్రము

= శ్రీ నేలటూరి వెంకటరమణయ్య =

‘ప్రస్తుత సామ్రాజ్య ఆధార విజయనగర హిస్టరీ’ అను గ్రంథమును రచించు సంవత్సరమున నాకు అందుపాటున లేని చరిత్రాంశములను కొన్నింటిని శ్రీ ఆచార్య కె. ఎ. నీలకంఠాస్మిగాను దచ్చి ఛాట్టర్జీ దినపత్రిక ప్రకముల నాధారముగాని ఎం. మెక్లూకు అనునతడు రచించిన ‘ది కోస్ట్-ఇండిమకం వెనీ ఆర్చివీ మొగ్జో హైక్ ఇం ఆజీ’ అను చరిత్రగ్రంథమునుండి నా యొనమొగార్థము విజయనగరచరిత్రకు సంబంధించిన విషయములను సంగ్రహముగ వాంగ్మూలముగాని కనుపించియున్నవారు. ఇంకా విజయనగరచరిత్రను పరిశోధించువారి కుపయుక్తములను చరిత్రాంశములు పెక్కు కొనవచ్చుచున్నందున శ్రీ నీలకంఠాస్మిగారి యనుమతిపై వారు తయారుచేసియుచ్చిన వోల్యుమ యథావాక్యముగా తెనుగునీయుచున్నాడను.

సం. గ. శ్రీ. శ. గ. ౧౭౦౨-౩౨.

కోరమల్లూర్ (చోళమల్లూరుము) :

౧౭౦౬-౧౦ (పు. ౪౯-౯౪)

౩౦. వనంబురు ౧౬౭౮. తేజాంకట్టాయన వర్తకమునీయుటకును, ఆచలు పోర్చుగీసువారిదగు ప్రాతకోటయును కలతూరు (వర్తకస్థానము)ను స్థాపించుటకును కేకల్. డి. ట్రెన్. జి. జి. ట్రెన్. జి. కడనుండి యనుమతి గొని కొలుసుపొందెను.

శ్రీ. శ. ౧౬౧౦. జంజివానుకు దొంగిన ౧౦౫ X ౭౫ అడుగుల వైశాల్యముగల భూమిపై తిరుపాపురియూరను గ్రామమున ఛాట్టర్జీస్థాపన. పోర్చుగీసువారి వైరము; ఛాట్టర్జీలో వంతెనలహములు.

౧౫. ఏప్రిలు శ్రీ. శ. ౧౬౧౦. జంజివానుకు డును, ఆరెల్స్ మెట్రిక్స్, ఛాట్టర్జీ ననువారు నమ్మి తిండి చేవ్రాలు చేసిన యొనంబడిక. ఈ యొనంబడికను దృఢపరిచించుకొని శ్రీ గంధముతోటి రాజహస్తముద్రను వేయించుకొని వచ్చుటకు, ఏప్రిలు ౨౦ తేదీ నాడు ఏప్రిల్ ౧౯ మార్చి ౧౯ ఛాట్టర్జీ నేలటూరుకు కట్టాటకచక్రవర్తియైన వెంకటపతి (ఇమ్మిరి వెంకటపతి)రావలు. (శ్రీ. శ. ౧౫౫౬-౧౬౧౪) కడ కంపబడెను.

౨౮. ఏప్రిల్, శ్రీ. శ. ౧౬౧౦. కల్పికోట సామూద్రిక సంక్షేమము.

౧౬ మే, శ్రీ. శ. ౧౬౧౦. వెంకటపతిచే దృఢపరిచిన యొనంబడికయు, మిర్జా అనువాని తన సముఖమున కంపకలయు నను వర్తమానమును వచ్చిచేరుట.

౨౧. మే, శ్రీ. శ. ౧౬౧౦ మిర్జా ఛాట్టర్జీ నను నేలటూరుకు బుచ్చుట.

౩౦. మే, ౧౬౧౦. వీరు కావేరినీరలో గొన్ని దినము లాగినవీర్ములు చేలూరిలో రాముని సంవత్సరము. వీరి యత్నిమును సాగనీయక భంగపడుటకు పోర్చుగీసువారు చేసిన యెత్తుడలన్నియు వ్యర్థములాయెను. నాయకుడు (రాముని) పురికాటు విషయమై తనిచ్చిన మాటను నిలబెట్టుకొనెను. పురికాటులోని కష్టము లన్నియు దచ్చివారి నచటి నుండి తలమీదేయుటకు పోర్చుగీసులు చేసిన కుట్రలవలననే కలిగినది. మార్చి ౧౯ను ఛాట్టర్జీ నను నాయకుని

కొన్నిటి మాత్రమే కాక, పులికాటనకి తల్లి! చెందిన దగుటచే నామెకుగూడ కానుకల సంపత్తియందు కొనిరి. ఇంతకు గొన్ని దినములకు ముందు జంటి నాయకున కిచ్చెదమని వీరు చెప్పియుండిన కందిజేతలు లేకునులు రెండుగూడ నీ కానుకయందు చేరియుండినది ఇవి వేలూరునకు ఆగట్టు ౧౦ వ తేదిన పోయి చేరెను; రాజస్థానినిని, సేనాపతిని గలిగిన పోట్లాటకారణమున వీరి (మాల్వెల్లిను ఫాంత్రిజుల) ప్రణామము దీర్ఘతరమాయెను. నాయకుని (రాయల) చే బ్రతిపక్షులు సమాధానపఱచుటచేరి. తరువాత పెద్దెంబరు ౧౪ తేదీనాడు పైతేర్చినబడినదచ్చివారు అందఱోడను, ముద్రికారులతోడను విశేషముగ గౌరవింపబడి మరలిపో సమజ్ఞాతులైరి; మఱియు వారు చెల్లించవలసిన కుంకము నూటికి ౨౪ నుండి ౧౪ కు తగ్గింపబడెను. వేలూరులో బచ్చెరాజును దళవాయి పులికాటునది కట్టుగొమ్ము సమాప్తమందుండిన అసై కట్టూ రను గ్రామమున నూటికి ౪౪ కుంకమిచ్చి వర్తకము నడపుకొను హక్కు నిచ్చెను. దచ్చివారిద్దరును వేలూరునుండి పెద్దెంబరు ౨౬ వ తేదీనాడు బయలుదేరిరి. ఇంతలో (ఆగట్టు ౨ తేదీనాడు) జంటి నాయకుడు ముందు తన కిచ్చెదమని దచ్చివారు మాటయిచ్చిన యేనుగులను రెంటినిగాని, లేక వాని వెలకు సరియైన బంగారమునుగాని దన కియ్యవలసినదని పట్టుబట్టెను.

కొరమండల్ : ౧౬౧౨-౧౫

(పుటలు. ౧౨౨-౩౪)

౧౬౧౨ జూలై, ౧. కాకాఫోమే నుండి పోర్చుగీసులు సముద్రముమీద వచ్చి పులికాటుపై బడి కొండవీటి చుట్టి పెక్కండ్రను బండికృతుల గావించిరి. మచిలీపట్నము మొదలగు గోల్కొండతేవు పట్టణములందలి మహమ్మదీయ కరపట్టణాధికారుల ప్రతిఘటన. జూలై అట్టుల్లాగును, నితరులకును కానుకలతో పెరభరక గోలకొండకు (జూలై ౨౩ తేదీ) రాయబారము వెడలెను. దచ్చివారిని తుదముట్ట నాళముజేయవలయునని పోర్చుగీసులు ప్రయత్నము చేసిరి. గోల్కొండ సర్కారు ఉత్తరవుమీద మచిలీపట్టణ పడిత్యాలయందుండిన పోర్చుగీసులను కొండవీటి ఆర్మీనియులు దను

యొడపై పెక్కించుకొని పోవుయందు కారణమున దచ్చివారు తమయొడను బట్టుకొని రని వారు ఫిర్యాదు తెచ్చిరి.

౧౬౧౨ ఆగష్టు, ౧౦. కుల్తాను పెరభరకకు దర్శన మొసగెను. గోల్కొండయొడ మైలి వాటిండు పోర్చుగీసుల వడ్డపెట్టుటకు వీలుకాదని విరజ్ఞానిరాకరించుటయేకాక ఆర్మీనియుల యొడను తిరిగి వారికి స్వాధీనము జేయవలయునని దృఢముగ నుండలించెను. మఱియు ౧౬౧౬ లో తేసికొనిన యొప్పందము ప్రకారము దచ్చివారు గోల్కొండకు వర్తకపు సరకులను జేలేదని నేర మొకటి నొసపబడెను. భాంధాలమున నన్నియు జక్కగ నడవగలవని చెప్పి పెరభరకమాడు ఫర్మానాలను బడసెను. పోర్చుగీసులతో దచ్చివారి పోరాటమును సముద్రముమీదనే నడపుకొనవలయుననియు, నుదాసీనుడైన తన భూమియందు నడపుట తంతమాత్రమును వీలుకాదనియు నతనికి తెలియజెప్పెను. మఱియు ౨౨ వ తేదీనాడు ఇచ్చిన కొలువులో, కరపట్టణాధిపతులతో గోళాతేరమాడక తప్పించుకొనవలయునని యిచ్చయుండిన సతకు ప్రతిపక్షమును మచిలీపట్టణములో ౩౦౦౦ వరహా లిచ్చి వర్తకపు హక్కులను కొనవలసియుండుననియు, దచ్చివారు చూజనట్టిన వర్ధిల్లియులయొడను వారికి మరల సమ్యగించవలసియుండుననియు తెలిసికొనియెను. ఈ రీతిగ గలుగు బాగునకును, బాధకును కృతమకుదు పెరభరక తనకు సహాయుడైయుండిన హెండ్రీక్ డి గ్రూవ్ అనువానిని మచిలీపట్టణ అశ్టేమార్గమున గోల్కొండలోని పరిస్థితులను తెలియపఱచుటకు బంబు ముందుండు దచ్చిగవర్నర్ జనరలుకడ కంపెను. కాని, చివరకు అస్థానవిదూషకుడు పెరభరకతో యోధుపడగా నతని సలహా మూలమున పెద్దెంబరు ౧౭ తేదీన ఆరెడు గోలకొండను విదువక బయలుపెడలటకుముందు తమ కనకూలమైన ఫర్మానాను పొందెను. పెద్దెంబరు ౨౩ తేదీన మచిలీపట్టణమునకు వచ్చి చేరెను.

౧౬౧౨ డిసెంబరు, ౨. ఫాకా పెరభరక, ఆగ్డ్రీన్ గ్రీక తోడను, మఱి యాద్వరీతోడను గలసి కర్ణాటకనాయకుని సహాయమున నంజాదిండులకొను

మరల మొదట జరిగెనాయుధునిని నిర్దిష్టములై యుండిన కానుకలను గొని వేలూరునకు దరలిపోయెను. నాయకుడు (రాయల) తన బావమణియగు వారపరరాజును ౧౦౦౦ యుద్ధభటులతో గూడ కాకాళోమె మీదికి బంపెదననియు, తిక్కరక అప్పడే సమక్రముపై వచ్చి దానిని బహనయ్యననియు, దచ్చివారు పురికాటులో కొక కొటను నిర్బంధవచ్చుననీయు, నందు సగము వారికిని, తిక్కననగము దనకును తెందలననియుండుననియు తెల్పు తన రాష్ట్రముందలి పోర్చుగీసువారి స్థానములపై యుద్ధము సల్పుట కనుజ్ఞనిచ్చెను. కాళియపరిధాన వసుంధరయనాది పత్నీగ్రామములను బదిసి తిక్కరక వేలూరునుండి బయలుపెడలెను.

రాయల మాటయం దంతగ నమ్మకము గలగక పోవుటచే తిక్కరక అప్పడు మైసూరువారితో యుద్ధము నడపుచు కోలూరునందు విడిసియుండిన జగ్గరాజు ప్రసాదమును బహయగోరినను. తనతో వచ్చిన వారిలో గొందఱిని క్రీకతోగూడ పురికాటున కంపి, దీసెంబరు ౨౧ తేదీన అక్బారుడుపై బయలుదేరి దీసెంబరు ౨౩ తేదీనాడు కోలూరుకు పోయిచేరినను. ఇచ్చటగూడ పోర్చుగీసులను దారశించి వారి యభి వ్యాప్తిని క్రిందుపఱచి పురికాటుదివయమై తన యభిప్రాయమును నెఱవేర్చుకొని, ౧౬౧౩ జనవరి ౬ తేదీన మరలి యచటికి వచ్చి చేరినను. తరువాత పురికాటు ఫాక్టరీ నిర్మాణము ప్రారంభ మాయెను; అటువెనుక ఫాక్టరీ కట్టడము సంపూర్ణమై గర్భియాకొల బల పఱచబడెను.

౧౬౧౩ ప్రారంభదక. పోర్చుగీసులతో వైరము యథావూర్యము సాగుచుండెను. జగ్గరాజు పోదరుడైన యతిరాజుతో వారు సఖ్యము కుదుర్చుకొనిరి. అతడు ఆ తేదీడు వందలమందితో పురికాటుపై నెత్తినచ్చి వరాధూతుడై యెచటికో పోయెను.

౧౬౧౪ నవంబరు. దచ్చివారి స్థితిగతులను ఈవివేకను, సంపూర్ణముల మూలమునను బాగుపఱచుటకు పోకనుడిపో జను నధికారి మచిలీపట్టణమునకు వచ్చెను.

(౧౬౧౪. ఫిబ్ర ౧౩) అక్టోబరులో దిపోజ రాకకు ఇంచుకముందు కర్ణాటక నాయకుడు (రాయల)

వెంకటపతి వేలూరులో పరమపదించెను. అతని క్షాత్రులలో నుత్కృష్టులు మువ్వరు అతనితో సహా గమనమును జేసిరి. కాంగరి నందిన రాజుగారి కుమారుని పక్షమున కొందఱును, వెంకటపతియన్నయగు రామ రాజు మనుమని (ఇతడు భోగినీపుత్రుడని జనవాక్యము) పక్షమున మఱికొందఱును రెండు కక్షలుగ నీరి నాయకులు రాజ్యాధిపత్యముకొఱకు పోరాడబోడగిరి. ఇందు వేలూరున కధిపతియగు జగ్గరాజు రెండవ (మొదటి ?) వాని ప్రక్కను, ఏచప్పనాయకు డను శాకడు మఱియొకనిప్రక్కను నాయకత్వము వహించి తమ తమ సైన్యములతో యుద్ధంగమును బ్రవేశించిరి. మొదటివానికి రామభండారములోని సన మశే మము చేతెక్కిన; జింజిమసరనాయకులు వానికి ప్రాప్తైరి. కాని రెండవవాడు నెఱజోడు. ఇతనికి పోర్చుగీసులును, తంజావూరునాయకుడును సహాయులు. పురికాటులోని వరుంబడి గలించిన నాయకుని (రాయల) తల్లిదండ్రులచేతను, నామెపక్షమున జగ్గరాయడు పారుపత్యము నేయుచుండుటచేతను నతనికి జయముగలుగుటయే (దచ్చి) కంపెనికి లాభకరమునితోచెను; కాని యేచప్పనాయకునికే, జయము గలుగుట దుష్పాస్యము గాకపోవుటచేత దిపోజ ఉభయ పక్షములయొడను నాదానీస్యమును వహించెను. ౧౬౧౫ జూన్ ౧ తేదీనాడు దచ్చివారు మచిలీపట్టణమునుండి తమ ప్రధానవర్తక స్థానమును పురికాటుకు మార్చుకొనిరి.

కో ర మ ం డ ల్ : ౧౬౧౫-౧౬

(పుటలు ౨౦౩-౧౪)

౧౬౧౬. దక్షిణగోరమండలమునందు వేలూరు జింజిలకు తంజావూరితో నెడతెగ యుద్ధము జరుగుచుండెను. ౧౬౧౬ లో జగ్గరాయ దాటువెలనుండితో గూడ యుద్ధమున నోడి నిహతుడాయెను. తరువాత నతని పోదరుడగు యతిరాజు నాయకత్వము వహించెను. ఏచప్పనాయకుడు ౧౨,౦౦౦ సైనికులతో నెత్తి పోయి జింజిరాజ్యమునకు తెండిన నాలుగు దుర్గములను స్వాధీనముజేసుకొనియెను. ఇక (జింజి) నాయకునికి విగిరినది బలిష్ఠమైన జింజిదుర్గ మొక్కదానికంటె

తేమించినది చాలలేదు. ఇప్పుడు తిరుపాపురియూరును
తంజావూరివారు స్వాధీనము చేసుకొనిరి; కావున
ఆ కంఠూరును (వర్తకస్థానమును) త్యజించవలసినదైను.
అచటి ప్రధానపాత్రులు (వర్తకులును సాగించునట్లొగి)
పులిచేరికి పోయి యచట మృతినందెను. క్రైస్తవులు
పులికాటుకు వెళ్ళెను.

ఏవపునాయకుడు పై కంఠూరును మరల
స్వాధీనము చేదనని చెప్పినను దివంగురానిని వశపఱచు
కొనలేదు; ఏలనగా, రాజోవు సంధిపక్షము ప్రకారము
తేనాంపట్టణము మరల జింజిక్రిండికి బహుక: రావచ్చు
నని యతడు తలచెను.

కోరమండల్: ౧౬౧౯-౩౨

(పుటలు రగి౧-౯౩)

౧౬౧౯. జింజి తంజావూరు వధూర నాయకుల
వైమత్యమువలన కర్ణాటకమున యుద్ధమింకను
పొగుచునేయుండెను. సింహాసనమునకై పోరాడు సభ్యు
లలో నొక్కడను చెంకటపతిరాయుల పుత్రుడు కాల
గతివందెను. రెండవవాడు (రామరాజు మఱనుడు)
విజయనగర సామంతులలో వర్తకస్థానము యతిరాజు
యొక్క కుమారికిను తెంజ్జాడవచ్చును—అనుకొని: పై
ఆ పెండ్లి ఆగస్టు నెలలో జరిగినది. పెండ్లియన, అక్టో
బరు నెలలో కాళాధోమీలోని పోర్చుగీసుంచే బురికొల్పి
బడి యతిరాజు పులికాటును ముట్టించెను. కాని
యతనికి జయము కలుగకపోవుటచే దచ్చిచారికడ
౫,౦౦౦ రీలుల సుంకమును, చటుపిమ్మట వర్ష కర్షణమును

సంతటి సుంకము వార్షి-యవట్లు వాగ్దత్తును గొని
ముట్టకి లేపుకొని మరలిపోయెను. మఱియు యతిరాజు
పోర్చుగీసులకు బ్రతిరోధముగ దచ్చిచారితో సభ్యులు
తేసుకొనెను.

౧౬౨౦ లో దేవలు బ్రంకురావనకు వచ్చిరి.

౧౬౨౧. మల్లికార్జునరుజకును, హిందూస్థాన
చక్రవర్తిని మధ్య వదలిన యుద్ధముకల్లను విజాపూరు
గోల్కొండరాజ్యముల నడుమ నుండు రాష్ట్రమున
కధిపతియైన హిందూ ప్రభువను గోపాలరాజునకును,
విజాపుర మేలు ఇబ్రాహింసాకును నడచిన యుద్ధము
వల్లను వర్తక సుంక యనుకూలముగ పొగలెను.
గోల్కొండవారు గోపాలరాజునెడ సహృద్ధము గలిగి
యుండిరి. దిసెంబరులో సంధి వుదఱెను. కర్ణాటకమున
తేనాంపట్టణము రాజ్యాధిపతి నెన్నకొనటయందు
వైమత్య మేర్పడెను.

౧౬౨౨ లో యుద్ధము లేదు. కారణ మే
మనగా, రాజ్యాధిపతి నేర్పాటు చేసుకొనటయందు
పాండిక లేకపోవుటవలన యెవరికి వారే స్వక్రమమై
యేలబోదగిరి. ౧౬౨౩ లో మరల వర్తకమునకు
నిరోధము కలిగినది. మృశుడైన మధు:నాయకుని
పోదనునికిరి, తంజావూరునాయకునికిని సమరము వంఘ
టిల్లెను. వర్తకపు సరకులలో బానిసల కెవ్వడను విలంబ
యధికము. ౧౬౨౩ లో కోరమండలమున, పులికాటు
తేనాం పట్టణములందేమి, కొచ్చి మలబారులందేమి
౩౦౦ బానిసలు చిక్కిరి. (సతేషము)

కామదహనము

(నాటిక)

— శ్రీ కోట సుందరరామశర్మ —

[ఉద్యానవనం. వనంతం అప్పుడే అనిర్భవించింది. పార్వతి, చెలికత్తె నళిని ప్రవేశం]

నళిని—అమ్మా, ఇటు, ఇటు—కలకలనినాదం వివరములు లేదమ్మా, అదే నెలయేరు. ఇటుప్రక్క గారా అమ్మా.

పార్వతి—అవునీ, తెలిసినది ఇప్పుడు. ఏమీ ఉదయమునదికల్లా వెట్టి ఇలా శుష్పిచాయని అలాగేనూ పరధ్యాసంగా వస్తున్నాను. నిన్నేమై వాయే ఈ పువ్వున్నీను?

నళిని—తపోధూమి మహిమమ్మా ఇది. శివ స్వామిల తపఃప్రభావం! లోకాలనే కృష్టించగలరు తపస్వీ—పువ్వు లోరక్కా?

పార్వతి—ఎందుకు కృష్టించవలసి వచ్చిందే ఇన్ని పువ్వులూనూ?

నళిని—నీవు శివస్వామిలకు పరిచర్య చేస్తుంటిని కదా అమ్మా—సీయెడల కడగ కలిసి, నీవు వనమంతా వెదకకక్కరలేకుండా ఆయనసంకల్పమాత్రంచేతనే ఎక్కడ పడితే అక్కడ ఇన్నిపువ్వులూ చెరిశాయమ్మా.

పార్వతి—నీ వయస్సుతోరాటు తపస్వుల యెడల భక్తి, జ్ఞానం అన్నీ వృద్ధిఅయినాయి. అందుకనే కృష్ణురాలవకు నిన్ను నాకు వప్పగించారు మా నాయన.

నళిని—అమ్మా, ఇటురా; గారి అటుప్రక్క నుంచి మామిడిపూస్తల సునాసనతో కూడిన పుప్పొడి కళ్ళలో విమరుతోంది.

పార్వతి—ఇప్పుడేమి మామిడిపూత! ఏదో క్రమలోపదే మాట్లాడుతున్నావు.

నళిని—ఏమమ్మా, పరధ్యాసంగా ఉండి ఇంద్రియములన్నీ వ్యాపారములు మానిపెట్టన్నాయి.

పార్వతి—అదేమిటే అట్లా అంటావు?

నళిని—అవును. ఇందాకా నెలయేటిగానమా వివరలేదు; ఇప్పుడు చూతమందరిజనున్నూ నీవు అనుమతించేరు.

పార్వతి—(వినిపించుకోకుండానే) అహ! ఇక్కడ చూడు—ఈరెండు తుమ్మెదలూ జంటగా ఈ పూలగుత్తిమీదకుంచి ఆ పూలగుత్తిమీదికి ఎగురుతున్నాయి. రెండూ ఒక్కర్యంలో గానం చేస్తున్నాయే.

నళిని—ఇటురా అమ్మా, చూతరజం అటుప్రక్క, ఇందాకానే చెప్పినిగదమ్మా.

పార్వతి—మరచిపోయినానీ. అవును, దక్షిణాయనంలో మామిడి చెట్టు శుష్పిస్తాయా?

నళిని—ఏమనమ్మా అశ్విర్యమే; కాని తపస్వులకు సాధ్యంకాని దేమింది?

పార్వతి—రాత్రికిరాత్రి మామిళ్లు శుష్పించాయంటే జగన్నాటకమాత్రధారి చమత్కారమా, రీలా అన్నమాట.

—అన్నట్లు ఇలా చూడు నళిని, నిన్ను ఆచెట్టు మీదుగా కామా ఉదయించాడు నూర్యదూ? ఇదేమిటి ఇక్కో పదివారలు ఇటు జరిగాడు—ఒక్కోకాలోనే!

నళిని—నూర్యచంద్రాదులను మించిన కల అమ్మా శివస్వామిలది.

పార్వతి—ఎంత కత్తినుండులు, ఎంత జ్ఞాన నంతులు స్వామీలు !

నళిని—మంచుకాలంలో పరమేశ్వరిని అనుచరులకు అనుకూలంగా ఉండజేయవని ప్రకృతి తనంతట తానే మారింది.

పార్వతి—అవును, నిన్ను ఉన్న చరిత్రను తేలు చూశావా?

నళిని—చెప్పింది కాదమ్మా !

పార్వతి—రా, వాచారా రా—ఓ! ఓర్వినా రావడం లేదే నళిని? ఎక్కడనుంచో అదే లేదీపిల్ల వచ్చిందేవ్. ఎంత అందంగా ఉంది!

నళిని—అమ్మా, ఎరు గుండకపోయినా, బంతు పులికు స్నేహం అట్లా కలిసిపోతుంది.

పార్వతి—చూడు, తన కొమ్మలలో దాని కన్ను దగ్గర నెమ్మదిగా గీరుతోంది.

నళిని—అమ్మా, ఈ పూలు చానున్నాయి. బుట్టలో చేసుకో రెండు. స్వామీలు కరుణిస్తారు మన యెడల.

పార్వతి—ఏమే, ఈ ఆశోకం నిలువల్లా ఎలా పూచిందో! ఇప్పుడు ఆశోకం పుష్పించడం మేమిటో?

నళిని—ఏం, మామిడి పూలు గా లేండి, ఆశోకం పుష్పించదూ?

పార్వతి—ఇది ఏ ఋతు వంటావు?

నళిని—తపస్వలకు ఋతువులను మార్చే కత్తి లేదూ?

పార్వతి—నిన్ను లేవేవ్, నళిని. ఇలా చూడు, వలాశవృక్షం మొగ్గులు తోడిగింది.

నళిని—నీ ఈడప్పుడు మాకు నీటి పేర్ల తరి యవు. ఇన్ని పేర్లు ఎలా వచ్చేయమ్మా నీకు? నిన్ను గూడోపెట్టి ఎవరూ చెప్పలేదే?

పార్వతి—(నినిపించుకోకుండా) ఈ కర్ణికారం ఎంత చక్కగా ఉందో!

నళిని—అయితే అమ్మా, ఆ కొత్త పువ్వుమీటి నువ్వు చూస్తోంది?

పార్వతి—అఱ, నురచిపోయావు? కొండగోగు.

నళిని—ఫలే, రెండు కోసి చూస్తాను. అక్కే, ఏం వాసన లేదమ్మా.

పార్వతి—చూపాని? తగిన గుణం ఉండజే ప్రహృష్టమిటి.

నందీశ్వరుడు—(తెరలో)

బాగ్రత్త! మాటలు వినిపిస్తున్నాయి. ఎవరి పనులు వారు నిశ్చయంగా చెయ్యండి. ప్రభువువారి ధ్యాన సమయం అవస్తోంది.

పార్వతి—చూశావా, నళిని? ధ్యానసమయం అవస్తోందిట. హోమసమయానికి పూలు తీసుకుపోవద్దూ!

నళిని—ఇది నందీశ్వరుడుగారి మొదటి కేక నమ్మా—అదవి అంతా ఒక్కమాటు దద్దరిల్లి పోయింది. ఇంకా రెండు హెచ్చరిక లున్నాయిగా.

పార్వతి—ఏమోనమ్మా, పద. అక్కడే ఆశ్రమ ద్వారంలో కనిపెట్టుకొని ఉందాం. అదవిలో వింతలు తిలకిస్తూ కూర్చుంటే సేవాధంగం కలుగుతుంది.

నళిని—అవునులే అమ్మా, కేపు చూడరమ్మ మిగిలిన వింతలు—ఎక్కడికి పో దీ వనం. ఫలే పద.

(ఆశ్రమద్వారం వైపు నడుస్తారు)

పార్వతి—ఈ ఆశ్రమంకన్నీ చిగిర్చినా యేవ్. తపోమహాత్మేగదా! ఇవికూడా పుష్పించలే లేమే నళిని?

నళిని—నెమ్మదిగా చూట్లాడు. ఇది ఆశ్రమం కదూ! ప్రకృతికత్తికూడా పరమేశ్వరిని దగ్గర కొంచెంగా బంకించేమా! అందరి కేపులూ భగవద్దీక్షితిమందర తేలిపోతాయిగదమ్మా!

పార్వతి—ఇంకా ఎంతసేపు కూచోనాలో?

నళిని—ఇంకో పావుగడియకాలం ఉండను కొంటాను. అయినా గోతా లేని తొందర ఎందు కమ్మా!

పార్వతి—ఏమో, ఈ పూలను ఆయనకు ఇచ్చి వస్తే దీపచర్యలో ఒక పని అయిపోతుంది.

నళిని—అయితే, అదేమిటమ్మా, దండగా గుచ్చుకున్నా నేనుమ్మా ఆ పువ్వులనూ ?

పార్వతి — మరచిపోయినావీదో మాటల భోరణిలో దండ గుచ్చుకున్నాననే జ్ఞానమే లేదుమహానాథ!

నళిని—సరే, భయం లేదులే. దాని కేంగాని—

(తెరలో నందీశ్వరుడు “ప్రభువుగారి హామీ వేళ సమీపిస్తోంది; అంత నిద్రగా ఉంచండి” అంటూ బయటకు వస్తూ)

నందీశ్వరుడు—పార్వతీ, పూలు తెచ్చి నిద్రముగా ఉన్నావా ?

పార్వతి—అయ్యో, ఇరుగో పూలు తెచ్చి నిద్రం

నందీశ్వరడ—ఉండు. (అని లోపలికి పోవును)

నళిని—అమ్మా, నే నిక్కడనే ఉండును. నీవు లోపలికి పోయి పూలు సమర్పించి రాకుడదూ ?

పార్వతి—స్వామి! ప్రాతర్నమస్కారం చెయ్యిరా ?

నళిని—ఈ ద్వారంలోనుండే చేస్తాను లే, అమ్మా.

పార్వతి—ఏమో నా కెందుకో పృథ్వీం కూడా దడదడలాడుతోంది—నువ్వే ఇక్కడే ఉంటే ఎలా ?

నళిని—ఏమీ భయంలేదమ్మా, నేను ఇక్కడేగా ఉంది. గ్రాత్రక్వామలు కాదుగదా!

పార్వతి—కారు, రావాలి నాతో.

నందీశ్వరుడు—(తిరిగివచ్చి) పార్వతీ, నీవు లోనికి పోవచ్చును. నీ చెలికత్తెమహాదా నీవెంట తీసుకొని పడు.

పార్వతి—ఇంకను హామీసమయమునకు రెండు నిమిషముల సమయమున్నది. ఆహా! ఏమి వరము శివుని ఆకారము—ఆ వీరాసనము! తామరపూలవంటి ఆ అరచేతులు!—అయ్యో, పారబాటున ఎడమకాలు పెట్టితిని.

నళిని—అమ్మా! ధ్యాననిహితనేత్రములలోని శ్లోతిని చూచితివా ?

పార్వతి—కంటికింకాసలు, ఆహా, చెదిరాకా ఉన్నాయే—! ఉన్నతఫలం, తిన్నని నానిక—ఎంత అందం!

నళిని—అమ్మా, కపట్రభావం చూడు, ప్రాణాయామంబల్ల అక్కరించిర పొట్ట ఎక్కడా కదలటం లేదు.

పార్వతి—ఆహా, ఎంత సన్నని వడుము! ‘పూజ్యోరమ్ముడు’ అన్న పదం ఈయనకే తగును.

నళిని—శిరస్సుయట్టు ఎంత లేజస్సు! నమస్కినాయ!

పార్వతి—జటాశాలము ముఖమునకు ఎంత వైసర్దికకోభను కలిగిస్తోంది ?

నళిని—అమ్మా, స్వామి వీరాసనబంధమును కదల్చుచున్నట్లున్నారు. నేను ఆశ్రమద్వారముదగ్గరనే ఇటువ్రక్కగానే నిలబడి ఉండును. సమయమునకు నమస్కారము చేసి పూలు సమర్పించు అమ్మా! (ద్వారము దగ్గరకు వచ్చును)

పార్వతి—ఏమి నా చేతులు వణకుచున్నవి!

శివుడు—సోఁహం, సోఁహం.

పార్వతి—సోఁహం! దేక, నమస్తే

శివుడు—అనన్యాసక్తడగు పురుషుడు నీకు భర్త కాగలడు.

పార్వతి—ధన్యురాలను! దేవా, ఇదిగో పుష్పములు.

శివుడు—ఆహా, ఈ మెముంసురు లెంత చిక్కనివి, నల్లనివి. మోమందము, సుఖమారక!

అమ్మాయి, నా తామరపూసల తాళకే మేదీ ?

పార్వతి—ఇరుగో స్వామి. (అని బుట్టలో పూలదండ తీసి పైకి యెత్తును.)

శివుడు—ఆహా! తామర గూండ్లకలె ఈమె చేతు లెంత మృదువులు!

అన్నట్లు పార్వతీ, ఇది పూలదండగదా! నే నది గినది తామరపూసల తాళకేమే! పోనీలే.

పార్వతి—అయ్యో, పారబడితిని!

శివుడు—భరవా లేడు. నీచేత మెడలో దండ వేయించుకొనుట కర్హుడను కావా? నీసుఖమారహస్తమున న స్నేహి చేసిననూ చేయగలవు.

పార్వతి—చిత్తము స్వామి, ప్రభువుల ఆజ్ఞ. (కంకణముల చప్పుడు)

శివుడు—దొండపండువంటి పెదవిమీద మల్లె పూల వంటి పలువరస ముత్యాలపేరు—సిగ్గుపడకు, పిల్లవానివి. నే నెత్తుగా ఉన్నావా, ఇదిగో కిరణు వయ కాను.

పార్వతి—(దండ వేయబోగా-)

శివుడు—ఛీ, ఎదుట అగ్నిహోత్రుడు! అగ్ని సాక్షిగా మనోవికారమునకు లోకై—ఏమింత ఇచ్చెతిని!

పార్వతి—నుందరాకారా, శివా!

శివుడు—ఛీ! ఎవడూరా అక్కడ? (రివ్వున గాలిచ్రోక)

(తెరలో) నందీశ్వరుడు—స్వామి!

శివుడు—ఆ, ఎదుట వా డెవడు? వానిప్రక్క న ఇవతె? ఎవడూరా అక్కడ?

నందీశ్వరుడు—(ప్రవేశించి) ప్రభూ, ఏమి పెలవు?

శివుడు—ఆ దేవదారువృక్షముపక్కన ఎవతెనో పక్కన చెట్టుకొని పొంచిఉన్న చెవడు! వారి ఆశ్రమ సమీపమున కాట్లు వచ్చిరి?

నందీశ్వరుడు—తప్పు స్వామి, చూడలేదు. మాయజేషమున వచ్చినట్లున్నది. ఇదిగో పోవుచున్నాను. (పోవును)

శివుడు—ఈ వసంతలక్షణము లేవి? (పరిశీంచి) ఓహో! పిదా! మన్మథుడు. రతీసహితుడై నన్ను మోహ పెట్టుటకు వచ్చినాడా? సరే, కుగ; మిక పిని బ్రదుకు అంతమునుగాక!

(తెరలో) “శ్రోధం ప్రభో సంహర సంహర”

సశిని—(ప్రవేశించి) ఏదీ పార్వతి! అమ్మా, మంటలు. దేవదారు చెట్టుంటుకొన్నది. ఈ ఉత్సాహ కేమిటి? పార్వతీ, పార్వతీ! ఎక్కడ!

(లోనికి తొంగిచూచి) ఏదీ, ఆశ్రమం లోపల లేదే! స్వాము లే!

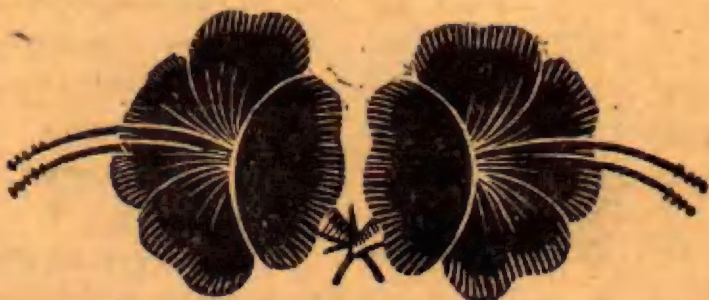
నందీశ్వరుడు—(ప్రవేశించి) ఈ ఆడు మాయలో ప్రభువులు చిక్కుదు రనుకొన్నావా, పో, అంతా పొం దిక్కననుంచి—ఆయన అంతర్ధాన మైనాడు.

సశిని—నూ పార్వతి?

నందీశ్వరుడు—అదుగో, దూరభారల దూరము పోయిన. తండ్రి వచ్చి తీసుకొనిపోయినాడు.

సశిని—ఏమి, ప్రభూ, కాంతి!

(తెరలో దూరముగా శివుని కంకధ్వని) సరే, లోకరక్ష! ఆకాశవాణిద్వారా వినిపించునులే—రతీదేవి అవిధవయే అగునుగాక—పో.

పదాంకదూతము

= శ్రీ గట్టి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి =

•••••

ప్రజరమణీమనోహరుని బాసి, వెలంబడి, వాడువాటి, వా
రిజదళనేత్ర యొక్కతె, చరించుచు వీటిఁడివోలె, ఊరుపుల్
గజలిజఁ బుచ్చు, చియ్యెడఁ గలండు మురాంతకుఁ డన్న భ్రాంతిఁ గ్ర
న్నఁ జనియె స్థితపూతయమునాతటమంజునికుంజభూమికిఁ.

అందు ప్రజేందునందనుని ఆరసియారసి, కాన కెందునుం,
గొందల మంది, మూర్ఖవడి, కొంత కెఱింగి, లతాంగి, అందు నిం
దుం దరభేక్షణమ్ములను తోరణగట్టుచుఁ జూచెఁ జెంతఁ గ
న్విందుగ, దివ్యలక్ష్మకమనీయము శ్రీహరిపాదచిహ్నముఁ.

ఆ సమయంబునఁ నవనవాంతుదగర్జలు మింట రేగ; చే
జే సుమకార్ముకమ్ముఁ గొని చీలిచె డెంద మనంగుఁ; డంత నా
యాసముఁ జెంది యా యబల యాచననేసెను దౌత్య మూన, నెం
తే నఖు నెన్నుచుం, గరణహీన మచేతన మా పదాంకముఁ.

అరవిందాక్షుని పాదపద్మమున రమ్యప్రక్రియం దోచు వ
జ్రరథాంగధ్వజముఖ్యచిహ్నములు రారాజిల్లు నీయందునుఁ;
హరిపాదాంకమ ! స్పష్టమై ప్రియుని చెంతఁ ప్రేమదౌత్యమ్ము తే
బరమానో యని, మ్రోయు నందియలఁ దాల్చుఁ మానినా వీ వాహా !

మధుపురి కేఁగినంతఁ, గడు మాలిమి నర్పణసేసి స్వాగతం,
బధికముగా న్రవించు ప్రమదాశ్రుజలమ్ముల నర్ఘ్యపాద్యముల్
విధి సమకూర్చి, పౌరజనబృందము పుల్కుల నించు మేనితో,
మధురనపూరపూరితసుమమ్ముల నీ కొనరించుఁ బూజలఁ.

అటు వను నూహ నెమ్మనము నంపితి దాత్యము నిర్వహింప; ని
ల్చిన దది యిచ్చటే ప్రియుని చిన్ని పదమ్మును గాంచి లగ్నమై;
చను మనఁ, కేరి, సౌరవవశమ్మునఁ జోమ మనోరథమ్ము; మ
న్నన నిక నెవ్వరే నినువినా కొన నా పనులు? పదాంకమా!

“క్రమ్మరి వత్తు నే నచిరకాలమునఁ ప్రియురాల! ధీరమా
నెమ్మది నుండుమా” అని చనెన్ మధురాపురి కన్యతుండు; నే
నమ్మిక నుంటి, వాని వచనమ్ము చెవి విని; కాని, రాఁడు; ని
క్కమ్ముగఁ దోచె నితఱిని, కార్యము కారణమా మా ననన్.

ఈ విక వేగమే మధుర కేసుము; నాకు సుహృద్వియోగబా
ధావశకాంతి, నీ కెలమిఁ దత్పురిఁ ద్రొక్కిన పుణ్య మబ్బు; బృం
దావని కన్న భూరిసుకృతమ్ము గడింతువు; నిత్యనిస్తుల
శ్రీవిభవాభిరాములు వరింపరె తస్మహితార్థలాభము?

పరమానందము నొందు గోపవనితాప్రాణాభిషానోద్యమా
దరుఁ డక్రూరుఁడుగూడ, నిన్ గనినయంతన్; మా అభీష్టార్థముల్
నెరవేరన్ పని లేకపోయినను, పోసి, దుఃఖ మేమాత్రమా ?
అరిపక్షాభ్యుదయంబు శ్లాఘ్యముకదా హర్షప్రకర్షంబుతో ?

ఘోరములైన మా కలువకోటుల పేరిటి యేఱులన్ మహా
దారతరత్వదంకుశముఁ దాచిచి సంస్మృతిహస్తమం దిదే
దూరము నేసికొంటి; మిఁకఁ దూర్లగతిన్ యదురాజధాని కా
భీరవధూహితమ్ముఁ దలపెట్టి చనంగదనే పదాంకమా !

గోకులమందు గోపకులఁ గూడి, మనోహరబాలలీలలన్
మా కనువిందు పెట్టి, తనుమానసముల్ హరియించివైచినాఁ
దా కన కాంబరుం, డిపుడు యాదవమండలిఁ గూడి యాడి పర
పోకలు పోయెడున్ మధురలో, దన పుట్టినచోటునంబలెన్.

గుండములై సుదుల్దిరుగ, ఘోరములై జలజంతుసంతతుల్
నిండ, గభీరమై, యమున, నీ చనుదారికి నడ్డమాఁ; గడుం
గొండికగాఁ దరింతు; పెదఁ గొల్చినమాత్ర, భవాభి దాఁటి వై
పం డకటాంకులేని నినువంటి వజీరుకు లెక్కలా నదుల్ ?

కన్నారానిను జూచుచుండ, మన సా కంజాతపత్రక్షణం
గన్నట్లే యయి, పొంగుచున్నది రసాత్కంఠ్యమునక; దూతనై
క్రన్నా నీ పటు పోయిర మ్మిక; స్మృతిప్రాప్తుం బ్రయిం గూడి, సం
పన్నప్రితి రమించుచుందు నిట నే వానిరకుంజమునక.

సాంపాదక పురవీధులక, రక్షింతువాసానబృందంబు నీ
సంపర్కంబునఁ గెంపురాల వరుసల్ స్థాపించి నిర్మించిన
ట్లినై, అయ్యెడనే చరించుచు నిలక వీక్షింతువా యేము, భా
రంపుం గార్యముఁ బూనియుంట మఱవకరా దీవు పాదాంకమా !

మణిమంజరవరాభిరంజితము రమ్యంబైన మా అంబుజే
క్షణు పాదాంబుజముం గనుంగొని, అమోఘంబైన హర్షం బను
క్షణముం బొందుచునున్న పేరు, లరివజ్రస్యందనాబ్జాదిల
క్షణసంలక్షితమైన నిన్నుఁ గని దృశ్యాఫల్యముం కెందరా ?

సుందరి యయ్యె తాయి, పయి సోకి యదీయపరాగరేణువుల్;
పొందిరి నారదాదులు నవూర్వమహత్త్వము దేనికూర్చి; నా
మందరధీరు పాదకుసుమమ్మున నుండి జనించినావు మా
బృందలొ నీవు, దీనజనబృందముఁ గావఁగనై, పదాంకమా !

పడగలపైని భాసిలి భవచ్ఛుభచిహ్న మొకందు పాములం
బడక ఖగేంద్రవారఁ లరిపాలననేయుచు నున్న; దింక నొ
క్కఁడు పితృముక్తిహేతునయి క్రాలుచునున్నది; నిక్క మెన్న, నీ
పుడుగక విశ్వమంగళమహోదయలక్ష్మిమ వో పదాంకమా !

పుల్లపయోజగంధపరిపూర్ణములై, యమునాతరంగిణి
నల్లలితాశీతలపృషత్పరిషద్భరవాహకమ్ములై,
చల్లని మందవాయువులు, స్వైరవిధూతమమూరసింఘసం
పల్లననమ్ములై, మిలసి, భవ్యము నేయును నీ ప్రయాణముక.

పరిచితజన్మభూమి నెడఁబాయఁగ వయ్యె నటంచు భేదముం
బారయకుమా, జగత్త్రితయపోషణసంతతమా ! క్రమాంకమా !

పరుల హితమ్ముకోస మెది భవులు వీడ ? రభీష్టకాశికా
పురి విడనాడి నిత్యముగఁ బోఁడె అగస్త్యుఁడు దక్షిణాశకుక ?

పరిమలనిర్మలదళము వైతరిణీజల మయ్యె; తోచె ని
 ఘోరముగ భృంగగానము; కఠోరము కోకిలకూతము; చం
 దురుడు వినమ్ము గ్రక్కియడ నూల్కొనినాఁ డిదె బృందలోన; మా
 వరుసకుఁ జైప్పఁబోకు పొరబాటున నేనియు పాదచిహ్నమా!

అకనిం గాంచి, భవత్ప్రియూణము ధ్రువబంచుక బుధుల్ చెప్పినక,
 వశముం దప్పుచుఁ దొందరింపఁగడఁగె మా ఆత్మ నిన్నేగ; ఈ
 దశతో, నమ్మికఁ బాపె వ్యాపకము సిద్ధంబాను వ్యాప్యంబక
 ర్కశమై లెస్సగ జ్ఞాతహానెడ ననంగా, దద్వియోగం బెడక.

యమునాకాలియగాథ కేవలము గాథాంశమై సుమ్మా! క్రమాం
 కమ! నీకుక భయహేతు వెందునయినక కానంతయే నున్నదే?
 సమయక మృత్యుభయమ్ము, నెమ్మది భవత్సంగక్షణం బబ్బుచో;
 అమరక వజ్రముఁ దాల్చుచుంటివి విలాసార్థంబుగా, గాదొకో?

తలపయి నెక్కి త్రొక్కి విషధారి నహింబ్రుని; సంచరించె ప్రే
 తల చనుగొండలందు, పదతామరసాంకమ! నీకు మూలహా
 నలినదలాక్షు పాద మనినక, వెఱ పెక్కడ నెప్పు డెట్లు గా
 గలుగును నీకు? నిక్కముగఁ గార్యము కారణతుల్యమే కదా?

కులిశముఁ బోలినట్టి యొక గుర్తిది! వజ్రము కాదు; నిక్క; మ
 ట్టులె యగునేని, కన్నుల తెలుల్ గలిగించును ప్రీతిధార? ద
 వ్యుల మనియుం గలంచు మది, భోరనఁ జిల్లులవైచుఁ జెప్పు లా
 విలమగు మ్రోత వజ్రమని విందు; మెఱుంగము ప్రీతిదం బనక.

అవిగో, నల్లని కార్మాయిళ్ళఁ గని నాట్యం బాడుచుంబాడుచు
 న్నవి నెమ్మోల; చెలరేగె గర్జనలు మింటక; కంటఁ గన్నంత నీ
 నవనీలాంబుదముక, విసీలతనుఁ డా నాళికవ్రతాక్షు నెం
 చి విరాళిం బుపువిల్లుకోల్లలకు డస్సెక మేను పాదాంకమా!

క్రోసెడు వోయి కాల్గిడిగొమ్ము కళిందజనీటిలోన; ఆ
 యానమువోఁ దటకీతిరహమ్ముల నీడల విశ్రమింపుమా;
 కాసుల కెల్ల సుత్రమపదంబు నొసంగు నినుం బదోసముం
 జేసి వదించు మాట, పదచిహ్నమ! కచ్చనలోమ మట్టిదే.

తొడరి మదంతరంగ మను తుంగతురంగము నెక్కి, కార్మాయి
ల్లోడుగున నెండఁ బాపుకొని, కూరిమిదూతగఁ బొమ్ము నీ విఁకఁగ;
వెడలి వెలుంగఁజేయఁడులె వేడివెలుంగుల నా సరోజము
త్రుఁడును సరోజమిత్రమగు రూపమునం బాలుసారు నీపయిఁగ.

ప్రజవనితావతరణముల వాలుకనుంగొలఁకుల్ వెలార్చు బా
ష్పజలము పొంగులై పొరలి, పంకిల మయ్యెను త్రోవయెల్ల; ఈ
యిజాకుఁ బోవు తెట్టులని యెంచకు, కృష్ణవియోగయోగరో
గజ్వరితాప మాయడునుఁ గన్పడకుండఁగ నెండఁజేయఁదే?

నలినాస్తాత్మజ గోపికాశ్రువుల నిండంబాటి లే దివ్వఁదా
నలినశ్యాము వియోగతాపమున నెండం బాటిపోయెం జూపి;
కలదో నిండుగ, నీకు గోకులమునం గాల్వెట్టఁగా సాధ్యమే?
వల దేశంకయు, నిర్లిరోధముగఁ బోవఁనచ్చునవ్వీటికిఁగ.

యమున కృశించిపోయె, నిజ; మాహరితోడి వియోగ మబ్బుచో
రమణి యెవరై పుష్టిఁ గొను? ప్రధ్నజ పుష్టిని గాంచె గోపికా
రమణుల వారిపూరము నిరంతరమై ప్రవహింప; వారలుం
గ్రమమ కృశించిపోయి రనఁగా మది నమ్మకుమా, క్రమాంకమా!

పరికర మున్నచో సరిగ వ్యాప్తి ఫలించుట నిక్కువంబె; ఆ
పరికర మీప్రజాంగనల బాష్పబలమ్మున లేదును; మృదం
బిరిగొనియున్నచో విధురవిహ్వలభావము, పుష్టినొంద లే
కరణినినేని మానవులు, కారణముల్ పదికోటు లుండినఁ.

కావున, నెమ్మనమ్ము కలకం బడకుండుటయో, మఱొక్కటో
కావలె మంచి కారణము; కారణమే మృషయైనఁ, గార్యనం
భావనయేని గల్గ; దొకపట్టున హేతువు లేకయుగ ఫలం
బావహియిల్లు, నప్తమగు యోగమునఁ సుకృతంబునంబలెఁగ.

మలయసమీరచారమున మా ఉసుటుల్ కడబట్టు; మూర్ఖులం
గులుగును శాంతి లేనస; విధికల్పితచిత్ర మిదంతయుంజూపి;
దలముటు మాడి వాడును సుధారుచి వెన్నెల సోకినంత, ఉ
జ్జ్వలముగ నుల్లసిల్లు జలజంబులు వేడివెలుంగువెల్లుకుఁ.

ప్రణయిజనమ్ముపైఁ బ్రణయభావముఁ బాయఁగలేదు ప్రేయసీ
మణు; లటుగాన నిన్ను బ్రతిమాలెద మాధవుపాలి కేఁగ; ఉ
ల్పగకుసుమాస్త్రుధాటి వెతలం బడియుఁ రతి లంగలార్పదే
త్రిణయనలోచనాగ్నిఁ బడి దేహముఁ బాసిన భర్తకోనమై?
మారి ఘనంగి మాడిచిన మారుని వాసన మాసిపో, కతి

క్రూరముగా న్రణాంగనల కోమలచిత్తవికేతనంబులం
దోరిమిఁ తేరి, పాదుకొని, ఒక్కొక్క చిచ్చుల పూవుటమ్ముతో
ఊరక త్రావుచున్నయది ఒక్కొక్క ప్రాణము పాముపోలికక.

విషమును ద్రావితీ భవనవిప్లవశంక మునింగి; కాని, ఆ
విషమును బోలు బాణముల వేగ దహించుచునున్నవాఁ డిసీ!
విషమశరుండు లోక; మని, వెల్లని బూడిద చేసివేసె ముగ
విషధరభూషణుండు పువువిల్లునిఁ జిచ్చుకంటిమంటలోక.

శంబరశాస్త్రవాసుగవిషంబునకుఁ, జలరాశికాలకూ
టంబునకుఁ వచింపఁగలఁదా ఒకపోలిక యెవ్వఁడేని? భీ
మంబు భయంకరంబు విషమంబు సుమా ప్రథమంబు ; నమ్మి తి
థ్యం బవఁబోరుగాక గిరిశాదులు దీనిని దగ్ధకాములై.

కందర్పానలజాతతాపము మహోగ్రంబై విజృంభించె; ఈ
బృందారణ్యమునందు నిల్చువన దీతక మాకు నిం; కిట్లు మా
కందమ్ముల్ గురియించు బాష్పయురి పొంగంబాటి రాకున్నచో
ఇం దీ పూవుల యింట నిల్వఁగలవా రెవ్వారు? పాదాంకమా!

పొందుట కల్లి, బ్రహ్మమును పొందియుఁ గన్నుల, నందనందనా
నందపదారవిందభజనస్మరణమ్ముల నొందిపొందు నా
నందమునందు లేశమయినక, నిజ మంచు వచించె శ్రీకళా
నందుని నందనుండు; వినినా మది; మాధవు నమ్మినా మెదక.

అరవిందాక్షుండు సుప్రసాదమున నేకాంతమ్మునం దున్నయం
తర మీ వారసీ విన్నవింపుమ అనంతమైన మా దుఃఖముగ;
హరిపాదాంకమ! నిన్నుఁ గన్గొనినయంతం బ్రీతుఁడై శ్యామసుం
దరుండు నీదు కథావిధానము వినం దాత్మర్యముం బూసెడుక.

మఱచితివో? ప్రజాంగనల? మంజులవంజలకుంజపుంజముల్
 మఱచితివో? త్వదీయసుకుమారపదాంకితమైన బృందను
 మఱచితివో? అవున్, తెలిసె; మాధవ! కుబ్జకపుంగిటన్ రుచుల్
 మఱచితి వీవు నేడు; అని మాటికి మాటికి విన్నవింపుమా.
 మా చిత్తమ్ములఁ దల్లరంపఱచి ఉన్నాదించు నాకాంక్ష, నీ
 వాచాచాతురి శబ్దధర్మగతమై వర్తిల్లినన్ మేలె; రుక్
 ప్రాచుర్యోజ్జ్వలమూర్తి కా హరికి సాకాంక్షోక్తులం దెల్పుమా
 మా చారిత్రము లెన్నగాఁ, బ్రమిలినంబధార్థ మానట్లుగాన్.
 వినిపింపవలె నీవు, కృష్ణుఁ డిటకున్ వేంచేయున ట్లీ నుడుల్;
 అనుమానమ్మునఁ జిక్కు నర్వమును, ప్రత్యక్షమ్ము గాకున్నచో;
 కొనవచ్చున్ దృగభావభావనల, మునోక్కరా దటుల్; నిల్చినం
 త నిరూఢంబయి చూడ్కి, ఒండొక ప్రమాణం బప్రమాణంబెగా!
 సతతానంగశరాభివిధ్ధమగు నవృద్ధాత్ర మబ్జాస్తు న
 స్థిత కీడేని ప్రమాణసాక్ష్యము, శ్రుతశ్రీకృష్ణమిథ్యాభిభా
 పితయోగమ్మునఁ జేసి, శాద్ధమత మన్ చెట్టియ్యనన్ మట్టిచే
 ద్రుత మాచ్ఛాదితమూలమై చనును; చిద్రూపాంక! పాదాంకమా!
 ఊణికం బందురు మందబుద్ధులు నమస్తంబున్; బుధుల్ పల్క ర;
 ట్లనపాయంబుగ నిల్చెఁ దద్విరహజన్యంబైన భేదంబు మా
 మనమం; దంత్యము కాదు శబ్దమును; అస్మదీతియా, అట్టి; దా
 తని గోపీకృతమైన ప్రేమ మయధార్థంబున్ ఊణధ్వంసియున్.
 అని యాచించి వచించు గోపనతి సత్యంతానురాగక్రమం
 బున నోదారిచి, పోయినత్తు; నిట కా ఘల్లబ్జపత్రేక్షణం
 గొనితెత్తు; నిజ; మిహ్వడే, ఉడుగుమా గోరంబు నీ వంచు మ
 న్నన లక్ష్మీరమణక్రమాంకము ప్రసన్నం బయ్యెఁ జహ్నంబులన్.

ప్రాచీన ఖగోళము

౧. వేదమధ్యజ్యోతిషము

= శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి =

ఋగ్వేదమునందు కనబడు యజ్ఞము విగిరిన వేదపంపీతలందును, బ్రాహ్మణములందును, అరణ్యకములందును జహముఖములుగా వికసించెను. ఋగారణ్యకముల నందు కొన్ని వేల యేండ్లుండును.

యజ్ఞ మున్నను, సుత్ర మున్నను ఒకటి. ఇది కొన్ని ఒక యేడాదిపొడుగునను పొగుచుండెడివి. కొన్ని నూరేండ్లును, వేయేండ్లును జరిగినట్లులు కనబడును. ఏడాదిపొడుగునను యజ్ఞము జరిగ ననుటకు పాత్ర్య విరాళిగల చూడగలము.

‘సంవత్సరాంత్యదీక్షివ్యమాణా ఏకాష్టకాయాం దీక్షేరకా’ (తై. సంహి. ౩-౪-౮) ‘ఏతా పౌత్ర ప్రాచ్యా దికో న చక్రవర్తే సర్వాణి వానా అన్యాని నక్షత్రాణి ప్రాచ్యా దికో కృత్వవర్తే’ (తై. బ్రా. ౨-౧-౨) = ‘విగిరిన చుక్కలన్నియు తూర్పునుండి తుడిచిపెట్టుకొనిపోవును, ఈ కృత్తికలు మాత్రము పోవు.’

కృత్తికలలో ప్రామయాగము చేయువలయును. పెగలు నవి కనబడవు. రాత్రి కనుకొనవలెను.

‘యాగమునకు ప్రాగ్యంకము అను కాల వేయి జోవుమందు తూర్పునుండి పడమటి కొక గిటు గిలి దానిమీద దవుదవుల రెండు మొకరములను, నడుము రెండు నిట్రాడులను పొత్తవలెను. ఆ గిటును ఇంకను తూర్పునకు పొడిగించి మూడడగుల దవునను, ముప్పదియారడుగుల దవునను మరి రెండు రాడులు పొత్తవలెను. అటుల పొతినపిచవ మొదటి రాడువెనుక కూరుచుండి ముందు ర నుమీడుగా చూచుచో క్షితి

వాతాశినుండలముల పూర్వమిందువు కావనగును.’ (యా: తై. బ్రా. ౩-౨౫-౧)

రేయెల్లయు చూచుచున్నచో ఏ చుక్క తూర్పున నుదయించునో ముఖముగా కనబడును. ఇప్పుడు కృత్తికలు పూర్వమిందువునకు ఉత్తరముగా ౨౪° అంశలో ఉదయించుచున్నవి. ఇది ఒకకాలమున పరిగా పూర్వమిందువుకడ నుదయించెను. అది యెప్పుడు? గణితము చేసినచో శ్రీ. చె. ౨౯౦౦ సాలు వచ్చును. ఇదియే కృత్తికాకాలము. పూర్వమిందునిర్ణయమున ౨° అంశము పొరపాటుకచ్చినను శ్రీ. చె. ౨౯౦౦-౨౫౦౦ నడుము అది చెప్పకచ్చును. నాలుగు సూర్యులింబయులు ప్రక్కప్రక్కల వానించుచో రెండంశ గురు. కాన నుమా రేడిమిది వందల యేండ్లపాటు ఏలేట అయినారు వెలలు ప్రతి రాత్రియు కృత్తికలు పూర్వమిందువున ఉదయించుచుండగా వాటి వారు చూచియుండుదురు. పై తెలియపంపిత చెప్పినది సంవత్సరదీక్ష. ఈ సుత్రమునకు వేళవేళములనుండి వచ్చినవారును, స్థానికులును ఎందరో యుండుదురు. వారిలో కొందఱిందులకు పూనుకొనియుండుదురు. ఇ దేమంత కష్టమైన పని కాదు. మరియు శ్రీ. చె. ౩౨౫౦ ఆబ్జురాంతమున నక్షత్రచక్రము కచ్చిరిమై యుండును. అప్పుడు ప్రతి నక్షత్రమునుగూర్చియు పరిశోధన జరిగియుండవలెను. ఎటులనగా, ఇరువది యొనిమిది నక్షత్రములును, వాని అంతర్భాగములును, వాని గుణగణములును ఒక వాడు కాదుగదా, నందయేండ్ల కయినను తెలిసికొనుట కల్ల. అటుపిమ్మట వానిమీద కవిత్వము చెప్పట తెన్ని యేండ్లు పట్టునో, ఆలోచింపవలిన విషయము.

యజ్ఞారంభమునకు తిథి, మాసము, ఋతువు, ఆయనము ఈ మొదలగువాని పరిజ్ఞాన మవసరము. బ్రాహ్మణములలో ఈ కాలమును గూర్చిన విచారణ చాల గలదు. జ్యోతిర్బ్రాహ్మణ్యంతో జాచినయెడల యజ్ఞము కాలమును కనుగొనుట కేర్పడిన పరిశోధనా గారమని తోచును.

విభవముచే సంవత్సరము ద్విధా విభక్తము. ముప్పది దినములచే నిండిన ఆ రారు నెల లొక్కొక్క భాగము. ఉభయసంధ్యలయు, పూర్ణిమామాసస్థలయు, ఋత్యయనములయు ఆరంభకాలమున పోమయొగవిధి. నా దారబ్రహ్మయిన యజ్ఞ మేదాదిపాదుగునను జరుగుచుండెడిది. కావున యజ్ఞ సంవత్సరపదము లేకారక గోటిలోనికే వచ్చెను. ఋతుయజ్ఞముల సంబంధము ఋత్విక్ పదమున స్పష్టము. 'ఋతు + యజ్' ఇత్ = ఋత్విక్. మరియు ఉదయమునుండి ఆరంభమగు దినము వకు సావనదిన! మని పేరు. పదనమునకు సంబంధించినది సావనము అని మొదటి పురికృత్తి. సవన మనగా పోమరససంధానము, లేక యజ్ఞము. మూర్ఖోద్దయము నుండి ఆరంభమయిన యజ్ఞమును నెలవు నీ సావన కేటము క్రమముగా దివార్ధక మాయెను.

ముప్పది సావనదినములు కల సావనమాసములను, మున్నుట అరువది దినములు కల సంవత్సరములను పండ్రెండు నెలలకు వన్నిద్రవ గూర్చులను ఋత్యదము నందు కనిపించుదు. కాని ముప్పది సావనదినములు చాంద్రమానపు నెల కెక్కుదు. ౩౫ సావనదినము లతో నొక చాంద్రమాసము పూర్తి యగును. కాగా

పండ్రెండు నెలల కారు దినములు లేదా వచ్చును. అనగా 3౫క సావనదినములతో పండ్రెండు చాంద్ర మాసములు నిండును. చాంద్రసారమాసముల యీ లేదావలన చాంద్రమాసములకును, ఋతువులకును వికృతము 2 కలగదు. దాన యజ్ఞకాలమున కైకృత మసంధివము. కాన వాని యైకృతమున కధిమాసకల్పన జరిగెను.

ద్వాదశామా

తొలకొలతటి మున్నుట అరువది దినముల యేదాది మున్నుట అరువదియారు దినముల యేదాదిగా మారెను. ఆపుడు పండ్రెండు దినములు లేదము కలిగెను. ఈ పండ్రెండుదినములకును లేదమునందు కడు ప్రసిద్ధి. వా రే యేటి కాయే డీ పండ్రెండు దినము లను పరిపుచ్చుకొనెడివారో, లేక ౨౪ ఏండ్లకే పరి పుచ్చుకొనెడివారో తెలియదు.

సంవత్సరాది

'మారు హేమంతముల ఆయు విమృ' అని ఋత్యదమున పలుతావుల గలదు. దీని నిష్పడు 'మారు వసంతముల ఆయు విమృ' అని అనవచ్చును. అనగా 'మారేండ్లపాటు మమ్ము బ్రతుకనిమ్ము' అని అర్థము. ఆ కాలమున హేమంతము సంవత్సరాది కావున వారటు లనెరి. మార్గశిరము, పుష్యము హేమంతి ఋతువు. కావున మార్గశిరముతో వర్షారంభము. మార్గ శిరమువకు ఆగ్రహాయనము మారుపేరు. ఆగ్ర=తొలి, హేమనము=సంవత్సరము, 3 అనగా సంవత్సరాది.

1. రాశిచక్రమున రవి ఒక అంశ గడచు కాలము సారదిన మని సిద్ధాంతములలో నున్నది. ఈ తక్కువ 3౬౦ దినము లొక యే దని మనము సాధారణముగా వ్యవహరించుచుండుము. ఇది Civil day. ఈ సారదినము అంశయుల Solar day కాదు. సిద్ధాంతములందలి పుడినమును, Solar day యును సమ్మతిపొవును. పుడిన మనగా భూమి భ్రమించు దిన మని అర్థము. భావాసరము, Sid real day యును ఒకటి.

2. 'పూర్వావరం చరతో మాయ యైతే శిశూ క్రివంతే పరియాతో అధ్వరమ వివా శ్యవోభ్య భువనా భివప్తే ఋతూ నవోభ్య విదగ జ్ఞాయతే పునః'

'చంద్రమా వడ్డోతా. న ఋతూక కల్పయతి'. (తై. ఆర. ప్ర. ౩. అను ౭.)

3. 'ఆగ్రే హేయన మసాఖి, మార్గశిర మరభ్యి వర్షప్రవృత్తే. ప్రజ్ఞా ద్యుజ్. 'పూర్వవదా' దితి తత్వమ్. ఆగ్రహాయణీ పార్గమానీ. తద్యోగా న్మక్షత్ర మపి తథా' (భానుదీక్షితుని అమరవ్యాఖ్య, కాలవర్గ.)

వర్షపదమునకు వాన యనియు, సంవత్సర మని యను అర్థము. వానకారముండి, అనగా ఉత్తరాయణాంతమునుండి ఒకనాళపుడు సంవత్సరారంభ మయ్యుండును. కావున వర్ష పదమునకు సంవత్సరము అను అర్థము సంభవించెను. కాని ఏ ఆయనాంతమునుండి సంవత్సరాది యొనను విభువము 4 సంవత్సరమునకు మధ్య దినము కాదు. విభువమునకు సంవత్సరాది ఇటు మూసైలజను, అటు తొమ్మిదిసెలలను ఉండును. కావున యజ్ఞకాలములో విభువమునుండియే సంవత్సరాది యని శ్రీ బాఁగంగాధరుల యభిప్రాయము.

మా సాది

మాసారంభము మొదటి పున్నమనుండి. తెదిరియసంహిత మాఘపూర్ణిమనుండి సంవత్సరాదిని తెప్పచున్నది. వేదాంగశ్లోకిషము, వైతానుహాసిద్ధాంతము దక్షిణాయనాంతదినమునుండి సంవత్సరాదిని చెప్పచున్నవి. అనగా మాఘము. కాని యీ రెంటును అమావాస్యతో సంవత్సరాది యని కలదు. సిద్ధాంతములు ఆ విధముగే కైకొనెను. కాని కొంతకాలమునకు అమావాస్య పున్నమకు మారెను. కొన్ని దేశములందు నేటికిని పున్నమనుండియే సంవత్సరాది.

ఋత్యాది

ఋక్కునందు హేమంతము మొదటి ఋతుని చూచిరివి. ఒకనాళకాలమున వసంతము మొదటి ఋతువు. ఆ పరిగణనము నేటికిని అనుసూయ మగుచున్నది. శతపథబ్రాహ్మణమున వసంతము, గ్రీష్మము, వర్షము ఈ మూడను దేవద్రువులు. శరదృతుంశఃశర

ములు మూడును పితృభువులు. ఇటులే దేవనక్షత్రము లనియు, పితృనక్షత్రము లనియు విభాగము కలదు. వాసంతవిభువము (Vernal equinox, సుమారు 21st Mar) మొదలుకొని ఆరు సెలలు ఉత్తరాయణము. శరదవిభువము (Autumnal equinox, సుమారు 21, Sept) ఆరు సెలలు దక్షిణాయనము.

కాలక్రమమున నిది మారి దక్షిణాయనాంత దినము (W. Solstice 21 Dec) మొదలుకొని ఉత్తరాయణమును గణనము ప్రచారములోనికి వచ్చెను. మరికొంతకాలమునకు వాసంతవిభువదినమునుండి (V. equinox 21 Mar) సంవత్సరాది ప్రచారములోనికి వచ్చెను.

బార్హస్పత్యాబ్దము

వేదాంగశ్లోకిషమునందును, వైతానుహాసిద్ధాంతమునందును అయిదు సారవర్షము లొక యుగమని గణన. పురాణశ్లోకిషమునందును ఈ గణనము మాట కలదు. ఇట్టి యుగముతో బృహస్పతి భగవాంశకాలము యుక్తమై బార్హస్పత్యాబ్ద మువిష్కృతమాయెను. కార్తికమాసముతో ఈ యబ్దారంభము. కావున కృత్తికలో విభువ మున్నపు డీ యబ్దమునకు గణనము.

కృత్తికలో విభువ మున్నపు డిల్లవతో రవి ఉత్తరగతియు, ధనిష్ఠతో దక్షిణగతియు వెల్లు. కావున వేదాంగశ్లోకిషవరచనాకాలమునగాని, దానికి ముందుగాని బార్హస్పత్యమాసారంభము. శ్రీ శ్రీధర వేంకటేశశతకరుల లెక్క వెనుక వ్రానియుంటిని.

4. 'భాల్లునీ దీక్షేరకా. మఖం వా ఏత త్సంవత్సరస్య యత్ ఘట్టం ముఖత ఏన తత్ సంవత్సర మారభ్య దీక్షంతే తస్య సా నిర్యాయత్ సమ్మేషే విభువాన్ సంవద్యతే' (తాండ్య బ్రాహ్మణ. ౫-౯.)

5. 'వసంతో గ్రీష్మ వర్షా. తే దేవా ఋతవః. శరదృతుంశః శరదృస్తే పితరః'. (శత. బ్రా. 3-౧-3)

6. 'దేవగృహే వై నక్షత్రాణి.....కృత్తికాః ప్రథమమ్. విశాఖ ఉత్తమమ్. తాన్నిదేవనక్షత్రాణి. అనూరాధాః ప్రథమమ్. ఆషాఢదేవతమమ్. తాని యమనక్షత్రాణి. యాని దేవ నక్షత్రాణి తాని దక్షిణేన పరియంతి. యాని యమనక్షత్రాణి తాన్యూత్తరేణ'.

సంహితా జ్యోతిషము

రోమకుడు 9 పాఠమును 10 వ్యవహారము యవనుడు భృగువు
కొనకుడు అని వారి పేరులు. మనకు వీరి పేరులు
దొరక నను సంబరమేకాని వారు రచించిన యే గ్రంథ
మను సమగ్రముగా దొరకదు.

జ్యోతిషాస్త్ర ప్రవర్తకుల పదునెనమందగు
రని ప్రసిద్ధి. మూర్ఖుడు పితామహుడు వ్యాసుడు
వసిష్ఠుడు అతి పరాశరుడు కశ్యపుడు వారదుడు
గర్భుడు మరచి మనువు అంగిరసుడు లోమకుడు, లేక

ఈ పై ౧౦ కాస్త్ర ప్రవర్తకులలో పరాశరుడు
కశ్యపుడు వారదుడు గర్భుడు 11 వ్యాసుడు మనువు

7. ఆ ఇ. ఇ. ఆకృతిలో పుస్తకబుచ్చాపైతి సిద్ధాంతమును చేర్చి. అబుల్ ఫజల్ ఇనుపది
సిద్ధాంతము లని వ్రాసెను. బృహత్సంహితలో దేవసంహిత యొకటి కలదు. అందు ఆక్షిపి అని. (యా.
బృహత్ శుక్రచారాధ్యాయ.)

8. విష్ణుభగవద్గీతరపురాణమున బ్రహ్మసిద్ధాంతము సంగ్రహముగా గలదు. బ్రహ్మసప్తకు దానిని వివ
రించెను. ఆర్యభటాదులు సైతామహాసిద్ధాంతకర్త యగు బ్రహ్మను ప్రథమమునిగా తలచిరి. భారతీయావారు
అబ్రహామ్ ను ప్రథమజ్యోతిర్మునినిగా గణించిరి. కొందరు శైవపరిశిష్టులు ఈ బ్రహ్మ, అబ్రహామ్ శైవములలో
ఒకటి మరొకదానికి పూర్వరూప మనిరి. అది యటుండె. సిద్ధాంతములు దైవము లనియు, ఆగమము లనియు,
మానుషములనియు ముద్రెగలు. బ్రాహ్మమూర్ఖులు దైవములు. పరాశరకన్యకాదిసిద్ధాంతము లాగ్నేయులు. ఆర్య
భట భాస్కరాది సిద్ధాంతములు మానుషములు.

9. రోమక సిద్ధాంతము గ్రీకులలో, రోమలో సంబంధించిన జ్యోతిర్విషయముల కెవ్వను. దాని బాట
జేరు, భారతీయుల బాట జేరు. రోమ్ రోమకములు Alexandria అని కొందరు చెప్పిరి. Alexandria ను
ఆలో చేరునీ పైండి అని కాటోలు వ్యవహరించెను. రోమక సిద్ధాంతమునందు ఆహర్ణము తెలిసికొనటకు
యవనపురమునందలి మధ్యాహ్నము పాత్రము. దీనికి బాలెమి పుస్తకము మూలము కొనగను. లాట వసిష్ఠ విజయ
నంద్యాంశ్యభటుల గణితమును గ్రహించి శ్రీషేణుడు రోమక సిద్ధాంతము చెప్పెనని బ్రహ్మసప్తకు. ఆలో చేరునీ
బావుదాకీ రీ మతమువారు. పంచసిద్ధాంతికలోని రోమక సిద్ధాంతమునకు లాటుడు వ్యాఖ్యాత. ప్రాచీనరోమక
సిద్ధాంతమును లాట శ్రీషేణులు వివరించెయ్యెందురు. రోమక సిద్ధాంతమునందును, సైతామహాసిద్ధాంతమునందును
కరిణాద్వైతము లేన కొలమున కనుకలుముగా వరాహమిహిరుడు హాస్పించెయ్యెండవలెను.

లండనులో నొక రోమక సిద్ధాంత మున్న దనియు, అది ఘటగ్రంథ మనియు, దాన క్రిన్లు బారకమును,
జేల్డ్ పేరును కలదనియు, గ్రంథకర్త కర్యాక్ అను పౌరసింహుడనియు, రచనాకాలము ౧౬ A. D. అనియు
Dr Kern వ్రాసెను.

10. ఈ పాఠమునివిధ పాశ్చాత్యవిమర్శకులు చాల కష్ట పట్టిరి. ఇందు యవనపురమునండి ఉజ్జయిని
ని, కాశీని ౧౦ దూరమునకు లెక్కకలదు.

11. జ్యోతిషగ్రంథములలో గర్భవర్ణగర్భలనుండి చాల జోకముల ఉదాహరణములు కలవు. పురాణ
ములలో గర్భుడు చెప్పి జ్యోతిర్విషయములు కలవు. తైత్తిరీయబ్రాహ్మణమునందును గర్భుడు కనబడును. గర్భ
సంహిత చేసిన జీ గర్భజో. డా. కర్నకు 'గార్భసంహిత' ఒకటి దొరకెను. మొదటి ౪౧ పుటలు కలవు. పదవటి
౯౧ పుటలు కలవు. ఇందు గ్రహయోగము, గ్రహశృంగాలకము, ఇంద్రధ్వజము మొదలగు సంహితాసామాన్యము
లగు విషయము లున్నది. యవనలు సాక్షేతమునండి పుష్పపురమువరకు ఆగ్రహించు రని యిందుండుటజేసి ఐతి
హాసికసాహాయ్యముతో డా. కర్న డీవి రచన క్రి. మ. ౧ కర్తాలో ననియు, నాటినుండి ఆర్యులకు యవన
పరిచితి యనియు, గర్భపరాశరాదు లందరు కల్పితపురుషులనియు, వారలకు లేరనియు వ్రాసెను. ఈ మాటలో
కటిక చీకటి జలజల రాలుచున్నది. బుద్ధివదులోని గర్భవిషయములే జీ గర్భయోగవరకు ఉన్న గర్భలందరు నీ
మాటకు గర్భమందురు. అది యటుండె. తైత్తిరీయ యవనుల నెరవను. యా. పూర్వవిహాసామాన్య. ౧. 3.
మాఘమాసమున గ్రహము పట్టివయ్యెదల నంగానర్థక యవన కాశీదేవులు నాశనమగునని పరాశరుడు. క్రిన్లుకు

భృగువు యవనుడు సంహితాకర్తలు. విగ్రహించుచు
 సిద్ధాంతకర్తలు. ప్రకృతియు మనకు కనబడుచున్న
 గ్రంథములనుబట్టి ఇట్టి నిర్ణయము చేయుదుముకాని
 లే పాక పరాశరసిద్ధాంతముకాని, వసిష్ఠసంహితకాని
 దొరకినయెడల ఈ నిర్ణయముకూడ మారవలయును.

ఈగ్రంథములు సంపూర్ణముగా మనకు దొరక
 నపుడు వానిలోని విషయములనుగాని, వాని కాల
 నిర్ణయమునుగాని పరిగా తెరుగుటకు వలనుపడదు.
 కాని పదపటి గ్రంథకర్తలు వీరి పారావర్త్యమును
 భిన్నక్రమముగా తమతమ గ్రంథములలో వ్రాసిరి.
 అయితన కితాబమునకును వరాహమిహిరుడు
 (బ్రాహ్మ) వైతామహా వాసిష్ఠ శాత్రుజిత్ సౌర
 సిద్ధాంతముల నవలంబించి పంచసిద్ధాంతికను వ్రాసెను.
 'వేదాంగరూప ముపజ్ఞానము వేదమధ్యమున గలదు.
 పితామహుడు, లేక బ్రహ్మ దానిని బడసెను' అని
 మూర్ఖులుపంచాదమున గనబడును. ఆ బ్రహ్మ చెప్పి
 నదే బ్రాహ్మసిద్ధాంతము, లేక వైతామహాసిద్ధాంతము.

వరాహమిహిరుడును, భట్టాత్మలుడును ఈ సంహి
 తలనుండియు, సిద్ధాంతములనుండియు చాల శ్లోకము
 లుదాహరించిరి. కాని యవన్నియు మూలగ్రంథ
 ములుగా కనుపట్టవు.

ప్రాచీనగ్రంథములకు పెక్కు సంస్కరణములు
 జరిగెను. సంస్కర్తల పేరు లేకయే కొన్ని మారినటు
 లును, కొన్ని సంస్కర్తల పేరున క్రొత్తరూపెత్తి
 నటులును కనబడును. కావున వరాహమిహిరుడును,
 భట్టాత్మలుడును ఏ సంస్కర్తలనుండి ఉదాహరించిరి
 దురవగాహము.

పాశ్చాత్యపండితులను, భారతీయపండితులను
 ఈ సిద్ధాంతముల కాలమునుగూర్చియు, పారావర్త్య
 మునుగూర్చియు విభలముగా చర్చించిరి. వివరము
 తెరుగగోరరా ఈ యీ గ్రంథములు చూడగలరు.

చాల వినకనున్న పాశ్చిమీ యవనపరిచిలి కలదు. మఱియు 'అరుణ ద్యవన స్సాకేరిమ్' అను భాష్యమున పై గర్హ
 దాహారముతో కలిపి యాచునది. మఱియు 'గర్హ శ్చైతం దండ్యంతామ్' 'గర్హలనుండి నూరు (రూకా) జ
 మానా వనూలంపరయదు' అను మహాభాష్యమునందు రహస్యముతో గర్హల కేదో సంబంధము ఉండినదెను.

అప్రప్రాయమైన యీ సంహితలయందున్న
 విషయములను బృహత్సంహితను బట్టి యిహింపగలము.
 ఎట్లన, అది సంహితల సంకలనము. అందు గల నూరు
 తెనివిది అధ్యాయములలోని విషయముచిర నతిస్వల్ప
 ముగా నిట వ్రాసినతో సంహితల వైఖ్యము తెలి
 యును. జ్యోతిర్విద్య ఆవహవిద్య ఉద్భిద్విద్య ప్రాణి
 విద్య భూవిద్య ఆయుర్వేదము వాస్తువిద్య రాజక్యవ
 హారము వాణిజ్యము అంగవిద్య కిషునవిద్య మహూర్త
 విచారము శాత్రుకము వివిధవిషయములు మొదలగునవి.
 మఱియు భట్టాత్మలు దుదాహరించిన ఏవిదిమాడు
 పైచిలుకు గ్రంథములలోని మచ్చుముక్కలను చూచి
 నచో వాటివారు ప్రకృతిని ప్రత్యక్షమమానకాబ్జప్రమా
 ణములతో నెంత పరికించిరి? అది మన కాశ్చిర్యము
 కలిగించును.

వరాహమిహిరుడు తన పంచసిద్ధాంతికలో
 బ్రాహ్మసిద్ధాంతమునుండి ఆయుడు శ్లోకములుమాత్ర
 ముదాహరించెను. మన కిదియే చక్కుడు. ఈ ఆయుడును
 గలిసి ఒక కరణగ్రంథ మనియు, మన కిప్పుడు దొరకి
 నంతలో నిడియే ప్రాచీనగణిత మనియు చెప్పవచ్చును.
 ఈ శ్లోకములు వాటి సౌరవర్తమును, చాంద్రమాసమును,
 కృత్తమునకు పక్షములను, తిథులను, రవిక్షత్రములను,
 చంద్రక్షత్రములను, వ్యతిపాతాదియోగములను, దివా
 మానమును తెలుపును. వాటి ఆర్యులకు పీఠితో మనియున్న
 దన్నమాట. వేటి పంచాంగమున వాటికంటె వారము,
 కరణము ఎక్కువ. వాటి వక్షత్రగణనమునకు భిన్న
 అది. నేడవ్వేని. యోగములలో వాడు వ్యతిపాత
 మాది, వేడు విష్కంభము.

ప్రాచీనగణితము

వేదమధ్యకాలమున నున్న గణిత మెట్లు
 లుండెనో బ్రాహ్మసిద్ధాంతమునుండి దాని మచ్చు
 ఈదిగున.

‘విశేషంబు రవిచంద్రుల కొక యుగము. ౩౦ నెలల కొక అధిమాసము. ౬౨ దినముల కొక అవమాసము’ అని పితౄమహాద్భుతమైనది. అనగా ధనిష్ఠలో రవి చంద్రయోగమున ఉగాది. నాడుమొదలయినట్లొక యుగము. విశేషంబు రవిచంద్రులు మరల ధనిష్ఠలో కలియుదురు. ౫ యుగములకు ౬౦ సౌరమాసములు, ౬౨ చాంద్రమాసములు. అనగా ౧౦ అధిమాసములు. చాంద్రమాసమునకు ౩౦ తిథులు, ౬౨ చాంద్రమాసములకు తిథులు ౧౮౬౦. ౬౨ తిథుల కొక అవమాసము. కాన ౩౦ తీసివేసినచో దినసంఖ్యరచ్చును. కాన ౫ సౌర వర్షములకు వచ్చిన ౧౮౬౦ దినములలో ౩౦ తీసివేసినచో ౧౮౩౦ దినములు 12.

తిథ్యానయనము—౧౮౩౦ దినములలో, ౧౮౬౦ తిథులున్నచో 13 అహర్గణమున ?

$$\frac{౧౮౬౦ \times అహ}{౧౮౩౦} = \frac{౬౨ \times అహ}{౬౦} = అహ + \frac{అహ}{౬౦}$$

దివామానాయనము—‘ఉత్తరాయణమున గడచినదియు, దక్షిణాయనమున గడవవలసినదియు నగు దిన

సంఖ్యకు ౩౩౨ కలిపి, ౧౦౮ హచ్చించి ౬౦ చే భాగించగా వచ్చిన లబ్ధమునుండి ౧౨ తీసివేయుచో దివామానముహూర్తము వచ్చును.’ = అలలిదినము ౧౨ మహూర్తములు. వలలిదినము ౧౮. నేదా ౬ మహూర్తములు. అయినమునకు ౧౮౩ దినములు. ఇప్పుడు సూర్యుడు చేయునది. ౧౮౩ దినములలో ౬ మహూర్తములు ఎడమగునెడల ఉత్తరాయణాదినుండి గడచిన ఇష్టదినములకును, దక్షిణాయనమున గడవవలసిన దినములకును ఎన్ని మహూర్తము లెడము ?

$$\frac{౬ \times ఇష్టదిన}{౧౮౩} = \frac{౨ \times ఇష్టదిన}{౬౦}$$

దీనికి కంద్రెండు మహూర్తములు కలిపి దిన మానము

$$౧౨ + \frac{౨ \times ఇష్టదిన}{౬౦} = ౨౪ + \frac{౨ \times ఇష్టదిన}{౬౦}$$

$$౧౨ = \frac{౨౪ \times ౬౦ + ౨ \times ఇష్టదిన}{౬౦} - ౧౨ = \frac{౨}{౬౦}$$

$$(౧౨ \times ౬౦ + ఇష్టదిన) - ౧౨ = \frac{౨}{౬౦}$$

$$(౩౩౨ + ఇష్టదిన) - ౧౨.$$

12. ౫ పిండకు ౧౮౬౦ దినములు. ౧ పీటికి ౩౬౬ దినములు. ౫ పిండకు. ౬౨ చాంద్రమాసములు. కాన చాంద్రమాసపరిమాణము ౨౯. ౫౧౬ దినములు. (మూర్త్యుశిద్ధాంతముకమున ౨౯. ౫౩౦ దినములు). ౧౨ చాంద్రమాసములకు ౩౫౪. ౧౯౨ దినములు. ౩౬౬ దినముల యేడాదికి ౧౧. ౮౦౮ దినములు కట్టుక. ౫ పిండకు ౫౯. ౦౨ దినములు, లేక ౨ చాంద్రమాసము లెక్కుక. చాంద్రమాసము ౩౦ దినములకు ౦.౪౮౪ దినము కట్టుక. ౬౨ దినముల కొకసారి ౧ తిథి తీసివేసినచో అహర్గణము, లేక దినసంఖ్య కుల్యమగును.

18. నాటినుండి తిథ్యానయనవికాసమునుగూర్చి తెలిసికొనుటకు తిథికల్పద్రును తిథిచింతామణి గణిత కల్పచింతామణి తిథిమాధామణి గ్రహగణితము, లేక తిథిచక్రము మొదలగు గ్రంథము లుపయోగపడి. ఈ చింతామణి ప్రకరము రచించినవా డాంధ్రుడు. నాడపల్లివాస్తవ్యుడు. దీనిని అంగ్లవాణ్ణులతో ముగ్గుహితవామధ్యయులు శ్రీ ధూళిపాటి అర్కసోమయాజులగారు M. A., B. Ed. కను ‘Planetary Theory of the Ancient Hindu Astronomers’ అను గ్రంథము కుడ ప్రకటించిరి.

భూవదనీనిము

= శ్రీ మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య =

ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞానదుర్వివియోగముచేత సంబంధితమైన ప్రకృతిప్రపంచమున కాంతిని పెరిగొల్పుటకు ప్రేమ, అహింస, సహనము తప్ప కలుగరాదు. ఇది విద్యుత్తును, అహింసను, సహనమును కలపడడమునకు ఉపదేశించి, ఆ ఉపదేశానుసారముగ సర్వకాల సర్వావస్థలందును ఏతాగ్రతతో ప్రవర్తించి మానవకల్యాణమునకును, దానికి ప్రధానాంగముగ భారతీయుల దాస్యవిమోచనమునకును నిరంతరము కృషిచేసిన సాధుసత్తముడును, అతతరపురుషుడును అగు మహాత్మాగాంధీని ప్రపంచము పోగొట్టుకొన్నది.

“మన సారథి మన సచివుడు
మన వియ్యము మన సఖుండు మన బాంధవుడు
మన విభుడు గురుడు దేవర
మనలను దిగనాడి చనియె.....”

మహాత్మాగాంధీ భారతీయుల విమోచనసాగరమున మునిగియున్నారు. తన సారథ్యముచే భారతీయులను సంతను నిర్మూలము గావించి పొందెవులకు విజయము చేకూర్చిన శ్రీకృష్ణుడు అధముడగు ఒక కేలకాని బాణమునకు గురియై ప్రాణమును కోల్పోయినట్లు, కాంగ్రెసురథమునకు సారథియై, అహింస యను గుఱ్ఱములచే దానిని అతికాలముతో నడిపి, మహాసామ్రాజ్యము లన్నిటిలో అగ్రస్థానము వహించిన బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యము నోడించి, భరతఖండమునకు స్వరాజ్య

మును సంపాదించగలిగిన మహాయోధుడు కుమ్మరగు ఒక పాంతపుని గుండుదెబ్బకు గురియై ప్రాణములు విడువవలసినవైనను, ఇది ఒక్కటే విచారమునకు చేరువు. ఇట్టి విపరీతము జరుగునని స్పష్టమందుకొనడ ఎవరను అనుకొనలేదు. కాని నిజముగా ఇది విచారమునకు

సమయము కాదు. మహాత్ముడు అమరజీవి. అతడు భౌతికశరీరమును విస్మరించినగాని, ఏ తత్వమును ఉపదేశించుటకు అత భౌతికశరీరమును సాధనముగ నుపయోగించెనో, ఏ తత్వమును ఉపదేశించినందులకై ప్రపంచమంతయు కేడు అతనిని పూజించుచున్నదో

ఆ తత్వము వాగ్దేశిక మైనది; అచంద్రార్కము స్థిరముగ నుండునది. ఆ జ్యోతిని అర్చితముగల క్షేత్రవ్యవస్థని లేదు.

కర్తవ్యము

కాని ఇష్టమును చేయవలసిన పని ఎట్టిది? అన్న విషయమై ప్రజలు, ప్రజానాయకులు పరిపాలకవర్గమువారు ఆలోచించవలసియున్నది. గాంధీమహాత్ముని హాస్య లోకముకొనబడితి. లోకముకొనకను పించినప్పుడు ప్రపంచమున కేదో ప్రమాదము సంభవించు పని పెద్దలు చెప్పట కలరు. సామ్యభావములే యగు మహాత్ముని హాస్య దేశమునకు రానున్న ప్రమాదమును మోచించుచున్నది. గుమారు నూరుసంవత్సరములకాలము బ్రిటిష్ వారు వారి సైనికబలముచేతను, సామ్రాజ్యభేదనందములు ప్రయోగించుట యందు వారికి గల శక్త్యుచేతను, దేశమందు కాంధీద్రవ్యమును స్థాపించి ప్రజలందరు చట్టబద్ధులై జీవించుటలు చేసిరి. ఇప్పుడు పరిపాలనమంతయు కాంగ్రెసువాయకుల చేతులలోనికి వచ్చినది. కాని వారి అధికారమింకను దేశమందు స్థిరముగ నాటుకొనలేదు. ఒక ప్రభుత్వము మారి మరియొక ప్రభుత్వము స్థాపనమంతవరకు అధికారములోనికి వచ్చుటకు అనేకవర్షముల వారు, భిన్న ఆశయములు గలవారు ప్రయత్నించుట సహజము. అధికారవ్యాపారము మూలమున మాత్రమే గాక, ఆదర్శములందు భేద ముండుట మూలమున గూడ ప్రముఖులలో కొందరు కాంగ్రెసువర్గమును అధికారమునుండి తొలగించి స్వాధికారమును స్థాపించుకొనజాలెదరు. ఇదిగూడ మానవస్వభావమే. కాంగ్రెసుకు గాంధీమహాత్ముడు గురు పనియు, కాంగ్రెసుకు గల బలమునకును, పజుకుబడికిని, పేరు ప్రఖ్యాతులకును ప్రజలకు మహాత్మునియందు గల గాంధీమే ప్రధానకారణ మనియు, గురుస్థానమునుండి వారిని తొలగించినగాని కాంగ్రెసుయొక్క బలమును నాశము చేయుటకు పిలువడ దనియు, వారు జీవించి యుండునంతవరకు గురుస్థానమునుండి వారిని తొలగించుటకు సాధ్యము కాదనియు అను

కొన్నవారు దేశమందు కొంద రుండుటచేతనే వారి కీర్ణావహత్య సంప్రాప్తమయ్యెను. కాంగ్రెసు పక్షముయొక్క బలమును విశాముగావించు ప్రయత్నములో ఇది మొదటి పెట్టు అని గ్రహించవలసియున్నది. కాని ఇది ఇంతటితో ముగియదు. తపశ్శాలియగు గాంధీ మహాత్మునినే చంపినవారు ఇతర నాయకులను చంప ప్రయత్నించకమానరు. ఒక నాయకునినే గాదు, అధికార సంపాదనమునకై తాము చేయు ప్రయత్నముల శూన్యము అటంకము కలిగించినను అట్టి అటంకమును కలిగించువారిని చంపుటకు వారు వెనుదీయరు. అనగా పరిపాలనాధికారమును సంపాదించుటయందు దౌర్జన్యము, రక్తపాతము అనుసరణీయము లగు సాధనము లని నమ్మినవారు తదేకదీక్షతో ఇప్పటినుండి కృషిచేయ సంసిద్ధులైవారని ప్రజలు తెలుసుకొనవలసి ఉన్నది. దౌర్జన్యము నుపయోగించక, విస్తారరక్తపాతము లేక మహాత్ముని నాయకత్వమున మనము బ్రిటిషు వారిని ఓడింపగలిగితి మని గర్వపడుచుంటివి. కాని దీనిమూలమున మనము సాధించిన స్వరాజ్యము ఏ భారతీయుల పిలువడిలో ఉండునది నను విషయమును తీర్చారించుటలో రక్తపాతము గావించుటకు సిద్ధపడినవారు దేశమందున్నారనియు, వారందుకై తీవ్రప్రయత్నములు గావించవలెనున్నారనియు, ఇదియే మనకు కలంకోపు ప్రమాద మనియు మనము గ్రహించ వలసియున్నది.

నిరంకుశత్వము

స్వరాజ్యమును సంపాదించిన తర్వాత దేశమును పాలించు సందర్భములో దౌర్జన్యమును, హత్యలను, రక్తపాతములను సాధనములుగ నుపయోగించుటకంటె ప్రమాదము చేరకటి లేదు. ఇట్టి సాధనములవ్వరా అధికారములోనికి వచ్చు ప్రభుత్వమునకు స్థిరత్వ ముండదు. అట్టి ప్రభుత్వములో చేసినవారు నిర్భయముగ పరిపాలనము చేయలేరు. తమ ప్రాణములను రక్షించుకొనుటయందును, తమకు విరోధులన్నవారు దేశమందుండకుండ చేసుకొనుటయందును కాలము గడవవలసినవారిగుదురు. వారి ప్రభుత్వము నిరంకుశ మగును. విరో

భులన బెడకెట్టుకొనుటకై పోరీనువారి! ఎక్కడలేని అధికారము ఇయ్యవలసియుండును. అధికారం చర్యలను విమర్శించుటగాని, ఖండించుటగాని, అట్టి విమర్శలు చేయుటకై పదిమంది కలిసి పనిచేయుటగాని నేరముగను. వాక్యైకంత్ర్యము అడుగంటును. ఇతరవిషయములలో న్యేచ్ఛ అన్నది లేకపోవును. ప్రజలు భయప్రాంతులై, ప్రభుత్వోద్యోగులకును, వారి గూఢచారులకును దాపానుదానులై మెలగవలసినవా రగుదురు. ఇదే నిరంకుశత్వము. ఇట్టిరాజ్యము నిజమైన స్వరాజ్యము కావాలదు. ప్రజలలో ఎవరు దౌర్జన్యమును ఉపయోగించి ఇతరులను భయపెట్టుటయందు సమర్థులలో వారిదే రాజ్యము. తక్కినవారు వారి చెప్పచేతలలో ఉండవలసినవా రగుదురు. గాంధీ మహాత్ముని పాత్ర ఇట్టి నిరంకుశప్రభుత్వమునకును, దీనికి పునాదియగు రక్తపాతసహితముగ దౌర్జన్యమునకును దారితీయు ప్రమాదము రానున్నదని మూచించుచున్నది.

కాంగ్రెసును విమర్శించు వారు

కాంగ్రెసుపక్షమువారి పరిపాలనము చేయునకు నష్టము కలిగించుచున్నదనియు, వారిని అధికారులు నుండి తొలగించినగాని దేశసౌభాగ్యము కృద్ధికావాలదనియు కొందరి తలంపు. మహాత్ముని పాత్ర గావించినవాడు అట్టి వర్గమునకు చెందినవాడే. కాంగ్రెసు యొక్క రాజకీయరిత్యము పరిమితమై కాదని వారి అభిప్రాయము. రాజ్యాంగపరిషత్తుద్వారా మనము నిర్మించుకొనదలచిన రాజ్యము హిందూరాజ్యముగ నుండవలె ననియు, హిందువులు కానివారికి సంపూర్ణమైన రాజకీయహక్కులు ఉండరా దనియు, మహమ్మదీయులు మొదలైన అల్పసంఖ్యాకులకు ప్రత్యేకరక్షణలు అవసరములు కావనియు, ఎవరి ఆందోళన మాలమున దేశము విభక్తమై పాక్షిసానము, ఇండియా అను రెండు రాజ్యము లేర్పడనో అట్టి మహమ్మదీయులకు ఇండియాలో సమానగౌరవ ముండరా దనియు, వారి నందరిని పాక్షిసానమునకు పంపివేయుటగాని, నిర్యూలముచేయుటగాని అధర్మము కాదనియు వారి విశ్వాసము. కాంగ్రెసుపక్షమువారును,

మహాత్మాగాంధీగారును మొదటినుండి ఈ సిద్ధాంతమును ఖండించినవారు. మతభేదములనుగాని కులభేదములనుగాని పాటింపక, దేశములోని కష్టతల నందరిని ఒకే విధముగ వాదించురాజ్యామే అదర్శపూర్వరాజ్యమనియు, హిందువులు, మహమ్మదీయులు, క్రైస్తవులు, శిక్కులు, పార్సీలు—అందరును సమానహక్కులు గల పౌరులుగ నుండునట్లు చేయుటయే మనకు అనుసరణీయమనియు వారి అభిప్రాయము. మహాత్ముడు ఈ ధర్మమును విలచెట్టుటకై ప్రాంతాల్లోగమునుగూడ గావించెను. ఇదిగాక కాంగ్రెసుప్రభుత్వమువారు పాక్షిసానపట్ల అనవసరముగ దయాదాక్షిణ్యములు చూపుచున్నారనియు, దండమును ప్రయోగించవలసిన ప్రస్తుతసమయమున సామోపాయము నొకదానినే అనుసరించుచున్నారనియు, కాష్మీరముపై దాడి చేయు కొండభాతులవారి! పాక్షిసానప్రభుత్వమువారు సహాయముచేయుచున్నారని దృఢపడినపుడు పాక్షిసానముపై దండెత్తి వారి! బుద్ధిచెప్పటయే మాగ్గము కాని, అట్టి చర్య తీసుకొనక వి్యారాజ్యపరిమితియొక్క సహాయమును కోరటమన ప్రతిష్ఠకు భంగకరమనియు, అట్లే వైదరాధిపతులపై! సైన్యములను పంపి నైజామును లోబరుచుకొనుటకు బదులు అతనితో యథారీత్యపు ఒడంబడిక చేసుకొనుట రిగని పని అనియు వీరి మతము. మరికొందరు కాంగ్రెసువారిని మరికొన్ని కారణములచే విమర్శించుచున్నారు.

ఈ విధముగ విమర్శ చేయుచుండువారిలో హిందూమహాసభవారు, సోషలిస్టులు, కమ్యూనిస్టులు, ఎడమ పక్షమునకు చెందిన మరికొందరు చేర్చొనలేరనియున్నారు.

అధికారసంపాదనము : మూగ్ధాంతరము

ఈ విమర్శలన్నియు సహేతుకములూ, కావా అని విశర్కించుట కిది సమయముకాదు. కాంగ్రెసు పక్షము వారిని అధికారమునుండి తొలగించి, హిందూ మహాసభవాకు, సోషలిస్టులు, కమ్యూనిస్టులు మొదలైనవారు కేంద్రప్రభుత్వముండను, రాష్ట్ర ప్రభుత్వములందును మంత్రులైనప్పుడే దేశమునకును, సామాన్య

ప్రజలకును లాభకరముగ నుండు పరిపాలనము ఏర్పడునని మీరు ఆశ్రిత్రాయపడవచ్చును. కాని కాంగ్రెసు వారిని తొలగించుటకును, ఇతర పక్షములవారు అధికారములోనికి వచ్చుటకును మార్గ మేది అను విషయముకై ఇచ్చట నిర్ణయించవలసివచ్చినది. కాంగ్రెసు నాయకులను, వారి సమస్థిని ఇతర ప్రముఖులను పాఠ్యముగాని, దౌర్జన్యము రక్తపాతములవ్యాధి వలన అధికారమునకు వచ్చుటయు, లేక మార్గాంతర మేమైన గలదా? అట్టి మార్గ మొకటి ఉన్నది. అదియే అనుసరణ యోగ్యమును మార్గము. సన్మతమైన పరిపాలనము జరుగుటకు అదితప్ప వేరే మార్గము లేదనికూడ చెప్పవచ్చును.

ప్రజామోదమును సంపాదించుట

ప్రజల ఆమోదమును సంపాదించుటయే ఆ మార్గము. స్వరాజ్యమునగా ప్రజారాజ్యముగ నుండవలెను. ప్రజారాజ్యమునగా ప్రజలు ఎన్నుకొన్నవారు - వారి ఆమోదమును పొందినవారు పరిపాలకు లగుట, ఆ ఆమోదము ఎంతకాల ముందునో అంతకాలమువరకే వారు అధికారములో ఉండుట, అది ఉన్నతో లేకొకనుగొనుటకు మాడునాలుగు సంవత్సరముల కొకపర్యాయమైనను ఎన్నికలు జరుగుట, పరిపాలనమందుండువారి చర్యలను, వారు గావించు చట్టములను, వారి పరిపాలన క్రమమును వార్తాపత్రికలవ్యాధిగాని, గ్రంథముల వ్యాధిగాని, ఫలవ్యాధిగాని ప్రజలు స్వేచ్ఛగా విమర్శించుట, దీని మూలముగ ప్రజాశ్రీప్రాయ మొక్కదుట, ఎన్నికలలో దాని ఫలితము ప్రతిబింబితమగుట. ఇట్టి పరిపాలనవిధానము ఏ దేశమందుండునో, అట్టిదేశములో దౌర్జన్యముగాని, రక్తపాతముగాని లేకయే మంత్రపర్వమువారు మారుటకు అవకాశమున్నది. రెండుసంవత్సరములకైంద ఎన్నికలు జరుగుటయాలముననేగదా కాంగ్రెసు పక్షము వారు మంత్రులు కాగలిగినది! తిరిగి ౧౮౮౯లో ఎన్నికలు జరుగవచ్చు విధానా? ఇంతటికిని కేంద్రమున కాంగ్రెసు వారి అధికారము స్థాపితమై అరుమాసములుకూడ కాలేదు. వారు ప్రజలసౌభాగ్యమునకై ఏమి చేయగలిగినదియు, ఏమిచేయలేనిదియు నిర్ణయించుటకు, ఇంకను

కాలవ్యవధి చాలదు. వారిలో లోపములు లేవని ఎవరును చెప్పటలేదు. కాని ౧౮౮౯లో జరుగవచ్చు ఎన్నికలవరకు వేచియుండి, ఈమధ్యకాలమున ప్రజాశ్రీప్రాయమును మార్చి, ఎన్నికలలో ప్రజామోదమును సంపాదించి అధికారములోకి వచ్చుట సక్రమముగాని నాయకులను పాఠ్యమేసి, దేశమందు అరాచకపరిస్థితులను కల్పించి, అధికారమును సంపాదించుట ప్రమాదకరము. ప్రజాస్వామ్యము లేని దేశము లనేకము లున్నవి. అందు పరిపాలకులను విమర్శించి, వారి పరిపాలనము చక్కగ లేవని ప్రజలకు వచ్చుతప్పి ఎన్నికలలో వారి ఆమోదమును పొంది, అధికారముగ అధికారములోనికి వచ్చుటకు పిలువేరు. పరిపాలకుల చర్యలు ఎంత సహింపరానివైనను దౌర్జన్యము నుపయోగించక వారిని తొలగించుటకు పిలువడము. అట్టి దేశములలో రక్తపాతముతో గూడుకొనిన విప్లవములు జరుగుట అవసరము కావచ్చును. ప్రజామోదమును ఎన్నికలలో పొందినవారు పరిపాలించుచుండు మన దేశములో అట్టి అవసరము లేదు. ఇప్పుడు రాజ్యాంగపరిమత్తవారు నిర్మించుచుండు రాజ్యాంగ విధానములో ప్రజారాజ్యమునకు ఇప్పటికంటే ఎక్కువ అవకాశము ఏర్పడవచ్చును. కాననాథలలోని సభ్యులను, తద్వారా పరిపాలకవర్గమును ఎన్నుకొను హక్కు యొక్కవహస్సు వచ్చిన ప్రత్యేకమంబరికిని లభించ గలదు. ధనికులు దరిద్రులు, ధూస్యాములు కార్మికులు, మహమ్మదీయులు మహమ్మదీయేతరులు అను భేదములు ఉండకాలవు. ఇట్టిసందర్భములో దౌర్జన్యమును ఉపయోగించుటయు, తద్వారా అధికారములోనికి వచ్చుటకు ప్రయత్నించుటయు అనుచిత మని తేరుగ చెప్పవచ్చురలేదు.

కేంద్రమందు కాంగ్రెసుపరిపాలనము

సెప్టెంబరు నామకర్తవ్యమున గుమారు అయిదు నెలలకైంద కేంద్రములో ఏర్పడిన మంత్రపర్వమువారు చేయ నుద్దేశించుకొన్నదానికిని, చేయగలిగినదానికిని ఎంతో తారతమ్యమున్నది. ఉద్దేశించుకొన్నదానిలో సహస్రాంశముకూడ వారు చేయలేరైరి. సెప్టెంబరు సోమవారము అనియు, సామాన్యప్రజల సౌభాగ్యమును

వృద్ధిచేయు ఆర్థికవిధానమే సక్రమమైనవిధానమనియు, అట్టి విధానమున కనుగుణముగ రాజ్యాంగ ముండవలె నని ప్రతిపాదించు సిద్ధాంతమే సోషలిస్టు సిద్ధాంత మనియు మన మీ సందర్భమున మరువకూడదు. కొన్ని సంవత్సరములక్రిందట సెప్రూ వాతీయఆర్థికప్రణాళిక సంఘము (National Planning Committee) నకు అధ్యక్షుడై చాలవరకు సోషలిస్టు సిద్ధాంతమున కనుగుణముగ ప్రణాళికను రచయించెను. అట్టి వాయకుని పరిపాలనలో సోషలిజమున ఆచరణలో పెట్టుటకు కావలసిన ఏర్పాటు లనేకములు జరుగునని ఆశించుట సహజము. కాని స్వరాజ్యము వచ్చియురాక ముందే, పడమటి పంజాబులో దురంతములు ప్రారంభమై లక్షలకొలది హిందువులు, కిక్కులు మార్పు పంజాబులోనికి, ఢిల్లీ లోనికి పారివచ్చుట సంభవించెను. సుమారు ఏలదిలక్షల జనమునకు—కాండికీకులకు—తగిన వసతులను ఏర్పాటుచేయుట ఆర్థికసంపదమయ్యెను. మరి ఏ విషయమునుగురించి ఆలోచించుటకు వ్యర్థమిది పరిస్థితులు ఏర్పడెను. ఇప్పటికికూడ ఈ సమస్య పరిష్కారము కాలేదు. కాండికీకుల మూలమున మహమ్మదీయులపై గల క్రోధము మరింత వృద్ధిజరుగుటయు, దాని ఫలితముగ వారసుభద్రించవలసిన కష్ట నష్టములు వర్ణవాతీకము లగుటయు, దానికి ప్రతిఘటముగ పాకిస్తానములోని అల్పసంఖ్యాకులగు హిందువుల యొక్కయు, కిక్కులయొక్కయు, స్థితి దుర్భరమగుటయు, దినదినప్రవర్ధమానమగు ఈ పరస్పరద్వేషమును చూడలేక దాని నంతరింపజేయుటపై గాంధీమహర్షుడు ఉపవాసదీక్ష వహించుటయు, భుదకు వారి హత్యకుకూడ ఈ ద్వేషమే కారణమగుటయు అందరికి తెలిసినదే. కాండికీకుల సమస్యతోపాటు కాక్సీర సమస్య యొకటి ఉత్పన్నమయ్యెను. పాకిస్తానము ద్వారా తండ్రోపతండులుగ వచ్చు దోపిడిగాండ్రను ఎదుర్కొనవలసినవైనను. ప్రయాణసౌకర్యములు లేని పర్యటిప్రాంతములమీదుగ కాక్సీరములోనికి మన వైస్రములు, వైస్రపరికరములు వెళ్ళవలసినవైనను. ఇదంతయు చరిత్రాలములో జరగవలసి వచ్చుటచేత, కాక్సీరయుద్ధము ప్రారంభమై ఇప్పటికి సుమారు

మాడుమాసములు కావచ్చినను, ఇంతటివరకు మనకు జయము లభించలేదు. ఈ గొడవలలో చిక్కుకొని యుండుటచేత సెప్రూవంటి సోషలిస్టువాదుడు కూడ ఆర్థికనిర్మాణమువిషయమై ఏమియు చేయలేకున్నాడు. కాని ఈ అయిదువెలలలో కేంద్రప్రభుత్వమువారు చేసిన ఘనకార్యము లేవియు లేనని మనము భావించకూడదు. కాండికీకుల సంరక్షణమునకై వారు చేసిన ఏర్పాటులు ప్రశంసించవలయున్నవి. ఇదిగాక పర్దార్ పటేల్ వాయకత్వమున సంస్థానములవిషయమై చేయబడిన మార్పులు ముఖ్యముగ గమనింపవలయున్నవి.

సంస్థానములు

ఈ మార్పులలో ముఖ్యములైనవి మాడుకలవు. (౧) దేశములో సుమారు ఆరువందల సంస్థానములు—పెద్దవి, చిన్నవి—ఉన్నవన్నమాట అందరికిని తెలిసినదే. ఆగస్టు ౧౫ నేడీన బ్రిటిష్ ప్రభుత్వము తొలగగానే ఇచ్చియు పర్యస్యాకంత్రికలు కలది ఆయ్యెను. కాని స్వతంత్రరాజ్యము లిన్ని దేశములో నుండుట ఆలోచింపవల ప్రమాదకరము. అందుచేత వాటిని ఇండియా రాజ్యములో చేర్చుట ప్రోత్సహించుట ఆర్థికసంపదమయ్యెను. సైనికబలప్రయోగము చేసి, వాటిని తెలిపించి వశపరచుకొనుట క్రమబద్ధమి కాదని వాటితో సంప్రతింత్రిలుకావించి భుదకు హైదరాబాదుతప్ప ఇండియాను అనుకొనియుండు తక్కిన సంస్థానములన్నియు ఇండియాలో చేరునట్లు పటేల్ చేయగలిగెను. (౨) కాని ఇంతటితో సంస్థానముల సమస్య పరిష్కారముకాలేదు. వీటిని పాలించువారు నిరంకుసులగు ప్రభువులు. చట్టబద్ధముగ ప్రజలను ఏలు వారు కారు. వారు విధించు శిక్షలు ఆతికఠినములైనవి. వారు మితిలేని పన్నులను వసూలుచేయుచుండిరి. ప్రజలకు ఎట్టి స్వాతంత్ర్యమునులేదు. అందుచేత నిరంకుశత్వమును తొలగించి, ప్రజాస్వామ్యమును స్థాపించుటపై అనేకసంస్థానములలో ప్రజావాదుకులు ఆందోళన చేయసాగిరి. కొన్నిటిలో ప్రజలు తిరుగబడిరి. పరిస్థితులు విషమించునని తలచి పటేల్ కొందరు ప్రభువులతో సంప్రతింత్రిలుగావించి, ప్రజా

సౌఖ్యమును నెలకొల్పుటకు కావలసిన ఏర్పాట్లు చేసెను. కొన్ని సంస్థానములలో ప్రజాప్రతినిధులతో కూడిన కావనభలు, మంత్రివర్గము ఇప్పటికే ఏర్పడియున్నవి. తక్కినవాటిలో అనంతరముననే అట్టి ఏర్పాట్లగును. (3) కాని, సంస్థానములలో ఏ పది పదిహేనో తీర్పు తక్కినవన్నియు మిక్కిలిచిన్నవి. సంవత్సరమునకు మూడురూపాయల ఆదాయముమాత్రమే గల సంస్థానములు కొన్ని కలవు. ఇట్టివాటిలో సౌఖ్యమును పరిపాలనమునకు అంతాకేమీ లేదు. స్వల్పదాయముగల సంస్థానాధీశులు ప్రజల సౌభాగ్యము నెట్లు కృత్రిమముగలది? విద్యావ్యాప్తి, ఆరోగ్యభివృద్ధి, అభివృద్ధి, కావలసిన ద్రవ్యము వారి కిట్లా కలదు? ఇట్టి సంస్థానములు కొన్నిటిలో ప్రజాస్వామ్యవ్యవస్థయు ప్రారంభమయ్యెను. కాని నడుమటకు ప్రభుత్వము పరిపాలన కాగైరి. వారిలో కొందరు రాజ్యమున వదిలి ప్రదేశాంతరములకు పారిపోయినవచ్చెను. అందుచేత అరాజకము కలయ్యెను. వారిలో కొందరు పరిపాలనభారమును తాము వహింప సామర్థ్యము లేదని కేంద్ర ప్రభుత్వమునకు విన్నవించుకొనిరి. ఇట్టి పరిస్థితులను పశ్చిమ కనుమరించి చిన్న సంస్థానముల సమస్యను పరిష్కరించుటకు వాటి సమీక్షణము గాని, వాటిని చుట్టుపక్కల నందు రాష్ట్రములలో కలిపి నేములు గాని తగిన పాఠముని నిర్ణయించి గతమాసములో దానిని అనేక ప్రదేశములలో ఉపయోగించెను. ఇండియా యొక్క భాగమునందు సంస్థానములలో కొన్ని ఒకప్పుడొకప్పుడు, కొన్ని మధ్యరాష్ట్రములలోను, కొన్ని బీహారులోను కలిసిపోయినవి. దక్కను సంస్థానములు కొన్ని బొంబాయిలో కలిసిపోయినవి. ఇట్లు కలియుటచేత ఈ ప్రదేశములలోని ప్రజలకు మంచి పరిపాలనలాభము లభించుననుట నిశ్చయము. చిన్న సంస్థానముల ప్రభుత్వములు చేయలేని పనులను రాష్ట్ర ప్రభుత్వములు చేయగలవు. ఇది కాక రాష్ట్రములలోని తక్కిన ప్రజలకు కావన సభలలో ప్రాతినిధ్యమున్నట్లు సంస్థాన ప్రజలకు కూడ ప్రాతినిధ్యము లభించును. సంస్థానాధీశుల నిర్ణీతమైన పెన్షన్లతో కృత్రిమములందురు.

సారాప్రము

ఈ చిన్న సంస్థానముల సమస్య బొంబాయి రాష్ట్రమును అనుకొనియుండు కారణములలో అతిక్లిష్ట యాపమును ధరించియుండెను. అందు లెండి మించిన సంస్థానము లున్నవి. పరిపాలనకు తప్ప తక్కినవన్నియు మిక్కిలి చిన్నవి. ఏ సంస్థానములోని గ్రామములకూడ ఒకే ప్రదేశమున లేవు. ఇందుచేత సౌకర్యమును పరిపాలన సౌకర్యము కావించెను. పశ్చిమ యొక్క ప్రభుత్వముయాలమున ఈ సంస్థానముల సమీక్షణము వూర్తియై, సారాప్రమును చేర కొత్త రాష్ట్రము కట్టి ఏర్పడెను. ఇందు మూడు విడివిడి విడివిడి ప్రజలు ఉన్నారు. కిరికంఠి, కలిసి ఒకే ప్రభుత్వము స్థాపించబడును. ప్రజలెన్నుకొనిన ప్రతినిధులతో కూడిన ప్రజాపరిషత్తువారా రాజ్యాంగవిధానము ఏర్పడును. ప్రజాస్వామ్యవిధానము నవసరించి ఇకపాడట పరిపాలన జరుగగలదు. ఇదేవిధముగ మధ్య ఇండియా ప్రాంతములోని సంస్థానములన్నిటిని కలిపి 'మహారాష్ట్ర'ను సౌకర్యాని ఏర్పాటుచేసి సంప్రదింపులు జరుగుచున్నవి. ఈ సమీక్షణమువలన పరిపాలనసౌకర్యము తప్పక కృత్రిమమును. కేంద్రప్రభుత్వము గత ఆయుతమాసములలో పాఠించిన మహా కార్యములలో ఇది ఒకటి అని చెప్పవచ్చును.

వైదరాబాదు

కాని వైదరాబాదు సమస్య పరిష్కారము కావంతవరకు సంస్థానముల సమస్య పరిష్కారము కావట్లే గానించవలసినదని కొందరు వాదించవచ్చును. ఈ వాదములో కొంత సత్యమున్నదనియు, ఇతర సంస్థానముల విషయమున చూపించినంతటి దౌర్భాగ్యమును వైదరాబాదు విషయములో కేంద్రప్రభుత్వము వారు చూపలేకపోయివారనియు సర్దార్ పశ్చిమకూడ ఈమధ్య అంగీకరించెను. రెండు నెలల కిందట జరిగిన యథావిధి ఒడంబడికలోని మరగులనుకూడ నైజాం అతిక్రమించినట్లు పశ్చిమ అభిప్రాయపడియున్నను అతనిపై కేంద్రప్రభుత్వము వారి దృష్టికి తీసుకొనుటకు ఇష్టపడకున్నారు. ఒడంబడిక విరద్ధముగ

నైశాం పాశ్చాత్యప్రభుత్వమునకు ఇరవైకోట్లరూపాయల ఋణము నిచ్చెను. ఇండియాప్రభుత్వపు ప్రతినిధిగ హైదరాబాదుకు వెళ్ళిన యనీకిని, అతని ఉద్యోగవర్గమునకును వారివారి హోదాకు తగిన బహుమతి, కౌగిలియములను ఏర్పాటు చేయుటలో కూడ మామూలుగృహమునకు చూపదగిన మర్యాదనుకూడ నైశాం చూపదాయెను. హైదరాబాదురాష్ట్రములోని దుండగీడులు సరిహద్దులోని ఇండియా జిల్లాల గ్రామములను ప్రవేశించి దౌర్జన్యములు జరుగెనున్నారట. కాని మన ప్రభుత్వమువారు వీటి విషయమై నీరైన ప్రతిక్రియను చేసినవారి కాదు. సంతరింపులతో కాలము గడుపుచున్నాడు. తక్కిన సంస్థానములకును, హైదరాబాదునకును భేదముండుట వాస్తవమే. ఇది మహమ్మదీయ రాజ్యములలో ఒకటి. ఇండియాలోనేగాక ప్రపంచములోని ఇతిరమహమ్మదీయుల గౌరవమునకూడ పాత్రమైనది. దీనిని సాధ్యమైనంతవరకు సామోపామోచము చేయాలగత్యుపల యునెగాని తొందరపడి దండోపాయమును ప్రయోగించుట ప్రమాదకరము కాకలదు. హైదరాబాదులో యుద్ధమున ఇండియాలోని హిందూ మహమ్మదీయులమధ్య ఆంతర్యద్ధమునీయు, పాశ్చాత్యముతో యుద్ధమునీయు గ్రహించవలెను. ఎంతో సన్నాహము జరిగినప్పటికైనా అట్టి యుద్ధములోనికీ దిగుట రాజనీతి కాకలదు. యుద్ధముగాక సాధారణతముల ద్వారా హైదరాబాదుసమస్యను పరిష్కరించుటకు ప్రయత్నించుటయే ఉత్తమము.

ప్రభుత్వమువారి బాధ్యత

ఈ సందర్భములో కేంద్ర ప్రభుత్వమువారికిని, రాష్ట్ర ప్రభుత్వములవారికిని గల భేద మెకదానిని గమనించవలసియున్నది. కేంద్ర ప్రభుత్వమువారు పరిష్కరించవలసిన సమస్యలు గర్భవముస్థితి. దేశములోని కావలసిన స్త్రీయులను, స్త్రీకపకరములను సమకూర్చుకొనుట, రోజురోజును క్లిష్టతరము అగుచుండు అంతర్జాతీయ వ్యవహారములను దురదృష్టవశాత్తూ పరిశీలించి ఎవరితో స్నేహము చేసికొనవలయునో నిర్ణయించుట, కాందిశీల సంరక్షణము, కాశ్మీరకర్మ

హారపరిష్కారము—ఇకన్నియు సామాన్యసమస్యలు కావు. దేశతోపాటు దేశమందంతట కాంతిభద్రతలను స్థాపించవలసియున్నది. కాని రాష్ట్ర ప్రభుత్వములవారు వారి దృష్టిని ఇట్టి విషయములపై మరలించవలసినది లేదు. ప్రజల విద్య, ఆరోగ్యము, ఆర్థికసౌభాగ్యము, వ్యవసాయము, పరిశ్రమలు మొదలగువాటిని శృద్ధి చేయుటయే వారి ముఖ్యమైన పని. కాని దీనినికూడ అనేకరాష్ట్రములలో మంత్రివర్గమువారు చక్కగ నిర్వర్తించుటలేదు.

అశాంతిని అరికట్టుట

మహమ్మదీయ పాత్ర్య దేశమునకు సంధివింపజేయు ప్రమాదమున నూచించుచున్నది గదా? దౌర్జన్యము, రక్తపాతము, అల్లలు దేశమున వ్యాపించుకుండ నందునట్లు ప్రభుత్వము వారున, ప్రజలను చేయవలసియున్నది. ఈ సందర్భములో రెండు ప్రధాననూత్రములున్నవి. అల్లీచేయువారి నెదుర్కొనుటకై ప్రజలు స్వయముగ ఏర్పాటులు చేసుకొనవలసివచ్చె. ప్రతిగ్రామమునకును, ప్రదేశమునకును బలీనువారిని, స్త్రీయులను పంపుట సాధ్యముకాని పని. మద్రాసుప్రభుత్వమువారు ఏర్పరచజేయు హోం గార్డుస్ (Home guards) కూడ ఈ పనిని పూర్తిగ చేయలేదు. కాని ఈ ఉద్దేశముతో ఎవరన్న వారు సాంత సైన్యములను తయారు చేసుకొనుట ప్రమాదకరము. సైనికశక్తిను పొందిన దేశములన్నియు ప్రభుత్వమువారి యాజమన్యముండే ఉండవలెను. వారి కాపనములకు లోబడియే వారు వారి కనులను నెరవేర్చవలెను. ఇది మొదటి నూత్రము. ప్రజల సౌఖ్యమును శృద్ధిచేయగల ఏర్పాటులను ప్రభుత్వమువారు వెంటవెంటనే ప్రవేశపెట్టవలెను. ప్రతి రాష్ట్ర ప్రభుత్వము చురకుగ పనిచేయవలెను. ఇది రెండవ నూత్రము. ఈ రెండు నూత్రములను ఆనుసరించిన గాని మనకు రానున్న ప్రమాదము తప్పదు. దౌర్జన్యము, విప్లవము దేశమున వ్యాపించి, నైసాలో జరుగుచుండు అంతర్యద్ధమునంటి యుద్ధమును ఇప్పుడూడ తవడియును.

స్వయంసహాయము - కాశ్మీరము

ఈ ప్రమాదమును ఎదుర్కొనుటలో మనము స్వయంసహాయముపై ఆధారపడియున్నామనేగాని విద్య రాజ్య పరిమితమైనగాని, అగ్రరాజ్యములపైగాని ఆధారపడుటల్లా లాభములేదు. కాశ్మీరమును మునుపటి ధర్మతాపంఘములో జయించుచు చచ్చులైఖరియే దీనికి కారణము. ధర్మతాపంఘమేదోదుట మనము చేసిన సీర్యాదులో క్లిష్టమయ్యును లేదు లేదు. చట్టరీత్యా కాశ్మీరము ఇండియాలో ఒక భాగము. కాశ్మీరములో రాజ్యాధిక్యము కోరికపైనే అది ఇండియాలో ఒక భాగమయ్యెను. ఆకారముచేత శత్రువుల దాడినంది దానిని దీక్షించు భార్యక ఇండియా ప్రభుత్వము వహించవలసియున్నది. రియల్ గానూ, మైకూరు, కాన్పుర మొదలగు సంస్థానములు ఇతరుల నుండి ప్రమాదము సంభవించినపుడు వాటి రక్షణకై నైస్యములను పంపుట ఎట్లు ఉచితమో ఇండియా ప్రభుత్వమునకు లోబడుట కంగీకరించిన కాశ్మీర రాజ్యమును రక్షించుటకై నైస్యములను పంపుటకూడ ఉచితమే. ఇందులో చట్టవిరుద్ధము లేదు. కాశ్మీరము లోని ఇండియా నైస్యములు పరాయి నైస్యములు కావు. కాశ్మీరముపై దండెత్తినచో ఇండియాకులవారి నైస్యము లట్టివి కావు. అది ఆ రాజ్యము లోనికి ప్రవేశించ వాక్కులేని నైస్యములు. అవి పరాయి నైస్యములు. ఇవి గమనించలేక అంగములలో మొదటిది. ఇండియా నైస్యములు కూడ పరాయి నైస్యములను పాకిస్తాన్ ప్రభుత్వమువారి వాదము ఆధార రహితమైంది. ఇదిగాక కొండబాతుల వారికి పాకిస్తాన్ ప్రభుత్వమువారు సర్వరిగముల సహాయము చేయుచున్నారు. పాకిస్తాన్ గైర్లు, బమ్మిలు, ఆయుధములు వారికిమం దున్నది. యుద్ధ సన్నాహమునకై వారేర్పరుకొన్న కిరీటములన్నియు పాకిస్తానులోనే ఉన్నవి. ఇట్టి సహాయమును పాకిస్తాన్ ప్రభుత్వము వారు కొండబాతులకు చేయుట అంతర్జాతీయ ధర్మ కాన్త్రమునకు (International Law) విరుద్ధము. అట్టి సందర్భములో ఇండియా నైస్యములు పాకిస్తానులో ప్రవేశించి, కొండబాతుల కిరీటములను వాటిము

చేయుట సర్వవిరుద్ధము కాదు. కాని అట్లు చేసేయెడల పాకిస్తానులో యుద్ధము ముడిగిసి పట్టే. ఇండియాకు, పాకిస్తానుకు హిరంగయుద్ధము సంప్రాప్తమైయెడల అది ధిరతఖండమువంటిది వ్యాపించుచు గాక నగర్ల ప్రాచ్యములోని మహమ్మదీయ దేవమూర్తిటిలో కూడ వ్యాపించుట తప్పదు. అట్టి యుద్ధములో అగ్రరాజ్యములలోని రషియా ఒక వైఖ్రనను, బ్రిటన్ అమెరికాలు ఇంకొక వైఖ్రనను చేరుట కూడ అసంభవము కాదు. అనగా ఈ యుద్ధము క్రమ క్రమముగా ప్రపంచయుద్ధముగ పరిణమించును. ఇంతటి ప్రమాదమునకు కారణమౌతున యుద్ధము రాకుండ చేయుటకు ఒకటే సాధనము. పాకిస్తాన్ ప్రభుత్వమువారు కొండబాతులవారి సహాయము చేయకుండటమే ఈ సాధనము. ఇందుకై ఇండియా ప్రభుత్వమువారు పాకిస్తాన్ ప్రభుత్వములో కొన్ని సంప్రతింపులు కావించి అవి విఫలములగుటచేత పాకిస్తాన్ పై ధర్మతాపంఘము ఎదుట సీర్యాదుచేసిరి. కొండబాతులవారికి పాకిస్తాన్ ప్రభుత్వము సహాయముచేయకుండ చేయవలసినదని ఇండియా ప్రభుత్వము కోరెను.

ఈ కోరిక పనుజపమైనదా, కాదా అని నిర్ణయించుటలో ఎట్టి కష్టము లేదు. పాకిస్తాన్ కొండబాతులవారికి సహాయము చేయుచున్నదా, లేదా అనువిషయమును కనుగొనుట, సహాయము చేయుచున్నదని యుక్తమైనయెడల దానిని నిరూధించుట. నిరూధించుట కాన్త్రవిమ్యుక్తిమరి అందగు అంగీకరించినదే. పాకిస్తాన్ సహాయము చేయుచున్నదని ఇండియా యొక్క వాదము. చేయుట లేదని పాకిస్తాన్ వాదము. ఉభయుల వాదములలోని సత్యతత్వమును తెలుసుకొనుటయేగదా ధర్మతాపంఘమే చేయవలసిన పని. కాని దానిని చేయుటకు బదులు ఇండియా పాకిస్తాన్ మధ్యకాదు వివాదముల నన్నిటిని విచారణచేయుట అత్యవసరమని వారు తీర్మానించిరి. ఇదిగాక ఇండియా నైస్యములకూడ పరాయి నైస్యము అనియు, కాశ్మీరములో అవి ఉండుటకు వాక్కు లేదనియు అభిప్రాయమును వ్యక్తపరచిరి. అనగా దుండగింద్రలో సమావేశమును ఇండియాకు ఆపాదించిరి. పాకిస్తాన్ చేయుచున్న

సహాయమును అపివేయటమగునని అలోచించుటకు బదులు కాశ్యపును ఇండియాలో చేరువీచయమై ప్రభాధిపాతమును కడగొనటమే ప్రధానమని అంగీంచిరి. అనగా ప్రపంచములో కాంతిని స్థాపించుటకును, యదృశ్యాలను వ్యాప్తి చేయవలయుననుపాదించుటకై భద్రతా సంఘము కాశ్యపులో కాంతిని స్థాపనకు ఉపదించు ధర్మశాస్త్రమును, చట్టమును ఉపయోగించుటకు వెనుదీసినది.

అగ్రరాజ్యముల స్వలాభశాంతి

భద్రతామండలిలోగాని, విశ్వరాజ్య సమితి మహాభలలోగాని జరుగు చప్పుట్టిలో విశ్వరాజ్యమునిచారణకు బదులు స్వలాభిశాంతియే ప్రాబల్యము వహించుచున్నదని నిరూపించుటకు ఎన్నో నిదర్శనములు కలవు. కాశ్యపునుగూర్చించి ఇక్కడు జరుగుచుండు చర్యలు దీనికి మరెయింక నిదర్శనము వ్యాఖ్యమైనను అవ్యాఖ్యమైనను పోషకపక్షమును వహించుటయే తనకు లాభకరమని ఇంగ్లీషువారియొక్కయు, అమెరికావారియొక్కయు అభిప్రాయము. పోషకపక్షమును వహించురాజ్యము. సమీప ప్రాంతములకు, మధ్యప్రాచ్యములందును ఉండు రాజ్యములన్నియును మహమ్మదీయ రాజ్యములు. వీటియొక్క సహాయము, పానుగూర్చి బ్రిటిష్ వారికి, అమెరికావారికి అత్యవసరము. అది రషియాపలుకుబడిలోని రాజకీయచేయుట వారి ప్రధానోద్దేశము. మహమ్మదీయరాజ్యముల సహకారమును ఎత్తిన నిలబెట్టుకొనుటయే వారు కాంక్షించుట చేత కాశ్యపునియును వ్యాఖ్యము, ధర్మము ఇండియాపక్షముం దున్నును వారుమాత్రము పోషకపక్షమును వదలుటకు అంగీకరింపక వ్వాడు. ఇంగ్లీషు కాశ్యపును పోషకపక్షమున చేరుటయే వారు కోరునది. కాశ్యపును రషియాపక్షపాదులలో నున్నది. అది పోషకపక్షములో చేరినయెడల తమవైఖ్యయును అప్పుట నుండుకొనుటకు కిరీటములు లభింపగల వనియు, సమానాశ్రయములు ముగియుగ సంపాదించవచ్చు వనియు వారి అభిప్రాయము. బ్రిటిష్ వారు అనేకసంకల్పముల నుండి మహమ్మదీయపక్షపాతులై, ధర్మఖండితభజకు దాతీసినకూట అందగు ఎరిగినదే. అత్యంతపాతమును వారిపక్షపాతము వదలలేదు. రషియావారికూడ కాశ్యపునువ్యాఖ్యములో నివృత్తిపాతమును చూపలేదు. వారి ప్రకర్తక గోడవూడి దిద్దిప్రకర్తనరూపమును ధరించినది. విశ్వరాజ్యసమితిలో జరుగు చర్యల

కోరకే ఎట్లుండునో ఎరిగియు మన ప్రభుత్వమువారు కాశ్యపునువ్యాఖ్యమును భద్రతామండలి ఎదుట నిర్మాణచేయుట యొక్కము కాడమనని అంగీకరింపవలసియైనది. దూరాలోచన చేయక, తొందరపడి, వారిట్లు నెగిరి. బహుశః వారు ఇప్పుడైనను ఈ చర్యల కోరికని స్వగతకైవచ్చుకొని, తమ నిర్మాణమును ఉపసంహరించుకొనుట ఉద్దిమార్గము. ఉపాయాంతరమున పోషకపక్షముకు బుద్ధి కెప్పు, తద్వారా కొండ బాతులకు లభించు సహాయము రాకుండచేయుటకు ప్రయత్నించుటయే మర్యాద.

రషియాపట్ల బ్రిటిష్ విరోధము

రషియాపట్ల మెరికావారివ్యతిరేక ప్రకర్తనమును చూచు దేవుడము బ్రిటిష్ వారి విజ్ఞానరాజ్యంగ నీతి యందు ట్టి మార్పును కలిగించుకో అన్నవిషయమై ఇదివరకు కొంత అనుమాన ముండెడిది. ఇప్పుడీ అనుమానము చాలవరకు తగ్గిరి. బ్రిటిష్ ప్రధానమంత్రి జనరలి కింగ్ జేదిన చేసిన ఉపవాగములోను, ఉపమంత్రియగు మరెంట్ కింగ్ జేదిన చేసిన ఉపవాగములోను, అఖిలవారమున పార్లమెంటులో విజ్ఞానంగముంత్రియగు డెవిజ్ చేసిన ఉపవాగము, దానిపై జరిగిన చర్చలు వీటి అన్నిటి యందును ఒకేకోరకే కనబడుచున్నది. రషియావారు కమ్యూనిజమును బలత్కారముగ పశ్చిమ యూరపు దేశములలో వ్యాపింపజేయుటకు ప్రయత్నించుచున్నారనియు, కమ్యూనిజం వ్యాపించిన తూర్పు యూరపు దేశములలో నిష్పజలు స్వాంత్ర్యమువలెను కోల్పోయి నిరంకుశముగ ప్రకర్తించు కమ్యూనిస్టు పక్షముకు దాసానదాసులై దుర్భరములగు కష్టముల ననుభవించుచున్నారనియు, కమ్యూనిజం పశ్చిమ యూరపు దేశములలోని ప్రజాస్వామ్య సాంప్రదాయములకు విరోధియనియు, అట్టి సిద్ధాంతమును ప్రచారముచేసి అన్ని దేశములలో విప్లవములను కేసదీయట్లు దీక్షవహించిన రషియాతో ఎట్టి పాత్రు ఇంగ్లండుకు కుతరదనియు, దానిని అరిట్టుటకు పశ్చిమ యూరప్ దేశములన్నియు ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు, బెల్జియం, హాలెండు, లక్సంబర్గు, డెన్మార్కు, నార్వే, స్వీడన్—ఇక సమాఖ్యగా ఏర్పడవలెనియు, ఇందులో ఇటలీ కూడ చేరవలెననియు, డెవిజ్, అట్లీ, చర్చిల్ మొదలైన బ్రిటిషు నాయకులందరు ఘంటాపథముగా చెప్పిరి. ఇదిమొదలు

రిటిషు వారు ఆమెరికా పక్షమును బహిరంగముగ వహించుననియు, రషియా యొక్క అధికారము పశ్చిమ యూరపులోనికి వ్యాపించునందులకై అచ్చటి దేశముల నన్నిటిని ఒక సమాఖ్యలో చేర్చుటకు ప్రయత్నించు రనియు చెప్పుచున్నది. యూరపు ఖండము రాజకీయముగ రెండు ముక్కలుగ చీలిపోవుటయే దీని ఫలితము.

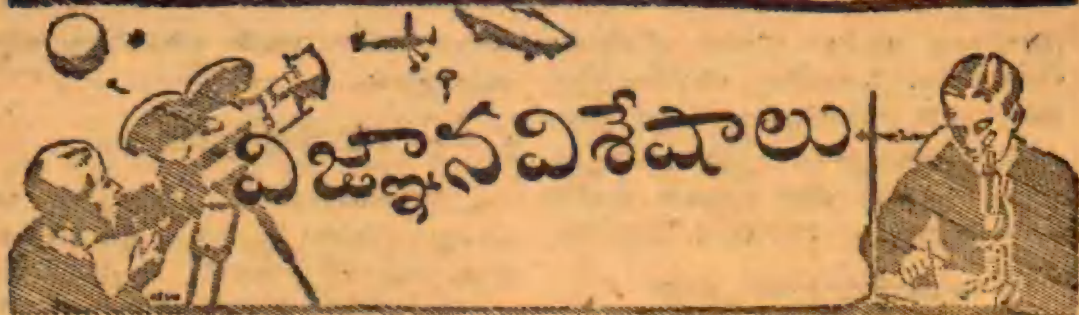
అమెరికావారి సన్నాహము

అమెరికావారు కొరియాదా ఇట్టిదే. రషియాతో యుద్ధము తప్పదను అభిప్రాయముతో అమెరికా అధ్యక్షుడు, తక్షణ వాయువులు ప్రయోగించుచున్నారు. అమెరికా కాంగ్రెసులో (రాజనభిలో) చర్చించుటకై ట్రూమన్ అధ్యక్షుడు తయారు చేసిన ౧౯౪౮-౪౯ బడ్జెట్ దీనికి ప్రధానముగా తార్కాణము. ఈ సంవత్సరములో క్రమశిక్షణ భిక్షయొక్క మొత్తము ౧౩౯,౭౦ కోట్ల డాలర్లు (దాదాపు అసగా వాయు దూపాయలు). ఇందులో ౧౧౦౦ కోట్ల డాలర్లు (అసగా నూటికి ౨౮) సైన్యమునకు గాను ప్రత్యేకింపబడినది. యుద్ధము లేని కాలికాలమున ఇంతటి మొత్తమును అమెరికావారిదివర కెన్నడు ఖర్చుచేయదుమిడినది. ఇదిగాక విదేశముల అధికనైతికహామమునకై ౭౦౦ కోట్ల డాలర్లు ప్రత్యేకింపబడినది. అసగా ఇంతటి విలువ గల పరికరములు—బాన్సు, ఆహార పదార్థములు, యంత్రములు, సైనికపరికరములు మొదలగు వాటిని—వారు ప్రాన్సు, ఇటలీ, ఇంగ్లండు, చైనా మొదలైన దేశములకు పంపుటకు సిద్ధపడి యున్నారని మనము గ్రహించవలెను. ఇట్టి సహాయము చేసి, దీని మూలమున ఈ దేశముల వారి పర్యవేక్షించుచుండు అధికకష్టములను తొలగించి వారి కృతజ్ఞతను సంపాదించి కమ్యూనిజముగాని, రషియా యొక్క ప్రాబల్యముగాని వాటిలో వ్యాపించునందునట్లు చేసి, రషియాతో యుద్ధము సంభవించినయెడల వాటి సహాయము లభింపజేసుకొనుటయే అమెరికావారు కోరుచుండు ఫలితము.

పశ్చిమయూరపు సమాఖ్య

పశ్చిమయూరపులోని దేశములన్నియు ఒక సమాఖ్యగా (Union) ఏర్పడాలెనని అమెరికా దౌత్యములోను, అరిని అభిప్రాయముతో అచ్చటి దేశముల వాయువులు కొందరు ఏకీభవించుటలోను ముడియొక విశేషమునూడ కలదు. ఈ దేశములలో ప్రధానములైన ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు దేశములు, చాలెండు దేశములలో బడిన వలసరాష్ట్రము లనేకములు (Colonies) ఉన్నవి. వీటిమూలమున వారు ఏకేట ఏతో లాభమును సంపాదించుచున్నారు. వారి భౌగోళికములకు చాలవర కిదియే కారణము. అధికాఖండమున దేశములందరికీ కాంగ్రాష్ట్రము, ఫ్రాన్సువారికీ గోష్ట్ర సామ్రాజ్యము, బ్రిటిష్వారికీ ఇంకొక సామ్రాజ్యము కలదు. అట్లే ఏషియాఖండములో మలయా ఇంగ్లీషు వారి అధీనమందును, ఇండో చైనా ఫ్రెంచివారి అధీనమందును, ఇండోనీషియా చాలెండు ప్రజలను డచ్చి వారి అధీనమందును ఉన్నవి. వీటిలో మాఖ్యముగ ఇండోచైనా, ఇండోనీషియాలో ప్రజలు తిరుగుబడి స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుటకై ప్రయత్నించుచున్నారు. కాని అట్టి ప్రయత్నము సఫలమునగుచిరవ్వరికి ఇచ్చుచులేదు. ఇండోచైనాలో తమ అధికారమును నిలబెట్టుకొనుటకు ఫ్రెంచివారు కర్మకర్మల ప్రయత్నించుచున్నారు. అదేవిధముగ డచ్చివారు ఇండోనీషియాను వదిలిపెట్టుట కష్టపడిక అక్కడి ప్రజలతో పోరుచున్నారు. గనుక ఈ దేశములవారందరు కలసి, ఈ వలసరాష్ట్రములు తమ ఏకీకరణలో నుండి తప్పిపోవునడ చేసకొనుటకై ప్రయత్నించుదు. పశ్చిమయూరపు సమాఖ్యయొక్క ఉద్దేశములలో ఇది నూడ ఒకటి. (1.2.1948)

1947 నోబెల్ బహుమానానికి నోచుకొన్నదిట్ట రాబర్ట్ రాబిన్సన్

కొందరు వైజ్ఞానికులపట్ల యశఃకాంత తనంత తాను వలచినచి వారిని జగద్విఖ్యాతులుగా చేస్తుంది. మరికొందరు ఎంత ఆరాధించినా వారిని ప్రేమింపనైనా కనికరించరు. అందులో రసాయన శాస్త్రజ్ఞులను మరీని. అయితే నిరసాంతరంతో, ప్రపన్నులైతే ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞులను నిరంతరాయంగా పరిశోధించే ఆ సత్యాన్వేషకులు అయాచితలబ్ధులైన పేరు శ్రద్ధులకు పొంగకుండా, క్రుంగకుండా తమ తమ పనులకు తాము చేసుకుంటూ పోతారు. వారి నిరంతరకృషి ఫలితమివ్వబడినప్పుడుగాని వారి కృత్రిమ, కృత్రిమప్రతిభావిశేషాలు మనకు తెలియరావు.

ఎలక్ట్రాన్లకు సంబంధించినతనకు జె. జె. థాంసన్, 'జి.జి.మె'లపై లాన్సెట్ మాసపత్రిక ఆఫ్ సైన్సు, రేడియోకరంగాల ప్రచురణాలనుగురించి సర్ ఎడ్విన్ యాకిల్ బెక్ అనేవారు నవ్యకాలవిజ్ఞానంలో ఇలాంటి ఉత్తమకృషిని సాగించారు. అయితే రసాయన శాస్త్రం ఇంతకన్నా సమృద్ధివైంది. రాసాయనిక విజ్ఞానప్రతిభను కలిగించేటప్పుడు అతని బాహ్య కృషిమాత్రం, జీవితవిధాలు, నిపుణతలు, చతుగుణ తత్త్వం గురించి జరిపే పరిశోధనల తీరు ఇన్నీ మామూలుమానవులనునమ్ముకు అతీతమైనవిగా ఉంటూ ఉంటాయి. ఇలాంటివాడే సర్ రాబర్ట్ రాబిన్సన్. ఇతడే గొప్పతన సంపత్తిరానికి రసాయనవిజ్ఞానంలో నోబెల్ బహుమతిని పొందినదిట్ట. ఈ నోబెల్ బహుమానం వైజ్ఞానికప్రపంచంలో అగ్రగణ్యతకు చుద్ర. ఇతకు అజీవితంగా చేసిన ఉత్తమకృషి! ఫలితంగా ఈ విదాది ఈ ఉత్తమబహుమానం వచ్చింది.]

సర్ రాబర్ట్ రాబిన్సన్ ఎంతో కృత్రిమము కలవాడు. అయినా అందరితో బాగా తెలిసిమెలిసి తిరుగగలవాడని యుద్ధకాలంలో పెన్సిల్వేనియా చేసిన పరిశోధనలను బట్టి నీడనున్నది. వయసు వైబడి పనిలోనుంచి రిటైరు అవుతున్నా అంత కీర్తిపదవి తీసివేసారు. కావాలంటే బ్రిటిష్ సైన్సులో ఉన్న ప్రచారసాధనాన్ని ఇతనికి అంది బాలులో ఉన్నది. కాని ఉపయోగించుకోలేదు. ఇతని ప్రతిభావిశేషాలను పరిశీలించిన వైజ్ఞానికరంగంలో ఉన్నతపక్షులను నిర్వహించగలుగడా దెబ్బం నిప్పించేసాం. నిరంతరం ప్రయోగ కాలంలో పనిచేసే కార్మికుడితడు. అయినా సాంఘిక మర్యాదలు బాగా తెలిసివచ్చాడు. అమితకీర్ధిని. ఎంతటి మేధావియో అతడి జ్యోతిరంశుమంగం కలవాడు. కరుణాశాలిఅయినా పరుషభాషణలకు వెనుకీడయడు.

బాల్యం

ఇతని కల్పితంక్రమం అంత అమితభాగ్యులగుతారు. అలాగని కటికడిప్రబూ కాద. ఏదో ఇంత తివడానికి ఉన్నవారమాత్రమే. కన్యచిత్తం చేసి నవ్వుకు కట్టు కట్టడానికి పనికివచ్చే పట్టలను తయారు చేసేవాని కుమారుడు ఇతడు. బాల్యదశలో నీకుచరిసర ప్రాంతాల ఉన్న ఒక బిగిబడిలో చదువుకున్నాడు. ఆ బిగిబడిగురించి అప్పటికీ, ఇప్పుటికీ ఎవరీ అంత బాగా తెలియకు. ఆరేగువార మాంధవ్యవనగరంలోని విజ్ఞానియాయానివచ్చిలో చదువుకున్నాడు. ఇతను అక్కడ చదువుకునే సమయంలో ఆ విశ్వవిద్యాలయంలో లాన్సెట్ మాసపత్రిక ఫిజిక్స్ లో ప్రధానఅధ్యాప

కర్మపదవిని నిర్వహిస్తున్నాడు. నాటినుంచి నేటివరకు పర రాజ్ విజ్ఞానకరంగంలో తన కృషిని నిరంతరాయంగా సాగిస్తూనే ఉన్నాడు.

ఇరవై ఆరో ఏట పర రాజు రాజ్ విజ్ఞానకరంగా పూర్వ వేద్యులూని నిర్మి విశ్వవిద్యాలయంలో ఆర్గానిక్ కెమిస్ట్రీలో ప్రాఫెసరుగా నియమితుడయ్యాడు. అక్కడ ఉన్నప్పుడే జెర్మనీలో వాల్ట్ అనే పదవతో ఇతనికి ప్రణయకాండే సాగింది. ఆమెనుదా ఒక రసాయనికజ్ఞాని. ఈ యేడాది ఈ ఉధయలు వివాహం చేసుకున్నారు.

మూడేళ్ళ అనంతరం వైజ్ఞానికలైన దంపతు లధయలు ఇంగ్లాండుకు తిరిగవచ్చారు. వచ్చిన వెంటనే లివర్ పూల్ విశ్వవిద్యాలయంవారు ఆర్గానిక్ కెమిస్ట్రీలో హీల్త్ పోజ్ ప్రాఫెసరుగా నియమించారు. ఆ తరువాత ఒకటి రెండుసార్లు కొంతకాలం పాలు ఈ శ్రీ ఉండవలసివచ్చింది. ఇండిస్ట్రీయల్ కెమిస్ట్రీలో కొంతకాలంపాలు పనిచేసి, తిరిగి విశ్వవిద్యాలయంలో ఉద్యోగాన్ని స్వీకరించాడు.

౧౯౨౦ లో పర రాజు రాజ్ విజ్ఞానకరం బ్రిటిష్ డైరెక్ట్ కార్పొరేషన్ కెమికల్ అనే రంగుల తయారీ సంస్థలో రెస్పెక్టబులుగా ఉద్యోగాన్ని స్వీకరించాడు. ఒక ఏడాదిపాలు ఈ ఉద్యోగంలో ఉండి వెయింట్ ఆండ్రూస్ స్కాటిష్ యూనివర్సిటీలో (కెమిస్ట్రీ) రసాయనకాస్త్రాధ్యక్షుడుగా ఆచార్యుడవని ఆంగీకరించాడు. తిరిగి ౧౯౨౨ లో తన పాత విశ్వవిద్యాలయంలో రసాయనకాస్త్రాధ్యక్ష పదవిని ఆక్రమించి ఆరేళ్లపాలు ఆ పదవిని నిర్వహించాడు. అక్కడనుంచి లండన్ యూనివర్సిటీ కళాశాలలోను, ఆక్స్ ఫర్డులోను ఆచార్యుడవని అధిష్టించాడు. గత పదిపాడు సంవత్సరాలుగా ఈయన ఆక్స్ ఫర్డులో వేజ్ ఫేజ్ కెమిస్ట్రీ ప్రాఫెసరుగా పనిచేస్తున్నాడు. గుడ్ మేన ఈ యన ఆచార్యశీతంలో తోన్న ఒకసారి వదిలిపెట్టి, ప్రతినియిట్లై తిరిగి రావడంతప్ప గణనీయమైన సంఘటన మరొకటి సామాన్యకృష్టికి కానరాక పోవచ్చును. అయితే అలా తిరిగి రావడంపట్టుకు సామాన్యమైన పని కాదు. ఇంగ్లండు ఆ విశ్వవిద్యాలయాలలో రసాయనికాస్త్రా పకపదవి భారీ అయినప్పుడు అందరూ పర రాజు రాజ్ విజ్ఞానకరం గౌరవించవలసిన విషయం. అది ఈయన అనన్యమైన ప్రతిభకు నుంచి తార్కాణం.

ఈయన తన శీతంలో కెమికల్ సైన్సెస్ వారి లాంఛ్ షిప్ మెంబరు, ౧౯౩౦ లో రాయల్ సైన్సెస్ వారి షీర్ మెంబరును బహుమతిపొందాడు. ఇతడు సభ్యుడుగా చేరిన అనేక కాలంలోనే ఈ రెండుసంస్థల అధ్యక్షుడు కాగలిగాడు.

ఇతడు ౧౯౪౫ నుంచి బ్రిటిష్ రాయల్ సైన్సెస్ అధ్యక్షుడు. ఇది ఇతరులకు అందరాని అనన్యసామాన్య గౌరవం. బ్రిటిష్ వైజ్ఞానిక ప్రపంచంలో ఇది అగ్ర గృహము చిహ్నం. ఇది కాధ్యతాయితమైన వైజ్ఞానిక నాయకత్వ నిక చిహ్నం. ఇది కృత్తిగతంగానూడా ఎంతో గౌరవ వైన కదరి. ఈయనకు పరిశోధనాసాస్థితంశ్రీలో, అంతర్జాతీయవైజ్ఞానిక సహకారంలో విశ్వాసం చాలా వాచ్చు. తన ఈ ఆత్మార్కపదవిని తన భావాలను విరి విగ్రహారం వెయ్యడానికి ఉపయోగించాడు. విశ్వవిద్యాలయాలలో తప్ప ఇతరత్ర ప్రచురించడానికి వీలు లేకుండా కంట్రాక్టుపద్ధతులపై పరిశోధనలు కొనసాగించవలసిన పర రాజులకు అంతగా కట్టుకు. ఇదే సంగతి అయిన పదేపదే విస్తృతంగా ఆసక్తిపార్లు ప్రకటించాడు.

రసాయనకాస్త్రాశ్రీతగా ఈయన చాలాభాగం పెన్సిల్వేనియా గొప్పగొప్ప పరిశోధనలు జరిపాడు. మెక్కలలో భారంపొడైన రసాయనకాస్త్రాలు కలిగించుల మార్పులను గురించి ఈయన చేసిన పరిశోధనలు గణ్యతమైనవి. ఈ ప్రసిద్ధిజ్ఞాని మార్గ్, స్క్రీన్లై రంజీ పదార్థాలపై విశ్లేషించి స్వంతబలరెమిలీలో కొనసాగించాడు అల్లూలయ్యలపై ఈయన చేసిన పరిశోధనలను గురించి నో బెల్ కమిటీవారు ప్రశ్నికంగా ప్రకటించారు.

౧౯౨౪ నుంచి ఈయన చేసిన పరిశోధనలో త్రికరి రాజ్ విజ్ఞానకరం పాల్గొన్నది. ఆమె సహాయంతో ఈయన పువ్వులలో కలిగే రంగుల మార్పును గురించి పరిశోధనలు జరిపాడు. ఈ సంవత్సరంలో ఈయన విశ్వవిఖ్యాత జర్మన్ విజ్ఞాని ప్రాఫెసర్ ఆర్. తిల్స్టర్ అతడునుకాడలలో తన పరిశోధనలు కొనసాగించాడు. రాజ్ విజ్ఞానకరంపట్టు కృషి కొంచెం క్లిష్టంగా ఉన్నట్లు కనపడినా నీలనికి ఎంతో ముగు వైన ప్రశ్నికత గలది.

పువ్వులలో చివరకు రంగులు ఏర్పడడానికి కారణం అంశోనియానిడిస్ అనే ఒక పదార్థం ఇతర

విషయాలతో కలవడంచేతనేనని రాధికాపదంపతుల సిద్ధాంతం. ఈ ఆంధ్రోపియానిశిన్స్ మొక్కలలో పంచదారతో ఏ నిమ్మిలో కలుస్తాయో, ఏయేర్పుతో సారంలో ఎంతెంత అమ్మో ఉన్నదో, ఒకటికంటే ఎక్కువ రంగులు కలిపినప్పుడు ఎలాంటి పరిణామాలు కలుగుతవో ఏ బ్రాంటింగునంచి రాధికాపదంపతులు పరిశోధనలు చేశారు. శక్తిపుష్పలోని నీలిరంగు, గులాబీ శ్రువులోని ఎరుపు, ఉష్ణపుష్పలోని ఉదారంగు ఒకే ఆంధ్రోపియానిశిన్స్ నుంచి కలుగుతున్నవని వీరు ఋజువు చేశారు.

‘ఎలాగో’ అన్నది ఒక చిక్క ప్రశ్న. ఏ బ్రాంటి ఆంతర్యాన్ని సమన్వయపరచే గుణం ఒక బ్రాంటి. ౧౯౩౩ సంవత్సరంలో రాధికాపదంపతుల కృషిఫలితంగా ఏడు వేర్వేరు ఆంధ్రోపియానిశిన్స్ ఉన్నట్లు ఋజువుచేసి, ఇవన్నీ కూడా ‘ప్లావోనెలో’ అనే ఏకపదారసజనితములే అని కూడా వీరు ఋజువు చేశారు. వీరి పరిశోధనాక్రమం అత్యంతమనోజ్ఞమైనది. ముందుముందు ఇందుకల్ల కృత్రిమంలో అమోఘమైన పర్యలితాలు చేయారమ్యులు. అంతేకాదు. కనా యనివృద్ధివిజ్ఞానాల మధ్య అవివాధానసంబంధం ఏర్పడదనికూడా ఆనకాశము లున్నది.

రసాయనికనిర్మాణరహస్యాలను పరిశీలించడంలో, పరిశీలించి నిర్ణయించడంలో ఈయన అద్భుతమైన ప్రతిభను వ్యక్తంచేశాడు. ముచ్చట ఈ ఒక్కసంగతి చూడండి: ౧౯౩౩ లో లివర్ పూలులో జరిగిన బ్రిటిష్ అసోషియేషన్ కాన్ఫరెన్స్ లో ఎక్కువ అయి భారం కల కర్మనిరతదాస్థాల నిర్మాణాన్ని గురించి ప్రవచించాడు.

౧౯౩౬ వ సంవత్సరంలో రిద్బుకగర సమావేశంలో ఉన్న పరిశ్రమపరిశోధక సంఘానికి చెందిన ముగ్గురు విజ్ఞానులు—రమ్యులు నిర్మించిన క్రిమివివాళికావిధం యన్ లో ‘ప్రాఫెర్’ రాధిన్ సన్ ఊహించిన నిర్మాణక్రమంలో ఉన్నదని ఋజువుచేశారు. ఇలాంటి ప్రభావం భూమిమీది వాతావరణంలో విశ్వీకరణాల చేత యేమిటవల్ల గుసాధ్యం కావచ్చు వని ఊహ్యుగరి ఇవరలోనే ఊహించింది. మేడలూగిరి ఈ ఊహ ఇప్పటివారి ప్రతిభవల్ల చక్కగా ఋజువుైంది.

ఇంతకూ రసాయనిక నిర్మాణం అంటే ‘ఏమిటి? ఎందుకు?’ అనే అవాదప్రశ్నలపట్ల ప్రాఫెసర్ రాధికాపదంపతుల అపకృతి ఇప్పటికీ వాలేదు. కనుకనే, కెమికల్ సైంటిఫికల్ కలమావేళంలో శ్లేంజీ లెక్కరు చెప్పుకున్నప్పుడు, ‘ప్రాఫెసర్ రాధిన్ సన్ అప్పట్లో పెన్సిల్ వాన్ పరిశోధనలు సాగిస్తున్నా, ఆ ఆంధ్రోపియానిశిన్స్ లో ‘ఎలెక్ట్రో కెమికల్ ఫియర్స్ ఆఫ్ జగ్గాకోరియాక్ స్ప్’ అన్న రస అభిమానవిషయం వైవ మాత్రమే ఉపయోగించాడు.

ఇది అత్యంతజ్ఞమైన, ఆతిగహంమైన వైజ్ఞానిక విషయం. అయినా రస శ్రోతిలందరికీ కరలామకమయ్యేటట్లు విషయాన్ని చక్కగా వివరించి చెప్పాడు.

ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే సర్ రాబర్టు రాల్స్ సన్ గొప్ప ఆధునికరసాయనికవిజ్ఞాని. ఇతనికి ఇందులో ఇతరీ నాటి. ఈయనప్రతిభ అంతటి సర్వలోముఖమైనది.

వేమరాజు భానుమూర్తి.

గాంధీజీ

మహాత్ముడెందుకైనాడు?

[మహాత్మాజీ మహాత్ముని ఒకానొక జన్మ దినోత్సవ సందర్భంగా రచించిన గాంధీమహాత్మునిని గురించి కావ్యరీతిగా వివర్ణనలు ఇచ్చిన ఉపన్యాసంలోని కొంతభాగము:]

నేను మన దేశంలో జేతడిమ్యగులై ఉంచుచే సన్యాసులు, బ్రాహ్మణులు ఎందరో వున్నాను. వీరికి లోకంలో సంబంధం లేదు. దేశంలోని దారిని సంతోభాస్నీ, దారిద్ర్యాస్నీ చూసి చలించరు. దానితో వారికి పరిలేదు. వారికి కావలసినదల్లా తమ మోక్షమే. ఆ మోక్షంతోసం అభ్యాసాలచేయటమే వారి పని. అటువంటి సన్యాసిని ఒకసారి ఒక పల్లెటూరిలో కలుసుకున్నాను. "ఆకలితోనూ, అనారోగ్యంతోనూ అలమటిందే ఈ నిర్భాగ్యులకు మీ రేమైనా సాయం చేయకూడదా?" అని ప్రశ్నించాను. వా ప్రశ్న విని ఆశ్చర్యంతోనూ, చిరాకుతోనూ ఆ సన్యాసి "ఏమిటి? నేనా? చచ్చిపోవడంతోసం ఈ మాయాప్రపంచ బంధాలన్నీ తెంచి వేయకున్నాను. మాయలో పడి కొట్టుకుంటున్న ఈ పల్లెయలలోసం నన్ను మళ్ళీ ఆ మాయా బలంలో కొరబడమంటారా?" అన్నాడు.

ఇటువంటి వేదాంతంతో మన జాతిని దీక్షిస్తున్నా, నీరసమై, నిరాలమైపోయింది. ఆ సమయానికి మన దేశవర్తెలో ఒక గొప్ప సంకటం వచ్చింది. అటువంటి స్థితిలోనే మన దేశం పాశ్చాత్యుల పాత్రాధ్యక్షిత్వము అధిగ్రహించి! ఎదురుగా నిలబడవలసివచ్చింది. అంతకు ముందెప్పుడూ దేశంతో ప్రవాదాద్యం వచ్చింది. మన పుత్రులు, మన బాల్యములు దేశంపై దండెత్తిన ద్విరాజ్యాలు స్థాపించుకున్నారు. కాని వారు మన దేశంలో స్థావర మేర్పరచుకొని మన దేశీయులుగా మారిపోయారు. వారు సాధించిన ఘనకార్యాలు మన జాతీయస్థానానికి, యశస్సుకు కన్నులు దీర్చివేసి, కాని

ఈ పాశ్చాత్యుల పాత్రాధ్యం చిత్రమైనది, భిన్నమైనది. వీరు మనదైన మాయని పరిపాలిస్తారేకాని మనలో ఒకరై కలిసిపోలేదు. మనదేశం వీరి స్వాధీనమైంది. కాని వీరు మాత్రం మన దేశీయులు కాలేదు. అంతకు ముందెప్పుడూ మన దేశం ఇంత విచ్ఛేదానికి, ఇంత వంచనకు గురైకాలేదు. అంతకుముందెప్పుడూ మన దేశాన్ని ఈవిధంగా కొల్లగొట్టలేదు. పాశ్చాత్యులవారి కత సంపర్కంలో, ప్రభావంలో మన హిందూ సంస్కారంలో అనాదిగా వరున్న ఏకభావం ముక్కలుముక్కలైపోయింది. ఈవిధంగా పరితమై, విచ్ఛిన్నమైపోయిన మన జాతికి ఎన్నటికైనా మోక్షమున్నదా? ఈ నిరాశనుంచి, నిస్పృహనుంచి జాతికింకెన్నటికైనా విముక్తి ఉన్నదా?

మహానాయకుడు, సాధుమూర్తి గాంధీజీ రంగంలో అడుగుపెట్టగానే ఈ సందేహాన్ని మాయమైపోయివయ్యింది. అత్యయమైన దీక్షిక్తి మహాత్మునిలో మూర్తీభవించింది. మహాత్ముడు మార్గదర్శకుడై మన కొక గొప్పబాటను చూపించాడు. ఆ బాటలో మనం దరం ముందముకు నేసి సాగిపోగలిగితే మన జాతిని రక్షించుకోగలుగుతాం. ఇతరజాతులకుకూడా మార్గదర్శకులం కాగలుగుతాం.

స్వాధీనరాజ్యం ఈ మహాపురషునికి పరికరం! కృత్తులకు స్వాధీనమున్నట్లే జాతులకుకూడా మిలితని స్వాధీనముంటుంది! ఈ రెండువిధాలైన స్వాధీనాలకు మూలంగా నిలబడగలగటమే మహాత్ముని విజ్ఞత.

సాధారణంగా రాజకీయవేత్తల నీతినియమాలు అంత చెప్పుకోదగ్గవి కావు. అసత్యం చెప్పటం వారికి మంచినీళ్ళపైత్రావడం. తమజాతి ఘనతతోసం ఇతరజాతులను కంచించటానికి, హింసించటానికి వారు కొంచె

మీనా దనకాదరు, రాజకీయవేత్తలు కార్యసాధనకు తమ ముఖ్యోద్దేశమని గొప్ప చెప్పుకుంటారు. తమ కార్యం సిద్ధిచే చాలు, తమ కార్యసాధనకు తోడ్పడితే చాలు ఎంత అక్రమపద్ధతియైనా సరే అవలంబిస్తారు. కొంచెమైతే సంతోషించారు. కానీ మన భాగ్యవిధాత యైన మహాత్మునికి ఈ పద్ధతులు గిట్టవు. ఆయన క్షణికమైన, తాత్కాలికమైన ప్రయోజనాలకోసం విశ్వజననమైన, రాక్షసమైన నీతిసూత్రాన్ని వదిలేసి పెంచదారి తోక్కిమని ఎన్నడూ సలహా ఇవ్వలేదు. అట్లా ఉల్లంఘన చేస్తే ఎన్నడూ సహించనూ లేదు.

హింసను విస్మరించి స్వాతంత్ర్యాన్ని సంపాదించుకునే మార్గం ఆయన మనకు చూపించాడు. పాశ్చాత్యులవారికైనా మహాయుద్ధాలసంగతి చెప్పనే అక్కర్లేక. భారతంలోని ధర్మయుద్ధంలో కూడా ఎంతో హింస వుండి, కౌతస్య ముంది. కానీ పెట్టమొదటి సారిగా ఈ ఆశూర్యమైన సందేశాన్ని విన్నాము. "ఇంకొకరి ప్రాణాన్ని బలితీసుకోరాదు. మన ప్రాణాన్నీ సమర్పించేయాక. ఈ ఆత్మబలిదానమే మనకు విజయ సాధనం!" ఎంత అద్భుతసందేశ మిది! ఇది కుటిలమైన రాజనీతి కాదు; ఇది కేవలం రాజకీయమైన సాధనోపాయం కాదు. అధర్మయుద్ధంలో వైకే మరణం వివాళనం; మరణమే సమాప్తి. కానీ అహింసాయుతమైన ధర్మయుద్ధంలో మరణం అమరత్వానికి, పరాజయం విజయానికి ప్రాతిపదికలు కావలవు.

ఇదివరకుమాదిరిగానే భారతదేశం రిషను జయించిన వారియొక్క సంస్కారంలోనూ, ధర్మంలోనూ వుండే ముఖ్యమైన అంశాలను గ్రహించి, వాటితో మానవజాతికి తా నొక విమూలన సందేశాన్ని అందించింది. క్రైస్తవమతంలో మానవజాతిని ఉద్ధరించేటందుకు ధీమంతుడే మనుష్యరూప మెత్తివాడనీ, మానవుల పాపాల బలవునంతా తాను మోసి బాధలు కడ్డావనీ, ఈ భువిమీదనే దివిని నెలకొల్పవచ్చునన్నాడనీ ఒక అద్భుతమైన విశ్వాసమంది. రిండిలేని వారికి ఆహారం, గుడ్డలేనివారికి దుస్తులూ ధర్మం చెయ్యాలని క్రైస్తవమతం ప్రబోధించినంతగా ఇంకే

మరకూ బోధించలేదు. అట్లాగే దానమూ, ధర్మమూఅనే పవిత్రాదర్శాలను మన మతంకూడా ప్రచారంచేసింది. కానీ క్రైస్తవమతంలో తోటిమానవునిమీద ప్రేమ వల్లనే ఈ సిద్ధాంతాలు పుట్టియ్య. ఈ ఆముల్యమైన సందేశాన్ని మహాత్ముడు అద్భుతంగా అవరణలోకి తీసుకువచ్చాడు. అద్భుతవశాన మహాత్ముడు క్రీస్తు సిద్ధాంతాలను వారి మత ప్రచారకులవలన గ్రహించలేదు. తన జీవితంలోని అవధివాలవల్లా, సంఘర్షణవల్లా అహింసయొక్క విజయమే వూర్తిగా గ్రహించిన బాల్ స్టాయ్న్ గర్వనే మహాత్ముడు అహింసాసిద్ధాంతాన్ని తీర్చుకున్నాడు.

సాధువులే ధరాధిపతులు కావలరని క్రీస్తు ప్రబోధించాడు. కానీ క్రైస్తవులునుత్రం ప్రారులకే, హింసాప్రమత్తులకే విజయం సిద్ధిస్తుందని విశ్వసిస్తున్నారు. డింట్లో అశ్వగర్వపడవలసింది లేదు. వారికి ఈ సిద్ధాంతం విరద్ధంగా, అపక్ష్పంగా కనిపించింది. వృష్టి కరిదామమంతా హింసాపాతికం, స్పృహాప్రేరితం. కనక మరొక ప్రసక్త ప్రధించి, సాధుత్వమంటే పత్త్యంతోనూ, మైత్రితోనూ, ధర్మంతోనూ కూడిన సత్యాగ్రహకర్త యని ప్రబోధించవలసిన అవసరం వచ్చింది. సాధుత్వమంటే లొంగిపోవటం కాదు. ఆక్రమాన్ని, అవ్యామాన్ని సహిస్తూ ఉరుకోవటం సాధుత్వం కాదు. ఆ విధంగా సహించటం వీరికితనం. అటువంటివారు తమకు తెలియకుండానే హ్రూరకర్తులకు సహకారంచేసినవారవుతారు. కానీ మహాత్ముడు ప్రబోధించిన సాధుత్వం, అహింసా ఉత్కృష్టమైన ధీరతలక్షణాలు. బలమదాంధుల హ్రూరతకు అహింస ప్రబువిరోధి. వారి దౌర్జన్యానికి ఎదురుబొదిగవించే అత్యేమైన అద్భుతకర్త అహింస.

ఆయనజీవితం అహింసాపథంలో మనలను ముందు తోడ్కొనిపోయే అమరత్యోగి కాదా? ఆ బాటలో మనం ఎంత మునంగా ముందరికి సాగినా, ఆయనసందేశంనుత్రం మన హృదయంలో ప్రతిధ్వనిస్తూనే వుంటుంది.

అనువాదం: 'అమరేంద్ర'

విమర్శనము

మేమి ఫలములు, ౧౯౪౮

జరగజోయే సంఘటనలను ముందుగా తెలుసుకొనటానికి ప్రతివారూ కుతూహలపడతారు. అందుకు జ్యోతిషశాస్త్రం ప్రధానం. దానిలో సుంధమాగ్గం గోచారఫలితాల. అందుకు జన్మక్షత్రం, పాదవివరం ఉండాలి. జన్మక్షత్రం లేనివారు కూడా తమ మేమిమి బట్టి—కేరులో ఉండే మొదటి ఆక్షరాన్ని అనుసరించి—౧౯౪౮ సంవత్సరంలో పన్నెండు నెలల్లో యేయే కుభాకుభాలు జరిగేవిన్నట్టి కాటాక్షమరి నాగభూషణ సిద్ధాంతిగారు 'మేమి ఫలములు' అనే ఈ చిన్న పుస్తకాల రూపంగా రచించారు. ఇటువంటి ప్రయత్నం తెలుగులో వ్యక్తికావడం వాంఛనీయమే.

ఆక్షరాలకు నక్షత్రాలను నిర్ణయించటంలో కొన్ని చిక్కులు కనబడుతున్నవి. మచ్చుకు ఒకటి : పూర్వాభాద్రాదిన పాదానికి 'దా' అనే ఆక్షరం వ్రాసివుంది. ఇది కుంభరాశిలోనిది. ఉత్తరాభాద్రాదిన పాదానికి 'దా' అనే ఆక్షరమే ఉంది. దండపాటి, దానయ్య ఇత్యాది శిష్యులు గలవారు ఫలితాలు చూచుకొనలేనిది 'దా' అనే ఆక్షరాన్ని అనుసరించి కదా! వీరు కుంభరాశిఫలితాలు చూచుకొనలేనిది ఉంటుందా? లేక, మినరాశిప్రకారం చూచుకొనలేనిది ఉంటుందా? ఇటువంటివే ఇంకా కొన్ని ఉన్నవి. జ్యోతిషగ్రంథాలకు విరోధముగా, సాధారణ జనానికి సంశయాస్పదాలుగా ఉండే ఈ చిక్కులు మరొకసారికి అయినా లేకుండా చూడడం మంచిది. ప్రకటించింది తెనాలి, సుందరరాం అండ్ సన్స్ వారు. ఖరీదు ఒక్కొక్కటి ర ఆటాలు.

సు శాస్త్రి.

దేశీయవైద్య విజ్ఞానచరిత్ర

ప్రథమభాగము. రచయిత : 'కృషీశు'. ప్రకాశకులు : వాఙ్మూలముస్వామికాస్త్రి, అండ్ సన్స్, ౨౯౨, ఎస్.ప్లస్.వీడ్, మద్రాసు. వెల ౧ రూ.

'వైద్యము-వాఙ్మూలము' అనుపేరిటి ఈ ప్రథమ భాగములో ఈ రచయిత చరిత్రమారచరిత్ర, చివర పురాణము, చమపాథచరిత్ర, పంచతంత్రము, వాంప వింశతి, వేమనసీతిపద్యములు మొదలైన ప్రాచీన వాఙ్మూలములోని వైద్యవిజ్ఞానప్రస్తావనలను తేటతెల్లముగా నుడిగిచ్చియున్నాడు. దేశీయవైద్యమునకు ఆయా ప్రాచీనకాలములలో ప్రబాధిమానమెంతెంతగా ఉండెడినో, అప్పటి సర్వసామాన్యచికిత్సలెటువంటినో, అప్పటివైద్యుల రూపగుణవేషభాషలెటువంటినో, దేశములో అప్పటి ఆరోగ్యసాభాగ్యపరిస్థితులెట్లుండెడినో తెలిసికొనుటకు ఈ ప్రస్తావనలు మిక్కిలి ఉపయోగపడగలవు. ఈవిషయములో రచయిత చేసిన కృషి, కావించిన వాఙ్మూలపరిశీలన ప్రశంసనీయదనియున్నది.

* * *

యక్షప్రశ్నలు

రచయిత : మహాధర జగన్మోహకగారు. ప్రకాశకులు : విశ్వసాహిత్యమాల, రాజమండ్రి. వెల రూపాయన్నర.

కాస్త్రీయవిజ్ఞానవిషయాలకు సంబంధించి, ముఖ్యంగా మన బాలబాలికలకు ఎన్నో సంశయాలు గోచరించు, అందుమీదట వారు పెద్దలకు వేసే ఎన్నో 'యక్షప్రశ్నల'కు సమాధానరూపమిగ్రంథం. ఆ సమాధానాలున్న బహుముఖమైన భావలో, పది పృథ

యాలకు ఆసక్తి పుట్టించే తీరులో, కాస్త్రీయంగా ఉన్నది. పాకపుస్తకాలలో విసుగైపోయిన విద్యా రులకు ఇది కాస్త్రీయవిషయాలలో ఇనుమడించిన ఆసక్తిని పుట్టిస్తుందనుటకు సందేహం లేదు.

గ్రంథ స్వీకారము

విజయ విలాసము

చేమకూర వేంకటకవిరచన. శ్రీ వేదము వేంకట రాయకాస్త్రీ రచిత ఋషువ్యాఖ్యాసహితము. ద్వితీయ మాద్రణము. ప్రకాశకులు: వేదం వేంకటరాయకాస్త్రీ అండ్ బ్రదర్స్, కమర్షియల్ క్వార నుడిసందు, లింగిశెట్టిపేట, మద్రాసు ౧. వెల ౩ రూ.

కుం ద మా ల

జిక్ష్నానురి సంస్కృతకృతికి ఆంధ్రీకృతి. ఆంధ్రీకర్త: ఋషు వేంకటేశ్వర్లుగారు, బి. ఏ., రామారావుపేట, కాకినాడ. వెల ౨ రూ.

నైహూచరిత్రము

సంస్కరించి, పెంపొందించిన నాల్గవ కూర్పు. రచయిత: కొమాండూరి శివకోపాచార్యులు గారు, వకీలు, కాకినాడ. వెల రూ. ౨-౪-౦

సు బ్బ ల క్షి

కథల సంపుటి. కథకుడు: తెన్నీటి నూరిగారు. ప్రకాశకులు: మహాదయప్రచురణలు, మచిలీ పట్టణము. వెల ౧౨ అ.

మృత్యుంజయులు

తెలంగాణవీరగాథ. కథకుడు: బొల్లియంక శివరామకృష్ణగారు. ప్రకాశకులు: ప్రభాకర్ ప్రచురణాలయము, చెజపాడి. వెల రూపాయన్నర.

కా రు మ బ్బు లు

వ్యాససంపుటి. రచయిత: కె. పచ్చిదానందమూర్తి గారు. ప్రకాశకులు: కృష్ణ బుడిపా, తెనాలి. వెల రూపాయపాపలా.

సవ్యకవి తానీ రాజనము

రచయిత: దేవులపల్లి రామానుజరావుగారు, బి. ఏ., యల్ యల్. బి. ప్రకాశకులు: సాగనసమితి, హైదరాబాదు (దక్కను). వెల ౧౨ అ.

౧. గోర్కి కథలు

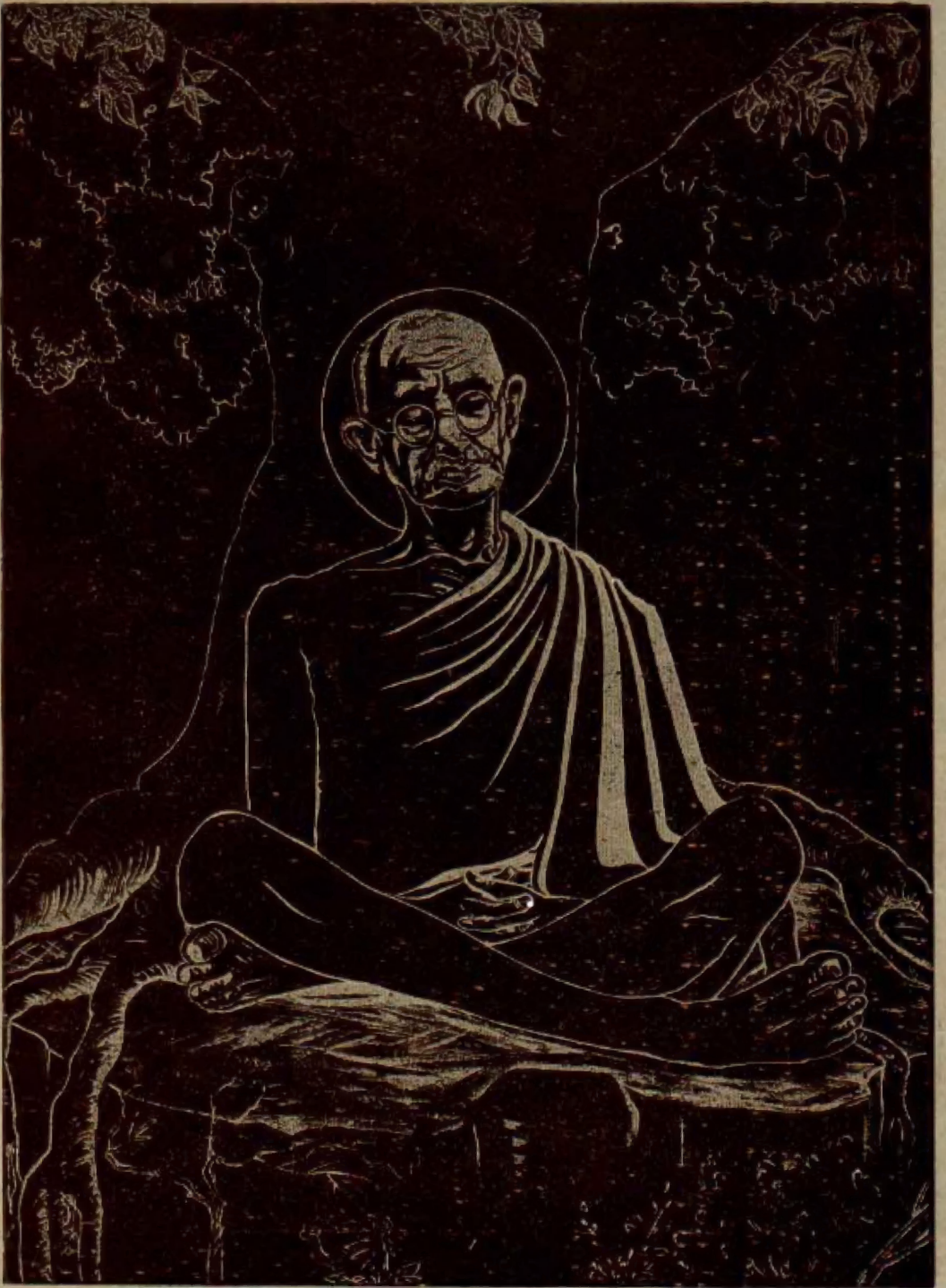
౨. టాల్ స్టాయి కథలు

౩. లెనిన్ జీవితకథలు.

మొదటివి రెండూ ఆనువాదాలు. మూడవది స్వకంఠం; పిల్లలకోసం ఉద్దేశించి వ్రాసినది. మూడూ మహాధరజన్మోహకగారి రచనలు. రాజమండ్రి విశ్వ సాహిత్య మాల ప్రచురణలు. వెలలు: రూ. ౧౨; ౧౨; ౧.

ప్ర X తి

వివిధరచనల సంపుటి. ప్రకాశకులు: కామడీ ప్రచురణలు, కం/౧౫ ఏ, ఆంధ్రనగరం, హైదరాబాదు, దక్కను. వెల రూ. ౧-౪-౦.

ధ్యానముద్రలోనున్న
అపరబుద్ధుడు బాపూజీ

‘ పక్షుల ప్రేమలు వేర్వేరు పనిటి నవ్వు ’
 ఇంటి ఉంటుందిగా కూర్చోచి. నవ్వులమైన చిరునవ్వులనే దీర్ఘకాలమునకు రైస గాంధీమహాత్ముడు.